

การศึกษาการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์

โดย

นางสาวธัญวรัตน์ ถาวรโชติวงศ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารงานวัฒนธรรม

วิทยาลัยนวัตกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ปีการศึกษา 2560

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

การศึกษาการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์

โดย

นางสาวธัญวรัตน์ ถาวรโชติวงศ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารงานวัฒนธรรม

วิทยาลัยนวัตกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ปีการศึกษา 2560

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

THE STUDY OF THE INTERPRETATIONS OF THE BIOGRAPHY OF
MR. BOONPONG SIRIVEJAPHAN

BY

MISS THUNWARAT THAVONCHOTIWONG

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF ARTS
CULTURAL MANAGEMENT
COLLEGE OF INNOVATION
THAMMASAT UNIVERSITY
ACADEMIC YEAR 2017
COPYRIGHT OF THAMMASAT UNIVERSITY

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วิทยาลัยนวัตกรรม

วิทยานิพนธ์

ของ

นางสาวธัญรัตน์ ถาวรโชติวงศ์

เรื่อง

การศึกษาการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์

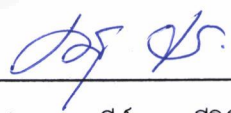
ได้รับการตรวจสอบและอนุมัติ ให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

เมื่อ วันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2561

ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รชนีกร แซ่หวัง)

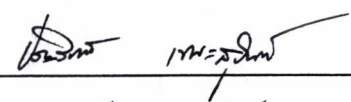
กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

(ดร. เวฬุรีย์ เมธาวิวินิจ)

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

(ดร. ประเมษฐ์ บุญนำศิริกิจ)

คณบดี

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประวิทย์ เขมะสุนันท์)

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การศึกษาการสื่อความหมายประวัติ
ชื่อผู้เขียน	คุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์
ชื่อปริญญา	นางสาวธัญวรัตน์ ถาวรโชติวงศ์
สาขาวิชา/คณะ/มหาวิทยาลัย	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
	สาขาวิชาการบริหารงานวัฒนธรรม
	วิทยาลัยนวัตกรรม
	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	ดร. เวฬุรีย์ เมธาวินิจ
ปีการศึกษา	2560

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีความมุ่งหมายศึกษาการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ ซึ่งได้ลอบให้ความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมแก่เชลยศึกฝ่ายสัมพันธมิตรที่ถูกเกณฑ์มาสร้างทางรถไฟสายมรณะไต้หวันระหว่างช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 วีรกรรมการช่วยเหลือเชลยศึกของเขาได้รับการยอมรับจากชาวต่างชาติและชาวไทยดังนั้นการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่องจึงมีผลต่อการนำเสนอบทบาทของชาวไทยระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ดังนั้นวิทยานิพนธ์นี้จึงศึกษาการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ใน 2 ประเด็น คือ 1) ศึกษาการสื่อความหมายและการใช้งานประวัติคุณบุญผ่อง และ 2) วิเคราะห์ภาพตัวแทนของคุณบุญผ่องที่จากการสื่อความหมายที่เกิดขึ้น

การศึกษาที่เกิดขึ้นให้ความสำคัญกับประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของมรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้ายทางรถไฟสายมรณะ และ การศึกษานี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ รวบรวมข้อมูลจากหนังสือและเอกสาร การลงพื้นที่เพื่อสำรวจแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการสื่อความหมายมรดกทางวัฒนธรรมนี้ในประเทศไทย และนำมาวิเคราะห์ด้วยแนวคิดการสื่อความหมายมรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้าย และใช้แนวคิดภาพตัวแทน(Representation)ร่วมในการวิเคราะห์

ผลการศึกษา ในประเด็นที่ 1 พบว่า การสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่องคือการสื่อความหมายทางรถไฟสายมรณะในเชิงสันติ การสื่อความหมายที่เกิดขึ้นใช้งานเพื่อจุดประสงค์ด้านการต่างประเทศและจุดประสงค์ภายในประเทศ สำหรับด้านการต่างประเทศ การสื่อความหมายที่เกิดขึ้นส่งเสริมพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศโดยเฉพาะไทยและออสเตรเลีย และสำหรับจุดประสงค์ภายในประเทศ การสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่องในรูปแบบละครใช้ในการปลูกจิตสำนึกด้าน

มนุษยธรรมแก่ผู้ชมชาวไทยทั้งในยามที่บ้านเมืองตกอยู่ในสถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองและเมื่ออยู่ในยามสงบสุข

ดังนั้นในประเด็นที่ 2 จึงพบว่าการสื่อความหมายได้สร้างภาพตัวแทนของคุณบุญผ่องในฐานะเป็นสัญลักษณ์ของมิตรภาพโดยเฉพาะระหว่างไทยและออสเตรเลีย และคุณบุญผ่องยังเป็นภาพตัวแทนของมนุษยธรรมซึ่งมีการประกอบสร้างคล้ายการบำเพ็ญสาธารณมีด้วยการให้ที่ปรากฏในพระเวสสันดรชาดก

อย่างไรก็ตามการสื่อความหมายมรดกทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับทางรถไฟสายมรณะยังมีผลต่อชีวิตกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายดังนั้นการสื่อความหมายจึงกระทำอย่างระมัดระวัง แม้จะมีการนำเสนอภาพความทุกข์ทรมานของเชลยศึกแต่เป็นการเน้นมุมมองด้านมนุษยธรรม แต่การสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่องมีความเป็นพลวัตซึ่งไม่ได้เกิดจากความหลากหลายของเรื่องราวในการนำเสนอแต่อยู่ที่ลักษณะการใช้งานและเป็นผลทำให้ภาพตัวแทนของคุณบุญผ่องมีความเป็นพลวัตเช่นกัน

คำสำคัญ: บุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์, มรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้าย, ทางรถไฟสายมรณะ

Thesis Title	THE STUDY OF THE INTERPRETATIONS OF THE BIOGRAPHY OF MR. BOONPONG SIRIVEJAPHAN
Author	Miss Thunwarat Thavonchoti Wong
Degree	Master of Art
Major Field/Faculty/University	Cultural Management College of Innovation Thammasat University
Thesis Advisor	Veluree Metaveevinij, Ph.D.
Academic Years	2017

ABSTRACT

This thesis aims to study the interpretations of Mr. Boonpong Sirivejaphan's biography in the part which he provided the secret aids to the prisoners of wars from 'Allies' who were forced to build the Death Railway during the World War II. Mr. Boonpong's bravery is accepted from the foreigners and Thais, therefore the interpretation of his biography affected to the role of Thais in the World War II. So this thesis studies in 2 points which include 1) Studying the interpretations and the uses of Mr. Boonpong's biography and 2) Analyzing the 'Representations' of Mr. Boonpong which appear from the interpretation.

This study respects Mr. Boonpong Sirivejaphan's biography as the intangible heritage of the Death Railway which is the atrocity heritage. The qualitative research was selected to collect the information such as collecting the data from the related books and documents, observing the heritage sites, doing the in-depth interview with the persons who related to the interpretations of the Death Railway in Thailand, and then analyzing the collected data with the theory of the interpretation of the atrocity heritage and the theory of representation.

Regarding the first point, the study shows that the interpretation of Mr. Boonpong's biography is done by interpreting the Death Railway with the concept of peace. The interpretations are used for both the international and the national

objectives. For the international objectives, the interpretations support the developing of the international relationship especially between Thais and Australians. And for the national objectives, the interpretations of Mr. Boonpong's biography in the form of the television drama and the musical play are used for growing the consciousness of humanity in Thai audiences when the Thai society was in the political conflict and also when the country is in peace.

Therefore, the second point of the study reveals that the interpretations of Mr. Boonpong's create the representations of Mr. Boonpong as the symbol of friendship especially between Thais and Australians, and then the symbol of humanity which is constructed as the image of the great making-merit practice by giving which appears in the Phra Vejsandon Jataka.

However, the interpretations of any heritages which related to the Death Railway still affect to all groups of stake holders, so the interpretations have carefully been done. Although all the interpretations need to show the suffering of the prisoners of war, they have to emphasize the view point of humanity. Anyway, the interpretations of Mr. Boonpong's biography are dynamic. This dynamic does not come from the diversity of the stories, but the results from the usage of those interpretations. The dynamic uses result in the dynamic representations as well.

Keywords: Boonpong Sirivejaphan, Atrocity Heritage, Death Railway

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้สำเร็จได้ด้วยความเมตตาและความกรุณาของคณะอาจารย์ที่ให้เกียรติเป็นกรรมาธิการวิทยานิพนธ์นี้ ขอขอบพระคุณ ดร. เวฬุรีย์ เมธาวิวินิจฉัย ซึ่งได้ให้ความกรุณามาเป็นกรรมการ เสียสละและทุ่มเทความสามารถเป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ คอยชี้แนะแนวทางทำงานหนักไปพร้อมกับศิษย์ คอยเป็นกำลังใจและไม่เคยสิ้นหวังในตัวผู้ศึกษาในฐานะศิษย์ ขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รัชนิกร แซ่วัง ประธานกรรมการวิทยานิพนธ์ ดร. ประเมษฐ์ บุญนำศิริกิจ กรรมการวิทยานิพนธ์ ซึ่งให้ความกรุณาตักเตือนในสิ่งที่สมควรตักเตือนและสอนในสิ่งที่คนภายนอกไม่อาจสอนได้แก่ศิษย์ ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เกรียงไกร วัฒนาสวัสดิ์ที่ให้โอกาสศิษย์ระหว่างการศึกษาในระดับปริญญาโทตลอดมา และขอขอบพระคุณดร. อภิญา บัศคาลา อรุณนภาพร ผู้ให้ความรู้ด้านการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมจากการสอนในห้องเรียน และรวมถึงจากหนังสือและวิทยานิพนธ์ของอาจารย์ซึ่งเป็นฐานในการทำวิทยานิพนธ์นี้ ศิษย์ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ทุกท่านเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ส่วนสำคัญที่ทำให้งานวิจัยนี้เกิดขึ้นได้คือความกรุณาของทุกท่านที่ให้เกียรติ เสียสละเวลาให้สัมภาษณ์ ให้ข้อมูล รวมถึงบางท่านเป็นตัวกลางในการติดต่อประสานงานให้ผู้ศึกษาได้รับข้อมูลจากท่านอื่นๆ ทางผู้ศึกษาจึงขอกราบขอบพระคุณ คุณเพ็ญศิริ เสวตวิหารี ผู้เขียนบท และโปรดิวเซอร์ละครโทรทัศน์เรื่องบุญผ่อง(2556) บจก. ฮั้มโน้ก้า ที่เสียสละเวลาตอบคำถามและให้ข้อมูลการติดต่อถึงครอบครัวและทายาทคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์

ขอขอบพระคุณ คุณลำไย สิริเวชชะพันธ์ ผู้จัดนิทรรศการประวัติคุณบุญผ่อง ที่บ้านสิริโอสถ จ. กาญจนบุรี ซึ่งเมตตาให้ข้อมูลอย่างละเอียดหลายครั้ง ขอขอบพระคุณ คุณเนตรรำไพ สุภวัฒน์ และคุณโสภภาพรณ รัตนัย หลานสาวของคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ ซึ่งเสียสละเวลาให้ข้อมูลซึ่งเป็นประโยชน์เป็นอันมาก

ขอขอบพระคุณ คุณ Rod Beattie ผู้ร่วมก่อตั้งพิพิธภัณฑสถานทางรถไฟสายไทย-พม่าซึ่งเสียสละเวลาให้สัมภาษณ์ ให้แนวคิดและมุมมองในการวิจัยที่เป็นประโยชน์ และขอขอบพระคุณคุณMick Clarkeผู้จัดการอนุรักษ์สถานช่องเขาขาดที่เสียสละเวลาให้ข้อมูลอันมีค่าต่อวิทยานิพนธ์นี้

ขอขอบพระคุณศาสตราจารย์คลินิกเกียรติคุณ นายแพทย์ กริช โพธิ์สุวรรณ ผู้ประสานงานโครงการทุน The Weary Dunlop-Boonpong Exchange Fellowship จากราชวิทยาลัยศัลยแพทย์ ที่ให้เกียรติให้สัมภาษณ์รวมถึงตรวจสอบข้อมูลที่ถูกต้อง ขอขอบพระคุณโรงพยาบาลพหลพลพยุหเสนา นายแพทย์ธนะเชษฐ กังสัททรกุล และนายแพทย์อรรณพ วิเศษขุน นายแพทย์ชำนาญการ กลุ่มงานศัลยกรรม โรงพยาบาลพหลพลพยุหเสนา จ. กาญจนบุรี ที่ให้ความ

กรุณาให้ข้อมูลประสบการณ์การจากการรับทุน The Weary Dunlop-Boonpong Exchange Fellowship

ขอขอบพระคุณคุณดนัย วัฒนากร ที่ปรึกษาผู้ว่าราชการจังหวัดกาญจนบุรี ด้านการท่องเที่ยวและกีฬาตัวแทนจากจังหวัดกาญจนบุรีที่ให้เกียรติให้สัมภาษณ์ถึงการจัดแสดงละครเวทีเรื่อง “วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล” ขอขอบพระคุณกลุ่มผู้สร้างสรรค์ละครเวทีเรื่อง “วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล” คุณเกรียงกานต์ กาญจนะโกคิน ประธานเจ้าหน้าที่บริหารร่วม บริษัท อินเด็กซ์ ครีเอทีฟ วิลเลจ จำกัด(มหาชน) และคุณมารุต สาโรวาท ผู้กำกับละครเวทีเรื่อง “วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล” ที่ให้เกียรติสละเวลาสัมภาษณ์เปิดเผยแง่มุมอันเป็นประโยชน์ต่องานวิจัย ขอขอบพระคุณ คุณแคนดี้ รากแก่น และคุณเจมส์ เรืองศักดิ์ ลอยชูศักดิ์ ซึ่งสละเวลาให้ข้อมูล และขอขอบพระคุณ คุณศุภสิพร ปฐมนุพงศ์ ผู้อำนวยการสำนักการโยธา สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส อำนวยการสร้างละครโทรทัศน์เรื่องบุญผ่อง (2556) ในความกรุณาให้สัมภาษณ์และเอื้อเฟื้อข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการทำงานวิจัยนี้

ขอขอบคุณการรถไฟแห่งประเทศไทย ขอขอบคุณคุณประภาส เมธีผาติกุล วิศวกรกำกับกองสำรวจสะพาน และ ชัยยันต์ ยรรยงดิลก วิศวกรกำกับการกองสะพาน การรถไฟแห่งประเทศไทย ที่ให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ด้านการอนุรักษ์ทางรถไฟสายมรณะ

ขอขอบพระคุณคุณสุมาลี พจน์ชนะชัย เจ้าของ Asleep Hostel ซึ่งให้ความกรุณาติดต่อสัมภาษณ์ผู้มีประสบการณ์ร่วมในการสร้างทางรถไฟสายมรณะ และให้ข้อมูลอันมีประโยชน์ต่องานวิจัย ขอขอบพระคุณคุณวนิดา ปลาทิพย์และคุณวิชัย ศิริชุมแสงที่ให้ความกรุณาให้ข้อมูลในฐานะผู้มีประสบการณ์ร่วมในการสร้างทางรถไฟสายมรณะภายใน จ. กาญจนบุรี

ขอขอบพระคุณเพื่อนผู้ร่วมงานทุกท่านที่ บ. เนชั่นฯ ซึ่งให้โอกาส มุมมอง และเป็นกำลังใจในการจัดทำวิทยานิพนธ์นี้มาโดยตลอด ขอขอบพระคุณ คุณไกรลักษณ์ งามโสภา และคุณปิยมัย ทรัพย์สุวรรณที่ให้โอกาสในการทำวิทยานิพนธ์ และขอขอบคุณคุณทนง ชันทองที่ให้แนวคิดในการทำงานวิทยานิพนธ์ ขอขอบพระคุณคุณกาญจนา ชัยจิตวณิชซึ่งเป็นแรงบันดาลใจในการเรียนต่อระดับปริญญาโท และคุณสุกัญญา ไชยภาชีซึ่งจุดประกายในการทำวิทยานิพนธ์นี้

ขอขอบคุณคุณวิภาวัลย์ ชีรวชิรกุล กลุ่มแฟนคลับ ละคร ภาพยนตร์ และนวนิยาย เรื่อง คู่กรรมทุกท่าน รวมถึงแฟนคลับละครทางโทรทัศน์เรื่อง บุญผ่อง(2556) ทุกท่านที่เอื้อเฟื้อให้ข้อมูลเป็นฐานการทำวิจัยชิ้นนี้

ขอขอบคุณมิตร และกัลยาณมิตรทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือ เป็นแรงใจในการทำวิทยานิพนธ์

และขอขอบพระคุณครอบครัวที่สำคัญยิ่งของผู้ศึกษา คุณแม่ปัทมา ถาวรโชติวงศ์ คุณพ่อ
แสงชัย ถาวรโชติวงศ์ คุณวันเพ็ญ ถาวรโชติวงศ์ คุณวรรณิ ถาวรโชติวงศ์ ที่ให้ความช่วยเหลือ
ระหว่างการศึกษาระดับปริญญาโท และ ขอขอบพระคุณ คุณศุภฤกษ์ ถาวรโชติวงศ์ และคุณชุมพร
ถาวรโชติวงศ์ ที่ให้ความสนับสนุนในการศึกษา

สุดท้ายขออุทิศวิทยานิพนธ์ฉบับนี้แก่ คุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ คุณผณี ศุภวัฒน์ คุณ
บุหงา รัตน์ย และสมาชิกครอบครัวสิริเวชชะพันธ์ทุกท่านที่เสี่ยงชีวิตให้ความช่วยเหลือเชลยศึกและ
รวมถึงเชลยศึกทุกท่าน ทายาทเชลยศึกทุกท่าน และกลุ่มอดีตทหารญี่ปุ่นและทายาททุกท่าน ซึ่งได้
เปิดเผยเรื่องราวการสร้างทางรถไฟสายมรณะซึ่งประกอบด้วยความเจ็บปวดและความทรมาน ทว่า
กลับกลายเป็นบทเรียนอันสูงค่าเรื่องมนุษยธรรมแก่ชนรุ่นหลัง

นางสาวธัญวรัตน์ ถาวรโชติวงศ์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(1)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(3)
กิตติกรรมประกาศ	(5)
สารบัญตาราง	(13)
สารบัญภาพ	(14)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญ	1
1.2 จุดประสงค์	7
1.3 ขอบเขตการศึกษา	7
1.4 วิธีดำเนินการศึกษา	8
1.5 ประโยชน์ที่จะได้รับ	11
1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ	11
1.7 ข้อตกลงเบื้องต้น	12
บทที่ 2 วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	13
2.1 ประวัติของคณบญผ่อง สิริเวชชะพันธ์	13
2.1.1 ประวัติคณบญผ่อง สิริเวชชะพันธ์โดยสังเขปที่มีการเผยแพร่ โดยทั่วไป	14

2.1.2 สถานะของคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ ระหว่างการสร้างทางรถไฟสายมรณะ	15
2.1.2.1 พ่อค้าผูกขาดกับฝ่ายญี่ปุ่น	15
2.1.2.2 เสรีไทย	17
2.2 มรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้าย	19
2.2.1 มรดกทางวัฒนธรรม	19
2.2.1.1 ความหมายและความสำคัญของมรดกวัฒนธรรม	19
2.2.1.2 โครงสร้างและการทำงานของมรดกวัฒนธรรม	19
2.2.1.3 การถ่ายทอดคุณค่าและความหมายของมรดกวัฒนธรรมด้วยมุมมองของคนปัจจุบัน	20
2.2.1.4 การสื่อความหมายมรดกวัฒนธรรม	23
2.2.1.5 แนวทางในการสื่อความหมายมรดกทางวัฒนธรรม	24
2.2.2. มรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้าย	25
2.2.2.1 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในมรดกวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้าย	26
2.2.2.2 การใช้งานและการสื่อความหมายมรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้าย	26
2.3. แนวคิดด้านนิเทศศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย	33
2.3.1 ภาพตัวแทนและการประกอบสร้างความจริง	34
2.3.1.1 ภาพตัวแทน (Representation) และระบบภาพตัวแทนจากการศึกษาของ Stuart Hall	34
2.3.1.2 แนวคิดการประกอบสร้างความจริง	38
2.3.1.3 การประกอบสร้างความจริงในสื่อบันเทิงประวัติศาสตร์	41
2.3.2 การใช้งานการเล่าเรื่อง และเรื่องเล่า	43
2.4. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	45
2.4.1 บทความที่เกี่ยวข้องกับการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์	45
2.4.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสื่อความหมายมรดกทางวัฒนธรรมทางรถไฟสายมรณะ	46
2.4.3 บทความที่เกี่ยวข้องกับการสื่อความหมายมรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้าย	47

บทที่ 3 วิธีการวิจัย	52
3.1 การศึกษากลุ่มตัวอย่าง	52
3.1.1 ภาพรวมของกลุ่มเป้าหมายการวิจัย	52
3.1.1.1 ผู้ที่เกี่ยวข้องกับมรดกทางวัฒนธรรมโดยตรง	53
3.1.1.2 ผู้ใช้ประโยชน์จากมรดกทางวัฒนธรรม	53
3.1.2 การจัดหมวดหมู่กลุ่มเป้าหมายเพื่อเข้าถึงข้อมูลวิจัยตามจุดประสงค์ที่ได้วางไว้	53
3.1.2.1 ประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์	53
3.1.2.2 การสื่อความหมาย และการใช้งานมรดกทางวัฒนธรรม	54
3.1.2.3 แนวคิดที่ใช้ในการประกอบสร้างตัวตนคุณบุญผ่อง	56
3.2 กำหนดเกณฑ์คัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง	56
3.3 กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย	57
3.3.1 งานเก็บข้อมูลจากเอกสาร	57
3.3.2 การเก็บข้อมูลโดยการสังเกตการณ์	58
3.3.3 เก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก	58
3.4 กำหนดคำถาม	58
3.5 รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล	59
3.5.1 รวบรวมข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิ	59
3.5.2 การรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์	59
3.5.3 วิธีการนำเสนอผลวิจัย	60
บทที่ 4 ผลการวิจัยและอภิปรายผล	61
4.1.กลุ่มที่ทำการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์	61
4.1.1 ผู้เกี่ยวข้องกับมรดกทางวัฒนธรรมโดยตรง	62
4.1.2 กลุ่มผู้ใช้ประโยชน์จากมรดกทางวัฒนธรรม	63
4.2 การสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์โดยกลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับมรดกทางวัฒนธรรมโดยตรง	65
4.2.1 การสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่องจากกลุ่มผู้เฝ้ามอง	65

4.2.1.1 กลุ่มคนผู้ทำการสื่อความหมายเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับมรดกทางวัฒนธรรมโดยตรง	65
4.2.1.2 การสื่อความหมายโดยครอบครัวและทายาทคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์	66
4.2.1.3 การสื่อความหมายโดยการรถไฟแห่งประเทศไทย	86
4.2.2 การสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่องจากกลุ่มเหยื่อ	88
4.2.2.1 กลุ่มคนผู้ทำการสื่อความหมาย	88
4.2.2.2 การศึกษาสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่องผ่านวรรณกรรมของกลุ่มเหยื่อ	88
4.3 การสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์โดยกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์จากมรดกทางวัฒนธรรม	100
4.3.1 การสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่องจากกลุ่มเหยื่อ	100
4.3.1.1 กลุ่มคนผู้ทำการสื่อความหมาย	100
4.3.1.2 การสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่องที่ปรากฏ	101
4.3.2 การสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่องจากกลุ่มผู้เฝ้ามอง	109
4.3.2.1 กลุ่มคนผู้ทำการสื่อความหมาย	109
4.3.2.2 การสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่องที่ปรากฏ	109
4.4 ภาพรวมของการนำประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์มาสื่อความหมาย	131
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	156
5.1 วิเคราะห์การใช้งานประวัติคุณบุญผ่องที่ปรากฏนับแต่อดีต – ปัจจุบัน	156
5.1.1 ประวัติคุณบุญผ่องในฐานะทรัพยากรทางวัฒนธรรม	157
5.1.2 ประวัติคุณบุญผ่องในฐานะทรัพยากรทางการเมือง	162
5.1.2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ	162
5.1.2.2 การเล่าประวัติศาสตร์ชาติ	167
5.1.2.3 การสร้างสรรค์สังคม	168
5.1.3 การใช้งานในฐานะทรัพยากรทางเศรษฐกิจ	171
5.1.3.1 ความอยากรู้อยากเห็น	171

5.1.3.2 การจารึกของญาติเชลยศึก และญาติทหารญี่ปุ่น	172
5.2 การวิเคราะห์การประกอบการสร้างภาพตัวแทนของ คุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์	173
5.3 อิทธิพลของการสร้างตัวตนของผู้ผลิตสื่อต่อภาพลักษณ์ของ คุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์	184
5.4 อภิปรายโอกาสที่จะมีการนำประวัติคุณบุญผ่องไปสื่อความหมาย และสร้าง ตัวตนในอนาคต	185
รายการอ้างอิง	187
ภาคผนวก	193
ภาคผนวก ก การช่วยเหลือเชลยศึกของคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ ร่วมกับ องค์กรลับ วี	194
ภาคผนวก ข การพัฒนาอดีตทางรถไฟสายมรณะบริเวณช่องเขาขาดให้เป็น อนุสรณ์สถานช่องเขาขาด แหล่งมรดกทางวัฒนธรรมข้าม พรมแดน	202
ภาคผนวก ค ลำดับการแสดง เพลง เทคนิค และเอฟเฟกซ์ที่ใช้เป็นพิเศษในแต่ละ ช่วงของละครเวที วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล(2560)จาก การศึกษาของผู้วิจัย	208
ภาคผนวก ง เนื้อเรื่องย่อ ละครเรื่อง บุญผ่อง(2556) และ ละครเวที วีรบุรุษ แม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล(2560) จากการศึกษาของผู้วิจัย	212
ภาคผนวก จ แผนการซ่อมบำรุงทางรถไฟสายมรณะตามแผนงาน พ.ศ.2564	240
ภาคผนวก ฉ ที่มาและโครงสร้างของทุน The Weary Dunlop-Boonpong Exchange Fellowship	242
ประวัติผู้เขียน	248

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
3.1 การสื่อความหมาย และการใช้งานมรดกทางวัฒนธรรม โดยผู้เกี่ยวข้องกับมรดกทางวัฒนธรรมโดยตรง	55
3.2 การสื่อความหมาย และการใช้งานมรดกทางวัฒนธรรม โดยผู้ใช้ประโยชน์จากมรดกทางวัฒนธรรม	55
4.1 ผู้เกี่ยวข้องกับมรดกทางวัฒนธรรมโดยตรงจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแต่ละกลุ่ม	62
4.2 ผู้ใช้ประโยชน์จากมรดกทางวัฒนธรรม	63
4.3 สรุปข้อมูลการนำประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์มาสื่อความหมาย	131
ค.1 บท เพลง เทคนิค และเอฟเฟกซ์ที่ใช้เป็นพิเศษในแต่ละช่วงของละคร	208
ง.1 เปรียบเทียบบทละครทางโทรทัศน์เรื่อง บุญผ่อง (2556) และ บทละครเวทีเรื่อง วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล(2560)	212

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1.1 ภาพถ่ายคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์	4
4.1 ภาพรวมภายในมูมจัดนิทรรศการประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์	79
4.2 ชีวประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ ภรรยา และทายาท และสายสกุลสิริเวชชะพันธ์และทายาท	80
4.3 มุมภาพถ่าย ภาพวาด และใบประกาศ	81
4.4 มุมภาพถ่าย ทหารญี่ปุ่นและเชลยศึก	82
4.5 ป้ายประกาศประวัติบ้านสิริโอสถที่หน้าบ้าน(นอกอาคาร)	83
4.6 ป้ายจัดแสดงหัวข้อ 'โลกภายนอก' ภายในอาคารนิทรรศการ อนุสรณ์สถานช่องเขาขาด	103
4.7 Sir Edward Dunlop รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ในปี พ.ศ.2536	113

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญ

คุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ เป็นคหบดีชาวกาญจนบุรีซึ่งมีชีวิตอยู่ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 เขาได้ลอบให้ความช่วยเหลือเชลยศึกฝ่ายสัมพันธมิตรที่กองทัพญี่ปุ่นเกณฑ์มาสร้างทางรถไฟ สายไทย-พม่า หรือที่เรารู้จักกันในชื่อทางรถไฟสายมรณะ ชื่อของคุณบุญผ่องถูกจดจำโดยเชลยศึก ชาวเนเธอร์แลนด์ อังกฤษ และออสเตรเลีย เสมอมาจากการลอบให้ความช่วยเหลือเหล่าเชลยศึกด้วย วิธีการอันเสี่ยงต่อชีวิตของเขาและครอบครัว

การสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ที่เกิดขึ้นมักมักเชิดชูคุณความดีใน ประเด็นการให้ความช่วยเหลือเชลยศึกระหว่างการสร้างทางรถไฟสายมรณะมาโดยตลอด อย่างไรก็ตาม เขามีสถานะเป็นพ่อค้าที่ค้าขายกับกองทัพญี่ปุ่น โดยพ่อค้าที่ทำการค้าขายกับญี่ปุ่นอาจเรียกว่า เป็นเศรษฐกิจสงครามก็ได้ (พรณี บัวเล็ก. 2540., อ้างถึงจาก พงศทิพย์ เกียรติสกุล. 2547)

การสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่องที่ผ่านมามีความหลากหลายในมุมมองที่นำเสนอและช่องทางการถ่ายทอด เช่น สื่อละครทางโทรทัศน์ หนังสือ และพิพิธภัณฑ์ การสื่อความหมายที่เกิดขึ้นไม่ได้ เป็นการศึกษาสิ่งที่ผ่านมาเท่านั้น แต่ใช้เพื่อตอบสนองเป้าหมายของคนปัจจุบันด้วย จึงเป็นที่น่าสนใจ ศึกษาถึงการสื่อความหมายถึงและการใช้งานประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ในการช่วยเหลือเชลยศึกระหว่างการสร้างทางรถไฟสายมรณะ โดยงานศึกษาที่เกิดขึ้นไม่เพียงศึกษาการสื่อความหมาย ประวัติแต่รวมไปถึงศึกษาภาพตัวแทนคุณบุญผ่องที่ถูกสร้างขึ้นจากการสื่อความหมายนับแต่ สงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง

ประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ ในการช่วยเหลือเชลยศึกฝ่ายสัมพันธมิตรระหว่าง สงครามโลกครั้งที่ 2 มีการจัดสร้างเป็นละครทางโทรทัศน์เป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2556 การสื่อ ความหมายประวัติคุณบุญผ่องในครั้งนั้นทำให้คนไทยรู้จักชื่อและประวัติคุณบุญผ่องอย่างกว้างขวางใน สังคมไทย และเป็นการเล่าประวัติคุณบุญผ่องฉบับที่มีอิทธิพลในการเล่าถึงคุณบุญผ่องในเวลาต่อมา เพราะมีการนำละครเรื่องบุญผ่อง(2556) และสารคดีที่สร้างขึ้นเพื่อสนับสนุนการเล่าประวัติคุณบุญ ผ่องผ่านละครในครั้งนั้นมาใช้ในการเล่าประวัติคุณบุญผ่อง บ้านบุญผ่อง หรือ บ้านสิริโอสถ บ้านเดิม

ของคุณบุญผ่องในจังหวัดกาญจนบุรีซึ่งมีการจัดนิทรรศการให้ความรู้ประวัติคุณบุญผ่องแก่ผู้สนใจ และ นำไปดัดแปลงเป็นละครเวทีเรื่องวีรบุรุษแม่น้ำแควซึ่งจัดแสดงในปี พ.ศ. 2561

ละครทางโทรทัศน์เรื่องบุญผ่อง(2556) ไม่ได้เป็นเป็นครั้งแรกที่มีการเผยแพร่ประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ในเรื่องการช่วยเหลือเชลยศึกฝ่ายสัมพันธมิตรระหว่างการสร้างทางรถไฟสายมรณะ การเปิดเผยครั้งแรกมีขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2489¹ ผู้ที่เปิดเผยความช่วยเหลือของคุณบุญผ่องให้เป็นที่รับรู้ต่อสาธารณะคนแรกคือ John Coast อดีตเชลยศึกฝ่ายสัมพันธมิตรชาวอังกฤษ โดยเขาได้เปิดเผยเรื่องราวคุณบุญผ่อง ผ่านหนังสืออัตชีวประวัติของเขาเรื่อง Railroad of Death ซึ่งมีเนื้อหาหลักเล่าถึงชะตากรรมของเขาและเชลยศึกฝ่ายสัมพันธมิตรคนอื่น ๆ ระหว่างการสร้างทางรถไฟสายไทย-พม่า หรือที่รู้จักกันว่าเป็นทางรถไฟสายมรณะ ชื่อ Boonphong(บุญผ่อง) ปรากฏครั้งแรกในหนังสือของเขา และปรากฏมากที่สุดในบรรดาคนไทยคนอื่น ๆ ที่เขากล่าวถึงในเล่ม และ Boonpong ได้รับการชื่นชมจาก John Coast ในฐานะชาวไทยผู้กล้าหาญให้ความช่วยเหลือเชลยศึกฝ่ายสัมพันธมิตรในการจัดหาสิ่งของ และการเงิน

นับแต่การเผยแพร่ประวัติคุณบุญผ่องตั้งแต่ปีพ.ศ.2489 เป็นต้นมา มีการนำประวัติการช่วยเหลือเชลยศึกของคุณบุญผ่องมาสื่อความหมายและใช้งานเป็นระยะในลักษณะเป็นทางการและไม่เป็นทางการโดยฝ่ายอดีตเชลยศึก สำหรับในประเทศไทยมักเป็นการสื่อความหมายในลักษณะประวัติศาสตร์ท้องถิ่น หรือเผยแพร่เฉพาะกลุ่มผู้เกี่ยวข้อง กระทั่งในปี 2556 ที่มีการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่องโดยสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส ด้วยจุดประสงค์ที่ต้องการนำเสนอเรื่องราวของ Unknown Hero หรือ ผู้ที่ทำความกล้าแต่ไม่เป็นที่รู้จัก ให้เป็นที่รู้จักในสังคมไทย

หากมองดูการสื่อความหมายและการใช้งานประวัติคุณบุญผ่องในภาพกว้างจะพบว่า ในช่วงแรกนั้นการนำเสนอประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ ทำโดยกลุ่มชนชาติที่เป็นอดีตเชลยศึกฝ่ายสัมพันธมิตรเป็นหลัก ภารกิจหลักของอดีตเชลยศึกฝ่ายสัมพันธมิตรเหล่านี้คือการเผยแพร่ และสร้างให้สังคมของพวกเขาเกิดความตระหนักและเข้าใจต่อชะตากรรมของอดีตเชลยศึกระหว่างการสร้างทางรถไฟสายมรณะเป็นหลัก เรื่องราวของคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์มีบันทึกไว้มากจากกลุ่มอดีตเชลยศึกเหล่านั้นที่พบเห็น และได้รับความช่วยเหลือจากคุณบุญผ่องแม้ว่าไม่ใช่ทุกคนที่ได้รู้จักคุณบุญผ่องก็ตาม และการนำเสนอประวัติคุณบุญผ่องโดยเชลยศึกฝ่ายสัมพันธมิตรซึ่งเป็นชาวต่างชาตินี้เอง

¹ ประมาณ 1 ปีหลังจากญี่ปุ่นประกาศแพ้สงคราม

เป็นแกนหลักในการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่องโดยผู้สื่อความหมายชาวไทย เช่น กลุ่มผู้สร้างละครโทรทัศน์เรื่องบุญผ่อง (2556) ในเรื่องนี้ นัทรนัย ประสานนาม² ให้ความคิดเห็นในอีกมุมหนึ่งถึงการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่องในประเทศไทยว่า “การที่เรื่องบุญผ่องยึดโยงตัวเองเข้ากับความทรงจำที่สร้างจากฝั่งออสเตรเลีย มิใช่เพราะขาดแหล่งอ้างอิงในความทรงจำทางการของไทยเท่านั้น แต่น่าจะเป็นความพยายามหิบบั้มความทรงจำที่ทรงพลังมากกว่ามาชูความทรงจำของบุญผ่องให้ยิ่งใหญ่ยิ่งขึ้น เพราะการไม่ถูกจดจำโดยคนในชาติในทีนี้กลับหมายถึงการได้รับการสรรเสริญอย่างกว้างขวางจากนานาชาติ” (นัทรนัย ประสานนาม, 2559)

อย่างไรก็ตาม ประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ในการช่วยเหลือเชลยศึกฝ่ายสัมพันธมิตรเป็นส่วนหนึ่งของทางรถไฟสายมรณะเป็นมรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้าย ดังนั้นเพื่อทำความเข้าใจการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่องให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น งานวิจัยนี้จึงได้การศึกษาถึงกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการนำเสนอประวัติคุณบุญผ่อง โดยนำหลักเกณฑ์ทางรถไฟสายมรณะจากการศึกษาของอภิญา บัคคาลา อรุณนภาพรมาใช้ซึ่งแบ่งกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของมรดกทางวัฒนธรรมนี้มี 3 ฝ่ายได้แก่ อดีตเชลยศึกฝ่ายสัมพันธมิตร ซึ่งอยู่ในกลุ่มเหยื่อ (Victim) ฝ่ายญี่ปุ่นเจ้าของโครงการทางรถไฟ ซึ่งอยู่ในกลุ่มผู้กระทำ (Perpetrator) และ คนไทยในพื้นที่ซึ่งอยู่ในกลุ่มผู้เฝ้ามอง (By Stander) (Apinya Arrunnapaporn, 2008) เมื่อนำเกณฑ์นี้มาศึกษาร่วมกันจะมองเห็นว่า การสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่องในรูปแบบละครในปี 2556 เป็นการสื่อความหมายถึงบทบาทชาวไทยต่อการสร้างทางรถไฟสายมรณะครั้งแรกโดยคนไทยซึ่งมีสถานะเป็น By Stander (ผู้เฝ้ามอง) ของมรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้ายทางรถไฟสายมรณะ ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากการสื่อความหมายของอดีตเชลยศึกฝ่ายสัมพันธมิตร หรือคือกลุ่มเหยื่อ (Victim) โดยกลุ่มเหยื่อ (Victim) ของทางรถไฟสายมรณะเป็นกลุ่มที่เปิดเผยรายละเอียดมากที่สุดตลอดหลายปีที่ผ่านมาสำหรับประเทศไทยแล้วกลุ่มเหยื่อที่เป็นอดีตเชลยศึกชาวออสเตรเลียมีบทบาทมากที่สุด โดยปรากฏเป็นหลักฐานชัดเจนในการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่องในรูปแบบละครในปี 2556 โดยตัวละครเอกอีกท่านหนึ่งในเรื่องคือ Sir Dunlop Weary ซึ่งขณะที่สร้างทางรถไฟเขาเป็นแพทย์ทหารฝ่ายเชลยศึกชาวออสเตรเลียซึ่งติดต่อขอความช่วยเหลือกับคุณบุญผ่อง

² ผู้เขียนบทความเรื่อง สงครามโลกครั้งที่ ๒ ในชีวิตประวัติทางโทรทัศน์เรื่อง บุญผ่อง : ความทรงจำ ได้กลับกับความทรงจำข้ามชาติ ซึ่งตีพิมพ์ในนิตยสาร ศิลปวัฒนธรรม

ภาพที่ 1.1 ภาพถ่ายคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ ชายผู้ยื่นทางซ้ายมือในภาพ ถ่ายภาพร่วมกับ ‘มิโยชิ’ นายทหารญี่ปุ่นซึ่งสนิทสนมกับครอบครัวคุณบุญผ่องในความทรงจำของคุณผ่อง ศุภวัฒน์ บุตรสาวคุณบุญผ่องซึ่งยืนอยู่ด้านขวาของภาพ (จากการเดินทางเข้าชมหอระดมการประวัติคุณบุญผ่อง ณ บ้านสิริโอสถ จ. กาญจนบุรีในวันที่ 31 ต.ค. พ.ศ. 2558)

ถึงแม้ว่าการสื่อความหมายการสร้างทางรถไฟสายมรณะในละครโทรทัศน์เรื่องบุญผ่อง(2556) จะได้รับอิทธิพลจากการสื่อความหมายโดยกลุ่มเหยื่อ(Victim) แต่มีความแตกต่างจากการสื่อความหมายทางรถไฟสายมรณะจากกลุ่มเหยื่อในครั้งอื่น ๆ เพราะมีการนำเสนอเรื่องราวของฝ่ายญี่ปุ่นเจ้าของโครงการทางรถไฟ ซึ่งอยู่ในกลุ่มผู้กระทำ(Perpetrator) ในมุมมองของความเป็นมนุษย์ นอกเหนือจากการวิพากษ์วิจารณ์ฝ่ายผู้กระทำถึงความทารุณในการบังคับเชลยศึกเพื่อสร้างทางรถไฟ ซึ่งในจุดนี้มีผลให้ผู้ชมมองฝ่ายผู้กระทำในเชิงบวกในแง่ของความเป็นมนุษย์³ อย่างไรก็ตามการ

³ ก่อนทำการวิจัยนี้จริงจังผู้วิจัยได้ทำ Pilot Test ความคิดเห็นของผู้รับชมละครโทรทัศน์เรื่องบุญผ่อง จากกลุ่มแฟนละคร จำนวน 5 คน และผู้รับชมละครเรื่องคู่กรรม จากกลุ่มแฟนละคร จำนวน 5 คน พบว่ากลุ่มแฟนละครเรื่องบุญผ่องมีทัศนคติในเชิงบวกต่อฝ่ายทหารญี่ปุ่น ในขณะที่ละครนำเสนอถึงความโหดร้ายของทหารญี่ปุ่นในการบังคับเชลยศึกสร้างทางรถไฟควบคู่กับในแง่ความเป็นมนุษย์ของทหารญี่ปุ่น ขณะเดียวกันสำหรับแฟนละครคู่กรรมซึ่งมีทัศนคติที่ต่อตัวละครทหารญี่ปุ่นอย่างโกโบริเป็นพื้นฐาน เมื่อได้รับทราบถึงการทารุณเชลยศึกขณะสร้างทางรถไฟสายมรณะกลับมองทหารญี่ปุ่นในแง่ลบ ทั้งนี้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกถึงภูมิหลังและที่มาของความชื่นชอบในตัวละครโกโบริจากฐานแฟนละครคู่กรรมพบว่าแต่ละคนมีมุมมองโกโบริในแง่มุมมองของตนเอง โกโบริคือ ‘พระเอก’ ที่ตอบสนองต่อความต้องการในจิตใจของพวกเขา เช่น โกโบริคือชายในฝันของพวกเขาที่ไม่มีทางพบพานในโลกของความจริง และสำหรับบางคนที่ชอบตัวนักแสดงผู้แสดงเป็นโกโบริ โกโบริถือเป็นบทบาทหนึ่งของนักแสดงที่เขาชื่นชอบ แต่คู่กรรมได้สร้างให้แฟนละครมีทัศนคติต่อญี่ปุ่นในปัจจุบัน แต่มีใช้ทหารญี่ปุ่นระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 Pilot test นั้นจึงสามารถสรุปผลการวิจัยได้ว่า ละครโทรทัศน์เรื่องบุญผ่อง(2556) สามารถสร้าง

นำเสนอฝ่ายญี่ปุ่นเจ้าของโครงการทางรถไฟ ซึ่งอยู่ในกลุ่มผู้กระทำ(Perpetrator) ในเชิงบวก ไม่ได้เป็นการตกแต่งเรื่องราวที่เกินไปจากประวัติคุณบุญผ่องมากนัก เพราะมีทหารญี่ปุ่นซึ่งมีความสนิทสนมกับครอบครัวสิริเวชชะพันธ์อยู่จริง โดยเขาให้ความเอ็นดูคุณผณี ศุภวัฒน์ บุตรสาวของคุณบุญผ่องเป็นพิเศษ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการสื่อความหมายละครโทรทัศน์เรื่องบุญผ่อง(2556) สอดคล้องกับทัศนะของอภิญญา บัคคาลา อรุณภาพรที่ว่า ประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ สามารถใช้ในการสื่อความหมายมรดกทางวัฒนธรรมทางรถไฟสายมรณะในเชิงสันติ(Apinya Arrunnaporn, 2008)

ในการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่องมีความไม่ลงรอยบางประการกับการเขียนประวัติศาสตร์สงครามโลกครั้งที่ 2 ในไทย 2 ประเด็น คือ ภาพลักษณ์ของความเป็นพ่อค้าที่ทำการค้ากับญี่ปุ่น และเสรีไทย

ในประเด็นที่ 1 เรื่องทำการค้ากับญี่ปุ่น มักพบที่มีการเขียนถึงพ่อค้าหรือคหบดีผู้ทำการค้ากับญี่ปุ่นในเชิงลบจากนักวิชาการผู้ศึกษาประวัติศาสตร์ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ในไทย เช่น พรณิ บัวเล็ก แถมสุข นุ่มนนท์ และ โสภิตา วีรกุลเทวัญ โดยกล่าวถึงพ่อค้าหรือคหบดีเหล่านั้นว่าเป็นเศรษฐกิจจากสงครามในขณะที่ชนชั้นอื่น ๆ ในสังคม แม้แต่ข้าราชการก็มีความเป็นอยู่อย่างลำบากระหว่างสงคราม แต่ในการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่องการคำนึงถึงว่าเขาเป็นพ่อค้าคนหนึ่งที่ได้รับประโยชน์จากสงครามด้อยลงไปกว่าการได้รับโอกาสในการช่วยเหลือเชลยศึกเพราะเป็นพ่อค้าที่ทำการค้าขายกับญี่ปุ่น จึงกล่าวได้ว่าการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่องมีการสื่อความหมายถึงความเป็นพ่อค้าที่ทำการค้ากับญี่ปุ่นในแง่ดีเพราะได้ช่วยเหลือเชลยศึกทางมนุษยธรรม ซึ่งแนวทางนี้พบตั้งแต่มีการเล่าถึงคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ในหนังสือเรื่อง Railroad of Death ที่จำหน่ายในปี พ.ศ. 2489

ในประเด็นที่ 2 เสรีไทย มีการวิเคราะหถึงคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ว่าอาจเป็นเสรีไทยด้วยเพราะลักษณะงานลักลอบการช่วยเหลือเชลยศึกระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยสำหรับเสรีไทยแล้วการให้ความช่วยเหลือชาติฝ่ายสัมพันธมิตรทางมนุษยธรรมเป็นหนึ่งในจุดหมายหลักของการจัดตั้งคณะเสรีไทยในประเทศไทยโดยถือเป็นงานต่อต้านญี่ปุ่นรูปแบบหนึ่งซึ่งสิ่งนี้เป็นข้อกำหนดที่ตราขึ้นโดย ฯพณฯ ปรีดี พนมยงค์ ตั้งแต่เริ่มขบวนการต่อต้านญี่ปุ่น ต่อมาจึงมีการตีความว่าการให้ความ

ทัศนคติที่ดีต่อฝ่ายทหารญี่ปุ่นผู้ควบคุมการสร้างทางรถไฟสายมรณะในแง่ของความเป็นมนุษย์ ขณะที่ละครเรื่องคุณกรรมสามารถสร้างให้แฟนละครมีทัศนคติที่ดีต่อชาวญี่ปุ่นในปัจจุบัน แต่ไม่ใช่ทหารญี่ปุ่นระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2

ช่วยเหลือเหลยศึกฝ่ายสัมพันธมิตรเช่นในกาญจนบุรี หรือในเชียงใหม่ว่าเป็นงานของเสรีไทย อย่างไรก็ตาม ครอปรวิริเวชะพันธ์ ได้ปฏิเสธว่าคุณบุญผ่องไม่ใช่เสรีไทย และในการนำเสนอประวัติคุณบุญผ่องในรูปแบบละครทางโทรทัศน์ในปี 2556 ได้ปฏิเสธอย่างชัดเจนว่าบุญผ่องไม่ใช่เสรีไทย

นอกจากนี้จากการศึกษาของนัทรนัย ประสานนาม พบว่าในละครโทรทัศน์เรื่องบุญผ่อง นำเสนอบุคลิกของเสรีไทยที่แตกต่าง ภาพตัวแทนของเสรีไทยที่ปรากฏในนวนิยายกึ่งประวัติศาสตร์ สงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ให้น้ำหนักเสรีไทยในฐานะสุภาพบุรุษผู้มองเห็นประโยชน์ของชาติ ขณะที่เสรีไทยที่ปรากฏในละครเรื่องบุญผ่อง(2556) ทำงานในทางลับ มีลักษณะดุดัน และคุกคามต่อบุญผ่อง เพื่อจุดประสงค์ของกลุ่ม (สรุปความจาก นัทรนัย ประสานนาม, 2559)

อย่างไรก็ตาม มรดกเป็นการคัดเลือกอดีตเพื่อนำมาใช้ประโยชน์สำหรับจุดประสงค์ในปัจจุบัน (Light, 1987 อ้างถึงใน J.E. Tunbridge, G.J.Ashworth, 1996 p.6) เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้วความไม่ลงรอยที่ปรากฏในการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชะพันธ์ จึงอาจเป็นไปได้เพื่อจุดประสงค์ของผู้ใช้งานมรดกทางวัฒนธรรม การใช้งานอดีตในรูปแบบนี้สอดคล้องกับการศึกษางานด้านประวัติศาสตร์ในยุคใหม่ที่ว่า การศึกษาประวัติศาสตร์หลังสมัยใหม่ ไม่ได้มุ่งมองว่าอะไรคือความจริง และอะไรคือไม่จริง แต่เป็นการประกอบสร้างความจริง(กัจจร หลุยยะพงศ์, 2552)

การศึกษาการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชะพันธ์ เปิดโอกาสให้มองเห็นว่าการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่องได้รับอิทธิพลจากการสื่อความหมายของฝ่ายเหยื่อ(Victim)มาโดยตลอด โดยประเด็นที่คุณบุญผ่องให้ความช่วยเหลือเหลยศึกเพราะเมตตาสงสารต่อชะตากรรมอันโหดร้ายระหว่างการสร้างทางรถไฟสายมรณะมีมาตั้งแต่เริ่มต้นการสื่อความหมายเรื่องเล่าจากทางรถไฟสายมรณะโดยเหลยศึก ขณะเดียวกันการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่องจากทั้งฝ่ายเหยื่อ (Victim) และฝ่ายผู้เฝ้ามอง(By Stander) ต่างพบความไม่ลงรอยบางประการกับประวัติศาสตร์ สงครามโลกครั้งที่ 2 ในไทย นอกจากนี้ก็พบว่าการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่องจากมุมมองของชาวไทยที่เป็นผู้เฝ้ามอง(By Stander) กลับเปิดโอกาสให้ฝ่ายผู้กระทำ(Perpetrator) ได้มีโอกาสแสดงถึงความเป็นมนุษย์ ซึ่งแตกต่างจากการสื่อความหมายของฝ่ายเหยื่อ(Victim) ที่มีกวีพาคษ์ผู้กระทำ (Perpetrator)อย่างชัดเจนและรุนแรงในประเด็นการคุมการสร้างทางรถไฟอย่างทารุณ ดังนั้นจึงเป็นที่น่าสนใจศึกษาภาพตัวแทนของคุณบุญผ่องซึ่งประกอบสร้างจากเงื่อนไขเหล่านี้ งานวิจัยนี้จึงทำการศึกษาการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชะพันธ์ เพื่อวิเคราะห์ถึงภาพตัวแทนและการประกอบสร้างภาพตัวแทนของคุณบุญผ่องที่ปรากฏทั้งในและนอกแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม นั้น เพราะคุณบุญผ่องมีอิทธิพลในการสื่อความหมายบทบาทของผู้เฝ้ามอง(By Stander)ของชาวไทยในมรดกทางวัฒนธรรมทางรถไฟสายมรณะตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน

1.2 จุดประสงค์

1.2.1 การศึกษาการสื่อความหมายและการใช้งานประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ที่ปรากฏทั้งในและนอกแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม

1.2.2 การวิเคราะห์ภาพตัวแทนของคุณบุญผ่องผ่านสื่อที่ปรากฏทั้งในและนอกแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม

1.3 ขอบเขตการศึกษา

1.3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

- ประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์จากแหล่งปฐมภูมิ ได้แก่ ครอบครัวและญาติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ ที่ยังมีชีวิตอยู่ และประวัติคุณบุญผ่อง จากแหล่งทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือที่อดีตเชลยศึกได้เขียนเล่าถึงคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ เป็นต้น
- การประกอบสร้างภาพตัวแทนของคุณบุญผ่องจากแหล่งต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ ละครทางโทรทัศน์ และละครเวที
- สรุปผลการศึกษาประวัติ และวิเคราะห์ภาพตัวแทนที่เกิดขึ้นจากการประกอบสร้างคุณบุญผ่องด้วยการศึกษาข้อมูลผ่านแหล่งปฐมภูมิและทุติยภูมิ

1.3.2 ขอบเขตประชากร

กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่อง โดยจะขอยกแนวทางการพิจารณาผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของมรดกทางวัฒนธรรมทางรถไฟสายมรณะตามที่ อภิญา บัศคาลา อรุณภาพรได้วิเคราะห์ไว้ได้แก่ ได้แก่ Victim หรือในที่นี้คือเหยื่อสงคราม เช่น เชลยศึก ฝ่ายสัมพันธมิตร เป็นต้น ต่อมาคือ Perpetrator ผู้กระทำ อันได้แก่ ฝ่ายญี่ปุ่นในเวลานั้น และ By Stander ผู้ร่วมเหตุการณ์อื่น ๆ (อภิญา บัศคาลา อรุณภาพร, 2555 น.1)

นอกจากนี้ภายในกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 3 กลุ่มจะจัดเป็นกลุ่มย่อยลงอีกคือ กลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับมรดกทางวัฒนธรรมโดยตรงได้แก่ ตัวผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและครอบครัว) และกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์จากมรดกทางวัฒนธรรม (ได้แก่ กลุ่มคนในพื้นที่และกลุ่มคนนอกพื้นที่ซึ่งนำประวัติคุณบุญผ่องไปสื่อความหมาย)

1.3.3 ขอบเขตพื้นที่

ภายในแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่ จ. กาญจนบุรี และพื้นที่ภายนอกแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม เช่น YouTube ซึ่งใช้เผยแพร่งานละครย้อนหลัง ราชวิทยาลัยศัลยกรรมแห่งประเทศไทย ฯลฯ

1.4 วิธีดำเนินการศึกษา

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ การเก็บข้อมูลจะกระทำ 3 ทาง คือ เก็บข้อมูลแหล่งทุติยภูมิ (Secondary Sources) การเก็บข้อมูลเอกสาร หนังสือ และการวิเคราะห์ถึงภาพตัวแทนที่เกิดขึ้นเมื่อมีการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่อง การเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อเก็บข้อมูลด้านการประกอบสร้างภาพตัวแทนของคุณบุญผ่อง และการสำรวจแหล่งที่มีการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่อง

1.4.1 การสืบค้นข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) จากหนังสือ และ เอกสารทางวิชาการ อาทิ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ รวมถึงบทความที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับงานวิจัย

การค้นคว้าหาข้อมูลในจุดนี้จะแบ่งเป็น 3 ส่วนหลัก ๆ

1.4.1.1 เพื่อทำความเข้าใจมรดกทางวัฒนธรรมที่ต้องการศึกษา

- ความเป็นมาของมรดกทางวัฒนธรรมทางรถไฟสายมรณะ
- ความรู้ความเข้าใจเรื่องมรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้าย (Atrocity Heritage) ทั้งความหมาย โครงสร้าง และในแง่ของการสื่อความหมาย รวมถึงการใช้งาน
- ชีวิตประวัติของคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับทางรถไฟสายมรณะ
- การถ่ายทอดชีวิตประวัติของคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ ที่ปรากฏในประเทศไทยซึ่งส่วนใหญ่มาจากฝ่ายทายาท และจากฝ่ายเชลยศึก

1.4.1.2 เพื่อทำความเข้าใจความหมายและความสำคัญของการหยิบยกมรดกทางวัฒนธรรมมาสื่อความหมาย และการใช้งานมรดกทางวัฒนธรรม จึงมีการแยกการศึกษาเป็น 2 ส่วนคือ

(1) การศึกษาความหมายและความสำคัญของการสื่อความหมายมรดกทางวัฒนธรรมนี้

- ศึกษาผ่านหนังสือประวัติเชลยศึกซึ่งกล่าวถึงคุณบุญผ่อง หนังสือประวัติคุณบุญผ่องที่รวบรวมขึ้นจากครอบครัวและการรวบรวมบางส่วนจากนักวิชาการ ประวัติการก่อตั้ง

กองทุน The Weary Dunlop – Boonpong Exchange Fellowship และสื่อบันทึกที่นำประวัติคุณบุญผ่องมาสื่อความหมาย

- ศึกษาประวัติการสร้างทางรถไฟสายมรณะ จ. กาญจนบุรี และผลกระทบ

(2) แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ประกอบการศึกษาการสื่อความหมายมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของมรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้าย

- การสื่อความหมายมรดกทางวัฒนธรรม
- การใช้งานมรดกทางวัฒนธรรม
- มรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้าย
- การสื่อความหมายมรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้าย

1.4.1.3 เพื่อวิเคราะห์ถึงภาพตัวแทนที่เกิดขึ้นเมื่อมีการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่องจึงมีการศึกษาใน 2 ส่วน

(1) ศึกษาสภาพสังคมในช่วงเวลาที่มีการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่องที่ปรากฏในแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม และนอกแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม

(2) ศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

- ภาพตัวแทน (Representation)
- การประกอบสร้างความจริง

1.4.2 การวิจัยภาคสนาม

1.4.2.1 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ

ได้แก่ การสำรวจแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่มีการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่อง และการสัมภาษณ์เชิงลึก(in-depth interview)

การสำรวจแหล่งที่มีการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่องโดยเฉพาะในจังหวัดกาญจนบุรี ทำให้มองเห็นลักษณะการใช้งานประวัติคุณบุญผ่องที่ได้รับการสื่อความหมายในแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมนั้น ๆ และ การสัมภาษณ์เชิงลึก(in-depth interview) ทำให้เข้าใจถึงจุดประสงค์การสื่อความหมาย และการใช้งานประวัติคุณบุญผ่อง ข้อมูลที่ได้จะนำไปประกอบการวิเคราะห์ภาพตัวแทนของคุณบุญผ่องที่เกิดขึ้นจากการสื่อความหมายมรดกทางวัฒนธรรม

1.4.2.2 สำรวจแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่มีการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่อง

ได้แก่ บ้านสิริโอสธ จ. กาญจนบุรีซึ่งมีการจัดนิทรรศการแสดงประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ หรือรู้จักกันในชื่อ บ้านบุญผ่อง , พิพิธภัณฑ์ทางรถไฟสายไทย-พม่า (Thailand-

Burma Railway Center), อนุสรณ์สถานช่องเขาขาด (Hellfire Pass Memorial Museum) และงานสัปดาห์แม่น้ำแคว

1.4.2.3 กลุ่มเป้าหมายการวิจัยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) คือ

(1) ผู้ที่เกี่ยวข้องกับมรดกทางวัฒนธรรมโดยตรง ในที่นี้คือ ครอบครัวและทายาทของคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์

(2) และผู้ใช้ประโยชน์จากมรดกทางวัฒนธรรม (ประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ ที่เกี่ยวข้องกับทางรถไฟสายมรณะ) ในที่นี้คือ

- ตัวแทนผู้สังสารในแ่งมูมเชลยศึก(Victims-เหยื่อ) เช่น ตัวแทนจากพิพิธภัณฑ์ทางรถไฟสายไทย-พม่า(TBRC), ตัวแทนจากอนุสรณ์สถานช่องเขาขาด (Hellfire Pass Memorial Museum) เป็นต้น

- ตัวแทนผู้สังสารในแ่งมูมชาวไทย(By Stander-ผู้เฝ้ามองเหตุการณ์) ตัวแทนจากสถานีโทรทัศน์ ไทยพีบีเอส (ในฐานะเจ้าของโครงการ ละครบุญผ่อง และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่ละครบุญผ่อง), ตัวแทนจากบริษัท อังมโนก้า จำกัด ผู้ผลิตละครโทรทัศน์บุญผ่อง(2556) ตัวแทนจากตัวแทนจังหวัดกาญจนบุรีผู้จัดงานสัปดาห์สะพานข้ามแม่น้ำแคว และตัวแทนจาก บ.อินเด็คส์ ครีเอทีฟ วิลเลจ จำกัด(มหาชน) ผู้สร้างสรรค์ละครเวทีเรื่อง วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล (2560)

- และนอกจากนี้จำเป็นต้องมีการสัมภาษณ์ตัวแทนจากการรถไฟแห่งประเทศไทย เพราะเป็นเจ้าของเส้นทางรถไฟสายมรณะในปัจจุบันอีกด้วย

- เนื่องจากมีข้อจำกัดในการเข้าถึงข้อมูลในส่วนของผู้สังสารในแ่งญี่ปุ่นมูมผู้ควบคุมโครงการ(Perpetrator) ในจุดนี้อาจนำข้อมูลจากการค้นคว้าทางเอกสารมาประกอบ กับการสังเกตของผู้วิจัย

1.4.2.4 ขั้นตอนของงานวิจัยมีดังนี้

- ศึกษากลุ่มตัวอย่าง
- กำหนดเกณฑ์คัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง
- กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย
- กำหนดคำถาม
- รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

1.5 ประโยชน์ที่จะได้รับ

1.5.1 เนื้อหา และแนวทางการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่องผ่านช่องทางต่าง ๆ ทั้งภายในและนอกแหล่งมรดก

1.5.2 เข้าใจถึงปัจจัยที่มีผลต่อการประกอบสร้างตัวตนคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ที่ปรากฏในแหล่งมรดกฯ และนอกแหล่งมรดกฯ รวมถึงมองเห็นตัวตนคุณบุญผ่องที่ถูกสร้างขึ้นในสื่อต่าง ๆ อย่างชัดเจนและถูกต้อง

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.6.1 มรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้าย (Atrocity heritage)

เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นหลังจากความหายนะครั้งใหญ่ไม่ว่าจะเป็นจากมนุษย์หรือธรรมชาติ โดยทางรถไฟสายมรณะซึ่งเกิดขึ้นจากจุดประสงค์เพื่อสร้างทางรถไฟใช้ระหว่างสงคราม จึงเข้าข่ายว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้ายจากการเป็นผลพวงของสงครามหรืออยู่ในบริบทสงครามนั่นเอง

1.6.2 ทางรถไฟสายมรณะ

มรดกทางวัฒนธรรมที่หลงเหลือจากโครงการทางรถไฟสายไทย-พม่าสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ปัจจุบันมีเส้นทางจากสถานีรถไฟกาญจนบุรี ไปสิ้นสุดที่สถานีรถไฟน้ำตก (โดยเส้นทางที่เหลือจากนั้นได้ถูกทำลายไปแล้ว) ในอดีตทางรถไฟสายมรณะมีความยาว 415 กิโลเมตรนับแต่จุดเริ่มต้นที่ อ.บ้านโป่ง จ.ราชบุรี สิ้นสุดที่ เมืองทันบิวชายัต ประเทศเมียนมาร์ ปัจจุบันทางรถไฟสายมรณะนี้ยังมีการใช้งานเชิงการท่องเที่ยวและการให้ความรู้เชิงประวัติศาสตร์ในเรื่องการสร้างทางรถไฟโดยเชลยศึกฯ และแรงงานชาวเอเชียระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง

1.6.3 ผู้เฝ้ามอง (By Stander)

ในที่นี้คือชาวไทยในพื้นที่ซึ่งมีการสร้างทางรถไฟสายมรณะสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2

1.6.4 ชื่อของ Lt. Col. Weary Dunlop

ในงานวิจัยนี้ขอเรียกว่า **Sir Edward Dunlop** เนื่องจากเป็นชื่อเรียกที่คนรู้จักมาก และป้องกันความสับสน เพราะท่านเปลี่ยนชื่อจาก Weary Dunlop มาเป็น Earnest Edward Dunlop และจากการศึกษาพบว่าในหนังสือแต่ละเล่มจะเรียกโดยใช้ทั้ง 2 ชื่อร่วมกัน

1.6.5 ทุน The Weary Dunlop-Boonpong Exchange Fellowship

ชื่อทุนนี้มีการเรียกหลายแบบจึงขอเรียกเพียงแบบเดียวกันความสับสน โดยในงานวิจัยนี้ขอเรียกว่า The Weary Dunlop-Boonpong Exchange Fellowship

1.7 ข้อตกลงเบื้องต้น

1.7.1 งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ และเนื่องจากเกี่ยวข้องกับการนำมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้จากมรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้ายมาใช้ในการถ่ายทอดจุดประสงค์ จึงจะใช้ทฤษฎีทางวัฒนธรรม และทฤษฎีทางนิเทศศาสตร์ควบคู่กันไปในงานวิจัย

1.7.2 และผู้สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม (Carrier) บางท่านมีข้อจำกัดที่จะเข้าถึงเช่น ป่วย และต้องรับการรักษาในห้อง ICU และบางท่านอยู่ต่างประเทศ จึงอาจไม่สามารถเข้าสัมภาษณ์เพื่อขอข้อมูลได้

บทที่ 2

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานศึกษานี้ศึกษาการสื่อความหมายและภาพตัวแทนจากการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือเชลยศึกฝ่ายสัมพันธมิตรซึ่งฝ่ายญี่ปุ่นเกณฑ์มาสร้างทางรถไฟสายมรณะเป็นหลักในแง่มุมของการสื่อความหมาย และภาพตัวแทนที่สะท้อนจากการสื่อความหมาย ดังนั้นแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องจะมีทั้งทฤษฎีด้านการสื่อความหมายมรดกทางวัฒนธรรมหลัก ๆ ได้แก่ มรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้าย และการสื่อความหมายมรดกทางวัฒนธรรม และยังมีทฤษฎีด้านนิเทศศาสตร์ ได้แก่ ภาพตัวแทน (Representation) และการประกอบสร้างความจริง เป็นต้น ดังนั้นในบทที่ 2 นี้จึงมี 4 ส่วนหลัก ๆ คือ ประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องจะมีทั้งทฤษฎีด้านการสื่อความหมายมรดกวัฒนธรรม แนวคิดทฤษฎีด้านนิเทศศาสตร์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตามในเรื่องงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์โดยตรงที่ผู้วิจัยค้นพบมีเพียง 1 ชิ้น จึงได้นำงานวิจัยเรื่องการสื่อความหมายทางรถไฟสายมรณะ และการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้ายมาพิจารณาร่วมกัน

2.1 ประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์

ประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ในส่วนของการช่วยเหลือเชลยศึกฝ่ายสัมพันธมิตรเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการสื่อความหมายมรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้ายทางรถไฟสายมรณะมาตั้งแต่มีการเปิดเผยเรื่องนี้ครั้งแรกผ่านหนังสืออัตชีวประวัติอดีตเชลยศึก The Railroad of Death ซึ่งจัดจำหน่ายปีพ.ศ. 2489 จนมาถึงปัจจุบัน(พ.ศ. 2561) มีการเผยแพร่ประวัติคุณบุญผ่องหลายครั้งในรูปแบบนิทรรศการ พิธีรภัณฑ์ หนังสือ และ สื่อบันเทิง รวมถึงข้อเขียนที่เผยแพร่ในสื่อสังคมออนไลน์ โดยแนวทางในการสื่อความหมายหลักเป็นไปในทิศทางเชิงบวกโดยเชิดชูถึงคุณความดีของคุณบุญผ่อง

อย่างไรก็ตาม การสื่อความหมายที่เกิดขึ้นพบความไม่ลงรอยกับงานด้านประวัติศาสตร์ที่เล่าถึงสถานะคนไทยระหว่างการสร้างทางรถไฟสายมรณะ 2 ประการ คือ ประเด็นพ่อค้าผูกขาดกับฝ่ายญี่ปุ่น และ ประเด็นเสรีไทย ในที่นี้จึงได้นำเสนอข้อมูลทั้ง 2 เรื่องไว้ด้วยเพราะใช้ประกอบการศึกษาการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์

2.1.1 ประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์โดยสังเขปที่มีการเผยแพร่โดยทั่วไป

คุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ เป็นคหบดีชาวกาญจนบุรี ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เขาได้ให้ความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมแก่เชลยศึกฝ่ายสัมพันธมิตรที่เข้ามาสร้างทางรถไฟสายไทย-พม่า หรือทางรถไฟสายมรณะที่เรารู้จักในปัจจุบัน เขาและครอบครัวให้ความช่วยเหลือแก่เชลยศึกเพราะ สงสารเห็นใจในชะตากรรมที่ต้องเข้ามาสร้างทางรถไฟในสภาพอันตราย ขาดยา และอาหารที่เพียงพอ แต่การช่วยเหลือของเขานั้นเสี่ยงต่อชีวิตเพราะกองทหารญี่ปุ่นในสมัยนั้นได้ตราฎไว้ว่าหาก ใครช่วยเหลือเชลยศึกจะมีโทษถึงชีวิตการช่วยเหลือของคุณบุญผ่อง คือการลักลอบส่งเวชภัณฑ์ สิ่งของต่าง ๆ รวมถึงเงินให้แก่เชลยศึก แต่คุณบุญผ่องไม่อาจทำสิ่งเหล่านี้ได้เพียงลำพัง เขาทำงาน ร่วมกับองค์กรลับ วี ซึ่งเป็นองค์กรของนักธุรกิจชาวต่างชาติที่ร่วมมือกันให้ความช่วยเหลือทาง มนุษยธรรมแก่เชลยศึกคุณบุญผ่องให้ความช่วยเหลือกับเชลยศึกเรื่อยมาจนกระทั่งสงครามสิ้นสุดลง ทว่าหลังจากสงครามสิ้นสุดคุณบุญผ่องกลับถูกลอบยิง โดยสันนิษฐานว่าอาจเป็นศัตรูทางการเมือง เพราะคุณบุญผ่องเคยเป็นนายกเทศมนตรี(ลำไย สิริเวชชะพันธ์, สัมภาษณ์เมื่อ 31 ตุลาคม 2558) อดีตเชลยศึกผู้อยู่ใกล้กับที่เกิดเหตุจึงพาคุณบุญผ่องไปรักษาภายในโรงพยาบาลของค่าย และห้ามใคร เยี่ยมนอกจากญาติใกล้ชิด(Julie Summers, 2005 p.302-303)

เมื่อถึงเวลาที่เชลยศึกได้กลับบ้าน พวกเขาต่างพากันมาหาคุณบุญผ่อง ขอบคุณในน้ำใจ และได้มอบรถบรรทุกที่ยึดจากกองทัพญี่ปุ่นจำนวนหนึ่งแก่คุณบุญผ่องเป็นการตอบแทน คุณบุญผ่อง จึงได้เริ่มธุรกิจรถโดยสารประจำทางที่กรุงเทพฯ และในเวลาต่อมาคุณบุญผ่องได้รับเหรียญเกียรติยศ จาก ประเทศออสเตรเลีย อังกฤษ และเนเธอร์แลนด์ เพื่อตอบแทนในน้ำใจความช่วยเหลือของคุณบุญ ผ่อง และคุณบุญผ่องได้รับยศพันโท ในกองทัพอังกฤษ โดยต่อมาในปีพ.ศ. 2515 เมื่อสมเด็จพระ ราชินีนาถเอลิซาเบธที่ 2 แห่งประเทศอังกฤษครั้งเสด็จพระราชดำเนินเยือนไทยอย่างเป็นทางการ คุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์จึงได้รับบัตรเชิญให้ร่วมโต๊ะเสวยอีกด้วย ทุกปีในช่วงเทศกาลคริสต์มาส และปีใหม่เหล่าอดีตเชลยศึกที่ยังคงระลึกถึงคุณบุญผ่องได้ส่งการ์ดอวยพรมาให้ (ลำไย สิริเวชชะพันธ์, สัมภาษณ์เมื่อ 31 ตุลาคม 2558) รวมถึงบางท่านก็ได้เดินทางมาเยี่ยมเยือนคุณบุญผ่องด้วยตนเอง

คุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์เสียชีวิตลงในปี พ.ศ. 2525 ได้รับการสดุดีจากกลุ่มเชลยศึก การเสียชีวิตของคุณบุญผ่องปรากฏเป็นข่าวในหนังสือพิมพ์ต่างประเทศ วีรกรรมของคุณบุญผ่องยังคง เป็นที่จดจำของเหล่าเชลยศึกเสมอในปี พ.ศ. 2528 เมื่อ Sir Edward Dunlop และกลุ่มเชลยศึกชาว ออสเตรเลียมีแนวคิดจะจัดตั้งกองทุนเพื่อสนับสนุนการแพทย์ในประเทศไทย จึงได้ตั้งชื่อกองทุนว่า "The Weary Dunlop-Boonpong Exchange Fellowship " เพื่อเป็นเกียรติแก่คุณบุญผ่อง โดย กองทุนนี้ได้ให้ทุนแก่ศัลยแพทย์ไทยในต่างจังหวัดให้ไปฝึกอบรมด้านศัลยศาสตร์ที่ประเทศออสเตรเลีย ต่อเนื่องกันมาเป็นเวลากว่า 30 ปี นับแต่ให้ทุนครั้งแรกในปี 2531(กรีซ โพธิ์สุวรรณ, สัมภาษณ์เมื่อ 8 ก.พ. 2561) และเมื่อปี 2541 ในพิธีเปิดอนุสรณ์สถานช่องเขาขาด ฯพณฯ John Howard

นายกรัฐมนตรีแห่งประเทศออสเตรเลียในเวลานั้นได้กล่าวยกย่องคุณงามความดีของคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์และครอบครัว นอกจากนี้ยังมอบประกาศนียบัตร “หนี้ที่ใช้ไม่หมด” แก่ทายาทของคุณบุญผ่อง เพื่อเป็นสัญลักษณ์ว่าออสเตรเลียได้รับรู้ถึงคุณความดีของคุณบุญผ่องที่ได้ช่วยเหลือเชลยศึกชาวออสเตรเลียไว้(ลำไย สิริเวชชะพันธ์,น.9) ทุกวันนี้แม้ว่าทายาทและสมาชิกครอบครัวของคุณบุญผ่องผู้ให้ความช่วยเหลือเชลยศึกจะเสียชีวิตทั้งหมดแล้วแต่ประวัติการช่วยเหลือเชลยศึกของคุณบุญผ่องยังได้รับการส่งต่อผ่านการสื่อความหมายทั้งในรูปแบบนิทรรศการ พิพิธภัณฑ์ หนังสือ และ สื่อบันเทิง รวมถึงข้อเขียนที่เผยแพร่ในสื่อสังคมออนไลน์อีกด้วย

2.1.2 สถานะของคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ ระหว่างการสร้างทางรถไฟสายมรณะ

2.1.2.1 พ่อค้าผูกขาดกับฝ่ายญี่ปุ่น

คุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ คหบดีชาวกาญจนบุรีทำการค้าผูกขาดกับญี่ปุ่น อย่างไรก็ตามการค้าระหว่างพ่อค้าไทยและกองทัพญี่ปุ่นมีทั้งมุมมองในเชิงลบ มุมมองแบบกลาง ๆ ไปจนถึงมุมมองในเชิงบวก

มุมมองในเชิงลบ “เศรษฐกิจสงคราม” เป็น 1 ในคำที่เรียกพ่อค้าไทยที่ค้าขายกับฝ่ายญี่ปุ่นระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 เศรษฐกิจสงครามจากการสร้างทางรถไฟสายมรณะเกิดขึ้นเพราะรัฐบาลไทยให้ความร่วมมือแก่ญี่ปุ่นในการสร้างทางรถไฟนี้ และรัฐบาลไทยต้องจัดหาอุปกรณ์และรวมถึงกรรมกรก่อสร้างให้กองทัพญี่ปุ่นสามารถใช้ทรัพยากรไทยอย่างสะดวก อีกทั้งยังนำไปสู่ความร่วมมือระหว่างทุนนิยมโดยภาครัฐของญี่ปุ่นกับพ่อค้าท้องถิ่นอย่างกว้างขวางจนกลายเป็นเศรษฐกิจสงคราม(พรณี บัวเล็ก. 2540., อ้างถึงจาก พงทพิทย์ เกียรติสกุล. 2547) คหบดีในกาญจนบุรีที่ทำการค้าขายกับญี่ปุ่นมีรายได้ดีมาก แต่คนกลุ่มอื่นใช้ชีวิตด้วยความแร้นแค้นแม้แต่ข้าราชการก็เช่นเดียวกัน (จาก โสภิตา วิจารณ์เทวัญ. 2544.,น. 36) ดังนั้นในมุมมองของงานศึกษาประวัติศาสตร์ในบางแง่มุม พ่อค้าที่ทำการค้าขายผูกขาดกับญี่ปุ่นจึงมีภาพลักษณ์ในเชิงลบ

สำหรับมุมมองแบบกลาง ๆ จากการรวบรวมประวัติศาสตร์สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ของสรศัลย์ แห่งสภาพบว่าบางครั้งการค้าขายกับญี่ปุ่นระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ไม่ได้เกิดขึ้นด้วยความสมัครใจบางครั้งถูกสถานการณ์บังคับให้ต้องทำการค้าขายด้วยเมื่อฝ่ายญี่ปุ่นต้องการสินค้า(สรศัลย์ แห่งสภา,2539) เช่นเดียวกับกรณีที่ญี่ปุ่นได้ร้องขอให้ฝ่ายรัฐบาลไทยเจรจากับกลุ่มพ่อค้าจีนจัดหาเงินไปสร้างทางรถไฟใน จ. กาญจนบุรี (โยชิโกว่า โทชิฮารุ, 2538)

มุมมองในเชิงบวก การค้าระหว่างพ่อค้าไทยและญี่ปุ่นเกิดขึ้นเพราะญี่ปุ่นต้องการทรัพยากรในการสร้างทางรถไฟมหาศาล ญี่ปุ่นปฏิบัติต่อคนไทยอย่างระมัดระวัง แต่คนไทยเองก็ต้องระมัดระวังตัวต่อญี่ปุ่นเช่นกัน

อย่างไรก็ตามเมื่อมองไปยัง ถ. ปากแพรก ซึ่งเป็นแหล่งซื้อขายค้าขายสินค้าสำคัญ ของ จ.กาญจนบุรี ระหว่างการสร้างทางรถไฟสายมรณะ คุณวิชัย ศิริชุมแสง ซึ่งเมื่อวัยเด็ก

อาศัยอยู่หน้าตลาดสายหยุดบนถนนปากแพรกในช่วงเวลานั้นเล่าจากความทรงจำว่า ในตลาดสายหยุดมีพ่อค้าที่ขายเสบียงให้กับฝ่ายญี่ปุ่น คือร้านของคุณวาสนา ชานนท์ ร้านของคุณวาสนาอยู่ใกล้ ๆ ทางเข้าตลาดสายหยุดเป็นห้องแถว 3 ห้อง เป็นเรือนไม้ ร้านของคุณวาสนาเป็นร้านของชำขายหลายอย่าง มีขายผักด้วย เท่าที่คุณวิชัยพบเห็นภาพการซื้อขายของทหารญี่ปุ่นพบว่าสินค้าหลักที่ขนไปคือผัก มีแข่งผักจำนวนมากลำเลียงขึ้นรถที่นายทหารญี่ปุ่นนำมา คนที่ขนผักขึ้นรถคือเชลยฝ่ายสัมพันธมิตร นอกจากนี้คุณวิชัย ยังเล่าว่าเขาเคยพบเห็นนายทหารญี่ปุ่นลงโทษพลทหารในบังคับบัญชาครั้งหนึ่งในตลาดแต่กระทำในที่ลับตาจากคนไทย (จากการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ เมื่อ 1 ก.พ. 2561)

คุณระนิดา ปลาทิพย์ ได้เล่าถึงประสบการณ์ของครอบครัวที่อาศัยบนถนนปากแพรกระหว่างการสร้างทางรถไฟสายไทย-พม่า ว่านายทหารญี่ปุ่นได้มาเข้าบ้าน ดังนั้นครอบครัวจึงมีความสัมพันธ์อันดีกับชาวญี่ปุ่น ในช่วงที่สงครามยุติลงก่อนนายทหารญี่ปุ่นผู้เข้าบ้านจะกลับไปยังญี่ปุ่นยังได้มอบดาบญี่ปุ่นไว้ให้อีกด้วย (จากการสัมภาษณ์ เมื่อ 3 ตุลาคม 2560)

นอกจากนี้ประสบการณ์ของคุณพนัส โยธาสุมุทที่ถ่ายทอดลงในหนังสือประวัติสายสกุลผู้ก่อตั้งมัสยิดบางอ้อ พบว่าระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ครอบครัวโยธาสุมุทก็ได้ให้ญี่ปุ่นเช่าเรือไฟเพื่อขนส่งยุทธโปกรณ์จากกรุงเทพฯ ไปยังกาญจนบุรี

ประสบการณ์ของคุณวิชัย และประสบการณ์ของคุณพนัสสนับสนุนว่าการค้าระหว่างพ่อค้าไทยกับฝ่ายญี่ปุ่นระหว่างสงครามเป็นเรื่องที่ทำเป็นปกติ ในขณะที่ประสบการณ์ของครอบครัวคุณระนิดา ปลาทิพย์ ทำให้พอจะมองเห็นว่าชาวญี่ปุ่นปฏิบัติต่อคนไทยอย่างเป็นมิตร เช่นเดียวกับประสบการณ์ที่ คุณโสภณภรณ์ รัตนัย บุตรสาวของคุณบุญหงา สิริเวชชะพันธ์ (น้องสาวคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์) ได้เล่าถึงประสบการณ์ของมารดาเธอให้ฟังว่า “แม้แต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ก็ยังมีอดีตทหารญี่ปุ่น เดินทางกลับมายังกาญจนบุรี และได้้นำตุ๊กตาญี่ปุ่นมาฝากแก่มารดาของเธอที่บ้านสิริโอสถอีกด้วย” นอกจากนี้ภาพถ่ายที่คุณบุญผ่อง และบุตรสาว คุณผณี สิริเวชชะพันธ์ ได้ถ่ายรูปกับทหารญี่ปุ่นคงจะเป็นเครื่องยืนยันได้ว่า ทหารญี่ปุ่นปฏิบัติต่อครอบครัวสิริเวชชะพันธ์อย่างเป็นมิตรเช่นเดียวกับครอบครัวอื่นที่ได้ทำการค้าขายกับญี่ปุ่น

อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าสังเกตว่าในการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์เป็นโดยเฉพาะในละครเรื่องบุญผ่อง(2556) จะพบว่ามี การอธิบายถึงการเป็นพ่อค้าผูกขาดกับญี่ปุ่นไว้ทั้ง 3 มุมมองอย่างชัดเจน ขณะที่ประสบการณ์ของคนในไทยที่มีประสบการณ์ทำการค้ากับฝ่ายญี่ปุ่นมองในมุมบวก เช่นเดียวกับการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ที่พบจากหนังสือชีวประวัติของเชลยศึกจะโดดเด่นในมุมมองในเชิงบวก คือการค้าขายเกิดขึ้นเพราะต้องการทรัพยากรเป็นจำนวนมากในการสร้างทางรถไฟไปยังพม่า อย่างไรก็ตามพรณี บัวเล็กและ

โสภิตา วีรกุลเทวัญ มองประเด็นพ่อค้าผูกขาดกับญี่ปุ่นในแง่ลบ เพราะมีการศึกษาในภาพกว้างถึงชีวิตคนไทยระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่อยู่ในกลุ่มอาชียอื่น เช่น ข้าราชการ หรือชาวบ้านทั่วไปด้วย

2.1.2.2 เสรีไทย

การให้ความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมแก่ฝ่ายเชลยศึกที่ถูกเกณฑ์มาสร้างทางรถไฟสายมรณะก็เป็นอีกภารกิจหนึ่งของเสรีไทย แนวทางการทำภารกิจนี้สอดคล้องกับการช่วยเหลือเชลยศึกของคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ และมีผู้สันนิษฐานว่าคุณบุญผ่องเป็นเสรีไทย อย่างไรก็ตามครอบครัวและทายาทคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ยืนยันว่าคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ไม่ได้เป็นเสรีไทย

การรวบรวมประวัติศาสตร์การสร้างทางรถไฟสายมรณะ โดย อัครวิน โกมลเมณะ พบว่า ชาวไทยที่ให้ความช่วยเหลือแก่เชลยศึกฝ่ายสัมพันธมิตรมี 2 ประเภท คือ ชาวบ้านธรรมดา และเสรีไทย

ชาวบ้านธรรมดาในกาญจนบุรีที่เวทนาสงสารเชลยศึกที่ต้องประสบเคราะห์กรรมและทุกข์เวทนาแสนสาหัสจากการสร้างทางรถไฟสายไทย-พม่าได้เอื้อเฟื้ออบไถ่อาหารตลอดจนสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ แก่เชลยศึกแม้จะเสี่ยงแก่การถูกลงโทษก็ตาม โดยความเมตตาและมีน้ำใจต่อเชลยศึกนี้ได้รับการกล่าวสรรเสริญลงในหนังสือหลายเล่มที่เขียนโดยอดีตเชลยศึกและผู้ที่เกี่ยวข้องกับทางรถไฟสายนี้(อัครวิน โกมลเมณะ 2550, น.64)

อีกฝ่ายที่ให้ความช่วยเหลือเชลยศึกคือ เสรีไทย ซึ่งเป็นชาวไทยฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับการเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่น มีการรวมตัวและจัดตั้งกลุ่มต่อต้านจากทั้งภายนอกและภายในประเทศ และมีการจัดตั้งค่ายฝึกเสรีไทยอย่างลับ ๆ ในกาญจนบุรี โดยปรากฏว่าค่ายฝึกเสรีไทยที่กาญจนบุรีมีจำนวนสมาชิกมากเป็นอันดับ 2 รองจากค่ายที่ชลบุรีที่นับว่ามีมากที่สุดในจำนวนค่ายทั่วประเทศ และสมาชิกเสรีไทยส่วนใหญ่ได้แก่ครูประชาบาล ตำรวจ และข้าราชการทุกสังกัดในจังหวัดกาญจนบุรีและสุพรรณบุรี (อัครวิน โกมลเมณะ 2550, น.92 และ 98)

อัครวิน โกมลเมณะ มีความคิดเห็นว่าคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ เป็นเสรีไทยที่ไม่ได้สังกัดขบวนการเสรีไทยโดยตรง โดยการให้ความช่วยเหลือแก่เชลยศึกฝ่ายสัมพันธมิตรก็ถือเป็นงานต่อต้านญี่ปุ่นแบบหนึ่ง (อัครวิน โกมลเมณะ 2550, น.101-102) แนวคิดของอัครวิน โกมลเมณะที่ใช้พิจารณาคุณบุญผ่องสอดคล้องกับแนวคิดการทำงานของเสรีไทยซึ่ง ขบวนการ ปรินดี พนมยงค์ ได้ให้แนวทางไว้ตั้งแต่เริ่มขบวนการใต้ดินต่อต้านทหารญี่ปุ่นในไทยซึ่งมีจุดประสงค์ไม่ให้ไทยตกเป็นผู้แพ้สงคราม การให้ความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมแก่ฝ่ายสัมพันธมิตรกลายเป็น 1 ใน 2 ข้อปฏิบัติการหลักของเสรีไทย ตั้งแต่เสรีไทยกำเนิดในปีพ.ศ. 2484 ช่วงเริ่มสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยท่านวางแผนว่างานต่อต้านญี่ปุ่นของเสรีไทย “เป็นปฏิบัติการเพื่อให้ฝ่ายสัมพันธมิตรรับรองว่าเจตนารมณ์ที่แท้จริง

ของราษฎรไทยไม่เป็นศัตรูกับสัมพันธมิตร” เพื่อผลลัพธ์ที่ไทยจะไม่ตกเป็นประเทศผู้แพ้สงครามและเพื่อการผ่อนหนักเป็นเบา (ทศ พันธุมเสน และจินตนา ยศสุนทร, 2542 น.17-18)

ปฏิบัติการของเสรีไทย มีทั้งปฏิบัติการทางทหารในการต่อต้านญี่ปุ่น และปฏิบัติการด้านมนุษยธรรม โดยข้อมูลจากฝ่ายเสรีไทยยืนยันว่า การช่วยเหลือทางมนุษยธรรมมีผลอย่างสำคัญในการพิจารณาสถานะของประเทศไทยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ทำให้ฝ่ายสัมพันธมิตรเห็นว่า นอกจากการประกาศสงครามมิได้เป็นไปตามเจตจำนงของประชาชนชาวไทยแล้ว ยังมีคนไทยอีกเป็นจำนวนมากให้ความช่วยเหลือแก่ฝ่ายสัมพันธมิตรด้วย (ธนาพล อิวสกุล , สุรียา (เบญโสภา) สุโลมานและ พระไพศาล วิสาโล, 2546 น.113)

ปฏิบัติการทางมนุษยธรรมของฝ่ายเสรีไทยที่ ฯพณฯ ปรีดี พนมยงค์ ได้จำกัดความไว้ คือ การช่วยเหลือคนจากชาติสัมพันธมิตรที่อยู่ในประเทศไทยให้รอดพ้นจากการจับกุมโดยญี่ปุ่นที่อาจใช้วิธีทรมาน ดังที่ญี่ปุ่นเคยกระทำแก่อังกฤษและอเมริกันในญี่ปุ่นเอง ในประเด็นนี้ หนังสือเสรีไทย: อุทกการณ์ที่ไม่ตาย ซึ่งจัดทำภายใต้ความเห็นชอบของคณะกรรมการดำเนินงานเปิดอาคารเสรีไทยอนุสรณ์ ได้อธิบายว่าครอบคลุมถึงการช่วยเหลือเชลยศึกฝ่ายสัมพันธมิตรทั้งหลายที่ถูกเกณฑ์มาใช้แรงงานในประเทศไทย ซึ่งรวมถึงการช่วยเหลือเชลยศึกที่เข้ามาก่อสร้างทางรถไฟสายมรณะ ในหนังสือเล่มนี้ยกตัวอย่างถึงบุคคลที่ถูกระบุในจดหมายจากเจ้าหน้าที่สืบราชการลับของอังกฤษในปี 2488 ว่าเป็นตัวอย่างของการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมแก่เชลยศึกที่ถูกบังคับให้มาสร้างทางรถไฟสายไทย-พม่า แต่ตัวอย่างส่วนใหญ่มักกล่าวถึงผู้ที่ให้ที่พักพิง หลบซ่อน และหลบหนีแก่ชนชาติสัมพันธมิตรหรือเชลยศึก อย่างไรก็ตามในหนังสือยังได้ยกอีกตัวอย่างหนึ่งซึ่งคือครอบครัวตะนะพงษ์ ในจังหวัดเชียงใหม่ที่ให้ความช่วยเหลือเชลยศึกฝ่ายสัมพันธมิตรที่ถูกเกณฑ์มาใช้แรงงานยังเชียงใหม่ บริเวณวัดสิญญะเรื่อง เช่นการแอบนำอาหารไปให้ในค่ายเชลยศึก และแน่นอนว่าเป็นการช่วยเหลือท่ามกลางความเสี่ยงหากถูกจับได้ก็จะได้รับโทษถึงชีวิต จะเห็นได้ว่า การช่วยเหลือของครอบครัวตะนะพงษ์ ไม่ได้แตกต่างอะไรกับการช่วยเหลือของคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ที่ให้ความช่วยเหลือเชลยศึกไว้ (ธนาพล อิวสกุล , สุรียา (เบญโสภา) สุโลมานและ พระไพศาล วิสาโล, 2546 น. 104-113)

แนวคิดเรื่องเสรีไทยที่กำหนดโดย ฯพณฯ ปรีดี พนมยงค์ ทำให้มองเห็นว่าการช่วยเหลือเชลยศึกของคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ จึงมีลักษณะเดียวกับเสรีไทย อย่างไรก็ตามแนวคิดนี้ขัดแย้งกับคำบอกเล่าจากครอบครัวสิริเวชชะพันธ์ เนื่องจากครอบครัวสิริเวชชะพันธ์ยืนยันว่าคุณบุญผ่องไม่ได้เป็นเสรีไทย เช่นเดียวกับการถ่ายทอดประวัติคุณบุญผ่องจากฝ่ายเชลยศึกก็ไม่เคยมีการกล่าวถึงสถานะคุณบุญผ่องว่าเป็นเสรีไทย

อย่างไรก็ตาม คุณพนัส โยธาสุมุทรา เล่าถึงประสบการณ์ที่ครอบครัวของเขาเคยให้ญี่ปุ่นเช่าเรือไฟว่านายยิบ มะสินายท้ายเรือไฟมักมาเล่าถึงเชลยศึกว่า “สงสารพวกเชลย

ทหารฝรั่งมาก ร่างกายผอมโซ บางครั้งก็เห็นทหารญี่ปุ่นทุบตีเชลย นายยืบบอกว่าแล่นเรือเข้าใกล้ฝั่งก็จะแอบเอากล้วยขว้างให้เชลยหลายครั้ง”(มูลนิธิรามฤทธิ์ไกร-มานะจิตต์, 2547 น.88) ประสบการณ์ของคุณพนัสสะท้อนว่าการให้ความช่วยเหลือต่อเชลยศึกของคนไทยมาจากความสงสารและเห็นใจเป็นพื้นฐาน ซึ่งในจุดนี้ตรงกันกับจุดเริ่มต้นการช่วยเหลือเชลยศึกของคุณบุญผ่องที่มีการบอกเล่าผ่านหนังสือของเชลยศึกและจากครอบครัวสิริเวชชะพันธ์

การนำเสนอคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ว่าเป็นเสรีไทยปรากฏชัดเจนแต่เพียงหนังสือของคุณอัศวิน โกเมนะ ซึ่งเป็นนักประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ในขณะที่หนังสือจากเชลยศึกที่จำหน่ายในช่วงแรกอย่าง Railroad of Death (2489)บอกเพียงคุณบุญผ่องให้ความช่วยเหลือเชลยศึกในฐานะคนไทยคนหนึ่ง ความลับที่คุณบุญผ่องไม่ได้ช่วยเหลือเชลยศึกเพียงลำพังแต่ร่วมมือกับองค์กร V ในการให้ความช่วยเหลือเชลยศึกถูกเก็บงำกว่า 40 ปีจึงมีการเปิดเผยผ่านหนังสือ The War Diaries of Weary Dunlop(2531) แต่หนังสือเล่มนี้ก็ไม่ได้มีการกล่าวถึงว่าคุณบุญผ่องทำงานร่วมกับเสรีไทย ขณะที่ละครทางโทรทัศน์เรื่องบุญผ่อง(2556) กล่าวอย่างชัดเจนว่าคุณบุญผ่องไม่ได้เป็นเสรีไทย และละครเวทีเรื่องวีรบุรุษแม่น้ำแคว(2560) ไม่ได้กล่าวถึงการช่วยเหลือของคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ว่าเพราะเป็นเสรีไทยหรือไม่ แต่ย้ำว่ามาจากความเมตตาที่ต้องการเห็นคนอื่นพ้นทุกข์

2.2 มรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้าย

2.2.1 มรดกทางวัฒนธรรม

2.2.1.1 ความหมายและความสำคัญของมรดกวัฒนธรรม

โบราณสถาน โบราณวัตถุ ตำนาน เรื่องเล่า นิทานปรัมปราในท้องถิ่น ประเพณีประจำปี ฯลฯ สิ่งเหล่านี้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ตกทอดกันมาและมีความเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์และความทรงจำ สร้างขึ้นจากภูมิปัญญา รวมไปถึงศาสนาความเชื่อ และเป็นหลักฐานของความเจริญในท้องถิ่นตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แต่อีกแง่มุมหนึ่งมรดกวัฒนธรรมไม่ได้กำเนิดจากความดีงามหรือความเจริญเพียงด้านเดียว ความเสื่อมทราม การกดขี่ข่มเหง สงครามการรบ โศกนาฏกรรม ก็สร้างมรดกตกทอดต่อมา ดังนั้น อดีตไม่ได้เป็นแค่สิ่งที่คอยเกื้อหนุนหรือเรื่องอันน่าปิติยินดีเท่านั้น อดีตยังเป็นความเสี่ยงและยังบั่นทอนเราได้อีกด้วย(Lowenthal, 1985, p.63 อ้างจาก Wei Du, David Littlejohn and John Lennon, 2013)

2.2.1.2 โครงสร้างและการทำงานของมรดกวัฒนธรรม

มรดกมีความคาบเกี่ยวกับประวัติศาสตร์เพราะมีการทำงานที่ใกล้เคียงกัน ทั้งประวัติศาสตร์และมรดกเป็นการคัดเลือกอดีตเพื่อนำมาใช้ประโยชน์สำหรับจุดประสงค์ในปัจจุบัน และนำอดีตไปแปลงรูปลักษณะเพื่อใช้งานด้วยการสื่อความหมาย(Light, 1987 อ้างถึงใน

J.E. Tunbridge, G.J.Ashworth, 1996 p.6) โดยประวัติศาสตร์เป็นสิ่งที่นักประวัติศาสตร์พิจารณาว่ามีคุณค่าในการบันทึก ส่วนมรดกเป็นสิ่งที่สังคมปัจจุบันจะสืบทอดและส่งต่อ ความต่างเดียวระหว่างทั้งประวัติศาสตร์และมรดก คือ การใช้งานมรดกในปัจจุบันและอนาคตมีระดับที่สูงกว่ามาก มีทรัพยากรที่หลากหลายกว่า และรวมถึงมีจำนวนมากที่นักประวัติศาสตร์อาจพิจารณาได้ว่าเป็นประวัติศาสตร์ และในการสื่อความหมายมีความชัดเจนกว่าและเป็นศูนย์กลางที่จะสร้างผลิตภัณฑ์เพื่อเผยแพร่เพื่อบริโภคได้(J.E. Tunbridge, G.J.Ashworth, 1996 p.6) หรืออาจกล่าวได้ว่ามรดกทางวัฒนธรรมสามารถนำไปต่อยอดได้ในเชิงการค้าได้

มรดกทางวัฒนธรรมแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้(Tangible Heritage) เช่น โครงสร้างทางสถาปัตยกรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ ฯลฯ

และมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Heritage) เช่น ตำนาน มุขปาฐะ เพลง เรื่องเล่า หรือความทรงจำ ฯลฯ

มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้มักประกอบหรือถูกผนวกเข้าไว้กับมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องได้ อาทิ วัตถุสิ่งของ กลุ่มอาคาร สถานที่ มรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ที่ถูกเพิ่มผนวกเข้าไปในนั้นคือมุมมองต่ออดีตที่ถูกเพ่งพินิจด้วยสายตาปัจจุบัน (J.E. Tunbridge, G.J.Ashworth, 1995, อ้างจาก วลัย บุปผา, 2555 น.45) ทักษะนั้นอาจเป็นไปได้ทั้งความทรงจำของปัจเจกชนจนกระทั่งความทรงจำร่วม(J.E. Tunbridge, G.J.Ashworth, 1995, อ้างจาก วลัย บุปผา, 2555 น.45)

จากนิยามทำให้เข้าใจได้ว่าเมื่อผู้ชมได้สัมผัสมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ และจับต้องไม่ได้ ผู้ชมจะได้เรียนรู้ถึงอดีตที่ถูกคัดสรรผ่านมุมมองของตน ซึ่งแน่นอนว่ามุมมองของผู้ชมไม่ได้เป็นมุมมองเดียวกันจากอดีต

2.2.1.3 การถ่ายทอดคุณค่าและความหมายของมรดกวัฒนธรรมด้วยมุมมองของคนปัจจุบัน

ตามที่ได้กล่าวแล้วว่ามรดกทางวัฒนธรรมคือการหยิบยกอุดมคติมาใช้งานเพื่อจุดประสงค์ในปัจจุบัน การสื่อความหมายมรดกทางวัฒนธรรมจึงเป็นไปตามมุมมองของคนปัจจุบัน ดังนั้นการสื่อความหมายมรดกทางวัฒนธรรมจึงมีความเป็นพลวัตสูง ปัจจัยสำคัญเกิดจากมุมมองของผู้ใช้งานมรดกวัฒนธรรม โดยในที่นี้ไม่ได้หมายถึงเพียงผู้ที่ทำการสื่อความหมายที่อาจมีมากกว่า 2 กลุ่มเท่านั้นแต่รวมถึงผู้รับสารจากมรดกทางวัฒนธรรมเหล่านั้นอีกด้วย อย่างไรก็ตาม J.E. Tunbridge และ G.J.Ashworth ได้จำแนกการใช้มรดกทางวัฒนธรรมเพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ของมนุษย์ได้ 3 ประการ สำหรับงานวิจัยนี้ได้เลือกลงรายละเอียดการใช้มรดกทางวัฒนธรรมในบางประเด็นที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเท่านั้นมานำเสนอ

(1) มรดกในฐานะที่เป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรม

ในประเด็นนี้มองว่ามรดกนั้นมีคุณค่าในตัวเองเป็นทรัพยากรที่สำคัญของชาติสามารถให้ความรู้หรือเป็นสิ่งที่ประชาชนศึกษาได้ (J.E. Tunbridge , G.J.Ashworth,1996 p. 34-69 อ้างจาก วลัย บุปผา, 2555 น.38)

อย่างไรก็ตามการให้การศึกษาที่มีอำนาจในการโน้มน้าวจิตใจคน

ในบางแง่มุมการใช้มรดกเชิงการศึกษาแก่ประชาชน มองได้ว่าเป็นการให้การศึกษาตามแนวทางของรัฐซึ่งมักส่งเสริมชาตินิยม เช่นในกรณีพิพิธภัณฑ์ที่สนับสนุนโดยรัฐแน่นอนว่าเนื้อหาที่ทำการถ่ายทอดมักถูกกำหนดโดยภาครัฐซึ่งเป็นเจ้าของเงินทุน และพิพิธภัณฑ์เหล่านี้เป็นพื้นที่ซึ่งชนชั้นนำและกลุ่มชนในสังคมได้แสดงออกถึงแนวคิดและวิสัยทัศน์ในการมองโลก (Kapland, 1994 P.2 อ้างถึงใน J.E. Tunbridge, G.J.Ashworth,1996 p.39)

นอกเหนือจากการให้การศึกษา แล้วการใช้งานมรดกในฐานะทรัพยากรทางวัฒนธรรมยังครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ การแสดงถึงความหลากหลายของวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ การธำรงรักษาวิถีชีวิต สร้างความตระหนักหรือรณรงค์ และรวมถึงการสร้างแรงใจให้ผู้นั้นมีส่วนได้ส่วนเสียมีชีวิตอยู่ต่อไปได้(มรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้ายสามารถแสดงถึงจุดนี้ได้อย่างโดดเด่น)

เช่น กรณีพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นซึ่งนำเสนอเรื่องราวท้องถิ่น และชีวิตประจำวันของท้องถิ่น ทำหน้าที่นำเสนอสิ่งที่ไม่ค่อยได้นำเสนอ พิพิธภัณฑ์เหล่านี้จัดตั้งขึ้นด้วยแรงผลักดันทางการเมืองที่ต่างกันออกไปด้วยการนำเสนอชีวิตของชาวนาหรือชนชั้นกรรมาชีพ คล้ายได้กลับสิ่งที่ได้พบเห็นในการจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์ของรัฐซึ่งนำเสนอสังคม วัฒนธรรม หรือ ชนชั้นนำทางการเมือง จุดประสงค์ของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นมักมองไกลกว่าการจัดแสดง และแฝงนัยว่ากลุ่มที่ทำการครอบงำสังคมสามารถถูกต่อต้านได้ (J.E. Tunbridge, G.J. Ashworth,1996 p.40)

อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าในการสื่อความหมายมรดกทางวัฒนธรรมสู่ประชาชนที่เป็นผู้ชมอาจมีอุดมการณ์เคลือบแฝงแต่ผู้ชมแต่ละคนมีภูมิหลังไม่เหมือนกัน และมีจุดประสงค์ในการรับสารไม่เหมือนกัน ผู้ชมจึงตีความสารที่ได้รับต่างกันและแน่นอนว่าสารย่อมส่งอิทธิพลต่างกัน

(2) มรดกในฐานะเป็นทรัพยากรการเมือง

เป็นเครื่องมือทางการเมืองหรือเป็นสิ่งสร้าง ดำรง และส่งเสริมสถานภาพของประวัติศาสตร์ชาติ การใช้มรดกในฐานะที่เป็นทรัพยากรทางการเมืองนี้ทำให้เกิดความขัดแย้งอันมีที่มาจากการใช้เพื่อแทนที่มรดกทางวัฒนธรรมเดิม มรดกวัฒนธรรมบางแห่งถูกละทิ้ง บ้างถูกใช้อย่างผิดวัตถุประสงค์ และบางครั้งมรดกทางวัฒนธรรมที่ถูกทำลาย(J.E. Tunbridge , G.J.Ashworth,1995 p. 34-69 อ้างจาก วลัย บุปผา, 2555 น.38)

มรดกทางวัฒนธรรมใช้เพื่อจุดประสงค์ในปัจจุบัน ดังนั้นการใช้มรดกทางวัฒนธรรมในเชิงการเมืองจึงเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นได้ การใช้มรดกทางวัฒนธรรมในเชิงการเมืองเป็นการสร้างอัตลักษณ์ของชาติ รูปแบบอำนาจ และความเที่ยงธรรม และเป็นที่สรรเสริญ (Lumley, 1988 P.2 อ้างจาก J.E. Tunbridge , G.J.Ashworth,1995 p. 46) ซึ่งสิ่งนี้นำสู่นโยบายการสร้างมรดกมรดกวัฒนธรรมของชาติ

การใช้มรดกวัฒนธรรมในเชิงการเมืองโดยความจริงแล้วเป็นการเปิดเผยประวัติศาสตร์ชาติอันโดดเด่นโดยได้รับการสนับสนุนจากงานโบราณคดีของชาติ (Arnold, 1990 อ้างจาก J.E. Tunbridge , G.J.Ashworth,1995 p. 46)ซึ่งได้รับการพิสูจน์แล้วว่ามีความสำคัญและมีความจำเป็นที่จะต้องนำไปส่งเสริมแนวคิด รัฐบาล และพัฒนาอย่างสอดคล้องประสานกับแนวคิดชาตินิยมและอุดมคติการสร้างชาติ (J.E. Tunbridge, G.J.Ashworth,1995 p. 46) ดังนั้นจะเห็นได้ว่า มรดกของชาติพึงพาอาศัยการยอมรับในเบื้องต้นจากประวัติศาสตร์ชาติ โดยประวัติศาสตร์ชาตินี้เป็นงานเขียนและเป็นการสอนที่สำคัญยิ่งต่อการเล่าประวัติศาสตร์ซึ่งอธิบายถึงความโดดเด่นของชาติที่ส่งผ่านกาลเวลามา เน้นย้ำถึงความอยู่ยง และ พื้นฐานเอกลักษณ์ที่มีความแตกต่างจากชาติอื่น ๆ และมักจะสามารสืบทอดไปยังวัฒนาการอันต่อเนื่องไม่ขาดตอนจากอดีตไกลที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้จนถึงปัจจุบัน มรดกชาติมักบรรจุเอาเรื่องราวของอดีต หรือสืบสานการพิชิตดินแดน เอาชนะธรรมชาติ ชนพื้นเมือง และความท้าทายอื่น(J.E. Tunbridge, G.J.Ashworth,1995 p. 46)

“ผู้ที่ควบคุมอดีต ควบคุมอนาคต : ผู้ที่ควบคุมปัจจุบัน ควบคุมอดีต”⁴
(Gorge Orwell,1949 แปลโดยผู้วิจัย) แนวคิดของ Gorge Orwell นี้ J.E. Tunbridge, G.J.Ashworth ให้ความเห็นว่าสะท้อนถึงการครอบงำทางสังคมที่ปรากฏในการใช้งานมรดกทางวัฒนธรรมในทางการเมืองซึ่งมุ่งเน้นศึกษาถึงแนวคิดที่ครอบงำหรือมีอิทธิพลเหนือแนวคิดอื่นในสังคม แต่แนวคิดนี้มาพร้อมกับคำถามว่าใครเป็นผู้สร้างแนวคิดครอบงำ และใครเป็นผู้อยู่ภายใต้การครอบงำ มีการต่อรองหรือสร้างแนวคิดขึ้นเพื่อท้าทายแนวคิดครอบงำนั้นอย่างไร แต่ใช่ว่าการสื่อความหมายที่เกิดขึ้นผู้รับจะได้รับสารได้ทั้งหมด และผู้รับจะรับสารในมุมมองที่หลากหลาย (สรุปบางประเด็นจาก J.E. Tunbridge , G.J.Ashworth,1995 p. 47-50)

เมื่อมองตามกรอบที่ว่ามรดกเป็นทรัพยากรทางการเมือง หลักใหญ่ใจความนั้นอยู่ที่ 2 ประเด็นคือ การสื่อความหมายมรดกเพื่อส่งเสริมแนวคิดชาตินิยม และ แนวคิดที่มีอิทธิพลหลักต่อคนในสังคมและการสื่อความหมายมรดก อย่างไรก็ตาม J.E. Tunbridge, G.J. Ashworth ยังคงย้ำอยู่ดังเดิมว่าผู้รับความหมายนั้นมีการแปลความหมายด้วยตัวของเขาเอง ดังนั้นผู้รับสารแต่ละคนจึงมีมุมมองต่อสารที่ได้รับหลากหลาย

⁴ “Who controls the past controls the future : who controls the present controls the past”

(3) มรดกในฐานะที่เป็นทรัพยากรทางเศรษฐกิจ

“หากคอลเล็กชั่นมรดกสามารถใช้งานตามความต้องการของสังคมได้ และมรดกชาติมีบทบาทในการก่อร่างสร้างเอกลักษณ์ในการใช้งานทางการเมือง ดังนั้น ทรัพยากรอย่าง อดีต ก็สามารถเป็นผลิตภัณฑ์ที่แลกเปลี่ยนซื้อขายได้สำหรับระบบเศรษฐกิจ” (J.E. Tunbridge , G.J.Ashworth,1995 p.59)

การใช้งานมรดกทางวัฒนธรรมมักส่งเสริมกิจการท่องเที่ยวเป็นหลัก สำหรับการศึกษาสภาวะจิตใจนักท่องเที่ยวแล้วมักมีแนวคิดว่าการท่องเที่ยวพักผ่อนเป็นการพักจากความจริงไปหาความแฟนตาซี แต่นักท่องเที่ยวที่เลือกสถานที่ท่องเที่ยวซึ่งเป็นแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมอาจมีแนวคิดที่แตกต่างออกไปจากนี้ เพราะไม่ได้เป็นการเดินทางไปหาความเป็นแฟนตาซี แต่เป็นการเดินทางไปยังสถานที่ซึ่งนำเสนอ อดีต ซึ่งเป็นความจริงเสียยิ่งกว่าเดิม ในจุดนี้จากการสำรวจของ Prentice(1993) ที่มองการท่องเที่ยวในแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมในเชิงการศึกษา พบว่า ‘การศึกษาไปยังอดีต’ ได้รับการสนับสนุนอย่างกระตือรือร้นจากนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ และการอนุรักษ์ได้รับการสนับสนุนอย่างเป็นทางการเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในการจัดการแหล่งมรดก นี่ทำให้เห็นว่ นักท่องเที่ยวมีข้อสังเกตอันกำกวมมากกว่าอดีตส่วนไหนที่ได้รับการอนุรักษ์ และส่วนไหนที่พวกเขาได้รับการศึกษา จึงเป็นที่ชัดเจนว่าแนวคิดในการปรับปรุงพัฒนาดนเองให้ดียิ่งขึ้นที่ปรากฏเป็นแนวคิดการพิพิธภัณฑ์ในสมัยวิคตอเรียนยังคงปรากฏอยู่ และได้รับการตอบรับจากนักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม (J.E. Tunbridge , G.J.Ashworth,1995 p. 65)

การท่องเที่ยวไม่ได้ทำให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจแก่ตัวแหล่งมรดกเท่านั้น เพราะนักท่องเที่ยวเกิดการใช้จ่ายไม่เพียงเฉพาะในแหล่งมรดก โรงแรม ร้านอาหาร ของที่ระลึก ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการนำเที่ยวในพื้นที่ที่ได้รับประโยชน์ทางด้านการค้า ขณะเดียวกันธุรกิจที่เกิดจากสื่อความหมายแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมเช่น ภาพยนตร์ ละคร หนังสือ ฯลฯ ก็เป็นอีกธุรกิจที่ได้รับประโยชน์ ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า เมื่อมองมรดกเป็นทรัพยากรทางเศรษฐกิจ มรดกเป็นปัจจัยสนับสนุนกิจกรรมทางเศรษฐกิจทั้งโดยตรง คือเป็นพื้นเพองหลักของอุตสาหกรรมเศรษฐกิจนั้น ๆ หรือโดยอ้อม คือมรดกทางวัฒนธรรมนั้นเป็นปัจจัยกระตุ้นให้เกิดผลกระทบต้อปัจจัยทางเศรษฐกิจ(J.E. Tunbridge , G.J.Ashworth,1995 p. 34-69 อ้างจาก วลัย บุปผา, 2555 น.38)

ในแหล่งวัฒนธรรมหนึ่งเราจะพบการใช้งานทั้ง 3 ข้อนี้ แต่ความแตกต่างของแต่ละสถานที่อยู่ที่ว่ามีใช้งานด้านไหนที่โดดเด่นกว่ากันนั่นเอง

2.2.1.4 การสื่อความหมายมรดกวัฒนธรรม

J.E. Tunbridge และ G.J. Ashworth อธิบายการถึงการสื่อความหมายว่า หลังจากทีรวบรวมหลักฐานทางประวัติศาสตร์ต่าง ๆ ทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้มาเป็นแพ็คแกจของมรดกทางวัฒนธรรมหนึ่ง ๆ แล้ว ขั้นตอนต่อไปคือการสื่อความหมาย การสื่อความหมายเป็น

เรื่องสำคัญเพราะเป็นการส่งต่อใจความของมรดกทางวัฒนธรรมไปสู่ผู้เข้าชม หรือคือผู้รับสารโดยตรง โดยการสื่อความหมายทำให้ผู้ชมเกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์(ระหว่างตัวมรดกและผู้ชม)ไม่ว่าจะเป็นความแฟนตาซี ความรู้สึกโหยหาอดีต ความพึงพอใจ ความภาคภูมิใจและความชอบแก่ผู้ชม ดังนั้นการสื่อความหมายจึงไม่ใช่เพียงส่วนเล็ก ๆ ส่วนหนึ่งแต่เป็นส่วนที่ขาดไม่ได้ของกระบวนการมรดกทางวัฒนธรรม(J.E. Tunbridge และ G.J. Ashworth, 1996 P. 8)

ฟรีแมน ทิลเดน ได้กล่าวถึงแนวทางการสื่อความหมายมรดกตกทอดไว้ว่า คือการเปิดเผยแก่นแท้ของมรดกนั้น ๆ การสื่อความหมายใช้ข้อมูลเป็นฐานในการเปิดเผยแก่นแท้แต่ข้อมูลเพียงอย่างเดียวไม่ใช่การสื่อความหมาย (Freeman Tilden, 1957 อ้างจาก www.parks.tas.gov.au เข้าถึงเมื่อ 5 กันยายน 2559)

การทำให้ผู้รับสารเข้าใจถึงแก่นแท้ของมรดกทางวัฒนธรรมยังต้องประกอบด้วยการจัดการประสบการณ์ที่ผู้ชมได้รับ ซึ่งคือการจัดการการถ่ายทอดสารโดยคำนึงถึงผู้รับสาร ดังนั้นการสื่อความหมายจำเป็นต้องใช้กลวิธีในการเล่าเรื่องเพื่อให้ผู้มีความสนใจเข้าชมหรือศึกษาหาความรู้เกิดความเข้าใจได้จริง ๆ โดยต้องคำนึงถึงกลุ่มผู้ชมที่มีภูมิหลังแตกต่างกันด้วย (Freeman Tilden, 1957 อ้างจาก www.parks.tas.gov.au เข้าถึงเมื่อ 11 เมษายน 2560)

อย่างไรก็ตามกลวิธีการสื่อความหมายมรดกทางวัฒนธรรมไม่ได้เพียงส่งเสริมให้ผู้ชม-ผู้รับสารคุ้นชินกับข้อเท็จจริงหรือความจริงในอดีตซึ่งทำการเผยแพร่แบบง่าย ๆ โดยทั่วไป แต่เป็นการเผยแพร่เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ชม-ผู้รับสารตั้งคำถามเชิงวิพากษ์อย่างละเอียดรอบคอบ เกี่ยวกับอดีตและปัจจุบันอีกด้วย(Hall & McArthur, 1996 อ้างจาก อ้างจาก Apinya Arrunnapaporn, 2008, p. 36)

2.2.1.5 แนวทางในการสื่อความหมายมรดกทางวัฒนธรรม

Lowenthal ได้นำเสนอแนวทางการ สื่อความหมายไว้ว่า “มรดกทางวัฒนธรรมหาหนทางในการออกแบบเรื่องราวในอดีตซึ่งจะซ่อมแซมอัตลักษณ์ และปรับปรุงสวัสดิภาพของกลุ่มที่ได้รับการคัดสรร(Lowenthal,1995,น.18อ้างจาก Apinya Arrunnapaporn, 2008, p.206)

Kimberly Patee Allar ได้มีแนวคิดที่สอดคล้องกับแนวความคิดของ Lowenthal และกล่าวว่า เรื่องราวในประวัติศาสตร์ที่ปรากฏ (ในแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม) จะสร้างและอธิบายอดีตขึ้นใหม่อีกครั้ง ไม่เพียงเท่านั้นมันเป็นการข้อดีตพุดถึงปัจจุบันและกล่าวถึงความคาดหวังในอนาคตอีกด้วย (Kimberley Partee Allar, 2013)

อย่างไรก็ตามไม่ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงมุมมองในการสื่อความหมายที่ครั้ง สิ่งที่น่าสนใจสื่อความหมายก็ยังเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิม อภินิหาร บัณฑิต อรุณภาพรจึง ได้เสนอแนวทางการสื่อความหมายมรดกทางวัฒนธรรมไว้ว่า “การสื่อความหมายนั้นอยู่ในตัวของ

มรดกทางวัฒนธรรมอยู่แล้ว ในขณะที่แหล่งมรดกเหล่านั้นจะสร้างประสบการณ์หรือถูกสื่อความหมายอย่างไรก็อยู่ที่ว่าเรา(ทั้งโลก)อยากให้เห็นมรดกของเราอย่างไร” (Apinya Arrunnapaporn, 2008, p.35)

แนวคิดทั้งหมดนี้เน้นว่าทรัพยากรและข้อมูลของมรดกทางวัฒนธรรมเป็นแกนกลางในการสื่อความหมาย โดยทรัพยากรเหล่านั้นมีแนวทางการสื่อความหมายที่ชัดเจนแล้ว แต่สิ่งที่ผันแปรได้คือมุมมองจากภายนอกที่ทำให้การสื่อความหมายมรดกทางวัฒนธรรมเป็นพลวัต โดยปัจจัยที่สำคัญคือ สถานการณ์สำคัญและช่วงเวลาในสังคมที่ทำการสื่อความหมาย เพราะมุมมองของผู้สื่อความหมายและผู้รับสารผันแปรตามบริบททางสังคมขณะที่ทำการสื่อความหมาย ดังนั้นเมื่อสังคมมีความเปลี่ยนแปลง แนวทางการสื่อความหมายก็อาจเปลี่ยนแปลงด้วย

2.2.2. มรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้าย

มรดกทางวัฒนธรรมไม่ได้เกิดขึ้นจากความตั้งใจ การสร้างสรรค์ และสร้างผลในการจรรโลงใจเท่านั้น แต่มรดกทางวัฒนธรรมสามารถเกิดขึ้นจากหายนะครั้งใหญ่ เหตุการณ์สะเทือนใจ รวมถึงความน่าละอาย และแน่นอนว่าสามารถสร้างผลให้เกิดความสะเทือนใจ บทเรียนจากความสูญเสีย ตลอดจนความสำนึกถึงความผิด และมรดกทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากการหายนะครั้งใหญ่นั้นคือมรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้าย หรือ Atrocity Heritage

J.E. Tunbridge และ G.J. Ashworth ได้จำกัดความคำว่า Atrocity ไว้ว่า เป็นเหตุการณ์ของความทรมาณของมนุษย์จำนวนมากโดยความสูญเสียที่เกิดขึ้น เป็นผลจากการไตร่ตรองไว้ก่อนแล้ว (Tunbridge & Ashworth, 1996, p.94 อ้างจาก Apinya Arrunnapaporn, 2008, p.7) จึงกล่าวได้ว่า Atrocity เป็นการสร้างหายนะที่มนุษย์กระทำต่อมนุษย์ด้วยกันเอง อย่างไรก็ตาม Atrocity ยังหมายถึงหายนะจากอุบัติเหตุครั้งร้ายแรงที่สร้างความหวาดกลัวแก่ผู้อื่น โดยเฉพาะอีกด้วย และในความหมายของ Atrocity มีนัยยะแฝงว่าการกระทำที่เกิดขึ้นผิดต่อกฎหมายอีกด้วย

J.E. Tunbridge และ G.J.Ashworth จำแนกชนิดของมรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้ายไว้ดังนี้ (Tunbridge & Ashworth, 1996, p.96)

- ความทารุณโหดร้ายที่เกิดจากจากธรรมชาติที่ทวีความรุนแรง หรือจากอุบัติเหตุการหายนะซึ่งถูกกล่าวหาว่าเป็นฝีมือมนุษย์หรือความผิดพลาดของมนุษย์
- ความทารุณโหดร้ายที่มีการสื่อความหมายถึงการถูกระทำโดยมนุษย์เผ่าพันธุ์หนึ่ง (ทั้งเผ่า) ต่ออีกเผ่าพันธุ์โดยเกิดขึ้นอย่างอัตโนมัติจากสมาชิกในกลุ่ม
- ความทารุณโหดร้ายอันเกิดจากสงครามหรือภายในบริบทของสงคราม (Tunbridge & Ashworth, 1996, p.96)

2.2.2.1 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในมรดกวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้าย

มรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้ายเกี่ยวข้องกับคนหลายกลุ่ม โดยหลัก ๆ แล้วคือ ผู้ถูกกระทำ หรือเหยื่อ (Victim) ผู้กระทำ (Perpetrator) ผู้เฝ้ามอง (By-stander) และกลุ่มอื่น ๆ (อภิญา บัศคาลา อรุณนภาพร, 2555, น.1)

เหยื่อ (Victim) คือผู้ถูกกระทำในเหตุการณ์ความรุนแรง ได้รับความทุกข์ทรมาน ความสูญเสียที่เกิดขึ้นจากผลของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยตรง ในกรณีการสร้างทางรถไฟสายมรณะคือ แรงงานผู้สร้างทางรถไฟอันได้แก่ เชลยศึกฝ่ายสัมพันธมิตรและแรงงานชาวเอเชีย⁵

ผู้กระทำ (Perpetrator) ผู้กระทำต่อเหยื่อ ผู้เป็นต้นเหตุหรือผู้กระทำ เหตุการณ์ให้เกิดความทุกข์ทรมานความสูญเสียโดยตรงแก่เหยื่อ โดยเหตุที่เกิดขึ้นจากผู้กระทำมักคาบเกี่ยวกับความผิดต่อกฎหมาย หรือหลักศีลธรรม (และอาจรวมถึงข้อตกลงบางประการ) สำหรับการสร้างทางรถไฟสายมรณะ คือ ฝ่ายญี่ปุ่นเจ้าของโครงการทางรถไฟ

ผู้เฝ้ามอง (By-stander) และกลุ่มอื่น ๆ เป็นกลุ่มที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับเหตุ ภัยนั้น หรือเหตุการณ์รุนแรงโดยตรง ร่วมเหตุการณ์ในฐานะบุคคลที่ 3 เป็นประจักษ์พยานของความทารุณและภัยนั้น เช่น เป็นเจ้าของพื้นที่ที่เกิดเหตุ ในกรณีทางรถไฟสายมรณะ คือ ชาวไทยในพื้นที่ นอกจากนี้ไม่ได้มีเงื่อนไขว่าผู้เฝ้ามองเหตุการณ์ทำหน้าที่ผู้สังเกตการณ์เพียงอย่างเดียว อย่างกรณีชาวไทยที่ให้ความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมแก่เชลยศึกเช่นคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ก็เป็นตัวอย่างหนึ่งของผู้เฝ้ามอง

โดยภาพรวมแล้วคนทั้ง 3 กลุ่มนี้เกี่ยวข้องกับมรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้ายอย่างลึกซึ้งในฐานะผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก การจัดการมรดกทางวัฒนธรรมมีผลต่อชีวิตของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเหล่านี้รวมถึงครอบครัวของพวกเขา อย่างไรก็ตามมรดกวัฒนธรรมชนิดนี้มีความเป็นพลวัตสูง ในการจัดการและการสื่อความหมายสามารถแปรเปลี่ยนไปได้หากเหตุการณ์มีผลสืบหน้า (Apinya Arrunnapaporn, 2008)

2.2.2.2 การใช้งานและการสื่อความหมายมรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้าย

มรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้ายมีการใช้งานเช่นเดียวกับมรดกทางวัฒนธรรมประเภทอื่น ดังนั้นเมื่อเรานำแนวคิดการจำแนกวัตถุประสงค์การใช้งานมรดกทางวัฒนธรรมของ Ashworth & Tunbridge มาวิเคราะห์ถึงการใช้งานมรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้าย เราอาจแยกลักษณะการใช้งานมรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้ายตามวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ได้ดังนี้

⁵ ในงานวิจัยนี้จะเจาะจงเฉพาะเชลยศึกฝ่ายสัมพันธมิตร ซึ่งเป็นฝ่ายเหยื่อที่เกี่ยวข้องกับการสื่อความหมายถึงคุณบุญผ่อง เท่านั้น

(1.) การใช้งานเพื่อตัวมรดกทางวัฒนธรรมเอง

โดยหลัก ๆ แล้วคือการอนุรักษ์และการสื่อความหมายหลักฐานและเรื่องเล่าจากแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมทั้งเพื่อเป็นประโยชน์แก่กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเอง และเป็นประโยชน์ในการส่งต่อบทเรียนเหล่านั้นแก่อนุชนรุ่นหลังโดยมีจุดประสงค์เพื่อป้องกันไม่ให้หายนะเกิดขึ้นอีก

การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้ายเกี่ยวข้องกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของมรดกทางวัฒนธรรมโดยตรงเพราะเป็นหลักฐานหรือเรื่องเล่าที่เกี่ยวข้องกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ดังนั้นการอนุรักษ์หรือการสื่อความหมายมีผลต่อชีวิตพวกเขา

ในบางกรณีสถานอนุรักษ์และการสื่อความหมายช่วยประทับประคองผู้มีส่วนได้ส่วนเสียให้มีชีวิตอยู่ต่อไปได้ โดยเราจะเห็นได้ชัดเจนจากวัตถุประสงค์การเดินทางเข้าถึงแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้ายของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ส่วนมากเป็นการจาริก เช่น การแสดงความอาลัยของญาติพี่น้องของผู้เสียชีวิต ผู้ที่ตกเป็นเหยื่อได้กลับไปทบทวนสิ่งที่เกิดขึ้นเพื่อก้าวผ่านฝันร้ายถึงความทรงจำที่ตนเคยประสบ และอาจรวมไปถึงการแสดงความสำนึกผิดของผู้กระทำที่ตนได้ก่อไว้

ในประเด็นต่อมา งานอนุรักษ์และการสื่อความหมายที่เกิดขึ้นสามารถสร้างประโยชน์แก่ผู้เข้าชมอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้อง ในลักษณะการให้ความรู้และการสร้างเสริมจิตสำนึก เราจะเห็นได้อย่างชัดเจนจากการที่มรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้ายที่เกิดขึ้นระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้รับการคัดเลือกให้อยู่ในบัญชีมรดกโลกขององค์การยูเนสโก เหตุผลหลักคือเพื่อจดจำเหล่าผู้เสียชีวิตและเตือนเราว่าหายนะเช่นนี้ไม่ควรเกิดขึ้นอีกแล้ว(อภิญา บัศคาลา อรุณภาพพร, 2008, น.204) ซึ่งในเรื่องนี้จึงจะขอยกตัวอย่างมุมมองความคิดเห็นการสื่อความหมายของค่ายอาชวิทซ์จากผู้รอดชีวิตจากการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ อย่าง Primo Levi นักเขียนซึ่งเป็นอดีตเชลยชาวยิวที่รอดจากการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ในค่ายกักกันนี้ ซึ่งเขาได้ให้ความคิดเห็นไว้เมื่อเขาเยี่ยมชมค่ายกักกันอาชวิทซ์อีกครั้งหลังมีการพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้มรดกทางวัฒนธรรม

“ถึงเวลาจะผ่านไปหลายปีและหลายทศวรรษ แต่สารสำคัญต่าง ๆ ที่ทำให้ที่นี่เป็นอนุสาวรีย์เพื่อย้ำเตือน(การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์)ไม่ได้หายไปเลย ในทางตรงกันข้ามความหมายนั้นเพิ่มขึ้นอีกด้วย สิ่งต่าง ๆ (ในอาชวิทซ์) สอนได้ดีกว่าตำราหรืออนุสรณ์ต่าง ๆ ในเรื่องความโหดร้ายทารุณระหว่างช่วงที่ฮิตเลอร์เรืองอำนาจ แม้แต่ในตัวเลือกของสถานที่และแม้แต่สถาปัตยกรรม ” (Levi, 1994, p.185 อ้างจากKimberley Partee Allar, 2013)⁶

⁶ With the passing of years and decades, these remains do not lose any of their significance as a Warning Monument; rather, they gain in meaning. They teach better

ความคิดเห็นของ Primo แสดงให้เห็นว่าการสื่อความหมายมรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้ายเป็นบทเรียนในการศึกษาถึงหายนะได้เป็นอย่างดี ดังนั้นงานอนุรักษที่เกิดขึ้นจึงช่วยให้เกิดการถ่ายทอดบทเรียนจากอดีตนั่นเอง

จะเห็นได้ว่าการใช้งานมรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้ายเพื่อการอนุรักษตัวมรดกเองเป็นประโยชน์กับทั้งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้ได้รับการส่งทอดแต่โดยเนื้อแท้แล้วการอนุรักษที่เกิดขึ้นได้ให้การศึกษาแก่ผู้เข้าชมและส่งผ่านแนวคิดเชิงการเมืองด้วย ในที่นี้คือ “เพื่อป้องกันไม่ให้ความหายนะนี้เกิดขึ้นอีก” อย่างไรก็ตาม หากคำนึงว่าผู้ชมหรือผู้รับสารจากการสื่อความหมายนั้นมีการตีความสารที่ได้รับสารต่างกัน (J.E. Tunbridge และ G.J. Ashworth, 1996) ก็เป็นไปได้ว่าผู้รับสารอาจไม่ได้คล้อยตามสารที่ได้รับทั้งหมด แต่อาจเพียงเกิดความเข้าใจในแนวคิดกว้าง ๆ ของการสื่อความหมายในแง่มุมนี้

(2.) การใช้งานเพื่อวัตถุประสงค์ทางการเมือง

ความหายนะที่นำไปสู่ความสูญเสียชีวิตมหาศาล หรือสร้างความเสียหายเป็นวงกว้างเป็นเรื่องสะเทือนใจแก่ประชาชน คนจะได้รับประสบการณ์ร่วมกันและร่วมแบ่งปันความรู้สึกร่วมกันในฐานะคนร่วมชาติ หรือร่วมเผ่าพันธุ์ (กาญจนา แก้วเทพ, 2552) ดังนั้นมรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้ายจึงมักมีการใช้งานเพื่อสร้างความเป็นชาตินิยม เช่น ในการสร้างความสามัคคีแก่คนในชาติ เชื่อมความสัมพันธ์อันดีระหว่างกลุ่มคน ระหว่างชนชาติเดียวกัน และต่างชนชาติ หรือแม้แต่เพื่อแสดงหลักฐานถึงความผิดพลาดของชนชาติตนในอดีตเพื่อเป็นบทเรียนไม่ให้เหตุที่เกิดจากความผิดพลาดเกิดซ้ำ เป็นต้น

อนุสรณ์สถาน อนุสาวรีย์ หรือพื้นที่แหล่งมรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้ายมักถูกใช้เพื่อจุดประสงค์ด้านชาตินิยมโดยปัจจุบันมีการแอบซ่อนสารด้านชาตินิยมไว้อย่างแยบคาย ซึ่งในเรื่องนี้ อภิญา บัศกาลา อรุณภาพรเสนอความคิดเห็นไว้ว่า “แหล่งความทรงจำต่าง ๆ อนุญาตให้ประชาชนสามารถจดจำเกียรติศักดิ์ และให้ความสำคัญกับการเสียสละของเขาและเธอที่ออกรบเป็นแนวหน้า แต่ความทรงจำยังเตือนประชาชนว่าแนวทางของชีวิตและชะตากรรมของเขาและเธอฝากไว้กับอำนาจแห่งรัฐ (Graham , 2000, p.77 อ้างจาก Apinya Arrunnapaporn, 2008, p..44)”

แนวคิดนี้ สะท้อนการใช้นมรดกทางวัฒนธรรมเป็นตัวกลางในการส่งสารเพื่อผลในเรื่องการสร้างชาติ อย่างไรก็ตามในหลายครั้งการใช้นมรดกแห่งความทารุณโหดร้ายเพื่อวัตถุประสงค์

than any treatise or memorial how inhuman the hitlerite regime was, even in its choices of sites and architecture. (Levi 1994: 185 อ้างถึงใน kimberley Partee Allar, 2013)

ทางการเมืองนี้ได้สร้างความขัดแย้งระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยเฉพาะในมรดกทางวัฒนธรรมที่ชนชาติผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแต่ละกลุ่มยังไม่มีความเห็นลงรอยกันในการจัดการความหมายของมรดกทางวัฒนธรรมนั้น ๆ

มรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้ายที่เกิดบนพื้นฐานของความขัดแย้ง เช่น สงคราม มักยากที่จะนำมาใช้งานในเชิงการเมืองโดยไม่เกิดความขัดแย้ง ทั้งระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มต่าง ๆ และแม้แต่ในกลุ่มของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกลุ่มเดียวกัน ดังนั้นจึงต้องมีการคัดสรรและเชิดชูเพียงบางอย่างเพื่อสนองตอบต่อจุดประสงค์การใช้งาน ในประเด็นนี้อาจสรุปได้ด้วยคำอธิบายของอภิญา บัคคาลา อรุณนภาพรว่า กระบวนการในการสร้างชาติจึงมักเป็นการลืมนอดีตซึ่งมีมากพอ ๆ กับการเชิดชูอดีต (Graham, 2000, p.77 อ้างจาก Apinya Arrunnapaporn, 2008, p.45)

ในการนำเสนอเรื่องราวของความทารุณโหดร้าย มรดกทางวัฒนธรรมชนิดนี้ไม่ได้เชิดชูเพียงวีรกรรมที่กล้าหาญเท่านั้นแต่รวมถึงแง่มุมอื่น ๆ เช่น ชะตากรรมอันโหดร้ายของเหยื่อ เป็นต้น โดยประสบการณ์ผู้ที่ตกเป็นเหยื่อ ผู้กระทำ และรวมถึงผู้เฝ้ามองเหตุการณ์สามารถใช้เป็นบทเรียนถ่ายทอดสู่ชนรุ่นหลังได้

แม้ว่ามรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้ายหลีกเลี่ยงนัยทางการเมืองไม่ได้ และถูกใช้เป็นเครื่องต่อรองทางการเมือง แต่เหรียญมีสองด้าน หากมีการอธิบายข้อเท็จจริงในอดีตที่ครอบคลุมทุกฝ่ายจะช่วยเหลือในการสื่อความหมายมรดกทางวัฒนธรรมอย่างทั่วถึงและครอบคลุมมากขึ้น และทำให้ผู้รับสาร ที่เป็นได้ทั้งผู้ชมในแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม และผู้รับข้อมูลจากแหล่งอื่นนอกแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมทำความเข้าใจบทเรียนจากอดีตได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น และอาจลดความเสี่ยงในการเกิดความขัดแย้งในปัจจุบันให้น้อยลง แต่จะไปถึงจุดนั้นได้กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงทุกฝ่ายอาจต้องมีการสรุปร่วมกันให้ได้ว่าจะมีการสื่อความหมายมรดกทางวัฒนธรรมไปในทิศทางใดจึงเป็นที่ยอมรับแก่ทุกฝ่าย จุดนี้เป็นปัญหาที่แก้ไขไม่ได้เลยหากไม่ได้รับความร่วมมือระหว่างคู่ขัดแย้ง

(3.) การใช้งานเพื่อจุดประสงค์ทางเศรษฐกิจ

ในขณะที่ความทารุณโหดร้ายนั้นสร้างความทรมานและความเจ็บปวดให้แก่เหยื่อ และสิ่งที่หลงเหลือไว้นั้นนับได้ว่าเป็นบาปกรรมของผู้กระทำ และบางครั้งได้สร้างความรู้สึกละอายแก่ผู้ร่วมเหตุการณ์ด้วย แต่สิ่งที่หลงเหลืออยู่ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่จับต้องได้หรือเป็นสิ่งที่จับต้องไม่ได้นอกจากคุณค่าในการให้การศึกษาแล้วอาจสามารถสร้างความบันเทิงแก่ผู้ชมหรือผู้เสพได้เช่นกัน (Dann G. M. S., 2005 อ้างจาก Apinya Arrunnapaporn, 2009, p.12)

มรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้ายสร้างรายได้มหาศาลจากความอยากรู้อยากเห็นของผู้เข้าชมซึ่งในที่นี้ความหายนกลายเป็นเรื่องหลอหลอรัช ข้อพิสูจนคือเราสามารถเห็น

ความนิยมท่องเที่ยวในแหล่งมรดกวัฒนธรรมที่เกิดจากหายนะเหล่านี้ และรวมถึงความนิยมที่จะใช้มรดกทางวัฒนธรรมประเภทนี้ในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์แขนงต่าง ๆ เช่น ภาพยนตร์ฮอลลีวูดหลายเรื่องที่มีการนำเรื่องเล่าจากการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ หรือการนำเคราะห์กรรมของเชลยศึกในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 มาเผยแพร่

ในประเทศตะวันตก เช่น อเมริกา กระแสความสนใจเรื่องเล่าจากมรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้ายที่เกี่ยวข้องกับสงครามโลกครั้งที่ 2 มีขึ้นตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 2 ยังไม่จบลง

Robert Kolker นักวิชาการด้านภาพยนตร์อเมริกันได้เล่าถึงความสนใจของชาวอเมริกันในภาพยนตร์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการรบในสมรภูมิต่างระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ว่า เกิดขึ้นเพราะนโยบายของรัฐบาลสหรัฐที่ต้องการกำกัับดูแลเนื้อหาข่าวสารที่เผยแพร่ระหว่างสงครามโดยได้ให้ Office of War Information⁷ หน่วยงานซึ่งทำหน้าที่คัดกรองข่าวสาร และสนับสนุนเนื้อหาอันเป็นประโยชน์ต่อประเทศในระหว่างการรบเป็นผู้ดำเนินการ ทำให้มีการสร้างภาพยนตร์สารคดี และสนับสนุนการสร้างสื่อที่มีเนื้อหา โฆษณาชวนเชื่อ (Propaganda) โดยผู้ผลิตภาพยนตร์เหล่านี้คือผู้สร้างภาพยนตร์จากฮอลลีวูดนั่นเอง เช่นภาพยนตร์เรื่อง Why We Fight และ Know Your Enemy ซึ่งดูแลการผลิตโดย Frank Capra และ มีการให้ Walt Disney ร่วมผลิตในบางส่วนของภาพยนตร์ที่ต้องการแอนิเมชันอีกด้วย ภาพยนตร์ที่ผลิตขึ้นเหล่านี้มีขึ้นเพื่อโฆษณาให้ประชาชนมองเห็นความถูกต้องที่อเมริกาเข้าร่วมสงครามนั่นเอง (Robert Kolker, 2006, p.228)

อย่างไรก็ตามแม้สงครามโลกครั้งที่ 2 จะสิ้นสุดลงแล้ว แต่การนำเสนอสื่อที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสงครามโลกครั้งที่ 2 ก็ยังคงดำเนินต่อไป และความสนใจในเรื่องหายนะจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ไม่ได้ลดลงและขยายผลจากภาพยนตร์ไปสู่การท่องเที่ยวอีกด้วย

Tim Cole ผู้เขียนหนังสือเรื่อง Selling the Holocaust(1999) ให้ข้อสังเกตว่าช่วงปลายศตวรรษที่ 20 การท่องเที่ยวจากความตายเป็นธุรกิจใหญ่ เพราะคนเกิดความหลงใหลสถานที่ซึ่งเกิดความตายครั้งสำคัญ(Tim Cole, 1999,p.113-114 อ้างจาก Kimberley Partee Allar, 2013) จากการศึกษาของ Kimberley Partee Allar ได้สนับสนุนข้อคิดเห็นของ Tim cole โดยพบว่า อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวแหล่งการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์เป็นผลจากการเพิ่มความสนใจในสิ่งซึ่งมีอยู่ในยุโรปและในต่างประเทศตลอด 50ปีที่ผ่านมา โดยนับแต่ทศวรรษที่1960 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับเอาชีวิตรอดและประสบการณ์ของอดีตผู้ถูกกักกันมีผู้อ่านติดตามเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในประเทศตะวันตก (Doneson, 2002, อ้างจาก Kimberley Partee Allar, 2013) จากนั้น การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์เข้ามาสู่ฮอลลีวูดและได้รับการตอบรับอย่างมากมาย(Kimberley Partee Allar, 2013)

⁷ ซึ่งพัฒนาต่อมาเป็น CIA

จึงไม่อาจปฏิเสธได้เลยว่าปัจจุบันสื่อทางภาพและสื่อต่าง ๆ ขยับเคลื่อนโลก ฮอลีวูดได้เข้าถึงผู้ชมได้เป็นจำนวนมาก(Doneson 2002, อ้างจาก Kimberley Partee Allar, 2013) ดังนั้นความสนใจในเรื่องเล่าเกี่ยวกับการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์เพิ่มขึ้นในช่วง 15 ปีมานี้(ประมาณปี ค.ศ.1998- 2013) และทำให้เกิดภาพยนตร์เป็นจำนวนมาก ซึ่งสนับสนุนการท่องเที่ยวในแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์มากขึ้น (Kimberley Partee Allar, 2013) ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือระหว่างทศวรรษที่ 1990 ภาพยนตร์ซึ่งกำกับโดย สตีเฟ่น สปีลเบิร์ก ที่จัดสร้างขึ้นในปี 1993 อย่าง Schindler's List กระตุ้นความสนใจแก่เรื่องการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์เป็นอันมาก (Doneson, 2002 อ้างจาก Kimberley Partee Allar, 2013) อุตสาหกรรมท่องเที่ยวตอบรับความสำเร็จของ Schindler's List อย่างรวดเร็วโดยการจัดทัวร์ตามรอยภาพยนตร์เรื่องนี้ ซึ่งเป็นการพานักท่องเที่ยวไปยังสถานที่ทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในภาพยนตร์ซึ่งรวมถึงพิพิธภัณฑ์เอาชีวิทซ์-เบอเกนเนออีกด้วย (Kimberley Partee Allar, 2013)) และแน่นอนว่าอิทธิพลจากการนำเสนอมรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้ายผ่านสื่อสร้างความสนใจแก่ผู้ชมให้ค้นหาแก่นแท้ของมรดกทางวัฒนธรรมที่ไม่อาจเปิดเผยผ่านสื่อ เช่นประสบการณ์จากการสัมผัสสถานที่จริง หรือเรื่องเล่าที่เป็นรายละเอียดของสิ่งที่นำเสนอผ่านสื่อเพียงไม่กี่นาที สิ่งเหล่านี้ผลักดันให้ผู้ชมเดินทางไปที่ท่องเที่ยวในพื้นที่ได้สำเร็จและเกิดเป็นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวตามแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้าย

ความคิดเห็นของ Tim Cole และจากการศึกษาของ Kimberly Partee Altar แสดงให้เห็นว่าสื่อได้ขยับเคลื่อนให้ประชาชนเกิดความสนใจมรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้ายได้ และผลักดันให้ผู้ชมเดินทางเข้าไปยังแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมในลักษณะการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นนี้รู้จักกันอย่างเป็นทางการว่า Dark Tourism ซึ่งอาจแปลเป็นไทยได้ว่าการท่องเที่ยวในด้านมืดของมนุษย์⁸ มีการกำหนดการท่องเที่ยวประเภทนี้ชัดเจนในประมาณ ปี พ.ศ. 2543 โดย John Lennon และ Malcolm Foley ในหนังสือซึ่งเป็นที่รู้จักเป็นอย่างดีของพวกเขาคือ Dark Tourism (2000) โดยหลักแล้วการท่องเที่ยวประเภทนี้ได้เน้นถึงจุดดึงดูดของสถานที่ท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับการสังหารชีวิตคนเป็นจำนวนมาก การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ และการลอบสังหาร โดยคำว่า “Dark Tourism” ถูกเพิ่มเติมในหมวดคำศัพท์ในการศึกษาการท่องเที่ยวเพื่อเน้นความสำคัญ การยกระดับหลักพื้นฐานในการจัดการ ความตาย ภัยพิบัติ และความหายนะร้ายแรง ให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว(Lennon, and Foley,2000, p.3 อ้างจาก Apinya Arrunnaporn, 2008, p.30)

แหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้พัฒนาขึ้นเพื่อให้ผู้ชมเข้าถึงมรดกทางวัฒนธรรมนี้ได้ด้วยการท่องเที่ยวซึ่งมีความโดดเด่นมากในเรื่องของความเป็นเหตุการณ์ที่ผิดปกติ ซึ่งแฝงไปด้วยความ

⁸ ที่มา โคมาร สุขปริชา จาก www.tatreviewmagazine.com เข้าถึงเมื่อ 5 กุมภาพันธ์ 2560)

สะพรึงกลัว จากหายนะที่เกิดขึ้น โดยจุดนี้เป็นจุดดึงดูดให้คนเข้ามาท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความใคร่รู้ เพื่อสร้างความบันเทิงแก่ตนเอง(สรุปจาก Apinya Arrunnapaporn, 2008, p.29) เป็นที่น่าสนใจว่า ในปีหนึ่ง ๆ สถานที่ท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้ายนั้นได้รับความนิยมไม่แพ้แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอื่น ๆ เลย

ตัวอย่างเช่น มีการสำรวจว่าจำนวนนักท่องเที่ยวซึ่งเยี่ยมชมค่ายกักกันเอาชีวิตรัง จนถึงปี 2550 มีจำนวนกว่า 30 ล้านคน (Stacky, 2007 อ้างจากKimberley Partee Allar, 2013) และในปี 2558 จากการสำรวจพบว่าที่อนุสรณ์สถานเหตุหลังเลือดที่นานกิง มีผู้เข้าชมทั้งชาวจีนและชาวต่างชาติได้มาเยี่ยมชมเป็นจำนวนมาก โดยเมื่อวันที่ 4 เมษายน 2558 มีผู้เข้าชมกว่า 112,000 คน (www.chinadaily.com.cn เข้าถึงเมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2559)และสำหรับประเทศไทยเว็บไซต์เส้นทางรถไฟสายไทย-พม่า และช่องเขาขาดซึ่งเป็นเว็บไซต์อย่างเป็นทางการของพิพิธภัณฑ์แห่งความทรงจำช่องเขาขาดได้กล่าวถึงผู้มาเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ว่านับแต่เปิดทำการในปี 2541 ปัจจุบันมีจำนวนนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมถึงประมาณ 200,000 คนต่อปี (Mick Clarke สัมภาษณ์เมื่อ 3 ตุลาคม 2560)

โดยนักท่องเที่ยวหรือผู้สนใจแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้าย มาจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับมรดกทางวัฒนธรรมโดยตรง (เช่น ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย) หรืออาจเป็นกลุ่มที่ไม่ได้มีความเกี่ยวข้องเลยก็เป็นได้(เช่น คนรุ่นใหม่ คนต่างถิ่น เป็นต้น) โดยทั้งสองกลุ่มมีวัตถุประสงค์การเยี่ยมชมแตกต่างกัน

สำหรับผู้ที่มีการเกี่ยวข้องกับมรดกทางวัฒนธรรม จุดประสงค์ของการเดินทางมักเป็นการเดินทางจาริกเพื่อแสดงความรำลึกและอาลัยต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และรวมถึงการเดินทางเพื่อตอบแทนบุญคุณ หรือเพื่อสำนึกถึงความผิดที่ได้ก่อไว้

สำหรับผู้ที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับมรดกทางวัฒนธรรมโดยตรง เช่น นักท่องเที่ยว นั้นมีเป็นจำนวนมาก ความสนใจใคร่รู้ในแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมซึ่งเกิดหายนะมหาศาลเชิญชวนพวกเขาไปหาคำตอบถึงสาเหตุความหายนะ เพราะความหายนะที่เกิดขึ้นสร้างความพึงพอใจแก่ผู้รับสาร ในแง่หนึ่งคือความต้องการค้นหาข้อมูลความรู้และความเข้าใจ อีกแง่หนึ่งความหายนะกลายเป็นสินค้าที่นำเสนอความมหัศจรรย์จากเนื้อหาที่รุนแรงและเหตุการณ์ชวนอสังขยวญพว หรือแม้แต่โศกนาฏกรรมที่เกิดขึ้นนำทางผู้ชมให้เข้าใจในชีวิตมากขึ้น เป็นต้น โดยความสำเร็จในการเชิญชวนคนทั่วไปที่ไม่เกี่ยวข้องกับมรดกทางวัฒนธรรมเหล่านี้เริ่มต้นจากการเผยแพร่เรื่องเล่าจากแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมผ่านสื่อตนเอง

การเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมของคนทั้ง 2 กลุ่ม และรวมถึงการรับชมเนื้อหาของมรดกทางวัฒนธรรมผ่านการสื่อความหมายจากสื่อต่าง ๆ สามารถสร้างรายได้เป็นจำนวนมหาศาลแก่แหล่งมรดกทางวัฒนธรรม โดยการเดินทางเข้ายังแหล่งมรดกทาง

วัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวช่วยสนับสนุนธุรกิจการท่องเที่ยวในพื้นที่ทั้งที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม เช่น รายได้จากการเข้าชมสถานที่ หรือชื่อของที่ระลึก เป็นต้น และในส่วนที่ไม่เกี่ยวข้องโดยตรงก็เช่น ร้านอาหาร ที่พัก หรือบริการขนส่งยังแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม นอกจากนี้การรับชมเนื้อหาผ่านการสื่อความหมายจากสื่อมีส่วนเป็นอันมากในการสนับสนุนให้ผู้สนใจเดินทางเข้าท่องเที่ยวยังแหล่งวัฒนธรรม เช่น ความสำเร็จของภาพยนตร์เรื่อง The Bridge on The River Kwai (1957) ได้ส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดกาญจนบุรีเป็นอันมาก เป็นต้น

ทั้งหมดนี้จะเห็นได้ว่ามรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้ายมีศักยภาพในการพัฒนาเศรษฐกิจให้แก่ถิ่นฐานที่ตั้ง โดยศักยภาพดังกล่าวมาจากความสนใจใคร่รู้ถึงปริศนาที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังความหายนะที่ทำให้เกิดความสูญเสียชีวิตเป็นจำนวนมหาศาล ซึ่งสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้าเยี่ยมชมและหาคำตอบถึงเหตุการณ์ในครั้งนั้น

กรณีมรดกทางวัฒนธรรมทางรถไฟสายมรณะ มรดกทางวัฒนธรรมอันจับต้องไม่ได้สำคัญกว่ามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้เสียอีก (Apinya Baggelaar Arrunnaporn, 2009) การสื่อความหมายจึงสมควรที่จะใช้มรดกที่จับต้องไม่ได้เป็นแกนกลางเพราะว่ามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้(ของมรดกวัฒนธรรมนั้น)มีความโดดเด่นและเป็นจุดกำเนิดของมรดกทางวัฒนธรรมนี้

สำหรับการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ เน้นการเล่าประวัติของคุณบุญผ่อง สิ่งที่มีอิทธิพลต่อการเล่าประวัติคุณบุญผ่องเป็นอันมากคือมุมมองจากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในขณะที่มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้จะเป็นหลักฐานในลักษณะสถานที่เกิดเหตุ

การใช้งานประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมเป็นการใช้ครบทั้ง 3 ประเภททั้งในฐานะทรัพยากรทางวัฒนธรรม การเมือง และเศรษฐกิจ

ในการศึกษานี้เน้นการศึกษาลักษณะการสื่อความหมาย ผลของการศึกษาที่ได้จะนำไปพิจารณากับแนวคิด ภาพตัวแทน “Representation” เพื่อวิเคราะห์ถึงตัวตนของคุณบุญผ่องที่มี การสื่อความหมายจากแหล่งต่าง ๆ

2.3. แนวคิดด้านนิเทศศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

ปัจจุบันการเล่าเรื่องพัฒนาไปมากพร้อมกับเทคโนโลยีการนำเสนอภาพและเสียง เช่น ละครทางโทรทัศน์ ภาพยนตร์ การแสดงบนเวที หรือแม้แต่การจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ ก็ได้รับการจัดการอย่างทันสมัยน่าดูน่าชม แต่การใช้งานการเล่าเรื่อง และเรื่องเล่ายังคงทำหน้าที่เดิมคือเพื่อจุดประสงค์ของผู้เล่าซึ่งรวมถึงจุดประสงค์การเมือง หรือทางเศรษฐกิจ ดังนั้นเรื่องเล่าที่เกิดขึ้นจึงไม่ได้ทำหน้าที่ถ่ายทอดสารเพียงอย่างเดียวแต่อาจเป็นตัวแทนของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือเป็นองค์ประกอบของสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้เช่นกัน ในงานวิจัยนี้จึงได้นำทฤษฎีทางนิเทศศาสตร์มาศึกษาภาพตัวแทนร่วมกับแนวคิดด้านการสื่อความหมายมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อทำความเข้าใจโครงสร้าง การสร้างและการใช้งาน และการ

ดำรงอยู่ของภาพตัวแทน เพื่อศึกษาถึงภาพตัวแทนของคุณบุญผ่องที่ถูกสร้างขึ้นจากการถ่ายทอด ประวัติการช่วยเหลือเชลยศึกของคุณบุญผ่องจากทั้งหนังสือของเชลยศึก พิพิธภัณฑสถาน ละครทาง โทรทัศน์ และละครเวที

การศึกษาจึงใช้ทฤษฎีด้านนิเทศศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย โดยแบ่งออกเป็นหัวข้อ ดังนี้

2.3.1 ภาพตัวแทนและการประกอบสร้างความจริง

2.3.1.1 ภาพตัวแทน (Representation) และระบบภาพตัวแทนจากการศึกษา ของ Stuart Hall

Ferdinand De Saussure นักภาษาศาสตร์ชาวสวิสได้ทำการวิจัย เอกลักษณ์ของภาษา งานวิจัยด้านภาษาของเขาต่อมาได้กลายเป็นรากฐานในการศึกษาระบบ ภาพ ตัวแทน (Representation) โดยคีย์เวิร์ดสำคัญคือ คำว่า สัญญะ (Sign) รูปสัญญะ (Signifier) และความหมายสัญญะ (Signified)⁹ (Stuart Hall, 1997 P.31)

ในงานวิจัยของ Saussure ได้อธิบายเอกลักษณ์ของภาษาว่า “ภาษาเป็น ระบบของสัญญะต่างๆ (Signs)”¹⁰ (Jonathan Culler, 1976 P. 19 อ้างถึงใน Stuart Hall, 1997 P.31) ภาษาใช้ประโยชน์เป็นสัญญะ (Sign) เฉพาะเมื่อต้องการแสดงออกหรือต้องการสื่อสารถึงแนวคิด ใดๆ การสื่อสารแนวคิดเหล่านั้นภาษา (หรือในที่นี้คือ ‘สัญญะ’) ต้องเป็นส่วนหนึ่งของระบบสัญญนิยม¹¹ (Stuart Hall, 1997 P.31) ซึ่งหมายถึงว่าภาษาในรูปแบบสัญญะต้องมีรูปแบบและความหมายที่เข้าใจได้ในสังคมนั้นๆ และคำว่า ‘ภาษา’ ของ Saussure ไม่ได้จำกัดเพียงภาษาพูดหรือ เขียนในชีวิตประจำวัน แต่รวมถึงสิ่งที่สามารถถ่ายทอดสารได้ เช่น บทเพลง ภาพวาด ฯลฯ

Ferdinand De Saussure อธิบายว่า สัญญะ (Sign) ประกอบด้วย รูปสัญญะ (Signifier) เช่น คำ เสียง ภาพ ฯลฯ และยังประกอบด้วย ความหมายสัญญะ (Signified) ซึ่งคือคอนเซ็ปต์ความหมายของสิ่งที่เรากำลังพูดถึงซึ่งมีอยู่ในความคิดของเรา (Stuart Hall, 1997 P.31) เช่น หากเราพูดถึง ‘แก้ว’ ในคำ ๆ เดียวนี้ไม่ได้มีเพียงเสียง รูปลักษณ์อักษร และภาพของ

⁹ คำแปล Signs คือ สัญญะ Signifier คือ รูปสัญญะ Signified คือ ความหมายสัญญะ (สมเกียรติ ตั้งนะโม, 2546 อ้างถึงใน ปวรรณ ดวงรัตน์, 2557 น. 7 และ อัจฉรา บัณฑานวงศ์, 2551 น. 8)

¹⁰ Language is a system of signs

¹¹ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ให้ความหมาย สัญนิยม หมายถึง การปฏิบัติหรือธรรมเนียมทั่วไปที่ใช้ กันอยู่ในกลุ่มสังคมในขณะนั้น เช่น การให้หัวเป็นสัญญนิยมอย่างหนึ่งของคนไทย การใช้ตะเกียบคีบอาหารเป็นสัญญนิยมในการ กินอาหารของคนจีน (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ฉบับอิเล็กทรอนิกส์ www.royin.go.th/dictionary/index.php เข้าถึงเมื่อ 30 มิถุนายน 2561)

สิ่งนั้น(Signifier) เท่านั้น แต่รวมถึงคอนเซ็ปต์ความหมายของความเป็นเก้าอี้(Signified)ด้วย เช่น ใช้นั่ง มีขา สูงจากพื้น ฯลฯ ขณะเดียวกันเมื่อเราพูดถึง‘เก้าอี้’ ในฐานะสัญญะ เราจะได้คิดถึงรูปสัญญะ(Signifier) ความหมายสัญญะ(Signified)ของเก้าอี้ แต่เราคิดถึง ‘ตัวตนจริง’ ของสิ่งที่เรียกว่า ‘เก้าอี้’ ที่ปรากฏในใจเรา ซึ่งชัดเจนว่าในที่นี้สัญญะ(หรืออีกนัยหนึ่งคือภาษา) เป็นตัวกลางในการสื่อถึงสิ่งของบน ‘โลกจริง’ หรืออาจจะกล่าวได้ว่า ในระบบสัญญะ ‘เก้าอี้’ เป็นสัญญะ(Sign) ที่ประกอบขึ้นมาจาก รูปสัญญะ(Signifier)เช่น เสียงของคำ หรือภาพ และ ความหมายสัญญะ(Signified) เช่น มีขา ใช้นั่ง ซึ่งสัญญะ(Sign)นี้เป็นตัวแทนของเก้าอี้ในโลกจริงก็ว่าได้

Stuart Hall ได้นำระบบสัญญะ(Sign) มาศึกษาต่อยอดเป็นระบบภาพตัวแทน(Representation) เขาอธิบายว่าภาพตัวแทน (Representation) คือกระบวนการสร้างความหมายจากระบบความหมายในใจเราให้กลายมาเป็นภาษา มันเป็นการเชื่อมโยงระหว่างความหมายและภาษาซึ่งทำให้เราสามารถอ้างอิงความคิดเหล่านั้นกับสิ่งของบนโลกจริง ผู้คนหรือเหตุการณ์ และสามารถอ้างอิงได้แน่นแฟ้นกับสิ่งของจากโลกในจินตนาการ

Stuart Hall เกริ่นนำถึงระบบภาพตัวแทน(Representation)ว่าคนเรารู้จักสิ่งต่าง ๆ รอบตัว รู้จักรูป และรู้จักความหมายของสิ่งของนั้น ๆ แต่เป็นในมุมมองของเราเอง เราไม่อาจสื่อสารให้คนอื่นเข้าใจได้โดยปราศจากตัวกลาง ดังนั้น ‘ภาษา’ คือตัวกลางหรือตัวแทนที่ทำให้คนอื่นรับรู้และเข้าใจถึงสิ่งที่เราต้องการจะพูดหรือสื่อสารถึง ภาษาเป็นตัวกลางกว้าง ๆ ของสิ่งของ ฯลฯ ที่เราและคนอื่นร่วมแชร์ความหมายถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งร่วมกัน เช่น เราพูดถึง ‘เก้าอี้’ ทุกคนจะคิดถึงสิ่งที่ใช้นั่ง ซึ่งเป็นความหมายกว้าง ๆ ของเก้าอี้(ถึงแม้ว่าในความคิดแต่ละคนเก้าอี้จะมีรูปลักษณะ สี สันต่างกัน) อย่างไรก็ตามภาษาไม่ได้เป็นภาพตัวแทนของสิ่งที่จับต้องได้เท่านั้น ภาษาเป็นตัวแทนสิ่งที่จับต้องไม่ได้ด้วย ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่คลุมเครือ เป็นนามธรรม ไกลตัว ไม่มีตัวตนหรือแม้แต่ไม่มีอยู่จริงบนโลก เช่น ความรัก ความเกลียด ความเมตตา สงคราม ความขัดแย้ง ตัวละครในนวนิยาย เทพปกรณัมต่าง ๆ ฯลฯ เราสามารถระลึกถึงรูปลักษณะ และคอนเซ็ปต์เหล่านั้นได้ และสามารถเล่าถึงสิ่งเหล่านั้นได้ผ่านภาษาซึ่งเป็นภาพตัวแทนกว้าง ๆ

เมื่อนำคำอธิบายของ Stuart Hall เรื่องภาษาด้านบนมาเทียบเคียงกับแนวคิดเรื่องสัญญะ(Sign)ของ Saussure จะพบว่าเป็นไปในทิศทางเดียวกัน อย่างไรก็ตาม Stuart Hall ได้อธิบายเพิ่มเติมเรื่องความสัมพันธ์ของ คอนเซ็ปต์ความหมาย หรือเทียบได้กับความหมายสัญญะ(Signified) และรูปลักษณะของภาษาที่เทียบเคียงได้กับรูปสัญญะ(Signifier) เขาอธิบายว่าความหมายสัญญะ(Signified) มันไม่ได้เป็นแค่กลุ่มของความหมายโดด ๆ ของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แต่ในระบบภาพตัวแทน มันเป็นระบบที่ทำงานในการให้ความหมายสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งทำงานร่วมกับรูปสัญญะ(Signifier) ซึ่งทำให้เราสามารถสื่อสารและทำความเข้าใจโลกได้อย่างลึกซึ้ง (สรุปจาก Stuart Hall,1997 P.17)

การศึกษาเรื่องภาพตัวแทน Stuart Hall พบว่า ‘ระบบภาพตัวแทน’ (System of Representation) เกี่ยวข้องกับหลายสิ่ง ได้แก่ สิ่งของ ผู้คน และเหตุการณ์ ซึ่งสัมพันธ์กันกับกลุ่มความหมาย หรือภาพตัวแทนในใจเราซึ่งวนเวียนอยู่ในความคิดเรา ปราศจากพวกมันเราก็ไม่อาจสื่อความหมายสิ่งใด ๆ ในโลกได้อย่างลึกซึ้ง ด้วยเพราะการตีความความหมายของเราอ้างอิงกับระบบความหมาย¹² และภาพ¹³ที่เกิดขึ้นในความคิดเราซึ่งสามารถเป็นตัวแทนโลก และทำให้เราสามารถ อ้างอิงกับสิ่งต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกตัวเราได้ (Stuart Hall, 1997 P.17)

จากคำอธิบายของ Stuart Hall กล่าวถึงกลุ่มความหมายสัญลักษณ์ (Signified) และรูปสัญลักษณ์ (Signifier) เกี่ยวข้องกับความคิด ดังนั้นจึงเป็นที่ชัดเจนว่ากลไกการทำงานของระบบภาพตัวแทนเกี่ยวข้องโดยตรงกับความทรงจำของมนุษย์โดยตรง ประเด็นนี้ Stuart Hall ยกตัวอย่างว่าถึงเราไม่ได้มองเห็นสิ่งของตัวจริงเราก็ยังสามารถพูดถึงและหมายความถึงสิ่งนั้นได้อย่างถูกต้อง เช่น เรายืนอยู่ในห้องที่ไม่มีเก้าอี้แต่เรายังนึกออกว่าเก้าอี้เป็นอย่างไร (Stuart Hall, 1997 P.18)

ความสามารถของความทรงจำทำให้เราใช้งานระบบภาพตัวแทนในลักษณะที่ซับซ้อนขึ้น ระบบมีการจัดการจัดการความหมายหลากหลายวิธีได้แก่ รวมกลุ่ม จัดสรร จำแนก ฯลฯ และสถาปนาความสัมพันธ์อันซับซ้อนระหว่างความหมาย เช่น หากเราพูดว่าเครื่องบินเหมือนนกบนท้องฟ้า เราได้เห็นการเปรียบเทียบถึงความเหมือนระหว่างเครื่องบินและนกที่ต่างบินได้เช่นกัน ขณะเดียวกันเราก็มองเห็นถึงความต่างเพราะเครื่องบินเป็นสิ่งประดิษฐ์ของมนุษย์ ขณะที่นกเป็นสิ่งที่อยู่ในธรรมชาติอยู่แล้ว ในตัวอย่างนี้เราสามารถมองเห็นการใช้งานภาพตัวแทนในลักษณะความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนเพราะมีทั้งความเหมือนและความต่าง Stuart Hall อธิบายว่าสิ่งนี้คือระบบความหมาย ที่สะท้อนการทำงานระบบภาพตัวแทนในใจเรา โดยจะเห็นได้ว่าความหมายขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่าง ๆ ในโลก-ผู้คน จุดประสงค์ เหตุการณ์ ความจริงหรือเรื่องแต่ง และระบบความหมายซึ่งปฏิบัติการด้านภาพตัวแทนในจิตใจเรา (Stuart Hall, 1997 P.17)

อย่างไรก็ตามสิ่งที่ทำให้คนเราสื่อสารกันเข้าใจเพราะเราใช้ความหมายของหลาย ๆ สิ่งร่วมกัน และเรามีการใช้ระบบความหมายเดียวกัน นั้นช่วยให้เราสามารถสื่อความหมายของสิ่งต่าง ๆ ไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งหมายถึงว่าเรามีวัฒนธรรมการใช้ความหมายและการใช้ระบบความหมาย เดียวกัน ในอีกแง่หนึ่งมองได้ว่าเราได้ก่อร่างสร้างสังคมโลกที่เราอยู่ร่วมกันภายใต้วัฒนธรรมเดียวกันเพราะเราใช้ระบบความหมายร่วมกันนั่นเอง (สรุปจาก Stuart Hall, 1997 P.18)

ในการสร้างวัฒนธรรมนั้น การใช้ระบบความหมายร่วมกันอย่างเดียวนั้นไม่พอจะสร้างวัฒนธรรมของเราเองได้ มันต้องประกอบด้วยการแลกเปลี่ยนความหมายและแนวคิด

¹² เทียบเคียงได้กับความหมายสัญลักษณ์ (Signified)

¹³ เทียบเคียงได้กับรูปสัญลักษณ์ (Signifier)

จากนั้นแปลงออกมาให้เห็นชัดเจนด้วย ‘ภาษา’ หรือแท้จริงแล้วคือการสร้างสัญลักษณ์(Sign)ซึ่งคือระบบการสร้างความหมายของวัฒนธรรมของเรา (สรุปจาก Stuart Hall,1997 P.18)

ถึงแม้ว่าระบบภาพตัวแทนจะคล้ายๆกับแนวคิดสัญลักษณ์(Sign) แต่สัญลักษณ์(Sign)ก็เป็นองค์ประกอบหนึ่งในการสร้างภาพตัวแทนตามแนวทางของ Stuart Hall โดยภาพตัวแทนเป็นกระบวนการซึ่งเชื่อมโยงองค์ประกอบ 3 อย่างเข้าด้วยกัน คือ สิ่งของในโลกจริง คอนเซ็ปต์ความหมาย และสัญลักษณ์(Sign)

Stuart Hall อธิบายว่ากระบวนการสร้างภาพตัวแทน(Representation) คือ หัวใจของกระบวนการสร้างความหมายในวัฒนธรรม โดยการสร้างความหมายในวัฒนธรรมเกี่ยวข้องกับระบบการสร้างภาพตัวแทน 2 ระบบ คือ ในอันดับแรกเป็นการสถาปนาโครงสร้างซึ่งเกิดจากการจัดวางสิ่งที่มีความเหมือนกันเข้าไว้ด้วยกัน ในที่นี้คือนำสิ่งที่อยู่บนโลกจริง(เช่น สิ่งของ ผู้คน เหตุการณ์ หรือนามธรรม)มาเข้าคู่กับระบบความหมายของเราที่เห็นว่าสอดคล้องกับสิ่งนั้น อันดับที่ 2 เป็นการสถาปนาโครงสร้างการอ้างอิงระบบความหมายของเรากับกลุ่มสัญลักษณ์(Sign)ซึ่งมีความหมายสอดคล้องกันมาเข้าคู่กันอีก จากนั้นจึงนำไปเรียบเรียงหรือจัดการกลายมาเป็นภาษาที่เป็นตัวแทนของความหมายนั้นๆ ซึ่งขั้นตอนที่เชื่อมโยงทั้ง 3 สิ่งนี้ไว้ด้วยกันคือสิ่งที่เราเรียกว่า ภาพตัวแทน (Representation) (Stuart Hall,1997 P.19) จะเห็นได้ว่ากระบวนการสร้างความหมายในวัฒนธรรมคือการ สถาปนาโครงสร้างซึ่งจัดวางสิ่งที่มีความหมายสอดคล้องกันวางไว้ในระนาบเดียวกันในที่นี้คือสิ่งต่าง ๆ ในโลกจริง ระบบความหมาย และกลุ่มสัญลักษณ์(Sign) จากนั้นโครงสร้างที่สถาปนาจะได้รับการเรียบเรียงให้กลายมาเป็นภาษาซึ่งเป็นตัวแทนความหมายเหล่านั้น เช่น เมื่อพูดถึงทางรถไฟที่สร้างระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ระหว่าง อ.บ้านโป่ง จ.ราชบุรี ผ่าน จ.กาญจนบุรี ไปสิ้นสุดที่ ทนบิวช้ายต์ ในเมียนมาร์ ซึ่งเป็นเหตุให้แรงงานผู้ก่อสร้างอย่างเชลยศึกฝ่ายสัมพันธมิตรเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก โดยมีหลักฐานคือสุสานฝ่ายสัมพันธมิตร บันทึกของเชลยศึก และรางรถไฟที่หลงเหลืออยู่ เราจะคิดถึง “ทางรถไฟสายมรณะ” ในที่นี้เมื่อพิจารณาถึงเค้าโครงการสร้างภาพตัวแทน “ทางรถไฟสายมรณะ” ซึ่งมีองค์ประกอบคือ สิ่งของบนโลกจริง ระบบความหมาย และ สัญลักษณ์(Signs) จะพบว่า

- สิ่งของบนโลกจริง คือ โครงการทางรถไฟที่สร้างระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ระหว่าง อ.บ้านโป่ง จ.ราชบุรี ผ่าน จ.กาญจนบุรี ไปสิ้นสุดที่ ทนบิวช้ายต์ ในเมียนมาร์ (ซึ่งประกอบด้วยโครงสร้างทางสถาปัตยกรรม เรือเล้า และกลุ่มผู้เกี่ยวข้องเช่น เหยื่อ ผู้กระทำ และผู้เฝ้ามอง ฯลฯ)

- ระบบความหมาย คือ ข้อมูลของการสร้างทางรถไฟพูดถึงว่าทางรถไฟสายนี้เป็นเหตุให้แรงงานผู้ก่อสร้างอย่างเชลยศึกฝ่ายสัมพันธมิตรเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก

- และ สัญลักษณ์(Signs) เช่น สุสานฝ่ายสัมพันธมิตร บันทึกของเชลยศึก และ รางรถไฟที่หลงเหลืออยู่ ผู้เกี่ยวข้องในเหตุการณ์ ฯลฯ ถึงแม้สิ่งเหล่านี้ซ้ำซ้อนกับสิ่งของบนโลกจริง แต่มีคุณลักษณะเป็นสัญลักษณ์(Signs) เพราะมีความหมายสัญลักษณ์(Signified)และมีรูปสัญลักษณ์(Signifier)ของตนเอง

และในขณะเดียวกันหากเราพิจารณาว่า “ทางรถไฟสายมรณะ” เป็นสัญลักษณ์ (Sign) ตัวมันเองก็สามารถเป็นส่วนประกอบในภาพตัวแทนได้เช่นเดียวกัน โดยสามารถกล่าวได้ว่า “ทางรถไฟสายมรณะ” เป็นสัญลักษณ์ (Sign) อย่างหนึ่งของ “สงครามมหาเอเชียบูรพา” หรือ “สงครามโลกครั้งที่ 2 ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้”

2.3.1.2 แนวคิดการประกอบสร้างความจริง

แนวคิดของ Ferdinand De Saussure และ คำอธิบายของ Stuart Hall ทำให้เรามองเห็นถึงพื้นฐานระบบภาพตัวแทนและโครงสร้างของระบบภาพตัวแทนว่าในการนำเสนอความจริงจะคัดเลือกเพียงบางลักษณะของความเป็นจริงออกมาดัดแปลงและตกแต่งให้โดดเด่นขึ้น แต่สามารถสถาปนาความจริงได้อย่างเท่าเทียมในระนาบเดียวกัน โดยบางครั้งและหลายครั้งความจริงที่นำเสนออาจจะไม่มีตัวตนอยู่ในโลก หรือมีตัวตนแต่มีขนาดใหญ่เกินไป ไม่สามารถกล่าวถึงได้ทั้งหมดในเวลาเดียวกันจึงจำเป็นต้องมีการคัดเลือกลักษณะบางประการที่สามารถอ้างอิงถึงความจริงนั้นได้มานำเสนอ (อัญมณี รักติมวอลชน, 2552, น.18-19) แนวคิดนี้ทำให้เราเห็นถึงโครงสร้างพื้นฐานในการประกอบสร้างความจริงที่ปรากฏในการเล่าเรื่องในรูปแบบต่าง ๆ เช่น จากสื่อบันเทิง หนังสือ หรือ แม้กระทั่งการจัดแสดงนิทรรศการต่าง ๆ ไม่เว้นแม้แต่ในงานพิพิธภัณฑ์ ซึ่งการประกอบสร้างความจริงที่เกิดขึ้นไม่เพียงถ่ายทอดสาร หากแต่สามารถสร้างความน่าเชื่อถือไปจนถึงโน้มน้าวทัศนคติของคนได้แม้ว่าจะเป็นการประกอบสร้างความจริงจากสิ่งที่เป็นจินตนาการก็ตาม

(1)การประกอบสร้างความจริง

มนุษย์เป็นผู้สร้างสังคมขึ้น และกำหนดความหมายของสิ่งต่าง ๆ รวมถึง กฎเกณฑ์ และสัญลักษณ์ วัฒนธรรม รวมถึงความจริง ดังนั้นความจริงที่มนุษย์ได้สร้างขึ้นจึงสามารถถูก รื้อถอนความหมายเดิมและสร้างความหมายใหม่ขึ้นได้ด้วยการจำกัดความหมายผ่านภาพตัวแทน เช่นเดียวกับภาพยนตร์ที่เกิดขึ้นจากการประกอบสร้างความจริงด้วยการนำสัญลักษณ์ต่าง ๆ ในสังคมมา ประกอบและทำให้เกิดความหมายใหม่ โดยกระบวนการเหล่านี้คือการประกอบสร้างความจริง

ในทัศนะของนักคิดแห่งสำนักปรากฏการณ์วิทยามีแนวคิดพื้นฐานเรื่อง “การสร้างความจริงทางสังคม”(Social Construction Reality) ซึ่งอธิบายว่ามนุษย์จะเป็นผู้สร้าง บริบทหรือสภาวะการณ์ขึ้น โดยมีตนเป็นส่วนหนึ่งของสภาวะการณ์หรือระเบียบสังคมนั้น หรือกล่าวอีก นัยหนึ่งคือ มนุษย์เป็นผู้สร้างสังคมนั้นขึ้น แล้วกำหนดความหมายของสิ่งต่าง ๆ ในสังคม วัฒนธรรม รวมทั้ง “ความเป็นจริง(reality)” จึงมิใช่สิ่งที่เกิดขึ้นอยู่ก่อนแล้ว แต่เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างมา (construct) ดังนั้นความเป็นจริงต่าง ๆ จึงสามารถจะถูกรื้อถอนความหมายเดิม (deconstruct) หรือ สร้างเป็นความหมายใหม่ (reconstruct) ได้อยู่ตลอดเวลาและพื้นที่ที่ความเป็นจริงทางสังคมได้รับการ สกัดกั้นมักผ่านสิ่งที่เรียกว่า “ภาพตัวแทน(representation)” (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2538 อ้างถึงใน อัญมณี รักติมวอลชน, 2552, น.19)

โดยในการวิเคราะห์การสร้างภาพตัวแทนผ่านสื่อมวลชน มีวิธีศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับความจริง 3 ชุด กล่าวคือ (สมสุข หินวิมาน, 2548 อ้างถึงใน อัญมณี ภัคติมวชน, 2552, น.19-20)

กลุ่มที่ 1 การสร้างภาพตัวแทนเป็นการสร้างเพื่อสะท้อนภาพที่เกิดขึ้นจริงในสังคม หรือ Reflective approach เช่นการนำเสนอข่าวหรือสารคดีซึ่งเป็นรายการถ่ายทอดเรื่องราวที่เกิดขึ้นจริงในสังคม แนวความคิดนี้ตั้งอยู่บนความเชื่อที่ว่า ความจริงมีอยู่แล้วในโลก และการสื่อสารเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เราเห็นความจริงนั้น ความจริงเป็นเช่นไร สื่อจะสะท้อนออกมาให้เห็นเช่นนั้น ไม่มีการบิดเบือน หรือความสลับซับซ้อนอันใด เป็นการสร้างภาพตัวแทนโดยตรงไปตรงมา (สมสุข หินวิมาน, 2548 อ้างถึงใน อัญมณี ภัคติมวชน, 2552, น.19-20) Reflective approach ใช้เป็นภาษาไทยได้ว่าภาพสะท้อน

กลุ่มที่ 2 การสร้างภาพตัวแทนที่เกิดจากผู้ส่งสารต้องการส่งสารไปยังผู้รับ และต้องการให้ผู้รับแปลความหมายตามที่ตนต้องการ เพราะสารที่ส่งไปเหล่านั้นมีความเฉพาะตัวของมันเอง เป็นมุมมองโลกที่เป็นของผู้ส่งสารเอง สิ่งนี้เรียกว่าการตั้งใจให้เป็นความจริง หรือ Intentional approach แม้ว่าการสร้างภาพตัวแทนวิธีนี้จะมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น หากแต่เป็นวิธีการที่ใช้เพื่อสื่อสารเฉพาะตัวเท่านั้น และหากผู้รับสารไม่สามารถตีความสารตามที่ต้องการได้ ความพยายามทั้งหมดของผู้ส่งสารก็จะล้มเหลว(สมสุข หินวิมาน, 2548 อ้างถึงใน อัญมณี ภัคติมวชน, 2552, น.19-20) โดย Intentional approach สามารถใช้เป็นภาษาไทยได้ว่าแนวพินิจเจตจำนง

กลุ่มที่ 3 เป็นจุดยืนจากแนวคิดของสำนักวัฒนธรรมศึกษาที่สนใจเรื่องการประกอบสร้างความหมาย(Constructionist Approach) โดยได้รับอิทธิพลจากทฤษฎีปรากฏการณ์วิทยา(Phenomenology) โดยเชื่อว่า ภาพตัวแทนมิใช่การสะท้อน/เลียนแบบ/ค้นพบ หากเป็นการประกอบสร้างส่วนเสี้ยวของโลกแห่งความเป็นจริง หรือที่รู้จักกันในชื่อแนวคิดเรื่องการประกอบสร้างความจริงทางสังคม (Social Construction of Reality) การประกอบสร้างความจริงนี้ไม่ได้สะท้อนความจริงออกมาทั้งหมด หากแต่รวบรวมสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ผู้คนในสังคมสร้างขึ้น และบรรจุเข้าไปในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพื่อให้เกิดความหมายใหม่ หากแต่ยังมีกลิ่นอายของสิ่งเดิมที่มีในสังคมปรากฏอยู่ด้วย เพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงความหมายเดิมกับความหมายใหม่ โดยความหมายใหม่ที่สร้างขึ้นอาจเป็นสิ่งที่มีความจริง หรือไม่มีอยู่จริง หรืออาจสร้างมาจากที่ไม่มีอยู่จริงและให้เป็นสิ่งที่ไม่มีจริงอีกครั้งก็เป็นได้ แต่ผลลัพธ์สุดท้ายคือ คนทั่วไปเชื่อว่าสิ่งเหล่านี้มีอยู่จริง (สมสุข หินวิมาน, 2548 อ้างถึงใน อัญมณี ภัคติมวชน, 2552, น.19-20)

สรุปได้ว่าการประกอบสร้างความจริงมีอยู่ 3 แนวทาง นั่นคือ 1.การหยิบยกรวมความจริงบางส่วนมาสะท้อนเป็นภาพตัวแทน 2.การสร้างภาพตัวแทนและความหมายขึ้นใหม่จากสิ่งใหม่โดยไม่อ้างอิงจากความหมายที่มีอยู่เดิม และ 3 การประกอบสร้างความจริงด้วยการเอาสิ่ง

ที่มีอยู่เดิมมาประกอบสร้างเป็นความหมายใหม่ โดยจากแนวทางที่ 3 ซึ่งมีที่มาจากแนวคิดของสำนักวัฒนธรรมศึกษาทำให้เห็นว่าการประกอบสร้างความจริงสามารถนำทั้งสิ่งที่มีอยู่จริงมาสร้างเป็นความหมายใหม่ได้โดยได้รับผลคือคนทั่วไปในที่นี้คือคนดูภาพยนตร์และละครเชื่อว่าสิ่งเหล่านี้มีอยู่จริง

(2) ความน่าเชื่อถือของภาพตัวแทนจากการประกอบสร้างความจริง

แนวคิดการประกอบสร้างความจริงทำให้เรามองเห็นการสร้างสัญลักษณ์ใหม่ที่ประกอบสร้างจากคอนเซ็ปต์ความหมายหลายประการ แต่สัญลักษณ์ใหม่ที่เกิดขึ้นจะได้รับความเชื่อถือมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับสิ่งที่ประกอบสร้างขึ้น และประสบการณ์ของผู้ที่ร่วมใช้งานสัญลักษณ์ หรือแลกเปลี่ยนความหมายจากสัญลักษณ์นั้น โดยคำอธิบายถึงความน่าเชื่อถือของภาพตัวแทนซึ่งถูกประกอบสร้างขึ้นในภาพยนตร์จาก โรเบิร์ต คอลเกอร์ อาจสามารถขยายความเพิ่มเติมในเรื่องนี้ได้

โรเบิร์ต คอลเกอร์ จากมหาวิทยาลัยแมรีแลนด์ ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับภาพ(image) ไว้ในหนังสือด้านภาพยนตร์ Film Form and Culture ว่า “การมองเห็นทำให้เราเข้าใจกับสิ่ง ๆ นั้นที่เป็นตัวของมันเอง หรือเข้าใจถึงความจริงของสิ่งนั้น สิ่งที่เราเห็นปรากฏเป็นและให้ความรู้สึกราวกับว่าตัวมันไม่ได้เป็นสื่อกลาง นั่นคือสิ่งเหล่านั้นนำสารตรงสู่ตัวเรา ไม่ได้นำสารอย่างอ้อมค้อม เราไม่ได้รู้สึกถึงสิ่งที่นำมาประกอบสร้างระหว่างการส่งสาร และเชื่อว่าสิ่งเหล่านั้นเป็นของจริง (Robert Kolker, 2006, p.12-13) เช่นเดียวกับเมื่อเราได้ดูภาพถ่ายครอบครัว เราอาจไม่ได้ไปสนใจว่ามันถูกประกอบสร้างจากอะไรบ้าง หรือโดยใคร เราปรารถนาที่จะมอง และรู้สึกบางอย่างจากภาพ ดังนั้นเมื่อเรามองไปยังภาพ จึงรู้สึกได้ถึงความฉวิลาหอดิต หรือ ความสุข หรือความเจ็บปวดจากครอบครัวที่ถูกแสดงผ่านภาพถ่าย(Robert Kolker, 2006, p.20)”

นอกจากนี้โรเบิร์ต คอลเกอร์ยังแสดงทัศนะว่า เราพบว่าภาพยนตร์นั้นเป็นจริงเพราะเราได้เรียนรู้จากการตอบโต้ สัญญาณจากท่าทาง จุดยืนของตัวละครเหล่านั้น และเมื่อเราได้เห็นสัญญาณจากท่าทางเหล่านั้น หรือรู้สึกได้ถึงอาการตอบโต้เหล่านั้นอีกครั้งจากภาพยนตร์หรือรายการโทรทัศน์ เราก็สรุปว่ามันเป็นของจริง เพราะพวกเรารู้สึกได้ถึงสิ่งเหล่านั้นมาก่อนหรือเพราะได้เห็นสิ่งเหล่านั้นมาก่อนแล้ว (Robert Kolker, 2006, p.6-7)

จากทัศนะของโรเบิร์ต คอลเกอร์อาจสรุปได้ว่า เราเชื่อถือในความจริงที่แสดงออกผ่านสื่อกลาง เช่นภาพวาด ภาพถ่าย และภาพเคลื่อนไหว เป็นต้น เพราะได้เคยได้มีประสบการณ์จากสิ่งที่เป็นของจริงมาก่อน เมื่อได้เห็นสิ่งที่เป็นตัวแทน ตัวผู้มองนั้นมองข้ามองค์ประกอบที่สร้างภาพหรือภาพเคลื่อนไหวนั้นไปเข้าไปสัมผัสยังความจริงที่มีอยู่ในภาพเพียงบางส่วนแทนและเลือกที่จะยอมรับว่าสิ่งเหล่านั้นเป็นของจริงเพราะยอมรับในประสบการณ์ที่ใกล้เคียงกัน หรือสามารถเชื่อมโยงประสบการณ์เก่าที่มีกับสิ่งใหม่ที่กำลังมองเห็นอยู่ จะเห็นได้ว่าทัศนะของโรเบิร์ต คอลเกอร์นั้นเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับสมมุติฐานที่เกี่ยวกับการประกอบสร้างความจริง

โดยเฉพาะในประเด็นการสร้างความหมายใหม่ด้วยการประกอบสร้างความจริงที่ยังคงกลั่นอายจากสิ่งเดิมที่ปรากฏในสังคมเพื่อให้คนสามารถเชื่อมโยงความหมายใหม่กับความหมายเดิมได้ และแน่นอนว่าทำให้คนสามารถแปลความหมายให้แก่ตนเองได้ ไม่ว่าความหมายนั้นจะเป็นในทิศทางใดก็ตาม

2.3.1.3 การประกอบสร้างความจริงในสื่อบันเทิงประวัติศาสตร์

ในงานวิจัยนี้มีสื่อหลายประเภท ทั้งหนังสือ ละครซีรีส์ ที่เน้นการถ่ายทำและการเล่าเรื่องด้วยเทคนิควิธีทางภาพยนตร์ และละครเวที จึงได้ขอหยิบยกเนื้อหาบางตอนจากบทความ “พลิกหน้าประวัติศาสตร์ในภาพยนตร์ไทย” โดย กำจร หลุยยะพงศ์ ร่วมในการศึกษา เพราะในบางช่วงสามารถใช้ทำความเข้าใจโดยองค์รวมของการถ่ายทอดประวัติศาสตร์ผ่านสื่อบันเทิง

(1.) การศึกษาประวัติศาสตร์ยุคต่าง ๆ

จอห์น เอช อาร์โลดด์(2544) และ ธงชัย วินิจจะกุล(2544) พบว่าจากอดีตมาถึงปัจจุบันแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์สามารถแบ่งได้เป็น 3 ยุคคือ

(1.1) ยุคการศึกษาประวัติศาสตร์ตามนิยามของของรังเก ที่มุ่งนำเสนอประวัติศาสตร์ของมหาบุรุษอย่างเป็นเหตุและผล(ธงชัย วินิจจะกุล, 2544 อ้างจาก กำจร หลุยยะพงศ์, 2552)

(1.2) ยุคศึกษาตามแนวคิดประวัติศาสตร์แบบสังคมศาสตร์ที่ขยายกรอบและให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมรอบตัวนอกจาก มหาบุรุษ สู่โครงสร้างและสังคม เช่นระบบเศรษฐกิจ วัฒนธรรม ภูมิอากาศ เป็นต้น(ธงชัย วินิจจะกุล, 2544 อ้างจากกำจร หลุยยะพงศ์, 2552)

(1.3) ยุคประวัติศาสตร์ยุคหลังสมัยใหม่ที่สำคัญกับการผลิตประวัติศาสตร์จากนักประวัติศาสตร์ซึ่งส่งผลต่อการสร้างกรอบของประวัติศาสตร์รวมทั้งหากวิเคราะห์ในมิติของภาษาและอำนาจจะพบว่า ถ้อยคำและภาษาในงานเขียนเชิงประวัติศาสตร์ไม่ใช่ภาษาธรรมชาติ แต่กลายเป็นวาทกรรมอย่างหนึ่งที่ซ่อนเร้นอำนาจบางอย่างโดยเฉพาะอำนาจของความรู้อีกด้วย (ธงชัย วินิจจะกุล, 2544 อ้างจาก กำจร หลุยยะพงศ์, 2552)

โดยการศึกษาประวัติศาสตร์ในยุคหลังสมัยใหม่นี้เองที่กำจร หลุยยะพงศ์ แสดงทัศนะว่ามีความใกล้เคียงกับแนวทางการประกอบสร้างความจริงในภาพยนตร์ กล่าวคือ เพราะแนวทางประวัติศาสตร์ยุคหลังสมัยใหม่ไม่ได้มุ่งเน้นว่า อะไรคือความจริง หรืออะไรคือความลวง แต่มุ่งเน้นว่าประวัติศาสตร์ที่เขียนขึ้นประกอบสร้างมาจากอะไร

(2) ความความสัมพันธ์ของประวัติศาสตร์และภาพยนตร์

นักประวัติศาสตร์มองภาพยนตร์ในฐานะที่เป็นพื้นที่การนำเสนอประเด็นประวัติศาสตร์ไว้ 2 แนวทาง นั่นคือมุมมองในแง่ลบ และมุมมองในแง่บวก

ในแง่ลบ นักประวัติศาสตร์มองว่าสิ่งที่ภาพยนตร์นำเสนอขัดแย้งกับประวัติศาสตร์

นักประวัติศาสตร์บางกลุ่มวิพากษ์วิจารณ์ภาพยนตร์ว่าสิ่งที่นำเสนอในภาพยนตร์นั้นบิดเบือนโดยเฉพาะในการถ่ายทอดเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ตัวอย่างเช่น นักประวัติศาสตร์ L. Gottshalk ได้เขียนจดหมายประท้วงบริษัทภาพยนตร์ฮอลลีวูดในปี 1935 ในฐานที่ขาดความแม่นยำในการนำเสนอประวัติศาสตร์และทำให้ประวัติศาสตร์เป็นภาพที่ผิดไป (Rosenstone, 1996 อ้างจาก กำจร หลุยยะพงศ์, 2552) และนักประวัติศาสตร์ยังกล่าวว่าประชาชนจะหลงเชื่อภาพยนตร์เหล่านี้อีกด้วย

ในแง่บวก นักประวัติศาสตร์มองว่าสิ่งที่ภาพยนตร์นำเสนอสอดคล้องกับประวัติศาสตร์

แนวคิดในแง่บวกนี้เกิดจากการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างภาพยนตร์และประวัติศาสตร์ตามแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์สังคมและประวัติศาสตร์ยุคใหม่ และมองภาพยนตร์ในฐานะปฏิบัติการทางสังคมโดยพิจารณาในแง่ของ ผู้ผลิต เนื้อหา ช่องทาง และผู้รับสาร (กำจร หลุยยะพงศ์, 2552)

การพิจารณาความสัมพันธ์ของภาพยนตร์และประวัติศาสตร์ในเชิงบวกมีด้วยกัน 4 ประการ

ประการแรก ผู้ผลิต มองว่านักประวัติศาสตร์ และ ผู้สร้างภาพยนตร์ต่างทำหน้าที่ไม่ต่างกันในการถ่ายทอดเรื่องราวประวัติศาสตร์ จะต่างก็เพียงใช้ช่องทางในการนำเสนอต่างกัน โดยนักประวัติศาสตร์ใช้การเขียนส่วนนักสร้างภาพยนตร์ใช้การเล่าเรื่องด้วยภาพผ่านกลวิธีทางภาพยนตร์ ซึ่งภาพยนตร์ยังสามารถถ่ายทอดเรื่องราวตามแนวการศึกษาแบบเรียงได้อีกด้วย และนักสร้างภาพยนตร์นั้นจำเป็นต้องค้นหาข้อมูลอย่างถี่ถ้วนก่อนการนำเสนอและในบางครั้งก็ต้องทำงานร่วมกับนักประวัติศาสตร์เพื่อความแม่นยำของข้อมูล แต่การถ่ายทอดประวัติศาสตร์ผ่านภาพยนตร์นั้นหลีกเลี่ยงนัยยะเคลือบแฝงหรืออุดมการณ์บางอย่างได้ยาก(กำจร หลุยยะพงศ์, 2552)

ประการที่สองเนื้อหา ในการศึกษาประวัติศาสตร์หลังสมัยใหม่ ไม่ได้มุ่งมองว่าอะไรคือความจริงและอะไรคือไม่จริงรวมถึงศาสตร์ภาพยนตร์ก็ไม่ได้มองว่าภาพยนตร์เป็นความจริง แต่เป็นการประกอบสร้างความจริง ดังนั้นเมื่อมองตามแนวคิดดังกล่าวภาพยนตร์อาจเป็นพื้นที่ของการแสดงประวัติศาสตร์ที่มีข้อโต้แย้ง แต่เป็นประวัติศาสตร์ที่ประกอบสร้างโดยคนปัจจุบัน จึงไม่น่าแปลกใจว่าภาพยนตร์ประวัติศาสตร์มักเล่าเรื่องบางอย่างที่คนปัจจุบันต้องการเห็นและมักจะ (จงใจ หลงลืม)บางแง่มุมทิ้งไปเพราะไม่น่าสนใจสำหรับคนเล่าเรื่อง และในการเขียนงานประวัติศาสตร์นั้นก็มีข้อจำกัดอยู่โดยมักเป็นการเขียนเล่าแยกเนื้อหา เป็นบท ๆ แต่ภาพยนตร์ที่มีการเล่าเรื่องภาพจะสามารถเล่าทุกอย่างไปพร้อมกันได้ ทั้งความคิดตัวละคร เศรษฐกิจ สังคม การเมืองอีกด้วย (กำจร หลุยยะพงศ์, 2552)

ประการที่สาม วิธีการเล่า โดยการเล่าเรื่องด้วยภาพยนตร์จะเรียงภาพที่ไม่เกี่ยวข้องแต่กลับเป็นเรื่องราว กลวิธีดังกล่าวไม่ต่างกับนักประวัติศาสตร์ยุคหลังสมัยใหม่ ที่พิจารณาว่าประวัติศาสตร์อาจไม่ต่อเนื่องกันก็ได้ แต่เรียงร้อยกันเป็นเรื่องราว ดังนั้นภาพที่นำมาเรียงร้อยกันในภาพยนตร์จึงไม่แตกต่างจากการเขียนประวัติศาสตร์ของนักประวัติศาสตร์(กำจร หลุยยะพงศ์, 2552)

ประการที่สี่ ผู้ชม สำนักวัฒนธรรมศึกษา (Culture Studies) พินิจว่า ผู้ชมในฐานะผู้รับสาร ยินยอมและเชื่อตามสิ่งที่ได้เห็นในภาพยนตร์ประวัติศาสตร์ขึ้นอยู่กับว่าผู้ชมเป็นใคร มีลักษณะเช่นไร หากว่าผู้ชมมีประสบการณ์ที่แตกต่างกันก็ย่อมมีการถอดรหัส(decoding) ที่ต่างกัน (กำจร หลุยยะพงศ์, 2552) หรืออาจกล่าวได้ว่าผู้ชมต่างมีความคิดเห็นต่อภาพยนตร์ที่ชมแตกต่างกันขึ้นอยู่กับพื้นฐานชีวิตและประสบการณ์ของผู้ชมเอง

2.3.2 การใช้งานการเล่าเรื่อง และเรื่องเล่า

ในยุคกรีกโบราณ การเล่าเรื่องและเรื่องเล่า เช่น ละครเวที สร้างขึ้นภายใต้แนวคิดการละครโศกนาฏกรรมของอริสโตเติล มีจุดประสงค์หลักกันให้คนดูและคนฟังสามารถพัฒนาตนเอง หลังจากได้รับสารผ่านกลไกการเล่าเรื่องที่ก่อให้เกิดสุนทรียะตามแนวทางของศิลปะ คนดูและคนฟังจะเกิดความตระหนักถึงจริยธรรมหลังจากรับชมเรื่องเล่าจบลง และสามารถผลักดันตนให้เกิดการพัฒนาตนเองได้ในที่สุด

แต่ในช่วงศตวรรษที่ 20 เมื่อการศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมืองได้ศึกษาถึงผลผลิตจากงานวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นหลังจากเทคโนโลยีสื่อสารมวลชนมีความก้าวหน้า สำนักแฟรงค์เฟิร์ตพบว่าเมื่อนำเกณฑ์ด้านสุนทรียะ และจริยธรรมมาใช้ในการวิจัยผลผลิตจากวัฒนธรรมร่วมสมัย เช่น ภาพยนตร์ ละคร เพลง ฯลฯ พบว่าการเล่าเรื่องผ่านงานวัฒนธรรมดังกล่าวไม่สามารถผลักดันให้เกิดคุณค่าในเรื่องการพัฒนาตนเองได้อีก แต่การเล่าเรื่องที่เกิดขึ้นกลับเป็นกลไกหนึ่งในการโน้มน้าวให้คนสนับสนุนเจ้าของทุน เช่นการซื้อสินค้า ตลอดจนนำไปใช้โฆษณาชวนเชื่อเพื่อประโยชน์ทางการเมือง

อย่างไรก็ตาม หากนำแนวคิดจากสำนักวัฒนธรรมศึกษาเบอร์มิงแฮมที่ปรับเปลี่ยนเกณฑ์การวิเคราะห์สื่อจากเรื่องสุนทรียะและศิลปะมาเป็นเศรษฐกิจและการเมือง อาจพบว่าปัจจุบันการเล่าเรื่องมีเพื่อจุดประสงค์ที่แตกต่างจากแนวคิดของสำนักแฟรงค์เฟิร์ตไปอีกแบบหนึ่ง

W.Fisher กล่าวว่ามนุษย์ขาดการเล่าเรื่องและเรื่องเล่าไม่ได้เลย เนื่องจากการเล่าเรื่องทำหน้าที่พื้นฐานสำคัญ สำหรับ “การรวมตัวเป็นสังคม” ของมนุษย์ โดย Fisher ได้กล่าวถึงหน้าที่การเล่าเรื่องไว้ 3 ประการ

(1) ทำหน้าที่ตกย้าอุดมการณ์เดิม ๆ ให้มั่นคง

Fisher อธิบายผ่านศาสนา โดยเขาได้ยกตัวอย่างว่าศาสนาสามารถตอบสนองสัจธรรมในการดำเนินชีวิตผ่านการเล่าเรื่องและเรื่องเล่าตั้งแต่อดีต การเล่าเรื่องศาสนาในรูปแบบต่าง ๆ จนถึงปัจจุบันสามารถกระตุ้นให้สมาชิกยึดมั่นและศรัทธากับคำสอนของศาสนาหรือผู้นำลัทธิ ผลคือการดำรงอยู่ศาสนาจากอดีตจนถึงปัจจุบันอย่างมั่นคง

(2) ทำหน้าที่สมานฉันท์/ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

ในเรื่องนี้ Fisher หมายถึงตำนานท้องถิ่น และเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มคนที่อาศัยในประเทศ

โดยเรื่องเล่าที่กลายเป็นความทรงจำร่วมของคนในชาติ สามารถสร้างความภาคภูมิใจและบางครั้งก็อาจเกิดความอับอายซึ่งทั้งสองอย่างสามารถนำสู่ความรักและหวงแหนประเทศ

(3) ทำหน้าที่อธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ

คนเราหาเหตุผลของปรากฏการณ์ธรรมชาติมาตั้งแต่อดีต เช่น ตำนานที่เป็นเหตุผลให้กับเหตุการณ์ธรรมชาติในอดีตเช่น การพลิกตัวของปลาอานนท์ทำให้เกิดแผ่นดินไหว อย่างไรก็ตามปัจจุบันคนเราใช้วิทยาศาสตร์ในการอธิบายปรากฏการณ์ธรรมชาติ เช่น สภาวะโลกร้อน เป็นต้น

(4) ทำหน้าที่ประกอบสร้างความจริงเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของผู้คน ประเทศ สิ่งของ สถานที่ และการกระทำ ฯลฯ (W. Fisher อ้างจาก กาญจนา แก้วเทพ, 2553, น.267)

อย่างไรก็ตามในการศึกษาเรื่องเล่าที่มีการนำเสนอในปัจจุบันอย่าง ภาพยนตร์ และละครทางโทรทัศน์ในปัจจุบันยังมีการใช้แนวคิดของอริสโตเติลอยู่ ในขณะที่กรอบการวิเคราะห์ภาพยนตร์และละครทางโทรทัศน์ได้นำหลักเศรษฐศาสตร์การเมืองมาใช้วิเคราะห์ผลผลิตของอุตสาหกรรมวัฒนธรรมเหล่านี้จึงเป็นไปได้ว่าแนวคิดของอริสโตเติลที่หลงเหลืออยู่ในปัจจุบันน่าจะถูกใช้ศึกษากระบวนการเล่าเรื่องที่สามารถพาผู้ชมบรรลุถึงจุดหมายที่วางไว้ตามแนวคิดของเศรษฐศาสตร์การเมือง ดังนั้นเรื่องเล่าที่ปรากฏจึงไม่ได้เป็นเพียงสารที่รอการส่ง แต่ถูกประกอบสร้างด้วยจุดประสงค์หลายประการจากผู้สร้าง แนวความคิดที่มีอิทธิพลในสังคม และรวมถึงเทคนิควิธีในการเล่าที่ทำให้เรื่องเล่าสวยงามน่าชม เรื่องเล่าที่เกิดขึ้นจึงเป็นภาพตัวแทนถึงสังคมนั้น ๆ แต่ผู้รับสารหรือแม้แต่ผู้สร้างแต่ละคนมีภูมิหลังและแนวคิดของตนเอง แม้จะใช้วัฒนธรรมในการสื่อสารความหมายร่วมกัน ดังนั้นในเรื่องเล่าเดียวกัน สำหรับผู้รับสารและผู้สร้างแต่ละคนแล้วอาจเป็นภาพตัวแทนที่แตกต่างกัน ภาพตัวแทนที่เกิดขึ้นจากเรื่องเล่าเรื่องหนึ่งจึงมีความเป็นพลวัตเมื่อมีการเล่าซ้ำในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน หรือผู้เล่าคนละกลุ่มกัน

2.4 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์มีจำกัดมาก ผู้วิจัยพบเพียงบทความเดียวเท่านั้น ดังนั้นจึงได้นำงานวิจัยและบทความที่เกี่ยวข้องกับการสื่อความหมายทางรถไฟสายมรณะ และมรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้ายมาประกอบการศึกษา

2.4.1 บทความที่เกี่ยวข้องกับการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์

บทความเรื่อง สงครามโลกครั้งที่ ๒ ในชีวิตประวัติทางโทรทัศน์เรื่อง บุญผ่อง : ความทรงจำ ได้กลับกับความทรงจำข้ามชาติ ซึ่งตีพิมพ์ในนิตยสาร ศิลปวัฒนธรรมในปี 2559 หน้า 130-148

บทความวิเคราะห์ถึงการนำเสนอประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ ในรูปแบบละครทางโทรทัศน์ เรื่อง บุญผ่อง ซึ่งจัดฉายครั้งแรกทางสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสในปี พ.ศ. 2556 ประเด็นหลักของบทความคือการมองการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่องในรูปแบบละครในเชิงการเมือง นันทนัย ประสานนาม ผู้เขียนบทความมีความคิดเห็นว่า ละครโทรทัศน์เรื่องบุญผ่อง(2556) เป็นการนำเสนอถึงประวัติศาสตร์สงครามโลกครั้งที่ 2 ใน 2 ลักษณะคือ

1. ได้กลับประวัติศาสตร์สงครามโลกครั้งที่ 2 ในกระแสหลักที่นำเสนอจากรัฐ ลักษณะการโต้กลับในที่นี้หมายถึงการรื้อฟื้น “เสียงอื่น ๆ ที่ถูกทำให้เงียบมานาน ความทรงจำได้กลับจะทำหน้าที่บันทึกสิ่งที่ยูนอกเหนือความความทรงจำทางการหรือความทรงจำกระแสหลัก จุดประสงค์ของการโต้กลับคือ เพื่อท้าทายความทรงจำทางการ อำนาจที่อยู่เบื้องหลัง และเพื่อพิสูจน์ให้เห็นว่าความทรงจำอยู่แนบแน่นกับชีวิตมนุษย์และสังคม โดยเป็นสิ่งที่ไม่มีวันสร้างเสร็จ” (นันทนัย ประสานนาม, 2559) ประเด็นที่มีการยกตัวอย่างการโต้กลับประเด็นสำคัญคือ ภาพตัวแทนของเสรีไทย ที่ปรากฏในประวัติศาสตร์ และรวมถึงนวนิยายกึ่งประวัติศาสตร์สงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ให้น้ำหนักเสรีไทยในฐานะสุภาพบุรุษผู้มองเห็นประโยชน์ของชาติ ขณะที่เสรีไทยที่ปรากฏในละครเรื่องบุญผ่อง(2556) ทำงานในทางลับ มีลักษณะดุร้าย และคุกคามต่อบุญผ่องเพื่อจุดประสงค์ของกลุ่ม โดยเฉพาะในการข่มขู่ให้บุญผ่องช่วยเหลือกิจการต่อต้านญี่ปุ่นของเสรีไทย แต่การปฏิเสธของบุญผ่องที่ไม่ต้องการทำงานเพื่อเช่นฆ่าชีวิตผู้อื่น เพื่ออ้างไว้ซึ่งมนุษยธรรม ในจุดนี้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงการโต้กลับ นันทนัย ประสานนามให้ความคิดเห็นว่าการกระทำของบุญผ่องต่อต้านจุดประสงค์ของชาติ

นอกจากนี้ตามละครเรื่องบุญผ่อง(2556) อาจมองได้ในอีกประเด็นว่าเป็นการโต้กลับความทรงจำทางรถไฟสายมรณะที่อยู่ในการรับรู้ของชาวโลกและชาวไทยจำนวนมากโดยเฉพาะชนรุ่นหลังที่เกิดไม่ทันยุคสงครามโลกครั้งที่ ๒(นันทนัย ประสานนาม, 2559) ที่มักรับรู้ถึงประวัติทางรถไฟสายมรณะผ่านภาพยนตร์เรื่อง The Bridge on The River Kwai (จัดฉายในปี พ.ศ. 2500) และยังเป็น การโต้ตอบแนวคิดเรื่องวีรบุรุษ ผ่านบุญผ่อง และ นายแพทย์ดัลลอป เวิร์ทมุงช่วยเหลือชีวิตเชลยศึก

โดยไม่ได้นำถึงศักดิ์ศรีและความปลอดภัยของตน นัทนนัย ประสานนามให้ความเห็นว่า “เขาทั้งสองมิได้เป็นผู้บงการเพื่อช่วยเหลือในสมรภูมิ แต่มีลักษณะเป็นผู้ช่วยให้รอด เป็นผู้สามารถดำรงจริยธรรมอันสูงส่งไว้ในความโหดร้ายของสงครามและนั่นคือสิ่งที่ยากยิ่ง เพราะในบริบทสงคราม การรักษาชีวิตผู้อื่นกระทำได้ยากกว่าการทำลาย”(นัทนนัย ประสานนาม, 2559)¹⁴ อีกด้วย

2. ความทรงจำข้ามชาติ นัทนนัย ประสานนาม ให้ความคิดเห็นว่าในเมื่อประวัติศาสตร์บุญผ่องสิริเวชชะพันธ์ไม่ได้มีการบันทึกในประวัติศาสตร์กระแสหลัก แต่กลับปรากฏในประวัติศาสตร์ของชนชาติอื่นโดยเฉพาะออสเตรเลีย นัทนนัย ประสานนามจึงให้ความคิดเห็นว่า “การที่เรื่องบุญผ่องยิดโยงตัวเองเข้ากับความทรงจำที่สร้างจากฝั่งออสเตรเลีย มิใช่เพราะขาดแหล่งอ้างอิงในความทรงจำทางการของไทยเท่านั้น แต่น่าจะเป็นความพยายามหยาบยืมความทรงจำที่ทรงพลังกว่ามาชูความทรงจำของบุญผ่องให้ยิ่งใหญ่ยิ่งขึ้น เพราะการไม่ถูกจดจำโดยคนในชาติในที่นี่กลับหมายถึงการได้รับการสรรเสริญอย่างกว้างขวางจากนานาชาติ” (นัทนนัย ประสานนาม, 2559)

โดยในการสรุปของ นัทนนัย ประสานนาม ที่มองการนำเสนอละครเรื่องบุญผ่อง (2556) ในเชิงการเมือง ที่กล่าวถึงบทบาทของละครในการโต้กลับการนำเสนอประวัติศาสตร์กระแสหลัก และการสร้างความตระหนักถึงประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยอ้างอิงการเล่าเรื่องจากความทรงจำของเชลยศึกชาวต่างชาติ เป็นการยืนยันแนวคิดที่ว่า “อดีตเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นใหม่เพียงเพื่อรับใช้ปัจจุบัน” (นัทนนัย ประสานนาม, 2559) นั่นเอง

2.4.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสื่อความหมายมรดกทางวัฒนธรรมทางรถไฟสายมรณะ

Apinya Arrunnapaporn, 2008 Interpretation Management of Atrocity Heritage of The ‘Death Railway’ of The River Kwai And It’s Associations งานวิจัยนี้ศึกษาถึงการสื่อความหมายทางรถไฟสายมรณะฐานมรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้าย โดยเน้นว่าทางรถไฟสายมรณะมีผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 3 ฝ่าย อันได้แก่ เหยื่อ อันคือเชลยศึกฝ่ายสัมพันธมิตร ผู้กระทำคือนายทหารญี่ปุ่นผู้คุมการก่อสร้างทางรถไฟ และ ผู้เฝ้ามอง คือ ชาวกาญจนบุรีในพื้นที่ โดยมรดกทางวัฒนธรรมเป็นลักษณะมรดกทางวัฒนธรรมข้ามพรมแดนเพราะผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นชนชาติอื่น โดยตลอดมานับแต่มีการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมนี้มักเป็นการสื่อความหมายผ่านความทุกข์ทรมานของเชลยศึกที่ถูกใช้แรงงานอย่างทารุณโหดร้ายโดยนายทหารญี่ปุ่นผู้คุมการก่อสร้าง และแนวทางการเล่าเรื่องนี้เป็นแกนกลางในการเล่าถึงมรดกทางวัฒนธรรมสายมรณะในปัจจุบัน ในขณะที่การสื่อ

¹⁴ จากบทความเรื่อง สงครามโลกครั้งที่ ๒ ในชีวิตประวัติทางโทรทัศน์เรื่อง บุญผ่อง : ความทรงจำ ได้กลับกับความทรงจำข้ามชาติ ซึ่งตีพิมพ์ในนิตยสาร ศิลปวัฒนธรรม หน้า 146

ความหมายจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มอื่นมีอย่างจำกัด แม้แต่จากฝ่ายไทยที่เป็นเจ้าของพื้นที่มรดก อย่างไรก็ตามการสื่อความหมายมรดกทางวัฒนธรรมนี้จำเป็นต้องระมัดระวังเพราะบาดแผลจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นยังคงไม่จางหายจากใจของเหยื่อ และในขณะเดียวกันสำหรับผู้กระทำอย่านายทหารญี่ปุ่นผู้สร้างทางรถไฟสายนี้มีการสื่อความหมายในอีกรูปแบบหนึ่ง ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้เสนอแนะว่าในการสื่อความหมายมรดกทางวัฒนธรรมนี้เพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียควรใช้แนวทางเพื่อสันติ เพื่อให้ทางรถไฟสายมรณะเป็นบทเรียนของสงครามย่ำเดือนชนรุ่นหลังถึงความสำคัญของการรักษาสันติภาพ

2.4.3 บทความที่เกี่ยวข้องกับการสื่อความหมายมรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้าย

Kimberley Partee Allar, 2013 Holocaust Tourism in a Post - Holocaust Europe : Ann Frank and Auschwitz บทความกล่าวถึงการศึกษาเปรียบเทียบแนวทางการสื่อความหมายมรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้าย 2 แห่ง ได้แก่ พิพิธภัณฑ์ แอนน์ แฟรงค์ ประเทศเนเธอร์แลนด์ และ พิพิธภัณฑ์ ค่ายกักกันเอาชวิทซ์ ประเทศโปแลนด์ จากการศึกษาพบว่าการสื่อความหมายมรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้ายมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นร่วมกันคือ

- เลือกที่จะพูดและเลือกที่จะไม่พูดในบางประเด็น ในกรณีของ พิพิธภัณฑ์แอนน์ แฟรงค์ เลือกที่จะพูดในแง่มุมของการใช้ชีวิตอย่างหลบซ่อนในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ในยุคที่มีการกวาดล้างชาวยิว และละเลยเรื่องส่วนตัวของ แอนน์ แฟรงค์ในบางประเด็นเพื่อรักษาธีมของการสื่อความหมายของพิพิธภัณฑ์ให้คงประเด็นเรื่องผลของสงครามอันโหดร้ายจากมุมมองของเด็ก ขณะเดียวกันพิพิธภัณฑ์ค่ายกักกันเอาชวิทซ์ ก็เลือกที่จะไม่พูดและพูดในบางประเด็นเช่นกัน ทั้งนี้เงื่อนไขของเอาชวิทซ์ซับซ้อนกว่าในกรณีของพิพิธภัณฑ์แอนน์ แฟรงค์ตรงที่เอาชวิทซ์เกี่ยวพันกับการเมืองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทำให้แนวทางการสื่อความหมายในแต่ละช่วงเวลาจะต้องเป็นไปตามสภาพการเมืองทั้งในประเทศ และนอกประเทศ

- แก่นแท้ของมรดกทางวัฒนธรรมถูกลดทอนความสำคัญลง เช่น จากการจัดการการท่องเที่ยว เนื่องจาก“การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์” กลายเป็นแคมเปญที่ใช้พัฒนาธุรกิจเช่น การท่องเที่ยวตามแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมจากการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ เช่น พิพิธภัณฑ์ค่ายกักกันเอาชวิทซ์ และพิพิธภัณฑ์แอนน์ แฟรงค์ กลายเป็นจุดสนใจของประชาชนโดยเหตุผลหนึ่งมาจากกระแสความสนใจเรื่องการฆ่า

ล้าแก่พ้นรัฐในยุโรปและอเมริกามีสูงขึ้นนับแต่ทศวรรษที่ 1970 ผลที่ตามมาคือ มรดกทางวัฒนธรรม ถูกลดทอนความสำคัญลงจากการจัดการการท่องเที่ยวตนเอง

- จากการศึกษาของ Kimberley Partee Allar ทำให้เห็นว่าการสื่อความหมาย มรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้ายไม่ได้นำเสนอรายละเอียดของตัวมรดกเสียทั้งหมด แต่เลือกที่จะพูดและไม่พูดบางประการเพื่อประโยชน์ในปัจจุบันขณะ และในการใช้มรดกทางวัฒนธรรม เพื่อประโยชน์ทางธุรกิจมากจนเกินพอดีจะลดความสำคัญของตัวมรดกลง

Wei Du, David Littlejohn and John Lennon, 2013 Place Identity or Place Identities: Memorial to the Victims of The Nanjing Massacre China บทความนี้มาจากการศึกษามรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้าย อนุสรณ์สถานเหตุหลั่งเลือดที่นานกิง ประเทศจีน จากการศึกษาในเรื่องนี้พบว่า

- มรดกทางวัฒนธรรมถูกเป็นเครื่องมือทางการเมืองระหว่างประเทศ กรณีอนุสรณ์สถานเหตุหลั่งเลือดที่นานกิง เกิดจากชาติที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้แก่จีนและญี่ปุ่นไม่ยอมรับการตีความประวัติศาสตร์เหตุหลั่งเลือดที่นานกิงของกันและกันตราบนานทุกวันนี้ การสื่อความหมายเหตุหลั่งเลือดที่นานกิงยังคงเป็นข้อพิพาทระหว่างประเทศอยู่ ทั้งนี้เกิดจากจุดยืนระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้ง 2 กลุ่มต่างกัน โดยเฉพาะกรณีเหตุหลั่งเลือดที่นานกิง จีนยอมรับความเป็นเหยื่อสงครามและเรียกร้องให้ญี่ปุ่นยอมรับการกระทำอันทารุณโหดร้ายที่เกิดขึ้นในนานกิง ขณะที่ญี่ปุ่นมีจุดยืนในเรื่องสงครามโลกครั้งที่ 2 ในฐานะเหยื่อสงครามเช่นกัน (เช่น กรณีการกล่มฮีโรชิมาด้วยระเบิดนิวเคลียร์)

- ภูมิหลังของผู้ชมมีผลต่อการรับรู้ความหมายที่ได้รับการสื่อจากพิพิธภัณฑ์ กรณีนี้คณะวิจัยได้นำเสนอผลความแตกต่างระหว่างผู้เข้าชมชาวจีนและผู้ชมชาวญี่ปุ่น โดยผู้ชมชาวจีนซึ่งอยู่ในฐานะเพื่อนร่วมชาติของเหยื่อเหตุหลั่งเลือดที่นานกิง เกิดความรู้สึกรับรู้และคับแค้นใจในเหตุที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ยังตระหนักถึงความสำคัญของการสร้างความเข้มแข็งในชาติเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดเหตุการณ์แบบเดียวกันนี้เกิดขึ้นอีก ในขณะที่ผู้ชมชาวญี่ปุ่นซึ่งเป็นเพื่อนร่วมชาติของผู้กระทำได้แสดงความคิดไปในทิศทางที่ว่าญี่ปุ่นก็สูญเสียมากจากการถูกล้อมด้วยระเบิดปรมาณูที่ฮิโรชิมา และนางาซากิ ความคิดเห็นนี้แสดงถึงจุดยืนของญี่ปุ่นซึ่งวางสถานะตนเป็นเหยื่อของสงครามเช่นเดียวกัน

- จึงสรุปได้ว่าการสื่อความหมายมรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้ายอาจถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองระหว่างประเทศ และภูมิหลังของผู้ชมมีผลต่อการรับรู้ความหมายของผู้ชมแต่ละคน โดยจะเห็นชัดเจนเมื่อผู้ชมมาจากชนชาติที่มีภูมิหลังต่างกัน

สรุป

การศึกษาการสื่อความหมายมรดกทางวัฒนธรรมได้นำเอาแนวคิดของ J.E. Tunbridge, G.J.Ashworth มาเป็นแนวคิดหลัก นั่นคือ ทั้งประวัติศาสตร์และมรดกเป็นการคัดเลือกอดีตเพื่อนำมาใช้ประโยชน์สำหรับจุดประสงค์ในปัจจุบัน และนำอดีตไปแปลงรูปลักษณะเพื่อใช้งานด้วยการสื่อความหมาย(Light, 1987 อ้างถึงใน J.E. Tunbridge, G.J.Ashworth,1996 p.6) ในจุดนี้สอดคล้องกับแนวคิดการใช้งานมรดกทางวัฒนธรรมของ J.E. Tunbridge และ G.J.Ashworth ที่ได้จำแนกการใช้มรดกทางวัฒนธรรมเพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ของมนุษย์ได้ 3 ประการ ได้แก่ มรดกในฐานะที่เป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรม มรดกในฐานะเป็นทรัพยากรการเมือง และ มรดกในฐานะที่เป็นทรัพยากรทางเศรษฐกิจ (J.E. Tunbridge , G.J.Ashworth,1996 p. 34-69)

กาญจนา แก้วเทพ ได้อธิบายโดยสรุปถึงเรื่องการนำเสนอความหมายขนาดใหญ่และเรื่องเศร้าไว้ว่า ความหมายที่นำสู่ความสูญเสียชีวิตมหาศาลหรือสร้างความเสียหายเป็นวงกว้างเป็นเรื่องสะเทือนใจแก่ประชาชน คนจะได้รับประสบการณ์ร่วมกันและร่วมแบ่งปันความรู้สึกร่วมกันในฐานะคนร่วมชาติ หรือร่วมเผ่าพันธุ์ (สรุปความจาก กาญจนา แก้วเทพ, 2552) จึงไม่แปลกที่มรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้ายบ่อยครั้งเกี่ยวข้องกับการเมือง ทางรถไฟสายมรณะก็เช่นกันโดยแนวคิดนี้เกิดขึ้นชัดเจนกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในฝ่ายเหี้ยมโหดนั้นในการวิจัยถึงการสื่อความหมายประวัติศาสตร์บุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์จึงได้นำแนวคิดในการสื่อความหมาย และการใช้ประโยชน์มรดกทางวัฒนธรรมในเชิงการเมืองมาร่วมพิจารณาเพื่อให้เห็นถึงลักษณะการสื่อความหมายและการใช้งาน

เมื่อมองโดยภาพรวมแล้วการสื่อความหมายชะตากรรมของเชลยศึกฝ่ายสัมพันธมิตรระหว่างการสร้างทางรถไฟสายมรณะเป็นการสื่อความหมายช่วงเวลาของ ‘ความพ่ายแพ้’ ในเรื่องนี้ Peter Brune¹⁵ ให้ความเห็นว่า “ทางรถไฟสายไทย-พม่าพูดถึงความพ่ายแพ้ของชาติตะวันตกที่เป็นเจ้าอาณานิคม จึงทำให้มีการตีความถึง วีรบุรุษในสงครามครั้งนี้ว่าไม่ใช่ผู้ที่นำพาให้ฝ่ายไหนชนะ แต่เป็นผู้ที่เสียสละ อุทิศตนเพื่อให้เชลยศึกรอดชีวิต”(Peter Brune, 2014) ความคิดเห็นของ Peter Brune สอดคล้องกับแนวคิดของนัทรณีย์ ประสานนาม ซึ่งได้วิเคราะห์ เวิร์ด ดัลลอป อดีตเชลยศึกชาวออสเตรเลีย และ บุญผ่อง จากละครโทรทัศน์เรื่องบุญผ่อง(2556) ไว้ว่า “เขาทั้งสองมิได้เป็นผู้รับพุงเพื่อกำชัยชนะในสมรภูมิ แต่มีลักษณะเป็นผู้ช่วยให้รอด เป็นผู้สามารถธำรงจริยธรรมอันสูงส่งไว้ในความโหดร้ายของสงครามและนั่นคือสิ่งที่ยากยิ่ง เพราะในบริบทสงคราม การรักษาชีวิตผู้อื่นกระทำได้

¹⁵ ผู้ศึกษาประวัติศาสตร์ และผู้เขียนหนังสือ Descent into Hell(2014) ซึ่งศึกษาถึงความพ่ายแพ้ของฝ่ายสัมพันธมิตรช่วงต้นของสงครามโลกครั้งที่ 2 ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ยากกว่าการทำลาย”(นัทรนัย ประสานนาม, 2559)¹⁶ เรียกได้ว่าสำหรับภาพรวมของการสื่อความหมายทางรถไฟสายมรณะโดยเฉพาะชะตากรรมของเชลยศึกที่เป็นฝ่ายเหยื่อเป็นการจัดการกับความรู้สึกอับอายและความพ่ายแพ้ อันเป็นคุณสมบัติหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้าย ในประเด็นนี้ W. Fisher ให้ความเห็นว่า “เรื่องเล่าที่กลายเป็นความทรงจำร่วมของคนในชาติ สามารถสร้างความภาคภูมิใจและบางครั้งก็อาจเกิดความอับอายซึ่งทั้งสองอย่างสามารถนำไปสู่ความรักและหวงแหนประเทศ” (W. Fisher อ้างจาก กาญจนา แก้วเทพ, 2553, น.267)

อย่างไรก็ตามสำหรับไทยที่ซึ่งหลังจบสงครามโลกครั้งที่ 2 ในช่วงแรก ไทยหมิ่นเหม่ต่อการเป็นผู้แพ้สงครามเพราะรัฐบาลไทยเคยได้ประกาศสงครามกับชาติสัมพันธมิตรเช่นอังกฤษและอเมริกา การเปิดเผยเรื่องราวการช่วยเหลือเชลยศึกฝ่ายสัมพันธมิตรของคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ ตั้งแต่สงครามจบลง เพียง 1 ปี อาจสะท้อนถึงการสื่อความหมายและการใช้งานที่แตกต่างออกไปจากฝ่ายเชลยศึก และหลังสงครามสิ้นสุดลงในปี พ.ศ.2489 ก็มีการสื่อความหมายถึงทางรถไฟสายมรณะที่ครอบคลุมถึงการช่วยเหลือเชลยศึกของคุณบุญผ่องในหลายวาระ ในแต่ละวาระโดดเด่นต่างกันไป เพราะมาจากคณะบุคคลที่สื่อความหมายต่างกัน และหาก “อดีตเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นใหม่เพียงเพื่อรับใช้ปัจจุบัน” (นัทรนัย ประสานนาม, 2559)¹⁷ การสื่อความหมายที่เกิดขึ้นทำให้คุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์อาจไม่ได้เป็นเพียงบุคคลในประวัติศาสตร์ในครั้งนั้นแต่เป็นภาพตัวแทนของบางสิ่ง ที่เกิดจากการประกอบสร้างความจริงจากประวัติศาสตร์ที่ส่งเสริมวัตถุประสงค์ตามที่ผู้สื่อความหมายต้องการ ซึ่งแน่นอนว่ามีผลต่อผู้รับสารในแง่มุมมองหนึ่งจากการสื่อความหมายนั้น¹⁸ ดังนั้นในการวิเคราะห์ภาพตัวแทนและการสร้างตัวตนของคุณบุญผ่องผ่านสื่อที่ปรากฏทั้งในและนอกแหล่งมรดกวัฒนธรรม อันเป็นจุดประสงค์ข้อ 2 ของงานวิจัย จึงจะนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยการสื่อความหมายและการใช้งานประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์มาพิจารณาพร้อมกับแนวคิดเรื่อง ภาพตัวแทน(Representation) โดย Stuart Hall ที่กล่าวว่าภาพตัวแทนเป็นผลผลิตทางความหมายของระบบความคิดในจิตใจของมนุษย์ผ่านการทำงานของภาษาโดยการเชื่อมโยงระหว่างความคิดกับภาษาซึ่งอำนวยความสะดวกถึงโลกแห่งความจริงของวัตถุ ผู้คน และเหตุการณ์ต่าง ๆ รวมถึงโลกแห่งจินตนาการที่มีแต่วัตถุ ผู้คน และเหตุการณ์ที่ปรุงแต่งขึ้น (Hall, 1997, อ้างจาก อัญมณี รักดีมวชน, 2552, น.19) อย่างไรก็ตาม

¹⁶ จากบทความเรื่อง สงครามโลกครั้งที่ ๒ ในชีวประวัติทางโทรทัศน์เรื่อง บุญผ่อง : ความทรงจำ ได้กลับกับความทรงจำข้ามชาติ ซึ่งตีพิมพ์ในนิตยสาร ศิลปวัฒนธรรม หน้า 146

¹⁷ จากบทความเรื่อง สงครามโลกครั้งที่ ๒ ในชีวประวัติทางโทรทัศน์เรื่อง บุญผ่อง : ความทรงจำ ได้กลับกับความทรงจำข้ามชาติ ซึ่งตีพิมพ์ในนิตยสาร ศิลปวัฒนธรรม หน้า 148

¹⁸ หากพิจารณาตามกรอบการศึกษาวัฒนธรรมของสำนักเบอร์มิงแฮมจะพบว่าการสื่อความหมายจะส่งผลต่อผู้รับสารอย่างไรอยู่ที่ภูมิหลังของผู้รับสาร

ภาพตัวแทนไม่ได้เป็นการสะท้อน การเลียนแบบ หรือการค้นพบความจริง แต่เป็นการนำส่วนเสี้ยวของความเป็นจริงหรือสัญลักษณ์ที่คนในสังคมสร้างขึ้นมาประกอบสร้างขึ้น และบรรจุเข้าไปในสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อให้เกิดความหมายใหม่แต่ยังคงกลืนอายุของสิ่งเดิมอยู่ เพื่อให้เกิดความเชื่อโยงระหว่างความหมายเดิมและความหมายใหม่(สรุปความบางตอนจาก สมสุข หินวิมาน, 2548 อ้างจาก อัญมณี ภัคติมवलชน, 2552, น.19-20) โดยแนวคิดเรื่อง ภาพตัวแทน(Representation) จะทำให้เรามองเห็นลักษณะการใช้งานการสื่อความหมายประวัติศาสตร์บุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ ในยุคปัจจุบันได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น และสามารถทำความเข้าใจการใช้งานมรดกทางวัฒนธรรมนี้ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้อีกด้วย

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research) เป็นหลัก เก็บข้อมูลด้วยการศึกษาผ่านเอกสารข้อมูลชั้นทุติยภูมิ(Secondary Sources) การลงพื้นที่แหล่งมรดกเพื่อสังเกตการณ์ และ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) โดยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพจะทำให้เข้าถึงแหล่งข้อมูลการถ่ายทอดประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ในส่วนที่เกี่ยวกับการช่วยเหลือเคลียร์ระหว่างการสร้างทางรถไฟสายมรณะช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 การเก็บข้อมูลวิธีการสื่อความหมายมรดกทางวัฒนธรรมในพื้นที่และนอกพื้นที่แหล่งมรดก และการทำความเข้าใจบริบทสังคมขณะที่มีการสื่อความหมาย จากนั้นข้อมูลที่ได้จะถูกนำมาวิเคราะห์ผ่านทฤษฎีการสื่อความหมายมรดกทางวัฒนธรรม และ แนวคิดเรื่องภาพตัวแทน

โดยขั้นตอนการทำงานวิจัยเป็นดังนี้

- ศึกษากลุ่มตัวอย่าง (หรือการกำหนดแหล่งข้อมูล)
- กำหนดเกณฑ์คัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง(เกณฑ์ในการคัดเลือกแหล่งข้อมูล)
- กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย
- กำหนดคำถาม
- รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

ในแต่ละขั้นตอนมีรายละเอียดดังนี้

3.1.การศึกษากลุ่มตัวอย่าง

3.1.1 ภาพรวมของกลุ่มเป้าหมายการวิจัย

ในการแบ่งกลุ่มเป้าหมายงานวิจัย แบ่งตามกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของมรดกทางวัฒนธรรมทางรถไฟสายมรณะ ซึ่งมี 3 กลุ่ม คือ เหยื่อ ผู้กระทำ และผู้เฝ้ามอง ภายในแต่ละกลุ่มจะแยกย่อยเป็น 2 ประเภทหลัก ๆ คือ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับมรดกทางวัฒนธรรมโดยตรง และผู้ใช้ประโยชน์จากมรดกทางวัฒนธรรม โดยเหตุที่ต้องมีการแบ่งกลุ่มเช่นนี้เพื่อสำรวจถึงแนวทางการสื่อความหมายและภาพตัวแทนของคุณบุญผ่องที่สะท้อนจากการสื่อความหมายของแต่ละกลุ่ม

3.1.1.1 ผู้ที่เกี่ยวข้องกับมรดกทางวัฒนธรรมโดยตรง

- ฝ่ายเหยื่อ (Victims)
อดีตเชลยศึกและทายาท เป็นการศึกษาผ่านวรรณกรรมและเอกสารที่เกี่ยวข้อง
- ฝ่ายผู้กระทำ (Perpetrator)
อดีตฝ่ายทหารญี่ปุ่นที่เกี่ยวข้องกับการก่อสร้างเส้นทางรถไฟสายมรณะและทายาท โดยเป็นการศึกษาผ่านวรรณกรรมและเอกสารที่เกี่ยวข้อง
- ผู้เฝ้ามอง (By Stander)
ในที่นี้คือครอบครัว ทายาท คุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์

3.1.1.2 ผู้ใช้ประโยชน์จากมรดกทางวัฒนธรรม

- ฝ่ายเหยื่อ (Victims)
ตัวแทนจาก พิพิธภัณฑ์ทางรถไฟสายไทย-พม่าและอนุสรณ์สถานช่องเขาขาด
- ฝ่ายผู้กระทำ (Perpetrator)
เป็นการศึกษาผ่านวรรณกรรมและเอกสารที่มีการเผยแพร่เกี่ยวกับการสร้างทางรถไฟสายมรณะจากฝ่ายญี่ปุ่น
- ผู้เฝ้ามอง (By Stander)
ตัวแทนจากจังหวัดกาญจนบุรีผู้จัดงานสัปดาห์สะพานข้ามแม่น้ำแคว, ตัวแทนจากสถานีโทรทัศน์ ไทยพีบีเอส (ในฐานะเจ้าของโครงการ ละครบุญผ่อง และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่ละครบุญผ่อง), ตัวแทนจากบริษัท อังมโนก้า จำกัด ผู้ผลิตละครบุญผ่อง และตัวแทนจากราชวิทยาลัยศัลยแพทย์แห่งประเทศไทย และตัวแทนจาก บ.อินเด็คส์ ครีเอทีฟ วิลเลจ จำกัด(มหาชน) ผู้สร้างสรรค์ละครเวทีเรื่อง วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล นอกจากนี้ยังมีการรถไฟแห่งประเทศไทยในฐานะผู้ดูแลหลักของมรดกทางวัฒนธรรมทางรถไฟสายมรณะในขณะนี้

3.1.2 การจัดหมวดหมู่กลุ่มเป้าหมายเพื่อเข้าถึงข้อมูลวิจัยตามจุดประสงค์ที่ได้วางไว้

3.1.2.1 ประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์

ศึกษาจากกลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับมรดกทางวัฒนธรรมโดยตรงทั้งจากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้ง 3 กลุ่ม โดยกลุ่มเหยื่อ และ กลุ่มผู้กระทำ เป็นการศึกษาผ่านประสบการณ์ที่พวกเขาเหล่านั้นได้รู้จักและเห็นงานที่คุณบุญผ่องได้ทำโดยเฉพาะระหว่างการสร้างทางรถไฟสายมรณะ

เป็นการศึกษาจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) เช่น หนังสือชีวประวัติ หรือบันทึกเหตุการณ์ของเชลยศึกที่มีการเปิดเผย เช่น มีการตีพิมพ์ หรือเผยแพร่ในรูปแบบอื่น ๆ และสำหรับกลุ่มผู้เฝ้ามอง เป็นการศึกษาค้นคว้าแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) เช่น หนังสือชีวประวัติ คุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ที่ทางครอบครัวได้รวบรวมไว้ และจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ประวัติของคุณบุญผ่องที่ครอบครัวและทายาทได้รับรู้ หรือประสบการณ์ที่คนในครอบครัวได้ช่วยเหลือเชลยศึกพร้อมกับคุณบุญผ่อง

ผู้เกี่ยวข้องกับมรดกทางวัฒนธรรมโดยตรงซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายในการเก็บข้อมูลประวัติ คุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์

- ฝ่ายเหยื่อ (Victims)

กลุ่มคนในพื้นที่ - (ไม่พบ)

กลุ่มคนนอกพื้นที่ - ศึกษาผ่านวรรณกรรมและเอกสารที่เกี่ยวข้อง

เช่น หนังสือเรื่อง Railroad of Death , The War Diaries of Weary Dunlop , The Colonel of Tamakan ฯลฯ

- ฝ่ายผู้กระทำ (Perpetrator)

กลุ่มคนในพื้นที่ - (ไม่พบ)

กลุ่มคนนอกพื้นที่ - (ไม่พบ)

- ผู้เฝ้ามอง (By Stander)

กลุ่มคนในพื้นที่ - ในที่นี้คือครอบครัวสิริเวชชะพันธ์ และทายาท

ของคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ เช่น คุณลำไย สิริเวชชะพันธ์(ผู้จัดนิทรรศการประวัติคุณบุญผ่อง ที่บ้านสิริโอสถ จ. กาญจนบุรี)

กลุ่มคนนอกพื้นที่ - ในที่นี้คือครอบครัวสิริเวชชะพันธ์ และทายาท

ของคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ เช่น คุณเนตรร่ำไพ ศุภวัฒน์(หลานสาวคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์) และคุณโสภภาพรรณ รัตน์

3.1.2.2 การสื่อความหมาย และการใช้งานมรดกทางวัฒนธรรม

ศึกษาจากกลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับมรดกทางวัฒนธรรมโดยตรง และกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์จากมรดกทางวัฒนธรรมจากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้ง 3 กลุ่ม

การหาข้อมูลวิจัยเป็นการหาข้อมูลจากการค้นหาในแหล่งทุติยภูมิ (Secondary Source) การลงพื้นที่สำรวจแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมและการสำรวจการนำเสนอ มรดกทางวัฒนธรรมนอกแหล่งมรดก และการสัมภาษณ์เชิงลึก(In-depth Interview) ข้อมูลที่

ต้องการจากกลุ่มเป้าหมายคือ รูปแบบการสื่อความหมาย ช่วงเวลาในการสื่อความหมาย ลักษณะ
เนื้อหาที่มีการสื่อความหมาย และ สถานที่ในการสื่อความหมาย

(1) ผู้เกี่ยวข้องกับมรดกทางวัฒนธรรมโดยตรง

ตารางที่ 3.1

ตารางการสื่อความหมาย และการใช้งานมรดกทางวัฒนธรรม โดยผู้เกี่ยวข้องกับมรดกทางวัฒนธรรมโดยตรง

	ฝ่ายเหยื่อ (Victims)	ฝ่ายผู้กระทำ (Perpetrator)	ผู้เฝ้ามอง (By Stander)
คนในพื้นที่	(เสียชีวิตแล้ว หรือ ไม่สะดวกเข้าสัมภาษณ์)	(ไม่พบ)	นิทรรศการประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ บ้านสิริโอสถ จ.กาญจนบุรีซึ่งผู้ก่อตั้งคือ คุณลำไย สิริเวชชะพันธ์ และหนังสือชีวประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ที่ครอบครัวได้รวบรวมไว้
คนนอกพื้นที่	ศึกษาผ่านวรรณกรรมและเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือเรื่อง Railroad of Death , The War Diaries of Weary Dunlop และ The Colonel of Tamakan	(ไม่พบ)	(เสียชีวิตแล้ว หรือ ไม่สะดวกเข้าสัมภาษณ์)

(2) กลุ่มผู้ใช้ประโยชน์จากมรดกทางวัฒนธรรม

ตารางที่ 3.2

ตารางการสื่อความหมาย และการใช้งานมรดกทางวัฒนธรรม โดยผู้ใช้ประโยชน์จากมรดกทางวัฒนธรรม

	ฝ่ายเหยื่อ (Victims)	ฝ่ายผู้กระทำ (Perpetrator)	ผู้เฝ้ามอง (By Stander)
คนในพื้นที่	พิพิธภัณฑสถานรถไฟสายไทย-พม่า และ อนุสรณ์สถานช่องเขาขาด	(ไม่พบ)	ตัว แทน จาก จังหวัดกาญจนบุรีผู้จัดงานสัปดาห์สะพานข้ามแม่น้ำแคว และ ศึกษาจากวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ค น น อ ก พื้นที่	ศึกษาผ่านภาพยนตร์เรื่อง The Bridge on The River Kwai (1957)	ศึกษาผ่านวรรณกรรม และเอกสารที่มีการ เผยแพร่เกี่ยวกับการ สร้างทางรถไฟสาย มรณะจากฝ่ายญี่ปุ่น และการสังเกตการณ์ พิพิธภัณฑ ภายในประเทศญี่ปุ่น 2 แห่งได้แก่ Yasukuni War Museum(Tokyo) และ Peace Museum (Osaka)	ตัวแทนจากสถานีโทรทัศน์ ไทยพีบีเอส ตัวแทนจาก บริษัท อังมโนก้า จำกัด ตัวแทนจากราชวิทยาลัย ศัลยแพทย์แห่งประเทศไทย ตัวแทนจาก บ.อินเด็กส์ ครีเอทีฟ วิลเลจ จำกัด (มหาชน) และ ตัวแทนจาก การรถไฟแห่งประเทศไทย
----------------------	---	---	---

3.1.2.3 แนวคิดที่ใช้ในการประกอบสร้างตัวตนคุณบุญผ่อง

ศึกษาจากกลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับมรดกทางวัฒนธรรมโดยตรง และกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์
จากมรดกทางวัฒนธรรมจากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้ง 3 กลุ่ม

การหาข้อมูลวิจัยเป็นการหาข้อมูลจากการค้นหาในแหล่งทุติยภูมิ (Secondary Source) และการสัมภาษณ์เชิงลึก(In-depth Interview) ข้อมูลที่ต้องการจากกลุ่มเป้าหมายคือ
ที่มาในการสื่อความหมาย และบริบททางสังคมในช่วงเวลาที่มีการสื่อความหมาย ซึ่งจะนำมาวิเคราะห์
แนวคิดเรื่องภาพตัวแทนร่วมกับผลจากการศึกษาการสื่อความหมายและการใช้งานมรดกทาง
วัฒนธรรม ในการหาคำตอบถึงภาพตัวแทนที่เกิดขึ้นจากการสื่อความหมายคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์

3.2 กำหนดเกณฑ์คัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเก็บข้อมูล ผู้วิจัยใช้ 2 แนวทางหลักคือคัดเลือก กลุ่มตัวอย่าง
แบบเจาะจง (Purposive Sampling) และกลุ่มตัวอย่างแบบบอกต่อ(Snowball Sampling)

โดยในการลงพื้นที่ภาคสนามนั้นผู้วิจัยค้นหากกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงไปก่อนเพื่อเก็บข้อมูลที่มี
มีความสำคัญ และในขณะเดียวกันก็ใช้วิธีเข้าถึงแหล่งข้อมูลด้วยการบอกต่อ เพื่อเข้าถึงกลุ่มตัวอย่าง

เฉพาะได้เป็นจำนวนมากขึ้น และแก้ปัญหากรณีผู้ที่ติดต่อไปอาจไม่สะดวกให้ข้อมูลก็อาจขอผู้คนในแวดวงของเขาที่สามารถให้ข้อมูลได้มาแทน

อย่างไรก็ตามในการเข้าถึงกลุ่มตัวอย่างเนื่องจากผู้วิจัยมีข้อจำกัดในด้านภาษา และถิ่นพำนักของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในต่างประเทศหรือเสียชีวิตแล้ว ผู้วิจัยจึงขอศึกษาผ่านวรรณกรรมที่เขียนถึงคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์แทน

3.3 กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

งานวิจัยจะแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ คือ

3.3.1 งานเก็บข้อมูลจากหนังสือและเอกสารที่กล่าวถึงประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ ประวัติการสร้างทางรถไฟสายมรณะ แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในงานวิจัย และเหตุการณ์ที่มีผลต่อการสื่อความหมายมรดกทางวัฒนธรรมทางรถไฟสายมรณะ เพื่อเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจกลุ่มเป้าหมายอย่างถูกต้องก่อนลงพื้นที่วิจัยจริง ได้แก่

- ความรู้ความเข้าใจทางประวัติศาสตร์ในตัวมรดกทางรถไฟสายมรณะ อาทิเช่น ข้อมูลเบื้องต้นวีรกรรมของคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ในการช่วยเหลือเชลยศึกระหว่างสร้างทางรถไฟสายมรณะ

- ทฤษฎีทางการจัดการมรดกวัฒนธรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น การใช้งานมรดกทางวัฒนธรรม การสื่อความหมายมรดกทางวัฒนธรรม มรดกวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้าย และการสื่อความหมายมรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้าย

- แนวคิดทฤษฎีด้านนิเทศศาสตร์ เช่น แนวคิดเรื่องภาพตัวแทนและการประกอบสร้างความจริง

- ศึกษาเหตุการณ์ที่สำคัญและอาจมีผลต่อการสื่อความหมายมรดกทางวัฒนธรรม เช่น สงครามเย็น ความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่น และออสเตรเลีย เสรีไทยและการกอบกู้ประเทศไทยจากสถานะผู้แพ้ในสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้น

3.3.2 การเก็บข้อมูลโดยการสังเกตการณ์การสื่อความหมายในพื้นที่แหล่งมรดก และนอกแหล่งมรดก

- สัมภาษณ์และวิธีการสื่อความหมายจากในพื้นที่ ได้แก่ นิทรรศการประวัติคุณบุญผ่อง ที่บ้านสิริโอสถ จ. กาญจนบุรี พิพิธภัณฑ์ทางรถไฟสายไทย-พม่า อนุสรณ์สถานช่องเขาขาด และการเข้าชมละครเวที วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล¹⁹

- สัมภาษณ์และวิธีการสื่อความหมายจากนอกพื้นที่ ได้แก่ ละครทางโทรทัศน์ เรื่อง บุญผ่อง

3.3.3 การเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก(In-depth interview)

การสัมภาษณ์เชิงลึกที่จะเกิดขึ้นจะเป็นแบบกึ่งโครงสร้าง(Semi-Structure) ซึ่งในการทำงานจะมีการกำหนดแนวทางการสัมภาษณ์ไว้คร่าว ๆ เพื่อเปิดโอกาสให้กลุ่มเป้าหมายได้ถ่ายทอดข้อมูลอย่างครบถ้วนนอกเหนือจากโครงสร้างคำถามที่วาง

3.4 กำหนดคำถาม

โจทย์หลักของงานวิจัยคือ “การศึกษาการใช้งานประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์”

เพื่อตอบสนองต่อจุดประสงค์หลักนี้ ในงานวิจัยจึงมีการกำหนดคำถามสำหรับกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่

- อธิบายถึงการเล่าถึงที่มา แนวทางและจุดประสงค์ในการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์
- เกร็ดข่ายการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์จากแหล่งต่าง ๆ ที่ปรากฏในไทย
- ต้องการทราบถึงเกณฑ์ในการคัดเลือกข้อมูลมาสื่อความหมาย
- อธิบายถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์
- ภูมิหลังของผู้สื่อความหมาย

¹⁹ จัดแสดงเมื่อ วันที่ 23 พฤศจิกายน - 3 ธันวาคม 2560 ที่เวทีชั่วคราว ซ่างสะพานข้ามแม่น้ำแคว จ. กาญจนบุรี

3.5 รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

3.5.1 รวบรวมข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิ การลงพื้นที่สำรวจ และการสัมภาษณ์เชิงลึก

ในการรวบรวมข้อมูลนั้น ผู้วิจัยทำการหาข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิ (secondary source) ในเรื่องภาพรวมของสงครามโลกครั้งที่ 2 การสร้างทางรถไฟสายมรณะ จากหนังสือและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง(เท่าที่สามารถหาได้ในเบื้องต้น) ควบคู่ไปกับการเก็บข้อมูลด้วยการสังเกตการณ์ผ่านการชมสื่อบันเทิงที่เกี่ยวข้องกับทางรถไฟสายมรณะ และจึงเดินทางไปยังแหล่งที่มีการนำประวัติคุณบุญผ่องมาสื่อความหมายทั้งภายในแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมและนอกแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม เพื่อศึกษาการสื่อความหมายด้วยการสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์เชิงลึก

3.5.2 การรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ดำเนินงานภายใต้ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสื่อความหมายมรดกทางวัฒนธรรม และการสร้างภาพตัวแทน

การวิจัยดำเนินภายใต้แนวคิดมรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้าย การสื่อความหมายมรดกทางวัฒนธรรม การใช้งานมรดกทางวัฒนธรรม แนวคิดเรื่องภาพตัวแทน และการประกอบสร้างความจริง รวมไปถึงงานวิจัยและบทความที่เกี่ยวข้อง

ทางรถไฟสายมรณะเป็นมรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้าย(อภิญญา บัศคาลา อรุณภาพร, 2555)โดยเมื่อนำหลักการจำแนกจาก Tunbridge และ Ashworth มาใช้จะพบว่าจัดอยู่ในประเภทที่ความทารุณโหดร้ายเกิดจากสงครามหรือภายในบริบทของสงคราม Tunbridge & Ashworth, 1996, p.96) ดังนั้นสำหรับประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ ในส่วนที่ได้ลอบให้ความช่วยเหลือเชลยศึกฝ่ายสัมพันธมิตรระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ระหว่างการสร้างทางรถไฟสายมรณะ จึงนับได้ว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้าย ในงานวิจัยนี้จึงใช้แนวคิดเรื่องมรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้ายเป็นแกนในการทำความเข้าใจภาพรวมของการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์

อภิญญา บัศคาลา อรุณภาพร ผู้วิจัยการสื่อความหมายทางรถไฟสายมรณะ²⁰
วิเคราะห์ถึงกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของมรดกทางวัฒนธรรมทางรถไฟสายมรณะไว้ว่ามี 3 กลุ่ม คือ

²⁰ งานวิจัยของ อภิญญา บัศคาลา อรุณภาพร ภายหลังได้พัฒนาเป็นหนังสือ “การจัดการมรดกวัฒนธรรมทางรถไฟสายมรณะ” ในปี 2555

ผู้ถูกกระทำหรือเหยื่อ (Victim) ผู้กระทำ(Perpetrator) ผู้เฝ้ามอง (By-stander)และกลุ่มอื่น ๆ (อภิญญา บัศคาลา อรุณนภาพร, 2555, น.1) ซึ่งแนวคิดนี้เป็นแนวคิดหลักในการจำแนกถึงกลุ่มตัวอย่างงานวิจัย แต่ในปัจจุบันผู้ที่ทำการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์มีทั้งภาครัฐและเอกชน²¹ และไม่ได้มีเฉพาะผู้ร่วมเหตุการณ์โดยตรงที่ทำการสื่อความหมาย จึงจำแนกภายในกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียให้แยกย่อยเป็น “กลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับมรดกโดยตรง” และ “กลุ่มผู้ใช้ประโยชน์จากมรดกทางวัฒนธรรม” และภายในกลุ่มเหล่านั้นยังประกอบด้วย “กลุ่มคนในพื้นที่” และกลุ่มคนนอกพื้นที่อีกด้วย การจัดกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียดังนี้ทำให้สามารถจำแนกข้อมูลจากแต่ละกลุ่มได้ชัดเจน

3.5.3. วิธีการนำเสนอผลวิจัย

ในการสรุปข้อมูลจะใช้วิธีการพรรณนาและตารางข้อมูล ส่วนในการสรุปการวิเคราะห์ใช้วิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Approach Analysis) เพื่อค้นหาคำตอบของงานวิจัยตามที่ได้วางโครงสร้างคำถามไว้

21

โดยหลัก ๆ คือชาวไทยและชาวออสเตรเลีย

บทที่ 4

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

จากการศึกษาพบว่า การสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์มีที่มาเดียว คือมาจากกลุ่มเชลยศึกฝ่ายสัมพันธมิตรสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ถูกเกณฑ์มาสร้างทางรถไฟระหว่างปี พ.ศ. 2485 – พ.ศ. 2488 เชลยศึกฝ่ายสัมพันธมิตรที่รู้จักบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ และมีการกล่าวถึงในหนังสือ หรือสัมภาษณ์ของพวกเขาไม่ได้มีกลุ่มเดียวหรือเชื้อชาติเดียว แต่เนื้อหาส่วนมากเป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือการเน้นการช่วยเหลือเชิงมนุษยธรรมของคุณบุญผ่อง โดยภาพรวมแล้วสรุปได้ว่าการใช้งานมรดกทางวัฒนธรรมนี้แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ 1. การพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และ 2. การส่งเสริมเรื่องมนุษยธรรม ดังนั้นในการวิเคราะห์ถึงภาพตัวแทนของคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ จึงพบว่าในช่วงปีแรก ๆ ของการสื่อความหมาย คุณบุญผ่องเป็นภาพตัวแทนหนึ่งของคนไทยระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นสัญลักษณ์ของมิตรภาพระหว่างประชาชนชาวไทยและฝ่ายสัมพันธมิตร และในเวลาต่อมาภาพตัวแทนของคุณบุญผ่องพัฒนาในลักษณะเป็นตัวแทนของความเมตตาและมนุษยธรรมภายใต้ภาวะของความขัดแย้ง ภาพตัวแทนนี้ชัดเจนขึ้นเมื่อมีการมอบรางวัลเพื่อเป็นการเชิดชูคุณความดีที่คุณบุญผ่องได้เสี่ยงชีวิตลักลอบช่วยเหลือเชลยศึกระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2

4.1 กลุ่มที่ทำการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์

จากการสำรวจผู้ทำการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ ตามกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะพบว่า กลุ่มที่มีการสื่อความหมายคือกลุ่มเหยื่อ (Victims) เหยื่อและกลุ่มผู้เฝ้ามอง (By Stander) โดยไม่พบกลุ่มผู้กระทำ (Perpetrator)

4.1.1 ผู้เกี่ยวข้องกับมรดกทางวัฒนธรรมโดยตรง

ตารางที่ 4.1

ตารางผู้เกี่ยวข้องกับมรดกทางวัฒนธรรมโดยตรงจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแต่ละกลุ่ม

	กลุ่มเหยื่อ (Victims)	กลุ่มผู้กระทำ (Perpetrator)	กลุ่มผู้เฝ้ามอง (By Stander)
กลุ่มคนในพื้นที่มรดกวัฒนธรรม	(ไม่พบ)	(ไม่พบ)	คุณลำไย สิริเวชชะพันธ์ (ผู้จัดนิทรรศการประวัติคุณบุญผ่อง ที่บ้านสิริโอสถ จ. กาญจนบุรี)
กลุ่มคนนอกพื้นที่มรดกวัฒนธรรม	ศึกษาผ่านวรรณกรรมและเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ Railroad of Death (2489) โดย John Coast The War Diaries of Weary Dunlop(2529) โดย Sir Edward Dunlop The Colonel of Tamakan(2548) โดย Julie Summers (หลานสาวของ Lt., Col Philip Toosey) บันทึกความทรงจำของ Lt. Col. Arthur Knight เกี่ยวกับบองค์กร V จากพิพิธภัณฑสถานรถไฟสายไทย-พม่า จ. กาญจนบุรี	(ไม่พบ)	คุณเนตรร่ำไผ่ ศุภวัฒน์ หลานสาวของคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ (บุตรสาวคุณผณี)(สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ ต.ค. 2558) คุณโสภภาพรรณ รัตนัย หลานสาวของคุณบุญผ่อง (บุตรสาวคุณบุหงา น้องสาวคุณบุญผ่อง) (สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ 29 ธ.ค. 2558) คุณผณี ศุภวัฒน์ บุตรสาวของคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ (ผู้วิจัยนำข้อมูลมาจากการให้สัมภาษณ์จากสารคดีทางโทรทัศน์ The Quiet Lions(2 5 50) และสารคดีทางโทรทัศน์ ไม่หมอนสุดท้ายบนทางสายมรณะ(2556)) คุณอมรศรี ศุภวัฒน์ หลานสาวของคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ (บุตรสาวคุณผณี) (ผู้วิจัยนำข้อมูลมาจากการให้สัมภาษณ์จากสารคดีทางโทรทัศน์ ไม่หมอนสุดท้ายบนทางสายมรณะ (2556) การรถไฟแห่งประเทศไทย

ในกลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับมรดกวัฒนธรรมโดยตรง กลุ่มเหยื่อมีการสื่อความหมายในรูปแบบของบันทึกความทรงจำตั้งแต่ระหว่างที่ตนยังเป็นเชลยศึก และต่อมาบางเล่มพัฒนาเป็นวรรณกรรมซึ่งเผยแพร่ตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง ในขณะที่กลุ่มผู้เฝ้ามองไม่มีการจดบันทึกเป็นเรื่องเป็นราวไว้ แต่เป็นการถ่ายทอดเป็นเรื่องเล่าในครอบครัวที่รู้จักกันเป็นวงจำกัดการเปิดเผยเรื่องเล่าสู่ภายนอกครอบครัวกระทำตามโอกาสที่ได้รับจากผู้สนใจชาวต่างชาติเป็นหลักในลักษณะการสัมภาษณ์ และเพิ่มมีการจัดทำเป็นนิทรรศการเมื่อปี 2552

4.1.2 กลุ่มผู้ใช้ประโยชน์จากมรดกทางวัฒนธรรม

ตารางที่ 4.2

ตารางผู้ใช้ประโยชน์จากมรดกทางวัฒนธรรม

	กลุ่มเหยื่อ (Victims)	กลุ่มผู้กระทำ (Perpetrator)	กลุ่มผู้เฝ้ามอง (By Stander)
กลุ่มคนในพื้นที่มรดกวัฒนธรรม	Mick Clarke ผู้จัดการอนุรักษ์สถานช่องเขาขาด ศึกษาประเด็นการจัดตั้งอนุรักษ์สถานช่องเขาขาด และการสื่อความหมายประวัติศาสตร์บุญผ่องไนพิพิธภัณฑ Rod Beattie ผู้ร่วมก่อตั้งพิพิธภัณฑทางรถไฟสายไทย-พม่า ศึกษาประเด็นการจัดตั้งพิพิธภัณฑทางรถไฟสายไทย-พม่าและการสื่อความหมายประวัติศาสตร์บุญผ่องไนพิพิธภัณฑ ศึกษาประวัติศาสตร์บุญผ่องที่ปรากฏผ่านงานเขียนด้านประวัติศาสตร์	(ไม่พบ)	คุณดนัย วัฒนาก ที่ปรึกษาผู้ว่าราชการจังหวัดกาญจนบุรีด้านการท่องเที่ยวและกีฬา ตัวแทนจากจังหวัดกาญจนบุรีผู้จัดงานสัปดาห์สะพานข้ามแม่น้ำแคว ปี 2560 ซึ่งได้นำประวัติศาสตร์บุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์มานำเสนอในรูปแบบละครเวที

	The Death Railway , a brief history of Thailand Burma Railway(2015) โดย Rod Beattie		
กลุ่มคนนอกพื้นที่มรดกวัฒนธรรม	ศึกษาผ่านภาพยนตร์เรื่อง The Bridge on The River Kwai ศึกษาประวัติคุณบุญผ่องที่ปรากฏในผ่านงานเขียนด้านประวัติศาสตร์ Descent into Hell โดย Peter Brune	(ไม่พบ)	ศาสตราจารย์คลินิก เกียรติคุณ นายแพทย์ กริช โพบิสสุวรรณ ผู้ประสานงานโครงการทุน The Weary Dunlop-Boonpong Exchange Fellowship จากราชวิทยาลัย ศัลยแพทย์ เพ็ญศิริ เสวตวิหารี ผู้เขียนบท และโปรดิวเซอร์ละครโทรทัศน์เรื่องบุญผ่อง (2556) บจก. ฮั้มโน้ก้า ศุภิพร ปฐมบุพผะ ผู้อำนวยการสำนักการยการสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส ผู้อำนวยการสร้างละครโทรทัศน์เรื่องบุญผ่อง (2556) เกรียงกานต์ กาญจนะโกคิน ประธานเจ้าหน้าที่บริหารร่วมบริษัท อินเด็กซ์ ครีเอทีฟ วิลเลจ จำกัด(มหาชน) ผู้ควบคุมการผลิตละครเวทีเรื่อง วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะ

			มิวสิคัล(2560) มารุต สาโรวิท ผู้กำกับละครเวทีเรื่อง วีรบุรุษ แม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล (2560)
--	--	--	---

กลุ่มผู้ใช้ประโยชน์จากมรดกทางวัฒนธรรม กลุ่มเหยื่อชนชาติออสเตรเลียมีบทบาทมากในการสื่อความหมายทางรถไฟสายมรณะในฐานะมรดกข้ามพรมแดน(อภิญญา บัศคาลา อรุณนภาพร, 2555, น.2) เห็นได้จากพิพิธภัณฑ 2 แห่งในพื้นที่กาญจนบุรีและงานเขียนทางประวัติศาสตร์ที่ยกมา 2 เล่ม ในขณะเดียวกันชาวไทยในพื้นที่และนอกพื้นที่เริ่มมีการตื่นตัวถึงการสื่อความหมายถึงประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์หลังจากเผยแพร่ละครเรื่องบุญผ่อง โดยก่อนหน้าการสื่อสารผ่านละคร ราชวิทยาลัยศัลยแพทย์ไทยเป็นสถานที่รักษาและเผยแพร่เรื่องราวการช่วยเหลือเชลยศึกของคุณบุญผ่องไว้เพราะเกิดทุน The Weary Dunlop Boonpong Exchange Fellowship ซึ่งก่อตั้งโดยกลุ่มอดีตเชลยศึกซึ่งราชวิทยาลัยศัลยแพทย์แห่งประเทศไทยรับผิดชอบดำเนินการร่วมกับราชวิทยาลัยศัลยแพทย์ออสเตรเลีย แต่เนื่องจากเป็นทุนเฉพาะทางประวัติคุณบุญผ่องจึงเป็นที่รับรู้ในวงจำกัด

4.2 การสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์โดยกลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับมรดกทางวัฒนธรรมโดยตรง

จากการศึกษาพบว่าผู้เผยแพร่ประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์มาจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในในกลุ่มเหยื่อ(Victims) และกลุ่มผู้เฝ้ามอง(By Stander) โดยในการศึกษานี้ยังไม่พบว่ากลุ่มผู้กระทำ (Perpetrator) มีการบอกเล่าหรือเผยแพร่ประวัติของคุณบุญผ่องเอาไว้ โดยผู้เผยแพร่ประวัติคุณบุญผ่องที่พบมาจากกลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับมรดกทางวัฒนธรรมโดยตรง และจากกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์จากมรดกทางวัฒนธรรม

4.2.1 การสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่องจากกลุ่มผู้เฝ้ามอง(By Stander)

4.2.1.1 กลุ่มคนผู้ทำการสื่อความหมายเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับมรดกทางวัฒนธรรม

โดยตรง ในที่นี้คือ : ครอบครัวสิริเวชชะพันธ์ และทายาทคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์

(1.)กลุ่มคนในพื้นที่มรดกทางวัฒนธรรม คือ คุณลำไย สิริเวชชะพันธ์ น้องสะใภ้และผู้จัดนิทรรศการประวัติคุณบุญผ่อง ที่บ้านสิริโอสถ จ. กาญจนบุรี

(2.)คนนอกพื้นที่มรดกทางวัฒนธรรม คือ คุณฉวี ศุภวัฒน์ บุตรสาวของคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์(ปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว) คุณอมรศรี ศุภวัฒน์ และ คุณเนตรรำไพ ศุภวัฒน์ หลานสาวของคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ (บุตรสาวคุณฉวี) ทั้ง 3 ท่านในขณะนี้พักอาศัยในกรุงเทพมหานคร ต่อมาโยกย้ายไปยัง จ. แม่ฮ่องสอน และคุณโสภภาพรรณ รัตนัย หลานสาวของคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ (บุตรสาวคุณบุหงา รัตนัย น้องสาวคุณบุญผ่อง) พักอาศัยที่กรุงเทพมหานคร และการรถไฟแห่งประเทศไทย(เจ้าของเส้นทางรถไฟสายมรณะ) สำนักงานใหญ่กรุงเทพมหานคร

การเสนอผลการวิจัยจะแบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มครอบครัวและทายาทคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ และการรถไฟแห่งประเทศไทย

4.2.1.2 การสื่อความหมายโดยครอบครัวและทายาทคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์

ในการถ่ายทอดชีวประวัติของคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์โดยบุคคลในครอบครัวมีมาเป็นเวลานานแล้ว ก่อนหน้าปี พ.ศ. 2558 บุคคลที่เป็นแหล่งข้อมูลปฐมภูมิยังมีชีวิตอยู่นั้นคือ คุณฉวี ศุภวัฒน์(บุตรสาวของคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์)ซึ่งในช่วงระหว่างการสร้างทางรถไฟสายมรณะ คุณฉวีอายุ 14 ปี และร่วมช่วยคุณบุญผ่องในการช่วยเหลือเชลยศึกฯ อีกด้วย คุณฉวีเป็นบุคคลสำคัญในการถ่ายทอดเรื่องราวของคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ โดยเฉพาะกับชาวต่างประเทศที่มักขอสัมภาษณ์วีรกรรมการช่วยเหลือเชลยศึกฯ ของครอบครัวสิริเวชชะพันธ์โดยแน่นอนว่าบุคคลหลักคือคุณบุญผ่อง

งานวิจัยนี้ได้สัมภาษณ์คุณฉวีโดยตรง เนื่องจากช่วงเวลาที่กำลังเก็บข้อมูลคือ พ.ศ.2558 -2561 คุณฉวีป่วยหนักและพักอยู่ในห้อง ICU ที่โรงพยาบาลและได้เสียชีวิตลงในเวลาต่อมาอย่างไรก็ตาม จากการสืบค้นพบได้พบสารคดีทางโทรทัศน์ที่มีการสัมภาษณ์คุณฉวี ศุภวัฒน์ไว้ ได้แก่ The Quiet Lions ซึ่งจัดทำโดยกลุ่ม Thinktank Edit และ ซึ่งจัดทำโดยสถานีโทรทัศน์ ไทยพีบีเอส “ไม่หอนสุดท้ายบนทางสายมรณะ” ที่เผยแพร่ใน ปี พ.ศ.2556 อย่างไรก็ตาม คุณฉวี ยังมีทายาทที่สามารถถ่ายทอดประวัติคุณบุญผ่องได้อีกคือ คุณอมรศรี และคุณเนตรรำไพ ศุภวัฒน์แต่ปัจจุบันย้ายที่พำนักจึงยากแก่การเข้าถึง ดังนั้นปัจจุบันผู้ที่ทำหน้าที่เผยแพร่ประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ คือ คุณลำไย สิริเวชชะพันธ์ น้องสะใภ้และผู้จัดการประวัติคุณบุญผ่อง ที่บ้านสิริโอสธ จ. กาญจนบุรี

คุณลำไย สิริเวชชะพันธ์ จึงเป็นผู้สื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ในกลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับมรดกทางวัฒนธรรมโดยตรงเพียงคนเดียวในเวลานี้ที่สามารถเข้าถึงได้ โดยคุณลำไยได้เริ่มจัดการประวัติคุณบุญผ่องที่บ้านสิริโอสธ จ. กาญจนบุรีเมื่อ ปีพ.ศ. 2552 และทำการถ่ายทอดประวัติคุณบุญผ่องด้วยตัวเอง

(1.) ประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ที่ทำการเผยแพร่โดยสมาชิก ครอบครัวสิริเวชชะพันธ์ และทายาทคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์

“สุภาพบุรุษสวนกุหลาบ” เป็นสิ่งที่คุณลำไย สิริเวชชะพันธ์ น้องสะใภ้ และผู้ดูแลพิทักษ์คุณบุญผ่อง บ้านสิริโอสถ จ. กาญจนบุรี ได้กล่าวถึงคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ เมื่อได้เล่าถึงประวัติคุณบุญผ่อง นั้นเพราะคุณบุญผ่องจบจากโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย และเป็นคนสมถะ เรียบง่าย และไม่โอ้อวดตน

โดยประวัติแล้ว บุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ เป็นบุตรคนโตของขุนสิริเวชชะพันธ์ (หมอเขียน) และนางลำเจียก หลังจากบุญผ่องจบการศึกษาชั้นมัธยมปลายที่โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยและรับราชการที่กรมรถไฟเป็นเวลา 8 ปีจึงลาออกมาประกอบอาชีพค้าขายกับบิดาและน้อง ๆ ที่บ้านกาญจนบุรี โดยในระหว่างช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เขาได้ลงสมัครเป็นนายกเทศมนตรีเมืองกาญจนบุรีและได้ดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรีเมืองกาญจนบุรีตั้งแต่ปี พ.ศ. 2483-2485 (ลำไย สิริเวชชะพันธ์, 2555 น.3)

คหบดีเมืองกาญจนนี้ถือว่ามีฐานะที่เดียวในสมัยนั้น และได้ทำการติดต่อค้าขายผูกขาดกับญี่ปุ่นโดยตรง โดยญี่ปุ่นจะนำหัวหน้าค่ายเชลยมารับสินค้าที่ส่งไว้ทุกวัน หรือบางครั้งบุญผ่องก็บริการส่งสินค้าไปยังค่ายไม่ว่าทางบกหรือทางน้ำ แต่แม้จะทำการค้าผูกขาดกับญี่ปุ่น แต่เขาก็รู้สึกสงสารพวกเชลยมากที่ต้องลำบาก และทนทุกข์ทรมานในการถูกบังคับให้มาสร้างทางรถไฟ(ลำไย สิริเวชชะพันธ์, 2555 น.4) จากการที่ได้แอบพูดคุยกับเชลยซึ่งตามนายทหารญี่ปุ่นมาจนของในร้านบ่อยครั้งจึงสนิทสนมและรับรู้ถึงความทุกข์ยากของเชลย และจึงได้แอบให้ความช่วยเหลือเชลยศึกซึ่งถือเป็นเรื่องที่เสี่ยงตายมากเพราะญี่ปุ่นได้สั่งห้ามโดยจะถือว่าผู้ที่ติดต่อกับเชลยเป็นศัตรูกับญี่ปุ่น (ลำไย สิริเวชชะพันธ์, สัมภาษณ์ เมื่อ 31 ตุลาคม 2558) การช่วยเหลือนั้นมีตั้งแต่การจัดหาเวชภัณฑ์ต่าง ๆ เช่น ยารักษาโรคมalaria ไข้ เครื่องมือแพทย์ ไปจนถึงการจัดหาสิ่งของที่เชลยศึกต้องการเช่น ถ่านไฟฉาย และเครื่องรับวิทยุ เป็นต้น

โดยในส่วนยารักษาโรคมalaria ไข้ นี้ คุณลำไย สิริเวชชะพันธ์ ได้ขยายความให้ฟังจากการสัมภาษณ์เมื่อ 31 ต.ค. 2558 ว่า “มาลาเรียเมืองกาญจนนั้นร้ายแรงเป็นที่สองรองจากดงพญาเย็น ถ้าสมัยนั้นไม่ได้ควินินก็จะตายแต่สมัยนั้นเป็นสมัยสงครามอะไรก็ขาดแคลน ก็ขาดแคลนหมดทั้งอาหารและยารักษาโรค²² ที่นี้พอพี่ผ่องรู้จักส่งสาร แต่ญี่ปุ่นก็ประกาศนะว่าถ้าใครติดต่อกับเชลยก็ถือว่าเป็นศัตรูของเรา แต่พี่ผ่องเนี่ยก็อดส่งสารไม่ได้ก็แอบซื้อยา มันก็ซื้อได้ที่ 2-3 เม็ดก็ต้องแอบเอาไปให้ ที่นี้จะเอาไปให้ก็เสี่ยงตายใหม่ ๆ ก็เอาห่อกระดาษยัดเอาไว้ได้เซ่งเอาของพับแล้วก็รู้กัน

22

พ่อของคุณลำไย สิริเวชชะพันธ์ก็ยังเสียชีวิตเพราะมาลาเลียที่ จ. นครปฐมเพราะไม่มียา หาซื้อไม่ได้เพราะสงคราม (ลำไย สิริเวชชะพันธ์, สัมภาษณ์ เมื่อ 31 ตุลาคม 2558)

พอตอนหลังญี่ปุ่นชักสงสัยว่าทำไมเชลยไม่ค่อยตายก็เทหมด เ่งอะไรก็คันคูดู ก็ต้องเปลี่ยนวิธี จากใส่เชงก์เหน็บไว้ที่ไม่รวมและसान ๆ ทับไว้” (ลำไย สิริเวชชะพันธ์, สัมภาษณ์ เมื่อ 31 ตุลาคม 2558)

“ที่นี้การช่วยเหลือระหว่าง สงคราม 2 ปีครึ่งก็ช่วยตลอดนะ ใหม่ ๆ ก็ช่วยด้วยเงินตัวเอง มีอยู่ตอนหนึ่งพี่สุรัตน์(ภรรยาคุณบุญผ่อง)กลัวญี่ปุ่นจับได้ ใหม่ ๆ เนี่ยพอเห็นพี่ผ่องสะสมควินิน พี่สุรัตน์ก็แอบเอาไปซ่อนไว้ไม่ให้เอาไปให้กลัวจะตาย แต่ตอนหลังพี่สุรัตน์เห็นการทารุณโหดร้ายของเชลยคือเชลยที่มาขนของไม่สบายเดินช้าหรืออะไร ญี่ปุ่นลงโทษถึงตาย พี่สุรัตน์ก็เลยสงสารเลยช่วย” (ลำไย สิริเวชชะพันธ์, สัมภาษณ์ เมื่อ 31 ตุลาคม 2558)

และคุณลำไยยังได้อธิบายถึงความช่วยเหลือในการส่งสิ่งของอื่นแก่เชลยศึกที่ได้รับฟังจาก ผวน สิริเวชชะพันธ์ น้องชายคุณบุญผ่องมีเนื้อความว่า “หลัง ๆ เนี่ยของที่ส่งเริ่มขึ้นใหญ่ อย่างเครื่องส่งวิทยุเนี่ยเท่าที่ทราบจากพี่ผวนก็ถอดเป็นชิ้น ๆ และนาน ๆ ก็ส่งไปที ตอนหลังเชลยถึงเอาไปประกอบเป็นเครื่องส่งวิทยุได้” (ลำไย สิริเวชชะพันธ์, สัมภาษณ์ เมื่อ 31 ตุลาคม 2558)

จากข้อมูลเบื้องต้นคงจะพอมองเห็นว่าโดยความเป็นจริงแล้วนอกจากบุญผ่องเอง ก็ยังมีสมาชิกในครอบครัวสิริเวชชะพันธ์เข้าร่วมช่วยเหลือเชลยศึกด้วย เช่น นางสาวอย่างบุหงา สิริเวชชะพันธ์ และ บุตรสาวผณี สิริเวชชะพันธ์ ฯลฯ บางครั้งให้ช่วยทำหน้าที่เป็นตัวล่อเพื่อให้สามารถพุดคุยหรือส่งของให้กับเชลยศึก หรือในบางครั้งก็เป็นการให้เข้าไปช่วยส่งของอย่างเวชภัณฑ์ หรือแบตเตอรี่วิทยุภายในค่ายเชลย (โสภณพรรณ รัตนัย²³, สัมภาษณ์เมื่อ 29 ธันวาคม 2558)

คุณผณีเล่าว่าคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์พ่อของเธอได้ขอให้ช่วยเหลือเชลยศึกเพราะสงสาร พวกเขาทนไม่ได้ที่เห็นเชลยศึกทรมาน และคุณผณีพูดว่า “ไม่ว่าจะสั่งให้ทำอะไรก็ทำได้ทั้งนั้น” (The Quiet Lions, 2007) การช่วยเหลือของคุณผณีส่วนใหญ่มี 2 ประการ คือ เบี่ยงเบนความสนใจทหารญี่ปุ่นเพื่อให้สามารถส่งยาและสิ่งของที่ลักลอบนำไปให้เชลยศึกได้ และ การลักลอบนำสิ่งของเข้าไปให้เชลยศึกในค่ายด้วยตัวเอง เช่น แบตเตอรี่ และยา โดยที่ทำให้คุณผณีไม่ถูกจับได้เพราะเธอมีมิตรไมตรีแก่ทหารญี่ปุ่น เช่น พุดทักทาย หรือนำอาหารและขนมไปให้ทหารญี่ปุ่น (The Quiet Lions, 2007)

สำหรับที่มาของยาซึ่งหายากในเวลานั้น คุณผณีว่า “ยารักษาโรคก็ Anglo Thai ใจ เขาฝากยาฝากอะไรไปให้พวกเขาฝรั่ง” (ไม่หมอนสูตรท้ายบนทางสายมรณะ, 2556)

²³ โสภณพรรณ รัตนัย เป็นบุตรสาวบุหงา สิริเวชชะพันธ์ ซึ่งได้ช่วยเหลือพี่ชายซึ่งคือ บุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ในการช่วยเหลือเชลยศึก

Anglo Thai ที่คุณฉนิพุดถึง คือ ตัวแทนจากบริษัท Anglo Thai ซึ่งทำงานลับในฐานะองค์กร V เพื่อช่วยเหลือเชลยศึกผ่านทางคุณบุญผ่อง คุณอมรศรี ศุภวัฒน์ หลานสาวคุณบุญผ่องเล่าถึงประสบการณ์ที่ได้รับจากการถ่ายทอดจากคุณบุญผ่องว่าหลายครั้งคุณบุญผ่องเดินทางมารับยังกาชาด ที่กรุงเทพฯ เพราะขาดแคลนยา (ไม้หอมสดทำยบนทางสายมรณะ, 2556) จะเห็นได้ว่าคุณบุญผ่องได้ยามาจาก 2 ที่คือกาชาด และบริษัท Anglo Thai

นอกจากนี้ยังมีการแอบรับ-ส่งจดหมายให้กับเชลยศึกโดยซุกซ่อนไว้ในหีบห่อ แข่งผลไม้ และเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่ญี่ปุ่นมารับทุกวัน นอกจากการช่วยเหลือในการแอบรับ-ส่งสิ่งของที่เชลยศึกต้องการเข้าไปในค่ายแล้ว หลายครั้งก็ยังให้เชลยศึกหีบยืมเงินทองโดยไม่กลัวว่าจะถูกโกง เพราะถ้าเชลยเสียชีวิตลงก็ไม่สามารถเรียกร้องเอาเงินคืนจากใครได้ ทั้งเชลยชาวอังกฤษ ออสเตรเลีย เนเธอร์แลนด์ (ลำไย สิริเวชชะพันธ์, 2555 น.4)

ในเรื่องการหีบยืมเงินจากเชลยศึก คุณฉนิเล่าจากประสบการณ์ว่า “คุณพ่อก็ช่วยไว้เยอะ บางคนไม่มีอะไรก็เอาเงินไปเฉย ๆ ก็มี ง่ายจนกระทั่งแม่เขาบ่น ดีพวกนี้ดีซะ พอเลิกแล้วเขาก็เอาเงินมาคืน บางคนเราก็ไม่เอา พ่อก็ไม่ได้อยากได้คืน ก็สงสัยเขาไม่ได้คิดอยากได้คืนหรอก” (ไม้หอมสดทำยบนทางสายมรณะ, 2556) นอกจากนี้คุณฉนิเล่าว่า “ไม่มีเงินก็ต้องให้เขา” เพราะเชลยศึกไม่มีอะไรเลยรวมทั้งเงินทอง ดังนั้นคุณฉนิและคุณบุญผ่องแม้ไม่มีเงินก็พยายามให้สิ่งของแก่พวกเขา(The Quiet Lions, 2007) และด้านเงินทุนบางครั้งที่คุณบุญผ่องเงินไม่พอ ก็จะมาขอเงินจากผู้สนับสนุนจาก บริษัท Anglo Thai” (ไม้หอมสดทำยบนทางสายมรณะ, 2556)

โดยในจุดนี้ จอห์น โคสต์ อดีตเชลยชาวอังกฤษ ซึ่งบันทึกถึงบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ โดยมีความตอนหนึ่งว่า “ครั้งพวกเชลยผอมโซ ด้วยขาดอาหารไม่มีเงิน เขาก็ให้กู้โดยมีสิ่งของเป็นประกัน เช่น นาฬิกาข้อมือ แหวน หรือซองบุหรี เขายังบอกว่า ถ้าเสียตายก็ให้บอกเขาจะเก็บไว้ให้จนกว่าเราจะได้รับอิสระ แต่พวกเราไม่เชื่อใจเขานัก แต่กาลเวลาพิสูจน์เขา บุญผ่อง เขามีสัจจะตามคำพูดทุกอย่าง เขาคืนสิ่งของให้กับทุกคนที่มาไถ่” (ลำไย สิริเวชชะพันธ์, 2555 น.5)

คุณบุญผ่องไม่ได้ให้ความเมตตาให้กับเชลยศึกเท่านั้น แต่ยังมีมิตรภาพให้แก่ฝ่ายทหารญี่ปุ่นด้วย โดยไมตรีที่ทหารญี่ปุ่นมีให้นี้รวมไปถึงคนในครอบครัวคุณบุญผ่อง เช่น คุณฉนิ บุตรสาวของคุณบุญผ่องอีกด้วย และรวมถึงคุณบุหงา น้องสาวคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ โดยคุณโสภภาพรรณ รัตนัย บุตรสาวคุณบุหงาเล่าว่า หลังจากที่ถูกสงครามจบลงแล้วยังมีอดีตทหารญี่ปุ่นเดินทางมาเยี่ยมคุณบุหงาที่บ้านสิริโอสถ จ. กาญจนบุรี (โสภภาพรรณ รัตนัย, สัมภาษณ์เมื่อ 29 ธันวาคม 2558)

รัฐบาลออสเตรเลียบันทึกถึงคุณบุญผ่องว่า เมื่อรัฐบาลไทยไม่เต็มใจเข้ากับฝ่ายญี่ปุ่นระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 แต่รัฐบาลไทยปฏิบัติต่อพลเมืองฝ่ายสัมพันธมิตรที่อยู่ในไทย

อย่างดี พลเรือนเหล่านี้ได้รับทราบเรื่องฐานะความเป็นอยู่ของเชลยศึกโดยมีนักธุรกิจจากประเทศที่เป็นกลางและชาวไทยที่เห็นใจเชลยศึกคือ บุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ พ่อค้าเมืองกาญจนบุรีเป็นคนสำคัญ (ลำไย สิริเวชชะพันธ์, 2555 น.5)

นายเค. จี. แกรนด์เนอร์ เป็นผู้ก่อตั้งองค์กรลับที่กรุงเทพฯ และขอให้ นายอาร์. ดี. เฮมวิน และนาย อี. พี. ฮีท ร่วมกันให้ความช่วยเหลือเชลยโดยผ่าน บุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ และนายชาญ ในกรณีนี้โดยใช้ธุรกิจส่งอาหารให้ค่ายเชลยเป็นการบังหน้าเพื่อลักลอบนำเงินสดส่งของต่าง ๆ และยาไปให้ด้วย เขาเป็นสมาชิกองค์กร “วี” (V. Men Club) ที่ยอมเสี่ยงตาย เพื่อช่วยเหลือเชลยศึกทราบจนถึงปลายสงคราม หลังจากนั้น บุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ ได้ให้ความช่วยเหลือโดยเสี่ยงลักลอบส่งเสบียงอาหาร ยารักษาโรคและแบตเตอรี่ที่ใช้กับวิทยุสื่อสาร ให้กับเชลยศึกในค่ายกักกันของญี่ปุ่น (ลำไย สิริเวชชะพันธ์, 2555 น.5)

อย่างไรก็ตามในช่วงปลายของสงครามคุณบุญผ่องเองได้รับแรงกดดันอันมีเป็นผลจากการให้ความช่วยเหลือเชลยศึกจาก 2 ฝ่าย ซึ่งคือฝ่ายชาวไทยที่ต่อต้านทหารญี่ปุ่นอย่างเสรีไทยซึ่งมาชักชวนให้คุณบุญผ่องเข้าร่วมแผนการกวาดล้างทหารญี่ปุ่น อีกฝ่ายหนึ่งคือฝ่ายญี่ปุ่นที่ระแคะระคายว่าคุณบุญผ่องอาจมีส่วนในการให้ความช่วยเหลือเชลยศึกฯ แต่สุดท้ายแล้วคุณบุญผ่องก็ไม่เลือกเส้นทางในการกวาดล้างทหารญี่ปุ่น และยังคงให้ความช่วยเหลือเชลยศึกดังเดิม (ลำไย สิริเวชชะพันธ์ สัมภาษณ์เมื่อ 31 ตุลาคม 2558)

อย่างไรก็ตามเมื่อสงครามสงบบุญผ่องถูกลอบยิงแต่รอดมาได้ ไม่มีใครทราบสาเหตุที่แน่ชัด เรื่องที่บุญผ่องติดต่อดำเนินการกับญี่ปุ่นเป็นเรื่องเปิดเผยแต่เรื่อง องค์กร “วี” เป็นเรื่องที่รู้จักกันน้อยเพราะการช่วยเหลือเชลยเป็นเรื่องลับ หากญี่ปุ่นทราบคงเลิกติดต่อดำเนินการกับบุญผ่องและถูกลงโทษอย่างหนักถึงชีวิตไปแล้ว ทว่าช่วงหลังมีกลุ่มเสรีไทยที่ทำการต่อต้านญี่ปุ่นลับ ๆ ในกาญจนบุรีเป็นจำนวนมาก อาจไม่พอใจที่บุญผ่องทำการค้ากับญี่ปุ่นก็เป็นได้ หรืออีกกรณีหนึ่ง คือบุญผ่องเป็นนายกเทศมนตรีเมืองกาญจนบุรีอาจมีศัตรูทางการเมือง อย่างไรก็ตามเมื่ออดีตเชลยทราบข่าวก็ได้นำตัวบุญผ่องไปรักษาในค่ายที่วังขนาย อำเภอท่าม่วง และห้ามคนเข้าเยี่ยมยกเว้นภรรยาและน้อง ๆ เป็นเวลาเกือบเดือนแล้วจึงกลับไปรักษาตัวต่อที่บ้าน (ลำไย สิริเวชชะพันธ์, 2555 น.6)

หลังจากสงครามสงบเชลยศึกได้เดินทางกลับบ้าน โดยก่อนเดินทางได้มาร่ำลาและขอบคุณที่บุญผ่องได้ช่วยเหลือให้พวกเขารอดชีวิตมาได้

ปี พ.ศ. 2490 บุญผ่องได้ไปประกอบธุรกิจจนประสบความสำเร็จ ธุรกิจนั้นคือธุรกิจรถประจำทางหรือรถเมล์บุญผ่อง โดยรถที่ใช้ทำรถเมล์เป็นรถของทหารญี่ปุ่น 200 คันที่อดีตเชลยศึกยกให้เป็นของขวัญ (ลำไย สิริเวชชะพันธ์, 2555 น.7)

และต่อมาในปี พ.ศ. 2491 บุญผ่องได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์จากรัฐบาลออสเตรเลีย อังกฤษ และเนเธอร์แลนด์ และทุก ๆ วันคริสต์มาส เขาและภรรยาจะได้รับจดหมายอวยพรและของขวัญจากเชลยศึกชาวอังกฤษและออสเตรเลีย ฯลฯ เป็นจำนวนมากทุกปี บุญผ่อง ยังได้รับยศเป็น “พันโท” ในกองทัพบกอังกฤษ และเมื่อพระนางเจ้าอลิซาเบธที่ 2 และพระสวามีเสด็จเยือนเมืองไทยในปี พ.ศ. 2515 ได้รับสั่งให้บุญผ่องและภรรยาเข้าเฝ้าฯและร่วมโต๊ะเสวยอีกด้วย (ลำไย สิริเวชชะพันธ์, 2555 น.7)

บุญผ่อง เสียชีวิตเมื่อวันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2525 ที่กรุงเทพฯ ด้วยโรคเส้นเลือดในหัวใจพอง หนังสือพิมพ์ที่อังกฤษ เนเธอร์แลนด์ และออสเตรเลียต่างตีพิมพ์เรื่องราวของบุญผ่องและแสดงความเสียใจในการจากไปของเขาหลายวันและหลายฉบับ เพราะเขาถือว่าเป็นบุคคลสำคัญที่ทำให้อดีตเชลยศึกอีกเป็นจำนวนมาก มีชีวิตอยู่รอดจนเลิกสงคราม (ลำไย สิริเวชชะพันธ์, 2555 น.7)

ปี 2528 ในพิธี Anzac Day ซึ่งจัดขึ้น ณ สุสานดอนรัก จังหวัดกาญจนบุรี เซอร์ เอ็ดเวิร์ด ดัลลอป เวย์ หรือหมอเวย์ ศัลยแพทย์อดีตเชลยศึกซึ่งบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ร่วมมือในการช่วยเหลือเชลยศึกได้กล่าวยกย่องบุญผ่องด้วยบทประพันธ์ของเชกสเปียร์จากบทประพันธ์เรื่อง King Henry VI ว่า

“In the face I see the map of honour, truth and loyalty ”

หลังการเยือนสุสานดอนรักเพื่อร่วมพิธี Anzac Day หมอเวย์จึงเกิดแนวคิดในการจัดตั้งมูลนิธิ เพื่อระลึกถึงเหตุการณ์ระหว่างสงคราม และเพื่อเป็นการตอบแทนความดีที่ได้รับความช่วยเหลือจากฝ่ายไทยโดยช่วยให้ศัลยแพทย์จากฝ่ายไทย(ที่เป็นศัลยแพทย์รุ่นใหม่) ได้มีโอกาสไปฝึกอบรมเทคนิคทางศัลยกรรมในประเทศออสเตรเลีย โดยมีชื่อเรียกมูลนิธินี้ว่า Dunlop-Boonpong Exchange Foundation หรือ Dunlop-Boonpong Exchange Fellowship ในปี พ.ศ. 2529 ความน่าสนใจอยู่ที่การระดมทุนเพื่อจุนเจือกองทุนนี้เป็นความร่วมมือร่วมใจจากอดีตเชลยศึก เช่น อดีตเชลยศึกท่านหนึ่งซึ่งป่วยเป็นมะเร็งและมีชีวิตอยู่ต่อไปได้ไม่นาน จึงขอร้องเพื่อน ๆ ว่า หากมางานศพของเรา อย่าได้ส่งดอกไม้ ขอให้เป็นเงินบริจาคให้กองทุนแทน โดยในงานนี้มีผู้บริจาคมากที่สุดเป็นชาวญี่ปุ่นอีกด้วย(ลำไย สิริเวชชะพันธ์, 2555 น.9)

ในปี พ.ศ.2541 รัฐบาลออสเตรเลีย ได้ยอมรับความมีน้ำใจ เสียเป็นเสี่ยงตายให้ความช่วยเหลือเชลยศึกชาวออสเตรเลียที่กาญจนบุรีของบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ โดยในพิธีเปิด พิพิธภัณฑ์แห่งความทรงจำ ช่องเขาขาด ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีจอห์น โฮเวิร์ด ได้กล่าวสดุดีและ

มอบประกาศนียบัตรให้แก่ทายาทและครอบครัวของคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ เป็นประกาศนียบัตร “หนี้ที่ใช้ไม่หมด” หรือ “unrepayable debt” (ลำไย สิริเวชชะพันธ์, 2555 น.9)

โดยการกล่าวสดุดีซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของคำกล่าวสุนทรพจน์ที่ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีจอห์น โฮเวิร์ดในวันนั้นมีเนื้อความว่า

“...ข้าพเจ้าใคร่จะกล่าวถึงบุคคลพิเศษยิ่ง 2 ท่าน คือ บุญผ่องกับ ภรรยา และคุณบุผา สิริเวชชะพันธ์ ผู้ซึ่งยอมตกอยู่ในเงาแห่งการคุกคามของความโหดร้าย แม้กระทั่งความตาย เพื่อที่จะลักลอบนำอุปกรณ์ทางการแพทย์ที่จำเป็นให้มากที่สุดรวมทั้งเงินและ สิ่งของอื่น ๆ ไปให้กับนักโทษเชลยศึกตามทางรถไฟนี้ ขอบเขตของการอุทิศตนของท่านถูกเก็บไว้เป็น ความลับโดยนักโทษผู้มีความกตัญญูจนกระทั่ง ปี ค.ศ. 1998 (พ.ศ. 2541) แม้กระนั้นการกระทำอัน ปราศจากความเห็นแก่ตัวของท่านก็ได้ช่วยชีวิตและปลอบประโลมจิตใจชาวออสเตรเลียมากมายใน ช่วงเวลาของการเป็นทาส....

ในนามของประเทศที่เปี่ยมไปด้วยความรู้สึกขอบคุณ ข้าพเจ้ามอบ รางวัลประกาศนียบัตรแห่งความชื่นชมของเราต่อผู้ที่ล่วงลับไปแล้วให้แก่หลานชายคุณบุญผ่อง คุณ บุผา และคุณวีรเวช ศุภวัฒน์

ขอให้ประกาศนียบัตรฉบับนี้เป็นเครื่องหมายแห่งการสำนึกในบุญคุณ อันหาที่สุดมิได้ของเรา สำหรับการกระทำที่เปี่ยมไปด้วยคุณงามความดีของบรรพบุรุษของท่านและ ขอให้มันเป็นสัญลักษณ์แห่งความอบอุ่นของมิตรภาพของเรา ซึ่งเติบโตขึ้นเรื่อย ๆ นับแต่สงครามเป็นต้น มา...” (ลำไย สิริเวชชะพันธ์, 2555 น.11)

พร้อมกันนั้นได้มอบเงินจำนวน 50,000 ดอลลาร์ออสเตรเลีย ให้แก่ Dunlop-Boonpong Exchange Fellowship อีกด้วย(ลำไย สิริเวชชะพันธ์, 2555 น.9)

จากประวัติของคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์พบว่า บทบาทของชาวไทย ในการสร้างทางรถไฟสายมรณะเน้นย้ำถึงความเมตตาและมนุษยธรรม โดยแม้ว่าคนในพื้นที่ซึ่งต้องใช้ ชีวิตภายใต้กฎของญี่ปุ่น(ทั้งที่อยู่ในแผ่นดินไทย) แต่ชาวไทยในพื้นที่กลับฝ่าฝืนกฎญี่ปุ่นแบบลับ ๆ เพื่อ ช่วยเหลือเชลยศึกให้มีชีวิตรอด แต่ประเด็นสำคัญอีกอย่างคือประเด็นความเมตตาของที่มีต่อฝ่ายญี่ปุ่น อีกด้วยเพราะจากประวัติที่มีการเผยแพร่พบว่าคุณบุญผ่องไม่ได้มีกิจกรรมที่ต่อต้านการดำเนินงาน ของญี่ปุ่นซึ่งต่างจากเสรีไทยหรือขบวนการต่อต้านอื่น ๆ ในเวลานั้น ในจุดนี้จึงอาจเชื่อมโยงได้ว่า กิจกรรมที่คนในพื้นที่ได้ทำนั้นมีเพื่อความเมตตาเป็นหลัก และในประเด็นเรื่องความเมตตาของคนใน พื้นที่ที่มีต่อเชลยศึกนี้เองที่มีการถ่ายทอดมาจวบจนทุกวันนี้

(2.) รูปแบบและลักษณะการใช้งาน

กลุ่มครอบครัวและทายาทคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์มีการใช้งานประวัติคุณบุญผ่องหลัก ๆ คือการเผยแพร่ประวัติคุณบุญผ่องภายในครอบครัว และการเผยแพร่สู่คนภายนอก

(2.1) การเผยแพร่ประวัติคุณบุญผ่องภายในครอบครัว

คุณลำไย สิริเวชชะพันธ์ ญาติและผู้จัดนิทรรศการประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ รวมถึงเป็นบุคคลหลักที่ถ่ายทอดประวัติคุณบุญผ่องสู่ภายนอกในปัจจุบัน(พ.ศ. 2561)เล่าว่า เรื่องราวของการช่วยเหลือเชลยศึกของคุณบุญผ่องและสมาชิกครอบครัวสิริเวชชะพันธ์มีคนรู้ไม่มากนัก คุณลำไยเล่าจากประสบการณ์ที่ตนเป็นน้องสะใภ้คุณบุญผ่องและได้อาศัยอยู่ในบ้านสิริโอสถ รวมถึงได้รู้จักคุ้นเคยกับคุณบุญผ่อง โดยเป็นเวลานานมากกว่าคุณลำไยกว่าจะได้รับรู้ถึงการช่วยเหลือเชลยศึกซึ่งก็คือช่วงที่เริ่มมีการจัดกิจกรรมสัปดาห์สะพานข้ามแม่น้ำแคว

จากนั้นคุณลำไยได้ค้นคว้าประวัติส่วนที่บุญผ่องได้ช่วยเหลือเชลยไว้ผ่านหนังสือจากต่างประเทศ รวมถึงได้ไต่ถามจากคุณสุรัตน์ สิริเวชชะพันธ์ (ขณะมีชีวิตอยู่) ซึ่งเป็นภรรยาของคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์

คุณโสภภาพรรณ รัตน์ บุตรสาวคุณบุหงา (สิริเวชชะพันธ์) รัตน์ ซึ่งเป็นน้องสาวบุญผ่อง (คุณบุหงาซึ่งมีส่วนช่วยเหลือเชลยตามปณิธานคุณบุญผ่องด้วย) เล่าถึงวิธีที่คุณบุหงาถ่ายทอดเรื่องราวการช่วยเหลือเชลยของบุญผ่องไว้ว่า มารดาถ่ายทอดด้วยการเล่าให้ฟังและตัวคุณโสภภาพรรณเองคลุกคลีอยู่กับบ้านสิริโอสถที่ จ.กาญจนบุรี โดยทุกช่วงปิดภาคเรียนใหญ่ ตนและครอบครัวจะต้องไปใช้ชีวิตอยู่ที่นั่น

“คุณแม่ก็จะเล่าตอนไปเมืองกาญจน์นะ เล่าระหว่างนั่งรถไปเมืองกาญจน์ เนี่ยเมืองกาญจน์ของเรานะเป็นอย่างนั้นอย่างนี้” นอกจากนี้คุณโสภภาพรรณยังเล่าอีกว่า “พี่อ่านเรื่องลุงผ่องเพิ่มเติมจากหนังสือที่เพื่อนฝรั่งส่งมาทุกเล่ม ที่มาอ่านตอนหลังเนี่ยเพราะคุณบุญผ่อง” (โสภภาพรรณ รัตน์, สัมภาษณ์เมื่อ 29 ธันวาคม 2558)

วิธีการเล่าโดยคนใกล้ชิดนั้นเป็นวิธีเดียวกับที่คุณเนตรรำไพ สุภาวัฒน์ หลานสาวคุณบุญผ่องโดยตรง เล่าว่าส่วนมากรู้เรื่องมาจากที่คุณยาย(สุรัตน์ สิริเวชชะพันธ์ ภรรยาคุณบุญผ่อง)และคุณแม่ (คุณผณี สิริเวชชะพันธ์ บุตรสาวบุญผ่อง)เล่าให้ฟัง โดยคุณผณีก็เป็นอีกคนหนึ่งที่ได้ให้ความช่วยเหลือเชลยตามปณิธานของบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ผู้เป็นพ่อ

“คุณแม่ผณีไม่ได้อะไรมาก เวลาไปเมืองกาญจน์ก็จะเล่าให้ฟังหลาน ๆ ก็รู้กันอยู่แต่ไม่ค่อยรู้รายละเอียดลึก ๆ ก็รู้เท่าที่คุณยายและคุณแม่เล่าให้ฟัง ” (เนตรรำไพ สุภาวัฒน์, สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์เมื่อ ตุลาคม 2558)

จากข้อมูลของทั้งสามท่านอาจสรุปได้ว่าในช่วงระหว่างสงคราม เรื่องราวการช่วยเหลือเชลยศึกของครอบครัวสิริเวชชะพันธ์ตามปณิธานคุณบุญผ่องนั้น เป็นเรื่องที่มีการถ่ายทอดในครอบครัวอยู่แล้ว แต่จะจำกัดอยู่ในส่วนของผู้ที่เคยมีประสบการณ์การช่วยเหลือเชลยศึก หรือเคยร่วมเหตุการณ์การช่วยเหลือเชลยศึกเท่านั้น เช่น กรณีคุณลำไยที่เป็นน้องสะใภ้คุณบุญผ่องก็เพิ่งทราบประวัติคุณบุญผ่องในภายหลังแม้จะแต่งงานกับน้องชายคุณบุญผ่องมานานก็ตาม

คุณลำไยให้ข้อสังเกตว่าการที่ประชาชนรู้เรื่องราวของคุณบุญผ่องน้อย หรือแม้แต่ญาติในครอบครัวบางคนอาจได้รู้รายละเอียดไม่มากเท่าที่มิบันทึกไว้ในหนังสือต่าง ๆ ส่วนหนึ่งอาจมาจากบุคลิกความเป็นคนสมถะของคุณบุญผ่องและอาจมาจากเหตุผลด้านความปลอดภัยในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ประกอบกัน

“ท่านเป็นคนสมถะ เป็นสุภาพบุรุษสวนกุหลาบ ท่านแต่งตัวเรียบร้อย ท่านเป็นคนใจบุญเรียกว่า เป็นคนไม่โอ้อวดอะไร ไม่ค่อยพูดเรื่องตัวเองทำอะไร เล่าเท่าที่รู้ น้องก็เท่าที่เห็นว่าช่วย อย่างอื่นที่เห็นน้องเนี่ยก็ไม่ยอมบอกกลัวว่าเดี๋ยวถูกญี่ปุ่นทรมานหรืออะไรนี่ก็เลยบอกไม่ได้ เป็นคนใจเมตตาชอบทำบุญ” (ลำไย สิริเวชชะพันธ์ สัมภาษณ์เมื่อ 31 ตุลาคม 2558)

นอกจากนั้นคุณลำไย ยังย้ำเสมอระหว่างการสัมภาษณ์ว่าคุณบุญผ่องเป็นคนที่ช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทนอีกด้วย

อย่างไรก็ตามบุคลิกของคุณบุญผ่องในเรื่องของความสมถะและการช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทนก็ปรากฏกับสมาชิกในครอบครัวด้วย เช่น คุณผณีที่เป็นลูกสาว ในเรื่องนี้คุณเนตรเล่าว่า

“คุณแม่(ผณี)ไม่ได้ซีไ้ไม่ซีอวด คุณแม่(ผณี)ทำเพื่อมนุษยธรรม และทำไปไม่ได้มองว่าเป็นฝ่ายไหน และไม่ได้คิดว่าวีรกรรม” (เนตรรำไพ สุภวัฒน์, สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์เมื่อ ตุลาคม 2558)

จึงอาจกล่าวได้ว่าเหตุผลทางด้านบุคลิกภาพในครอบครัว รวมถึงเหตุผลด้านความปลอดภัยในช่วงเวลานั้นอาจเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้ไม่ค่อยมีการแพร่กระจายเรื่องการช่วยเหลือเชลยศึกแก่คนที่ไม่เกี่ยวข้อง และรู้อยู่ในวงจำกัดเท่านั้น

อย่างไรก็ตามบุคลิกภาพการทำความดีโดยไม่หวังผลตอบแทน รวมถึงมนุษยธรรมนั้นคุณโสภภาพรรณ และคุณลำไยมีความเห็นเป็นไปในทิศทางเดียวกันว่าเป็นเพราะได้รับการปลูกฝังจากหมอเขียน หรือขุนสิริเวชชะพันธ์อีกด้วย

โดยคุณลำไยเล่าถึงขุนสิริเวชชะพันธ์บิดาของคุณบุญผ่องอีกว่า

“คุณพ่อเป็นหมอโบราณ หมอเขียนหรือขุนสิริเวชชะพันธ์ คือเป็นหมอที่คนรักมาก ตอนที่ป่าแต่งงานมาใหม่ ๆ ก่อนนี้มีโรงที่ตรงหลังคาโล่ง ๆ เนี่ย(ด้านในบ้าน)

เวลาหน้าไหว้ครูเดือนเมษาฯ ของเต็มเชียวคนเอามาให้ ชาวสวนก็จะเอามะพร้าว กล้วย น้ำตาลบีบ ฟักทอง เอามาให้เต็มเชียวนะพอเลิกงานแล้วเนี่ยต้องเอาไปแจกไปถวายตามเพราะท่านเป็นหมอที่ (เขามีละครเหมือนกันนะ)ถ้ามีคนติดต่อก่อนก็จะไปรักษา ไม่ว่าจะยากดีมีจน ถ้ามีข้าราชการมาติดต่อ บอกขอแทรกคิวก่อนท่านก็จะบอกไม่ได้ต้องไปรักษาคนที่มาติดต่อก่อน คนก็รัก” (ลำไย สิริเวชชะพันธ์ สัมภาษณ์เมื่อ 31 ตุลาคม 2558)

และคุณโสภาพรรณเล่าอีกว่าขุนสิริเวชชะพันธ์เป็นแรงบันดาลใจสำคัญแก่คุณบุญผ่อง “ในตอนนั้นความจริงแล้วคุณตามีบทบาทเยอะและคุณตามี powerful มาก และดีมาก ดีมาก ๆ คนโบราณเิงดีมากเป็นหัวหน้าครอบครัว” (โสภาพรรณ รัตนัย, สัมภาษณ์เมื่อ 29 ธันวาคม 2558)

โดยอาชีพดั้งเดิมของครอบครัวก็คือแพทย์แผนไทยทำกันต่อเนื่อง โดยเมื่อคุณโสภาพรรณเป็นเด็กก็ยังได้เห็นบ้านสิริโอสธรักษาคนไข้ แม้ว่าจะมีกิจการอื่น ๆ แล้วก็ตาม

และคุณโสภาพรรณจึงได้เล่าถึงการช่วยเหลือเชลยศึกในมุมมองของคุณบุหงา(มารดาคุณโสภาพรรณ น้องสาวคุณบุญผ่อง)ว่าเป็นไปเพราะมนุษยธรรมเช่นกันเพราะก็ได้รับการปลูกฝังมาจากขุนสิริเวชชะพันธ์

“คือคุณแม่ที่บอกว่าถ้าเราเห็นคนเหล่านั้นแล้วเราจะรู้สึกว่าจะช่วยไม่ได้ต้องช่วยเพราะเขาเป็นคนเหมือนกับเรา คุณแม่ที่เล่าให้ฟังก็ยิ่งเด็กมากที่ไว้หางเปียนะ และพี่ก็จะถามภาษาเด็กว่าช่วยเขาทำไมไม่จำเป็น แม่พี่เป็นคนสอนว่ามนุษยธรรมคืออะไรจากการที่ยกตัวอย่างอันนี้ให้ดู บอกว่าไม่ได้หรอกลูกคนเราถ้าเป็นมนุษย์ด้วยกันต้องช่วยเหลือกันและถ้าใครลำบากต้องช่วย สิ่งนี้คือสิ่งที่ปลูกฝังเข้ามาในเลือดเรา” (โสภาพรรณ รัตนัย, สัมภาษณ์เมื่อ 29 ธันวาคม 2558)

ด้วยความยึดมั่นในความดีงามที่ปรากฏในตัวคุณบุญผ่องเอง อีกทั้งยังปรากฏในสมาชิกครอบครัวคุณบุญผ่องจากการถ่ายทอดปณิธานให้สมาชิกในครอบครัวแม้แต่รุ่นหลังจากคุณบุญผ่องให้ยึดมั่นในความดี ความคิดเห็นของคุณโสภาพรรณอาจทำให้มองเห็นใจความสำคัญที่ครอบครัวสิริเวชชะพันธ์ต้องการถ่ายทอดผ่านเรื่องราวการช่วยเหลือเชลยศึกของคุณบุญผ่องและครอบครัวได้

“นักโทษฝรั่งผอมโกรมมากแม่พี่บอกว่าเห็นที่โรสงสารมาก เห็นไหมในละครคนจะโยนของให้อะไรให้ คือสภาพเขาเนี่ยเหมือนไม่ใช่มนุษย์ และญี่ปุ่นนี้เหี้ยมมากคือกับพวกสาว ๆ เวลามายี่สิบสี่สภาพ แต่กับเชลยเหี้ยมมากเพราะฉะนั้นเนี่ยความสงสารเนี่ย ทุกคนจะตั้งเมืองที่สงสารแต่ทำอะไรไม่ได้แต่ลุงผ่องทำได้ เพราะว่าเขาสามารถเข้าไปอยู่ในนั้นได้ไง เพราะสงของ

ให้แต่จริง ๆ แล้วเขาซุกของเข้าไปในนั้นมันเป็นวิธีเดียวที่จะช่วยได้ ไม่ทำก็ได้ เพราะที่บ้านร่ำรวยโดยฐานะ แต่โดยมนุษยธรรม” (โสภาพรรณ รัตนัย, สัมภาษณ์เมื่อ 29 ธันวาคม 2558)

อาจสรุปได้ว่า “มนุษยธรรม” เป็นใจความสำคัญที่สมาชิกในครอบครัวพยายามเน้นย้ำในการถ่ายทอดเรื่องราวของบุญผ่องนั่นเอง

และขณะเดียวกันในการถ่ายทอดเรื่องราวการช่วยเหลือเชลยศึกของคุณบุญผ่องภายในครอบครัวสิริเวชชะพันธ์อาจสรุปได้ว่าในจุดเริ่มต้นมีการถ่ายทอดเป็นลักษณะเรื่องเล่าภายในครอบครัว และผู้ถ่ายทอดจะถ่ายทอดเฉพาะมุมที่ตนมีประสบการณ์เท่านั้น เพราะเหตุการณ์ที่ผู้ถ่ายทอดไม่มีประสบการณ์จะถูกเก็บเป็นความลับ โดยความลับในที่นี้มีใช้ห้ามทุกคนรู้ แต่จะรู้เฉพาะวงแคบเพราะในระหว่างการสร้างทางรถไฟสายมรณะ การให้ความช่วยเหลือเชลยเป็นเรื่องที่อันตรายถึงชีวิต หรือแม้แต่ช่วงสิ้นสุดสงครามแล้ว หากพิจารณาการที่คุณบุญผ่องถูกลอบยิงมาประกอบด้วย เรื่องที่เคยให้ความช่วยเหลือเชลยก็ไม่แน่ว่าสมควรเปิดเผยหรือไม่

อย่างไรก็ตามในระยะต่อมาเมื่อเชลยศึกระลึกถึงพระคุณที่คุณบุญผ่องได้ให้ความช่วยเหลือไว้ จึงทำให้มีการเปิดเผยเรื่องนี้อย่างกว้างขวางโดยเฉพาะในต่างประเทศ มีการเปิดเผยเรื่องของบุญผ่องผ่านข้อเขียนต่าง ๆ เช่น บันทึกของเชลยศึกหลายต่อหลายเล่มที่ได้รับการตีพิมพ์ทำให้เรื่องราวของคุณบุญผ่องเป็นที่รู้จัก ซึ่งมีได้เกิดผลดีแต่ชื่อเสียงเฉพาะครอบครัวสิริเวชชะพันธ์ แต่เป็นผลดีของประเทศไทย คือมีส่วนในการช่วยเหลือประเทศไทยไม่ตกเป็นผู้พ่ายแพ้สงคราม สำหรับสมาชิกครอบครัวในรุ่นถัดมาจากผู้ที่เคยร่วมเหตุการณ์การช่วยเหลือเชลยศึกนั้นได้รับรู้เรื่องราวการช่วยเหลือเชลยศึกของสมาชิกในครอบครัวผ่านการเล่าเป็นตัวอย่างเพื่อสร้างสมให้เกิดจิตสำนึกการทำความดี และเรื่องราวก็ยังได้ถ่ายทอดไปสู่รุ่นถัด ๆ ไปด้วย หากแต่ความสนใจต่อเรื่องราวเหล่านั้นน้อยลง โดยคุณโสภาพรรณ รัตนัยให้ข้อสังเกตว่าอาจจะเพราะคนรุ่นใหม่มีพฤติกรรมที่ต่างออกไปจากเดิม และเหตุการณ์การช่วยเหลือเชลยศึกนั้นผ่านเวลามาเนิ่นนานแล้ว ทำให้คนในครอบครัวรุ่นถัด ๆ มา ให้ความสำคัญกับการช่วยเหลือเชลยศึกของครอบครัวน้อยลง

นอกจากนี้ถ้าโย สิริเวชชะพันธ์ น้องสะใภ้คุณบุญผ่องให้ข้อสังเกตว่า สาเหตุที่ทำให้มีคนรู้น้อยแม้แต่คนในครอบครัวเองก็รู้เพียงบางจุด นั้นอาจเพราะโดยบุคลิกของคุณบุญผ่องเป็นคนสมถะ ไม่โอ้อวด และทำดีโดยไม่หวังผลตอบแทน ซึ่งบุคลิกนี้ถ่ายทอดไปยังทายาทและลูกหลานสายอื่น ๆ ในครอบครัวอีกด้วย จึงทำให้เรื่องการช่วยเหลือเชลยศึกที่ได้รับการถ่ายทอดจากคุณบุญผ่องเองนั้นมีจำกัด และในบางครั้งบันทึกของเชลยศึกสามารถให้รายละเอียดได้มากกว่าเสียอีก

อย่างไรก็ตามการถ่ายทอดเรื่องราวของคุณบุญผ่องภายในครอบครัวนั้นทั้งกับลูกหลานในครอบครัว หรือญาติที่ไม่ได้เกิดเติบโตร่วมกันมาก่อนต่างมีวัตถุประสงค์เดียวกันนั่นคือเพื่อถ่ายทอด “มนุษยธรรม”

(2.2) การเผยแพร่โดยสมาชิกในครอบครัวสู่คนภายนอก

การเผยแพร่เรื่องราวของคุณบุญผ่องจากคนในครอบครัวสู่ภายนอก หลัก ๆ แล้วผู้สืบทอดมรดกวัฒนธรรม(carrier) ก็คือ สมาชิกในครอบครัว ที่มีการถ่ายทอดเรื่องราวของคุณบุญผ่องผ่านการเล่าจากประสบการณ์ที่ตนรับรู้เป็นหลัก โดยการถ่ายทอดผ่านการเล่านั้นมีทั้งการเล่าให้แก่สื่อมวลชน เล่าให้เพื่อนฝูงคนรู้จักฟัง และการเล่าให้ผู้สนใจโดยตรง ในประเด็นนี้จึงขอหยิบยกประสบการณ์ของสมาชิกในครอบครัวสิริเวชชะพันธ์มาถ่ายทอด

ในเรื่องนี้คุณเนตรรำไพ ศุภวัฒน์ บุตรสาวคุณผณีได้เล่าให้ฟังว่า

“ส่วนมากมีชาวต่างชาติมาทำสารคดี มาสัมภาษณ์และจัดฉายที่ต่างประเทศ ตั้งแต่เด็ก ๆ ตอนที่คุณตาคุณยายยังอยู่ จะมีไปสการ์ดขอบคุณและระลึกถึงส่งมา และขอบคุณที่ยังคิดถึงเขา และท่านเซอร์(Sir Edward Dunlop)มาทำมูลนิธิ ท่านเซอร์มาโปรยกระดูก(บุญผ่อง) ส่วนมากเป็นฝรั่งชื่นชมคุณตา” (เนตรรำไพ ศุภวัฒน์ สัมภาษณ์เมื่อ ตุลาคม 2558)

คุณ โสภภาพรรณ เล่าประสบการณ์ในเรื่องนี้ให้ฟังว่า

“เพื่อนพี่ที่เป็นคนอังกฤษซึ่งตอนแรกไม่รู้จักกันเลยเพราะเป็นเพื่อนของเพื่อน เพื่อนพี่ไปอังกฤษและไปพูดถึงบุญผ่องคำเดียว เคนเนียเขาทำงานรถไฟเขาตื่นเต้นมาก มาเมืองไทยมาขอเจอพี่ที่เป็นหลานบุญผ่องกินข้าวกันไม่รู้กี่มื้อ ตั้งแต่นั้นมาเคนมาเมืองไทยทุกปี พอเดือนธันวาคมมาเมืองไทยมาคุยเรื่องบุญผ่อง” (โสภภาพรรณ รัตนัย, สัมภาษณ์เมื่อ 29 ธันวาคม 2558)

นอกจากนี้คุณลำไยได้เล่าถึงประสบการณ์ตนให้ฟังว่า

“เมื่อ 2 ปีที่แล้ว(ประมาณปี 2556)มีฝรั่งชาวอังกฤษคนหนึ่ง เขามาถามที่สถานทูตที่อังกฤษว่า มีใครรู้จักคุณบุญผ่องบ้าง ก็ปรากฏว่ามีเจ้าหน้าที่คนหนึ่ง เขาบอกเขาไม่รู้จักคุณบุญผ่องโดยตรงแต่เขารู้จักหลานคุณบุญผ่องและเขาอยู่ที่นั่น เขาก็ขอพบ และพอเล่าว่าคุณบุญผ่องเป็นตา เขาดีใจมากเลยเขาจะมาเมืองไทยมาหาครอบครัวคุณบุญผ่อง เขามีหนังสือที่เขียนว่าคุณบุญผ่องได้ช่วยเหลือชาวอังกฤษชาวออสเตรเลียยังไง เขาขอที่อยู่ของบ้านสิริเวชชะพันธ์และเขาก็มาพร้อมกับหนังสือเล่มนี้ และเขาก็โอ้โห เขาบอกดีใจได้รู้จักญาติของคนที่มีชื่อเสียงคนที่ได้ช่วยเหลือหลายยิ่งใหญ่มากนะ” (โสภภาพรรณ รัตนัย, สัมภาษณ์เมื่อ 29 ธันวาคม 2558)

นอกจากนี้คุณลำไยยังเล่าประสบการณ์ตนให้ฟังอีกว่า “เมื่อประมาณสัก 5-6 ปี มีศาสตราจารย์จากเมลเบิร์น 2 คน และก็จะมาดูรายละเอียดแต่เขามีข้อมูลพร้อมละ เขาก็ไปที่เทศบาลและไปถามว่าใครรู้จักบ้านคุณบุญผ่อง ช่วยนำเขาไปและช่วยเล่าประวัติสั้น ๆ ให้เขา เชื่อไหมว่าไม่มีคนรู้จักเลย นี่เทศบาลอยู่ห่างจากนี้ 500 เมตร ไม่รู้จัก บังเอิญนายกเทศมนตรีที่เป็นคนเมืองกาญจน์ ลาพัก รองนายกฯ เป็นคนจากที่อื่น ปลัดนี่เพิ่งย้ายมา บังเอิญไปไปสอยเปลี่ยนชั้นให้กับครูเทศบาลเขาก็นึกขึ้นได้ เขามาถามว่ามีฝรั่งสองคนมาถามหาบ้านคุณบุญผ่อง อาจารย์ไปนั้นซิ ก็ถึงได้ไปเล่าให้เขาฟัง” (ลำไย สิริเวชชะพันธ์ สัมภาษณ์เมื่อ 31 ตุลาคม 2558)

ภาพในนิทรรศการมีเนื้อหาจัดแสดงที่เป็นภาษาไทยและอังกฤษ
ด้วยป้ายจัดแสดงในมูมนิทรรศการ

ภาพที่ 4.1 ภาพรวมภายในมูมนิทรรศการประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ (ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยเมื่อ 24 มิถุนายน 2560)

เนื้อหาในนิทรรศการประกอบไปด้วย 6 ส่วนหลัก คือ

1. ประวัติครอบครัวสิริเวชชะพันธ์ ซึ่งประกอบด้วยชีวประวัติประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์และคุณสุรัตน์ สิริเวชชะพันธ์ และแผนผังครอบครัวสิริเวชชะพันธ์ และทายาทซึ่งบนแผนผังนี้ยังประกอบด้วยภาพที่คุณบุญผ่องเฝ้ารับเสด็จสมเด็จพระราชินีนาถเอลิซาเบธที่ 2 ซึ่งเสด็จเยือนประเทศไทยอย่างเป็นทางการในปี 2515 และป้ายร้านบุญผ่องแอนด์บราเดอร์

ภาพที่ 4.2 ชีวประวัติคุณบุญผ่อง ลีเวชะพันธ์ ภรรยา และทายาท และสายสกุลลีเวชะพันธ์และทายาท นอกจากนี้บนตู้ และโต๊ะยังมีภาพคุณผณี ลีเวชะพันธ์ ภาพคุณผณีถ่ายร่วมกับครอบครัวและทายาท รวมไปถึงภาพถ่ายกับคุรุธีระ ชานะ นักแสดงหลักในละครโทรทัศน์เรื่องบุญผ่อง และบนโต๊ะวางสมุดบันทึกการเข้าเยี่ยมชมของผู้มาเยือนอีกด้วย(ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยเมื่อ 24 มิถุนายน 2560)

2. การประกาศเกียรติคุณที่คุณบุญผ่องได้ช่วยเหลือเชลยศึก ซึ่งประกอบด้วย คำประกาศเกียรติที่คุณบุญผ่องได้รับหลังจากการช่วยเหลือเชลยศึก ที่มาโครงการทุน The Weary Dunlop Boonpong Fellowship

3. ภาพถ่าย

ภาพที่ 4.3 มุมภาพถ่าย ภาพวาด และใบประกาศ(ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยเองเมื่อ 24 มิถุนายน 2560)

3.1 จุดที่อยู่ในมุมประกาศเกียรติคุณ ประกอบด้วย ภาพวาด คุณบุญผ่อง ภาพถ่ายคุณบุญผ่องเฝ้ารับเสด็จสมเด็จพระราชินีนาถเอลิซาเบธที่ 2 ซึ่งเสด็จเยือนประเทศไทยอย่างเป็นทางการในปี 2515 ภาพเหรียญตรารำลึกถึงคุณความดีซึ่งคุณบุญผ่องได้รับจาก อังกฤษ ออสเตรเลีย และเนเธอร์แลนด์ รูปถ่ายระหว่างทหารญี่ปุ่นกับคุณบุญผ่องและคุณผณีระหว่างการสร้างทางรถไฟสายมรณะและใบประกาศเกียรติคุณของคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ที่ประเทศออสเตรเลียได้มอบให้แก่ครอบครัวสิริเวชชะพันธ์เป็นหลักฐานถึงการยอมรับคุณความดีของคุณบุญผ่อง

ภาพที่ 4.4 มุมภาพถ่าย ทหารญี่ปุ่นและเชลยศึก (ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยเมื่อ 31 ตุลาคม 2558)

3.2 จุดที่อยู่ติดกำแพงอีกฝั่งหนึ่งของห้อง(แยกจากมุมประวัติ ไป) ประกอบด้วย ของทหารญี่ปุ่นและเชลยศึกสมัยการสร้างทางรถไฟสายมรณะ และ ภาพถ่ายคุณสุรัตน์ สิริเวชชะพันธ์ ภาพถ่ายคุณบุญผ่องศิริเวชชะพันธ์

4. ข้าวของเครื่องใช้สวยงาม มีค่า ของบ้านศิริเวชชะพันธ์ และ พระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชและสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถในรัชกาลที่ 9 ครั้งเสด็จพระราชดำเนินยัง จ. กาญจนบุรี และคุณบุญผ่องได้เฝ้ารับเสด็จ

5. กล่องรับบริจาคเพื่อสมทบทุนในการพิมพ์หนังสือประวัติคุณบุญผ่องซึ่งคุณลำไยเรียบเรียงไว้เพื่อพิมพ์แจกฟรีแก่ผู้สนใจ

6. ป้ายประกาศประวัติบ้านสิริโอสถซึ่งวางไว้หน้าบ้าน(นอกอาคาร) โดยในป้ายนอกจากกล่าวถึงที่มาของบ้านยังกล่าวถึงชีวิตของคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ซึ่งทำการค้ากับญี่ปุ่นระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยมีเนื้อหาแตกต่างจากประวัติคุณบุญผ่องที่ปรากฏจากที่อื่น ๆ โดยมีเนื้อหาอยู่ว่า“ร้านค้าของเขาได้ต้อนรับเชลยศึกหลากหลายสัญชาติจำนวนมาก จากการพบปะกันดังกล่าวและความสามารถภาษาอังกฤษของเขา ทำให้บุญผ่องได้กลายเป็นตัวเชื่อม ระหว่างเชลยศึกและประเทศที่พวกเขาจากมา พวกเขาใช้รหัสลับในการส่งข้อความถึงกันโดยมีบุญผ่อง และเชลยศึกเท่านั้นที่รู้ความหมาย จากการปฏิบัติกรลับ ๆ ดังกล่าวทำให้ฝ่ายสัมพันธมิตรสามารถทิ้งระเบิดทำลายสะพานแม่น้ำแควได้อย่างแม่นยำ”ป้ายประกาศนี้จัดทำขึ้นในโครงการ ๑๗๗ปี ปากแพรก ถนนเก่าเล่าเรื่องเมืองกาญจน์ ซึ่งจัดขึ้นในปี 2552

ภาพที่ 4.5 ป้ายประกาศประวัติบ้านสิริโอสถที่หน้าบ้าน(นอกอาคาร) จัดทำขึ้นจากโครงการ ๑๓๗ปี ปากแพรก ถนนเก่าเล่าเรื่องเมืองกาญจน์ ซึ่งจัดขึ้นในปี 2552 เรื่องบุญผ่อง และบนโตะวางสมุดบันทึกการเข้าเยี่ยมชมของผู้มาเยือนอีกด้วย(ถ่ายภาพโดยผู้วิจัยเองเมื่อ 24 มิถุนายน 2560)

นอกจากการบรรยาย และการชมนิทรรศการ คุณลำไยจะแจกหนังสือประวัติที่คุณลำไยเรียบเรียงมาจากประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ซึ่งรวบรวมโดย

วรุณ สุวรรณฤทธิ์ นักประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกาญจนบุรี โดยคุณลำไยจะแจกให้แก่ผู้ที่มีความสนใจจริง ในประวัติคุณบุญผ่อง เช่น มีการฟังบรรยายจากคุณลำไยเป็นต้น

ในกรณีที่มิใช่ผู้เข้าชมเป็นกลุ่มวิชาการ หรือต้องการผู้เชี่ยวชาญ ภาษาอังกฤษ ทางคุณลำไยจะจัดหาผู้บรรยายที่มีความรู้ด้านภาษา หรือ มีความเชี่ยวชาญงานวิชาการ ไว้ช่วยในการบรรยาย

นอกจากนี้หลังจากที่เรื่องราวของคุณบุญผ่องเป็นที่รับรู้มากขึ้น ผ่านละครเรื่องบุญผ่อง จึงได้มีคณะทัวร์ และคณะนักเรียนเดินทางมาเรียนรู้เรื่องราวของคุณบุญผ่องที่ พิพิธภัณฑ์ในวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอีกด้วย ซึ่งคุณลำไยจะทำหน้าที่บรรยาย และในระยะหลังนี้ คุณลำไยมักได้รับเชิญให้ไปบรรยายเรื่องราวเกี่ยวกับสงครามโลกครั้งที่ 2 และการช่วยเหลือเชลยของคุณบุญผ่องนอกสถานที่ (ลำไย สิริเวชชะพันธ์, สัมภาษณ์เมื่อ 31 ตุลาคม 2558)

ในสมุดบันทึกความคิดเห็นของพิพิธภัณฑ์แห่งนี้พบว่าผู้มาเยี่ยมชมมีทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ โดยมีจำนวนมากเป็นชาวต่างประเทศ และพบว่ามีจำนวนหนึ่ง เป็นอดีตเชลยศึกและญาติของเชลยศึก ดังนั้นในบางครั้งที่มีผู้เข้ามาเยี่ยมชมเป็นชาวต่างชาติที่ได้ติดต่อประสานงานไว้ล่วงหน้า คุณลำไยจะจัดหาผู้ช่วยบรรยายเป็นภาษาอังกฤษมาอีกด้วย (ลำไย สิริเวชชะพันธ์, สัมภาษณ์เมื่อ 31 ตุลาคม 2558)

ทั้งหมดนี้คุณลำไยทำโดยไม่ได้คิดมูลค่าแต่อย่างใด ที่ไม่คิดมูลค่านั้นเพราะครอบครัวสิริเวชชะพันธ์มีฐานะการเงินที่ดีอยู่แล้วดังนั้นทุนในการจัดการนิทรรศการจึงมาจากครอบครัวนั่นเอง โดยบ้านสิริโอสถ จ.กาญจนบุรี เป็นมรดกที่ครอบครัวคุณลำไยได้รับต่อมาจากสามีที่เสียชีวิตไปแล้ว ปัจจุบันเจ้าบ้านคือบุตรชายคุณลำไยนั่นเอง(ลำไย สิริเวชชะพันธ์, สัมภาษณ์เมื่อ 31 ตุลาคม 2558)

ความรู้สึกของผู้เข้าชมพิพิธภัณฑ์บ้านสิริโอสถบางส่วนที่บันทึกไว้ในสมุดเยี่ยมชม

เป็นที่น่าสนใจว่าการถ่ายทอดเรื่องราวของคุณบุญผ่องผ่าน พิพิธภัณฑ์ได้สร้างผลหลากหลายไว้ให้แก่ผู้เข้าชมดังที่ปรากฏในสมุดบันทึกความคิดเห็นและความรู้สึกของผู้เยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์บุญผ่อง โดยกลุ่มผู้เยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์นั้นมีทั้งเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องกับการสร้างทางรถไฟสายมรณะ และมีทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศอีกด้วย อาทิเช่น

“In everlasting gratitude to Boon Pong and his family for their help given to POWs, my father remembered Boon Pong well and realized that without his help many more POWs would have perish.”

(ขอขอบคุณตลอดไปต่อคุณบุญผ่องและครอบครัวสำหรับความช่วยเหลือที่มอบให้แก่เชลยศึก พ่อของฉันจดจำคุณบุญผ่องได้เป็นอย่างดี และรู้ว่าหากปราศจากความช่วยเหลือของคุณบุญผ่องแล้ว เชลยศึกอีกมากมายจะต้องล้มตาย)

Janel Jawbs, England

Daughter of Capt. Jack wadge, RASC.

Feb 24th, 2011

(ลำไย สิริเวชชะพันธ์, 2555 น.28)

ไม่เพียงแต่อดีตเชลยศึกฯ และทายาทเท่านั้น แต่ผู้ที่ได้รับทราบเรื่องราวของคุณบุญผ่อง ไม่ว่าจะเป็นชาวไทยหรือชาวต่างชาติก็ยิ่งให้ความชื่นชม

“A wonderful example of how the actions of one man can benefit people for good actions to come-wonderful!!”

(ตัวอย่างที่ดีของการกระทำของคน ๆ หนึ่ง สามารถเป็นประโยชน์ต่อคนมากมาย)

Aug 19th, 2010

(ไม่ได้ระบุชื่อผู้เขียนไว้)

(ลำไย สิริเวชชะพันธ์, 2555 น.25)

“ได้มีโอกาสมาชมและทราบตำนานแล้วคิดว่าควรสนับสนุนและปรับปรุง อนุรักษ์ให้รุ่นลูก ๆ หลาน ๆ ได้มีโอกาสศึกษา”

จิราพร คุณะสารพันธ์ และ ศิริศักดิ์ หลักสมบูรณ์

6 พ.ย. 2553

(ลำไย สิริเวชชะพันธ์, 2555 น.26)

คุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์มีความเกี่ยวข้องกับทางรถไฟสายมรณะเพราะได้เข้าทำการค้าขายกับค่ายทหารญี่ปุ่น และในขณะเดียวกันความเห็นอกเห็นใจในชะตากรรมของเชลยศึกทำให้คุณบุญผ่องให้ความช่วยเหลือเชลยศึกฝ่ายสัมพันธมิตรที่ถูกเกณฑ์เข้ามาสร้างทางรถไฟสายมรณะนี้

จากข้อมูลทั้งหมดสรุปได้ว่าเมื่อสงครามสิ้นสุด วีรกรรมของคุณบุญผ่องถูกเชิดชูในเรื่องความกล้าหาญและความเมตตาจากมิตรสหายฝ่ายเชลยศึกที่ได้รับ

ความช่วยเหลือจากคุณบุญผ่อง โดยเฉพาะเคล็ดลับจากประเทศออสเตรเลีย เรื่องราวของคุณบุญผ่อง ถูกเชิดชูมาจนถึงปัจจุบันนี้ และได้กลายเป็นสัญลักษณ์ของมิตรภาพระหว่างไทย-ออสเตรเลียอย่างชัดเจน โดยสามารถเห็นได้อย่างชัดเจนจากการเชิดชูเกียรติคุณคุณบุญผ่อง เช่น ในวาระโอกาสการเปิดพิพิธภัณฑ์ช่องเขาขาด และนอกจากนี้ความสำนึกถึงความเมตตาของคุณบุญผ่องยังทำให้เกิดเป็นกองทุน The Weary Dunlop-Boonpong Exchange Fellowship ที่ให้ทุนการศึกษาแก่ศิษย์แพทย์ไทยให้ไปเพิ่มเติมความเชี่ยวชาญในประเทศออสเตรเลียอีกด้วย

ประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ที่ทำการเผยแพร่อย่างเป็นทางการในปัจจุบันมาจาก 2 ฝ่ายหลัก ๆ คือ จากครอบครัวคุณบุญผ่องเอง และจากอดีตเคล็ดลับฝ่ายสัมพันธ์มิตรที่มีความสัมพันธ์อันดีกับคุณบุญผ่อง การถ่ายทอดประวัติคุณบุญผ่องในครอบครัวสิริเวชชะพันธ์เองเป็นการถ่ายทอดแบบเรื่องเล่าแบบปากต่อปาก แต่ไม่มีการจดบันทึกมาก่อน²⁴ จนกระทั่งเมื่อคุณลำไย สิริเวชชะพันธ์ได้จัดทำเป็นหนังสือในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา²⁴ ซึ่งก็เป็นการเรียบเรียงข้อมูลจากเนื้อหาที่รวบรวม สุวรรณฤทธิ์ได้รวบรวมไว้ โดยเรื่องราวของคุณบุญผ่องไม่เป็นที่สนใจของชาวไทยมากนัก และไม่ค่อยเป็นที่รู้จักเท่าที่ควร

อย่างไรก็ตามมีการเผยแพร่เรื่องราวคุณบุญผ่องอย่างจริงจังมาโดยตลอดในประเทศที่มีเคล็ดลับฝ่ายสัมพันธ์มิตรซึ่งเคยเข้ามาสร้างทางรถไฟสายมรณะด้วยสื่อเช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์ หรือรายการสารคดี โดยชาติที่ให้ความสำคัญกับการถ่ายทอดเรื่องราวทางรถไฟสายมรณะเป็นอันมาก และมีการเชิดชูเกียรติคุณของคุณบุญผ่องอย่างชัดเจนได้แก่ ออสเตรเลียนั่นเอง อย่างไรก็ตาม หลังจากที่คุณลำไยได้มีการรวบรวมประวัติคุณบุญผ่องเป็นหนังสือ และมีการจัดบางส่วนของบ้านสิริโอสถเป็นพิพิธภัณฑ์ ทำให้ชาวไทยและชาวต่างชาติเข้ามาทำความรู้จักเรื่องราวของคุณบุญผ่องได้ง่ายขึ้น

4.2.1.3 การสื่อความหมายโดยการรถไฟแห่งประเทศไทย

การรถไฟเคยมีการรวบรวมประวัติการสร้างทางรถไฟสายมรณะในปี 2513 เพื่อการอนุรักษ์ อย่างไรก็ตามเอกสารนั้นไม่หลงเหลืออยู่กับการรถไฟแห่งประเทศไทยในส่วนที่อนุญาตให้ประชาชนเข้าถึง และไม่อาจทราบได้ว่าการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์หรือไม่

การรถไฟแห่งประเทศไทยถือว่าเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลักเป็นเจ้าของมรดกทางวัฒนธรรมนี้ มีอำนาจในการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทางรถไฟสายมรณะ ปัจจุบันไม่มี

²⁴ วรยุทธ สุวรรณฤทธิ์ได้รวบรวมประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์จากหนังสือของอดีตเคล็ดลับที่ได้มีการบันทึกเรื่องราวคุณบุญผ่องไว้และการสัมภาษณ์สมาชิกในครอบครัวคุณบุญผ่อง

หลักฐานว่ามีการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ แต่ในการอนุรักษ์เส้นทางแล้วการรถไฟแห่งประเทศไทยมีการซ่อมบำรุงเส้นทางเป็นระยะ นอกจากนี้ยังอนุญาตให้มีการสื่อความหมายประวัติทางรถไฟสายมรณะหลายต่อหลายครั้งในรูปแบบภาพยนตร์ รวมถึงละครทางโทรทัศน์เรื่องบุญผ่อง (2556)

สำหรับการรวบรวมประวัติทางรถไฟสายมรณะของการรถไฟแห่งประเทศไทย ปรากฏหลักฐานว่าหลังจากได้ซื้อทางรถไฟสายไทย-พม่า มาจากอังกฤษแล้ว เจ้าหน้าที่ระดับสูงของการรถไฟแห่งประเทศไทยมีแนวคิดที่จะรวบรวมประวัติการสร้างทางรถไฟสายนี้ออกเผยแพร่หลักฐานอยู่ในเอกสารข้อมูลของการรถไฟแห่งประเทศไทย เอกสารนั้นคือ บันทึกรายงานการตรวจงานภาคใต้ ครั้งที่ 2/2513 ระหว่างวันที่ 13-20 พฤศจิกายน 2513 โดยรายงานภาคเช้าในวันที่ 13 พฤศจิกายน 2513 ในหัวข้อพิจารณาเรื่องการปรับปรุงสะพาน กม. 120+195 ระหว่างกาญจนบุรี ถึง เขาปูน หน้า 2 สรุปความได้ว่าเคยมีการรวบรวมประวัติทางรถไฟสายมรณะตามแนวคิดผู้ว่าการรถไฟแห่งประเทศไทยในขณะนั้นได้ และจัดทำเป็นหนังสือ โดยข้อมูลได้รับจากเอกสารจากกรมประสานงานสัมพันธมิตรซึ่งดำเนินงานเฉพาะช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยในขณะนั้นได้ยกเลิกกรมแล้ว การรวบรวมครั้งนั้นนอกจากข้อมูลการสร้างทางจากราชการ ยังมีการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง และรวบรวมรูปภาพในเหตุการณ์ไว้ อีกด้วย(การรถไฟแห่งประเทศไทย, 2513) แต่เป็นที่น่าเสียดายว่าปัจจุบัน เอกสารที่เกี่ยวข้องกับทางรถไฟสายมรณะที่อนุญาตให้ประชาชนสืบค้นข้อมูลมีน้อยมาก ยกเว้นเอกสารที่เกี่ยวกับการซ่อมแซมทางรถไฟหรือหมวดที่เกี่ยวข้องกับหมวดการเดินรถจึงจะมีเก็บรวบรวมเป็นหลักฐานไว้ชัดเจน และหนังสือรวมประวัติทางรถไฟที่กล่าวถึงในบันทึกรายงานตรวจงานภาคใต้ ครั้งที่ 2/2513 ก็ไม่มีปรากฏในคลังข้อมูลการรถไฟแห่งประเทศไทยที่เปิดให้ประชาชนเข้าถึง

ในส่วนของการอนุรักษ์ดูแลโครงสร้างต่าง ๆ บนเส้นทางรถไฟสายมรณะ เมื่อกล่าวถึงทางรถไฟสายมรณะ ในการดูแลของการรถไฟแห่งประเทศไทยคือเส้นทางตั้งแต่สถานีรถไฟกาญจนบุรีไปยังสถานีน้ำตก เป็นเส้นทางแยกจากเส้นทางหลัก มีการใช้งานเชิงการท่องเที่ยวเป็นหลัก สำหรับการซ่อมบำรุงมีการซ่อมบำรุงทางเป็นระยะตามแต่ความจำเป็น ในการดูแลรักษาเส้นทางและการดูแลสะพานต่าง ๆ ที่เป็น Landmark ของทางรถไฟสายมรณะจะแยกกัน โดยส่วนงานที่รับผิดชอบ Landmark ของทางรถไฟสายมรณะ อย่างสะพานข้ามแม่น้ำแคว และ ทางรถไฟโค้งถ้ากระแซ หน่วยงานรับผิดชอบคือ กองสำรวจสะพาน ซึ่งจากการเปิดเผยของการรถไฟแห่งประเทศไทยพบว่า สำหรับสะพานข้ามแม่น้ำแควเคยมีการซ่อมบำรุงครั้งใหญ่มาแล้ว 3 ครั้ง ส่วนทางรถไฟโค้ง

ถ้ากระแซซึ่งเป็นทางเลียบผา ยังไม่เคยมีการซ่อมบำรุงครั้งใหญ่ (ประภาส เมธีผาติกุล วิศวกรกำกับ การกองสำรวจสะพาน และ ชัยยันต์ ยรรยงดิลก วิศวกรกำกับกองสะพาน การรถไฟแห่งประเทศไทย, สัมภาษณ์เมื่อ 5 มีนาคม 2561)²⁵

จะเห็นได้ว่าการรถไฟแห่งประเทศไทยจะเน้นการดูแลและซ่อมบำรุง โครงสร้างทางรถไฟเป็นหลัก ส่วนเรื่องงานอนุรักษ์ประวัติและเรื่องราวที่เกี่ยวข้องยังคงมีข้อจำกัดอยู่ มาก แต่แน่นอนว่าความเปลี่ยนแปลงของเส้นทางรถไฟโดยเฉพาะโครงสร้างหลักที่ถือเป็นมรดกทาง วัฒนธรรมอย่างสะพานข้ามแม่น้ำแคว และทางรถไฟโค้งถ้ากระแซ ไม่ได้ส่งผลเฉพาะการท่องเที่ยว แต่ส่งผลถึงการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมทางรถไฟสายมรณะทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ ตำนาน เรื่องเล่าต่าง ๆ จะน่าเชื่อถือได้อย่างไรหากขาดหลักฐานยืนยัน และโครงสร้างหลักฐาน เหล่านั้นจะทรงคุณค่าเหล่านั้นจะทรงคุณค่าได้อย่างไรหากปราศจากเรื่องเล่า โดยเฉพาะทางรถไฟสาย มรณะที่ซึ่งสิ่งที่ทำให้เส้นทางนี้โด่งดังมาจากเรื่องเล่าของผู้คนที่เกี่ยวข้องทั้งสิ้น

4.2.2 การสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่องจากกลุ่มเหยื่อ (Victims)

4.2.2.1 กลุ่มคนผู้ทำการสื่อความหมาย

(1.) กลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับมรดกทางวัฒนธรรมโดยตรง

(1.1) กลุ่มคนในพื้นที่มรดกทางวัฒนธรรม (ไม่พบ)

(1.2) คนนอกพื้นที่มรดกทางวัฒนธรรม ศึกษาผ่านวรรณกรรม

ของเชลยศึก ได้แก่ Railroad of Death (2489) โดย John Coast The War Diaries of Weary Dunlop(2529)โดย Sir Edward Dunlop The Colonel of Tamakan(2548) โดย Julie Summers (หลานสาวของ Lt., Col Philip Toosey) และ บันทึกความทรงจำของ Lt. Col. Arthur Knight เกี่ยวกับบองค์กร V จาก พิพิธภัณฑสถานรถไฟสายไทย-พม่า จ. กาญจนบุรี โดย Lt.Col. Arthur Knight (บันทึกไม่เคยมีการเผยแพร่สู่ภายนอก)

4.2.2.2 การศึกษาสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่องผ่านวรรณกรรมของกลุ่ม เหยื่อ (Victims)

กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เปิดเผยประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์มากที่สุด คือกลุ่มเหยื่อ(Victims) พวกเขาเล่าผ่านสิ่งที่พวกเขาพบเห็นว่าคุณบุญผ่องได้ช่วยเหลือเชลยศึกไว้ อย่างไร และพวกเขามีปฏิสัมพันธ์กับบุญผ่องอย่างไรโดยบางเรื่องครอบคลุมสิริเวชชะพันธ์และทายาท ก็ไม่รู้ และบางเรื่องแม้แต่เชลยศึกด้วยกันเองก็ไม่ได้รู้ด้วยเงื่อนไขเรื่องความปลอดภัยของคุณบุญผ่องและ ครอบครัวในเวลานั้น ดังนั้นการเผยแพร่ประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์โดย กลุ่มเหยื่อ (Victims)

²⁵ รายละเอียดแผนงานดูได้ที่ ภาคผนวก จ.

จึงมีอิทธิพลต่อการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่องจากครอบครัวและทายาทคุณบุญผ่องสิริเวชชะพันธ์กลุ่มผู้เฝ้ามอง(By Stander) รวมถึงกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์ทางมรดกทางวัฒนธรรมทั้งในฝ่ายเหยื่อ (Victims) และฝ่ายผู้เฝ้ามอง(By Stander)ในเวลาต่อมา

(1.) ประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์จากวรรณกรรมของเชลยศึก

(1.1) Railroad of Death (2489) โดย John Coast

หนังสืออัตชีวประวัตินี้ ตีพิมพ์ครั้งแรกและจัดจำหน่ายครั้งแรกในประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2489 (ค.ศ.1946) หนังสือเล่มนี้เป็นเล่มแรกที่ John Coast ผู้เขียน บอกเล่าประสบการณ์อันทารุณของเชลยศึกฝ่ายสัมพันธมิตรระหว่างการสร้างทางรถไฟสายไทย-พม่า ผู้อ่านให้ความสนใจและถูกจัดให้เป็นหนังสือขายดี เป็นที่รู้จักจนถึงปัจจุบันเมื่อพูดถึงโครงการทางรถไฟสายไทย-พม่า

รายละเอียดที่ John Coast เล่าถึงบุญผ่องในหนังสือมีดังนี้

เขาเล่าว่าเชลยศึกได้แบดเตอร์วิทย์จากบุญผ่อง “เราได้พลังไฟฟ้า แบดเตอร์วิทย์จากเจ้าของร้านอาหารชื่อ “บุญผ่อง” ซึ่งมีร้านค้าอยู่ในตลาดกาญจนบุรี” (สังคิต จันทนะโพธิ. 2538 น. 62,แปลจาก John Coast, 1946)

ด้วยหน้าที่ของเขาที่ดูแลการจัดซื้อเสบียงแก่ค่ายเชลยศึกขณะอยู่ค่ายที่ช่องไก่อ ทำให้เขาได้ไปสั่งซื้อเสบียงอาหารที่ร้านคุณบุญผ่อง เขาบรรยายว่า “เราเข้าไปสั่งของหลังร้าน ระหว่างคุยต่อรองสนนราคา ก็ช่วยตัวเองด้วยการ ปิ้งข้าวเกรียบที่เขาขายกันวันละนับพันแผ่น ” นอกจากนั้นเขาบรรยายงานของคุณบุญผ่องที่เกี่ยวข้องกับค่ายเชลยศึกไว้ว่า “บุญผ่อง (ผ่อง) เป็นคนหาสินค้ามาให้ร้าน แต่ภายใต้ความควบคุมของญี่ปุ่นอย่างเข้มงวด เขาได้เปอร์เซ็นต์จากการค้า ผู้จัดการประจำร้านเป็นชาวกวางตุ้ง พูดมลายูได้บ้างกับคนไทยแก่ ๆ ผมหมอกแต่ดัดสัน เราเรียกเขาว่า “หัวขาว” เสียงเขาแหบประหลาด ๆ เป็นหัวหน้าพ่อครัว มีบุตรหนึ่งคนทำงานในร้าน” (สังคิต จันทนะโพธิ. 2538 น. 63, เรียบเรียงจาก John Coast, 1946)

และในวันที่ 16 สิงหาคม 2488 หลังญี่ปุ่นยอมแพ้สงครามอย่างไม่มีเงื่อนไขบุญผ่องก็ได้แจ้งข่าวแก่เชลยศึก “พวกที่ไปขนข้าวขนอาหารสวนทางกับ “ผ่อง” ที่ขี้จักรยาน มา เขาบอกกลุ่มเชลยเบา ๆ ว่า กระแสน้ำเปลี่ยนทิศทางแล้ว” (สังคิต จันทนะโพธิ. 2538 น. 204, เรียบเรียงจาก John Coast, 1946)

และ “ผ่องมาหาพวกเราถึงในค่าย เขานำอาหาร ไก่ เนื้อ หมู เหล้า ผลไม้ และเครื่องกระป๋อง มาฝาก เป็นของที่ดีที่สุดในกาญจนบุรี และราคาถูกที่สุดที่เขาจะหาได้ ผ่องยืนอยู่ตลอดเวลา เขาถูกจับมือ และขอใบใจสำหรับการช่วยเหลือพวกเชลยมาถึง 3 ปีเต็ม ๆ” (สังคิต จันทนะโพธิ. 2538 น. 207,เรียบเรียงจาก John Coast, 1946)

คำบอกเล่าของ John Coast ทำให้เราเห็นภาพของบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ พ่อค้าชาวกาญจนบุรีว่าเป็นมิตรกับทหารเชลยศึกฝ่ายสัมพันธมิตร แต่บุญผ่องไม่ได้เป็นคนไทยคนเดียวที่ John Coast เล่าถึง เขาได้เล่าถึงคนไทยคนอื่นเช่น แม่ค้าที่นำอาหารมาขายข้างค่ายเชลยศึก คนไทยที่รับซื้อของจากเชลยศึกที่ได้สิ่งนั้นมาแบบสุจริต และรวมถึงคนไทยที่รับซื้อของจากโจรในค่ายเชลยศึก(ซึ่งก็คือเชลยศึคนั่นเอง) และคนไทยอื่น ๆ ที่ดูแลเชลยศึกหลังจากที่สงครามสิ้นสุด

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า Railroad of Death ได้เปิดเผยให้คนรู้ถึงสถานะคนไทยที่ให้ความช่วยเหลือเชลยศึกระหว่างการสร้างทางรถไฟสายมรณะ โดยความช่วยเหลือของคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ที่ผู้เขียนเล่าถึง แสดงถึงสถานะพ่อค้าเสบียงของค่ายเชลยศึกที่สามารถจัดหาสิ่งของให้ได้ตามที่ร้องขอแม้จะเป็นแบบตอรั้ววิทยุที่เป็นของต้องห้าม และการให้ความช่วยเหลือของคุณบุญผ่องเป็นส่วนหนึ่งที่แสดงถึงมิตรภาพระหว่างคนไทยและเชลยศึกแม้ว่ารัฐบาลไทยในขณะนั้นจะร่วมมือกับญี่ปุ่นก็ตาม

(1.2) The War Diary of Weary Dunlop(2529)

โดย Sir Edward Dunlop

Sir Edward Dunlop หนึ่งในบุคคลสำคัญแห่งออสเตรเลียจากการคัดเลือก 200 Great Australians ในปี พ.ศ. 2531 (ค.ศ.1988) ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 เขาเป็นแพทย์ในกลุ่มเชลยศึกระหว่างการสร้างทางรถไฟสายมรณะ จ. กาญจนบุรี เขามีหน้าที่ในการกำกับดูแลค่ายเชลยศึกและระบบโรงพยาบาลในค่ายเชลยศึกทั้งในค่ายเชลยที่เขาประจำการและค่ายใกล้เคียง ด้วยตำแหน่งระดับสูงในค่ายเชลยศึกทำให้เขาได้ร่วมงานกับคุณบุญผ่องในลักษณะที่ต่างจาก John Coast(ซึ่งมียศและตำแหน่งต่ำกว่า) และรู้จักคุณบุญผ่องในฐานะผู้ปฏิบัติการใต้ดินไม่เพียงจัดหาสิ่งของ และหยิบยืมเงิน แต่รวมถึงลักลอบนำยา และเงินทุนในการพุงค่ายเชลยศึกให้อยู่รอด

บันทึกรายวันจากหนังสือมีเนื้อหาที่แสดงให้เห็นว่า Sir Edward Dunlop รู้อยู่แล้วว่าค่ายเชลยอังกฤษมีการติดต่อด้านข่าวสารกับคนไทยในทางลับ และเล่าถึงภารกิจลับที่คุณบุญผ่องทำในลักษณะปฏิบัติการใต้ดินตามที่ Sir Edward Dunlop ได้พบเห็น นั่นคือ ให้เงินทุน และจัดหายาแก่เชลยศึก อย่างไรก็ตามในหนังสือไม่ได้เล่าว่า Sir Edward Dunlop รู้จักบุญผ่องได้อย่างไร

ความช่วยเหลือจากคุณบุญผ่องที่ปรากฏในหนังสือของ The War Diaries of Weary Dunlop มีรายละเอียดดังนี้

ขณะที่ Sir Edward Dunlop ย้ายไปอยู่ที่ค่ายหันทกซึ่งค่ายหันทก²⁶ ที่นี้เอง Sir Edward Dunlop ได้บันทึกถึงคุณบุญผ่องเป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ 2 กันยายน พ.ศ. 2486 มีความดังนี้

“มันมีสัญญาณดีเรื่องยาในคลังและโดยเฉพาะยาแก้โรคบิดที่ล่าช้า สุภาพบุรุษที่เราไวใจได้มอบยาจำนวน 72 เม็ด และได้เสนอเส้นทางที่จะได้เวชภัณฑ์โดยไม่คิดมูลค่า หรือแลกเช็คเป็นเงินสดเพื่อใช้จ่ายด้านการแพทย์โดยไม่ต้องคืน”(E.E. Dunlop, 2009 p. 321 แปลโดยผู้วิจัย)²⁷ โดย Certain gentlemen ที่ Sir Edward Dunlop กล่าวถึงมีการขยายความที่พูดโน้ตของหน้านั้นว่า Boon pong and the underground (บุญผ่องและขบวนการใต้ดิน)

ในหนังสือของ Sir Edward Dunlop ย่อหน้าที่ยกมานี้เป็นจุดแรกที่กล่าวถึงคุณบุญผ่อง แต่มีการขยายความถึง “ขบวนการใต้ดิน” ด้วย และขบวนการใต้ดินที่ว่าก็คือ องค์กร V นอกจากนี้หากพิจารณาถึงคำที่ใช้เขียนแทนชื่อคุณบุญผ่องว่า Certain gentlemen (สุภาพบุรุษที่ไว้วางใจได้) อาจพิจารณาได้ว่า Sir Edward Dunlop รู้จักคุณบุญผ่องมาก่อนหน้านั้นเพียงแค่นี้ไม่ได้เล่ารายละเอียดไว้ในบันทึก

นอกจากนี้ย่อหน้าที่ยกมาสังเกตเห็นได้ว่าคุณบุญผ่องไม่ได้ให้เพียงยาฟรี แต่ให้เงินเพื่อใช้จ่ายสำหรับเวชภัณฑ์ นั่นอาจหมายความว่า เซลยศึกไม่ได้จำเป็นต้องรอลาจากคุณบุญผ่องทางเดียว แต่เงินที่ได้รับสามารถนำไปจัดหา ยา หรือเวชภัณฑ์อื่น ๆ เองได้ด้วย และที่ค่ายหันทก ในบันทึกเมื่อวันที่ 26 กันยายน 2446 ชื่อของคุณบุญผ่องปรากฏขึ้นเมื่อโรงพยาบาลสำหรับฝ่ายเซลยศึกต้องการสั่งยาเข้าคลังยาของโรงพยาบาล

“วันนี้ลงไปยังเรือขนของที่แม่น้ำ ไปพบ ‘table tennis man’ ผู้ที่มียาบางอย่างมาขาย ยานี้ได้แก่ เม็ดวิตามินบี 1 6,000 โดย มวลต่อเม็ดคือ 300 i.u. ไอโอดีนขนาด 20 ออนซ์ 3 ขวด ยาเหลือง(รักษาแผลเปื่อยพุพอง) สำลี ยารักษาโรคบิด 12 เม็ดอันมีค่าการได้ปรึกษากับร้อยเอก Pavillard ผู้ที่เข้าไปสั่งยาทำให้ ผมส่งรายชื่อยาที่ต้องการเพิ่มไปยังนายหน้า [บุญผ่อง]”(E.E. Dunlop, 2009 p. 326 แปลโดยผู้วิจัย)²⁸

²⁶ ค่ายหันทกนี้เซลยศึกตั้งชื่อเรียกว่า Hellfire Pass หรือ ช่องไฟนรก หรือบริเวณช่องเขาขาดในปัจจุบัน

²⁷ There have been some pleasing signs of late as regards medical stores and emetine in particular. Certain gentlemen have supplied some 72 grains and offer a most hopeful avenue for either free supply of drugs or supplying a cheque for medical purpose (E.E. Dunlop, 2009 p. 321)

²⁸ “Today down to the river barge to see ‘table tennis man’ who had some medical stores for sale. These included Vitamin B1 tablets, 6,000 said to be each 300 i.u.; three bottles of iodine 20 fluid oz; acriflavine solution 1% ; cotton wool; 12 precious grains of emetine hydrochloride. A discussion with

ย่อน้ำที่ยกมานี้ช่วยขยายความจากย่อหน้าที่แล้วเรื่อง “การแลกเงินสดสำหรับเชลยศึกเพื่อซื้อเวชภัณฑ์” เป็นการย้ำว่าการซื้อขายยาและเวชภัณฑ์เชลยศึกสามารถทำได้อิสระโดยไม่ต้องพึ่งคุณบุญผ่อง เสมอไปจะเห็นได้จากการที่ Sir Edward Dunlop ได้สั่งซื้อยาบางอย่างจากผู้ค้าอื่น โดยเขาเรียกว่า ‘table tennis man’ ขณะเดียวกันยาที่ยังขาดเหลืออยู่ เขาได้เขียนความต้องการไปยังคุณบุญผ่อง

ต่อมาวันที่ 25 ตุลาคม 2486 เมื่อ Sir Edward Dunlop ย้ายไปประจำยังค่ายเชลยศึกที่ท่าเสา หลังจากไปถึงค่ายและแนะนำตัวกับเจ้าหน้าที่ในค่ายทั้งทหารญี่ปุ่นและทหารเชลยสัมพันธมิตร เขาเล่าว่า “วันนี้ที่โรงพยาบาลได้รับยาที่เป็นประโยชน์ที่สุดมาบางส่วนและเงิน 3,000*²⁹ (E.E. Dunlop, 2009 p. 341 แปลโดยผู้วิจัย) โดย Sir Edward Dunlop อธิบาย* เป็นฟุตโน้ตของหน้านั้นไว้ว่า “โดย ความกรุณาของคุณบุญผ่องบุคคลผู้เลิศล้ำ”(E.E. Dunlop, 2009 p. 341)³⁰

จากบันทึกในส่วนนี้สรุปได้ว่า เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2486 หลังจากที่ Sir Edward Dunlop เดินทางไปถึงค่ายท่าเสาซึ่งเป็นค่ายที่เขาย้ายมาประจำการใหม่ คุณบุญผ่องได้มอบให้เงินเพื่อใช้จ่ายสำหรับโรงพยาบาลที่ค่ายเชลยศึกที่ท่าเสา

และวันที่ 30 ธันวาคม 2486 บุญผ่องได้มอบนำยาและเงินไปให้แก่ Sir Edward Dunlop ที่ค่ายท่าเสา

“วันที่ 30 ธันวาคม 2486 ยาอันมีค่ามาถึงพร้อมกับเงิน 3,000 สตางค์ สิ่งนี้เป็นไปได้ด้วยการบริการอันน่าอัศจรรย์ของคุณบุญผ่องพ่อค้าบนลำน้ำนี้”(E.E. Dunlop, 2009 p. 363 แปลโดยผู้วิจัย)³¹ แต่ขณะเดียวกัน Sir Edward Dunlop ก็เล่าถึงการติดต่อกับผู้ค้าคนอื่นที่ไม่ใช่บุญผ่องในบันทึกวันเดียวกันนี้ “พ่อค้าเรือพ่วงที่เราติดต่อแยกจากบุญผ่องได้เสนอขายยาในราคาที่เหลือเชื่อ โดยราคานั้นประกอบด้วย Iodoform จำนวน 1 ปอนด์ และ Phenol pure จำนวน 1 ปอนด์ พระเจ้าจัดมาให้โดยแท้ ยาจำนวนเต็มไม้เต็มมือนี้ราคารวม 900 สตางค์ โดย

capt. Pavillard, who has placed an order and I am to send an additional request to the agent [Boon pong].” (E.E. Dunlop, 2009 p. 326)

²⁹ The hospital today obtained some most useful drugs and money – 3000.* (E.E. Dunlop, 2009 p. 341)

³⁰ By grace of that magnificent man, Boonpong (E.E. Dunlop, 2009 p. 341)

³¹ ³⁰ December 1943 A valuable supply of drugs arrived and 3,000 ticals [this was due to the wonderful services of Boon Pong , the river trader].”(E.E. Dunlop, 2009 p. 363)

Iodoform จำนวน 1 ปอนด์ ราคา 200 สตางค์ ยาพวกนี้ใช้รักษาผู้ป่วยโรคแผลเปื่อยได้นับไม่ถ้วน” (E.E. Dunlop, 2009 p. 363 แปลโดยผู้วิจัย)³²

จากบันทึกในส่วนนี้สรุปได้ 2 ประเด็น คือคุณบุญผ่องพ่อค้าบนลำน้ำแควน้อยได้ลอบนำยาและเงินมาให้ Sir Edward Dunlop และขณะเดียวกัน Sir Edward Dunlop ก็ติดต่อกับพ่อค้าทางน้ำอีกคนหนึ่งด้วยและได้เสนอขายยาในราคาถูก จากบันทึกทำให้เรารู้ว่าการค้าบนลำน้ำไม่ได้ผูกขาดกับพ่อค้าเพียงเจ้าเดียว แต่ไม่ใช่ทุกคนที่ทำภารกิจลับแบบคุณบุญผ่อง

และในวันที่ 28 มกราคม พ.ศ.2487 บันทึกของ Sir Edward Dunlop เล่าถึงการช่วยเหลือของคุณบุญผ่องไว้ว่า

“ผมได้รับยาแก้โรคบิด 64 เม็ด และ มอร์ฟิน 100 หลอด”³³
และขยายความ * ในพุดโน้ตว่า “นี่เป็นยาจากขบวนการใต้ดิน(บุญผ่อง) (E.E. Dunlop, 2009 p. 372 แปลโดยผู้วิจัย)³⁴

จากบันทึกย้ำว่าความช่วยเหลือจากบุญผ่องเป็นความลับ หนังสือ “The War Diaries of Weary Dunlop” กล่าวถึงคุณบุญผ่องไว้เพียงเท่านี้ โดยส่วนที่กล่าวถึงคุณบุญผ่องเป็นช่วงเวลาที่ Sir Edward Dunlop ปฏิบัติหน้าที่แพทย์ในค่ายเชลยศึกที่ จ. กาญจนบุรี ประเทศไทย โดย Sir Edward Dunlop และกองทหารของเขาเดินทางออกจากสิงคโปร์เพื่อมาเป็นแรงงานสร้างทางรถไฟสายไทย-พม่า เมื่อ 20 มกราคม พ.ศ. 2486

การบันทึกถึงความช่วยเหลือจากคุณบุญผ่องส่วนใหญ่จะไม่ระบุชื่อลงไปโดยตรงระหว่างบันทึก แต่จะมีการขยายความเพิ่มเติมในพุดโน้ตสำหรับผู้อ่านให้รู้ว่าใครให้ความช่วยเหลือแทน โดยจากบันทึกที่ปรากฏพบว่า Sir Edward Dunlop เน้นบันทึกถึงคุณบุญผ่องเฉพาะเรื่องการให้ความช่วยเหลือจัดหาและเงินทุนในการจัดซื้อยาระเวชภัณฑ์สำหรับค่ายเชลยศึก

อย่างไรก็ตามยังมีการกิจลับอีกอย่างหนึ่งที่ Sir Edward Dunlop ปฏิบัติงานร่วมกับคุณบุญผ่อง แต่เขาไม่ได้มีเขียนไว้ในบันทึก คือเรื่องการลักลอบนำวิญญูเข้า

³² The barge liaison we made separate to this also producing some drugs at a fabulous prices include 1 lb of iodoform (Evans) and 1 lb of phenol pure-an absolute Godsend. A handful of drugs, 900 ticals; iodoform 1 lb, 200 ticals. This charges the ulcer position immeasurably.” (E.E. Dunlop, 2009 p. 363)

³³ I received emetine 64 grains and morphia 100 ampoules grain 1/3.* (E.E. Dunlop, 2009 p. 372)

³⁴ This was supplied through the underground (Boon Pong).” (E.E. Dunlop, 2009 p. 372)

มาในค่ายเชลยศึก³⁵ แต่เรื่องการจัดหาวิทยุนี้ก็กลับไปปรากฏในคำนิยมของหนังสือที่เขียนโดยพันเอก Sir Laurens van der Post ซึ่งพันเอกท่านนี้ได้เล่าถึงเมื่อพวกเขาต้องการวิทยุ คุณบุญผ่องได้ช่วยจัดหา แต่การนำเข้าไปในค่ายเป็นตัวเครื่องวิทยุเป็นเรื่องเป็นไปได้ วิทยุเป็นของต้องห้าม ดังนั้นคุณบุญผ่องจึงแกะวิทยุเป็นชิ้นส่วนเล็ก ๆ และแอบนำเข้าไปในค่าย โดยที่เขาและ Sir Edward Dunlop ต้องรอชิ้นส่วนวิทยุจากคุณบุญผ่องที่ค่อย ๆ ส่งมาถึง 5 วันกว่าจะครบ(E.E. Dunlop, 2009 p. XIII)

สรุปได้ว่า “The War Diaries of Weary Dunlop” ในส่วนเนื้อหาที่ Sir Edward Dunlop เล่าถึงคุณบุญผ่องโดยตรงเน้นการช่วยจัดหาและหาเงินทุนเพื่อซื้อเวชภัณฑ์แก่โรงพยาบาลค่ายเชลยศึกโดยเป็นการทำงานในลักษณะองค์กรใต้ดิน

เนื้อหาจากหนังสือมีความโดดเด่นที่ 2 ประเด็นคือ ความรู้สึกสำนึกถึงความช่วยเหลือและไม่ตรีจิตที่ได้รับเพราะสามารถนำไปช่วยเหลือชีวิตเชลยศึกได้

ประเด็นที่ 2 คือ การปฏิบัติงานลักษณะองค์กรใต้ดิน โดยนับเป็นครั้งแรกที่มีการเปิดเผยลักษณะการทำงานของบุญผ่องว่ามีลักษณะเป็นงานใต้ดินลักลอบนำยาและเวชภัณฑ์เข้าไปยังค่ายเชลยศึกโดยเรื่องนี้ไม่มีใครรู้มาก่อนแม้แต่กลุ่มเชลยศึกซึ่งสนิทสนมกับ Sir Edward Dunlop มาก กระทั่งปี 2528 เขาจึงเปิดเผยเรื่องนี้หลังจากเก็บมาถึง 40 ปี³⁶

ในปี พ.ศ. 2528 Sir Edward Dunlop ได้กล่าวยกย่องบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ผู้ที่เสี่ยงชีวิตลักลอบให้ความช่วยเหลือเขาและเพื่อนอดีตเชลยศึกไว้ ด้วยบทประพันธ์ของเชกสเปียร์จากบทประพันธ์เรื่อง King Henry VI ว่า “ในวงพักตร์ท่านนั้น แม่นมั่นฉันเห็น ร่องรอยเกียรติศักดิ์เร้น กอปรด้วยใจประจักษ์และภักดี(ธีระ ลิ้มศิลา, 2543, น.144 แปลโดยอาจารย์กรุณา กุศลาสัย)³⁷ ถ้อยความนี้อาจจะสรุปสิ่งที่ Sir Edward Dunlop ต้องการสื่อความหมายถึงบุญผ่องจากหนังสือเล่มนี้ได้ว่า บุญผ่องเป็นมิตรที่ดีและมีสัจจะและสามารถจะฝากฝังชีวิตไว้ได้

³⁵ วิทยุเป็นสิ่งต้องห้ามเพราะฝ่ายญี่ปุ่นคาดโทษถึงชีวิตแก่คนที่ครอบครองวิทยุในค่ายเชลย และแม้แต่ตัวของ Sir Edward Dunlop ก็มีบันทึกไว้เมื่อ 5 พฤศจิกายน พ.ศ. 2486 ว่าฝ่ายญี่ปุ่นค้นเจอวิทยุและถูกคุมตัวไปลงโทษทรมานให้รับสารภาพว่าได้วิทยุมาจากใคร(E.E. Dunlop, 2009 p. 345)

³⁶ โดยหลังจากมีการเปิดเผยการปฏิบัติงานของคุณบุญผ่องในลักษณะองค์กรลับ ในเวลาต่อมาจึงมีการเปิดเผยถึงองค์กร V ซึ่งเกิดจากกลุ่มนักธุรกิจฝ่ายสัมพันธมิตรในไทยร่วมมือกันให้ความช่วยเหลือเชลยศึกโดยคุณบุญผ่อง เป็นตัวกลางประสานงานความช่วยเหลือเรื่องเงินและยา และสิ่งของต้องประสงค์ขอเชลยศึก

³⁷ In the face I see the map of honor, truth and loyalty” (ธีระ ลิ้มศิลา, 2543, น.144)

(1.3) The Colonel of Tamakan โดย Julie Summers

หนังสือเล่มนี้โดดเด่นเนื่องจากเป็นชีวประวัติของ Lt.Col. Philip Toosey ซึ่งชีวิตของเขาระหว่างเป็นเชลยศึก เขามีบทบาทเป็นหัวหน้าค่ายเชลยศึกท่ามะขามซึ่งรับผิดชอบสร้างสะพานข้ามแม่น้ำแคว คำโครงชีวิตของเขาในช่วงเวลานั้นได้ถูกนำมาเขียนเป็นนวนิยายและสร้างเป็นภาพยนตร์ดัง “The Bridge on The River Kwai” และจัดฉายในปี พ.ศ. 2500³⁸

Julie Summers ผู้เขียนเป็นหลานสาวของ Lt.Col. Philip Toosey เล่าว่าในการเขียนหนังสือเรื่องนี้โครงเรื่องหลักมาจากการศึกษาเสียงสัมภาษณ์ของ Lt.Col. Philip Toosey ที่ได้บันทึกไว้ในปี พ.ศ. 2518

เมื่อเทียบกับ 2 เล่มที่ผ่านมา(บันทึกสุดท้าย ทางรถไฟสายมรณะ และ The War Diary of Weary Dunlop) หนังสือเล่มนี้กล่าวถึงคุณบุญผ่องมากที่สุด

- เนื้อหาที่หนังสือได้เล่าถึงคุณบุญผ่องจากประสบการณ์ Lt.Col. Philip Toosey

Lt.Col. Philip Toosey เป็นผู้นำค่ายเชลยศึกท่ามะขาม โดยปัญหาสำคัญของค่ายเชลยศึกที่เขาดูแลก็ไม่ต่างจากค่ายอื่น ๆ คือ อาหารให้พลังงานไม่เพียงพอ การทำงานหนักที่นำสู่โรคภัย โรคระบาด และยาที่ไม่เพียงพอกับการรักษาผู้ป่วย แต่จุดเปลี่ยนที่ทำให้เขาได้รู้จักองค์กร V และคุณบุญผ่อง คือเมื่อสร้างสะพานเหล็กข้ามแม่น้ำเสร็จแล้วและญี่ปุ่นต้องการให้ค่ายท่ามะขามเป็นโรงพยาบาลหลักสำหรับเชลยศึกแต่โรงพยาบาลขาดทั้งยาและเงินในการดำเนินการ จึงกลายเป็นปัญหาใหญ่ของ Lt.Col. Arthur Moon หัวหน้าทีมแพทย์และ Lt.Col. Philip Toosey ผู้นำค่าย และในภาวะวิกฤตนั้นเอง องค์กร V ได้เข้าถึงตัวเขา

“จู่ ๆ ในช่วงต้นเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2486 ทีมทหารชาวญี่ปุ่นจากค่ายชองไ่เข้ามาเยี่ยมค่ายท่ามะขาม พวกเขาพาพร้อมกับล่าม ล่ามคนนั้นพา Toosey ไปยังอีกด้านหนึ่ง เขาอธิบายว่าโรงพยาบาลใกล้เคียงที่ค่ายชองไ่ได้รับความช่วยเหลือจากภายนอกซึ่งมาจาก

³⁸ ในปี พ.ศ. 2501 The Bridge on The River Kwai ชนะรางวัลออสการ์ หลายสาขารวมไปถึงรางวัลบทภาพยนตร์ดัดแปลงยอดเยี่ยม และภาพยนตร์ยอดเยี่ยม และในปัจจุบันภาพยนตร์เรื่องนี้อยู่ในทะเบียนภาพยนตร์อนุรักษ์ของ National Film Preservation Board ในปี พ.ศ. 2540 จากการพิจารณาของรัฐบาลสหรัฐอเมริกา (ข้อมูลจากเว็บไซต์ <https://imdb.com> เข้าถึงเมื่อ 2 เม.ย. 2561) อย่างไรก็ตามในสายตาของ Lt.Col. Philip Toosey The Bridge on The River Kwai เป็นเพียงเรื่องแต่งที่สนุก บทบาทของตัวละครในเรื่องที่แต่งขึ้นเป็นตัวละครไม่ได้มีเค้าโครงเรื่องราวของเขาอยู่ในนั้นเลย (Julie Summers, 2005 p.347)

เหล่าชาวไทยผู้เห็นอกเห็นใจ พวกเขาได้รับการสนับสนุนและเงินสำหรับเคลยศีก เขาเล่าอีกว่า เขาปรารถนาที่จะนำ Toosey ให้รู้จักคุ้นเคยกับผู้ดำเนินภารกิจลับนี้ และเขาอธิบายว่าเขาต้องการหมายเลขประจำตัว ยศ และชื่อของ Toosey เพื่อที่ตัวเขาเองจะได้ส่งต่อไปยังผู้เกี่ยวข้อง” (Julie Summers, 2005 p.199 แปลโดยผู้วิจัย) Lt.Col. Philip Toosey ระแวงว่าอาจเป็นกับดักของญี่ปุ่น เขาจึงยังไม่ตกลงกระทั่งได้ปรึกษากับแพทย์ผู้ดูแลโรงพยาบาลค่ายท่ามะขาม Lt.Col. Arthur Moon และนายแพทย์ท่านนี้ให้ความเห็นว่า “พวกเรามาถึงจุดที่ต้องการยาและเงินมากกว่านี้จริง ๆ ผู้พันมันคุ่มที่จะลองเสี่ยงดู” ดังนั้น Lt.Col. Philip Toosey จึงเสี่ยงเขียนหมายเลขประจำตัว ตำแหน่ง และชื่อลงในกระดาษให้แก่ล่ามคนนั้น ซึ่งคือ Corporal (สิบโท) Johnson และ Johnson จึงบอกให้ Toosey เดินทางไปยังตัวเมืองกาญจนบุรี ด้วยรถบรรทุกของค่ายซึ่งถึงคิวไปรับเสบียง และให้นำตัวเองกับคุณบุญผ่องเจ้าของร้านเสบียง (Julie Summers, 2005 p.200)

ดังนั้นในวันที่ 11 มิถุนายน พ.ศ.2486 เขาจึงได้ทำตามแผนเดินทางไปหาคุณบุญผ่องกับรถเสบียง โดยเขาโน้มน้าวให้ทหารญี่ปุ่นไปยังร้านของบุญผ่องได้ง่าย ๆ เพราะร้านของบุญผ่องติดกับร้านอาหารญี่ปุ่น เมื่อทหารญี่ปุ่นไม่อยู่ขวางทางแล้วเขาจึงเข้าไปแนะนำตัวกับบุญผ่อง Lt.Col. Philip Toosey เล่าอีกว่า “บุญผ่องพาผมไปยังอีกทางหนึ่ง และพูดว่า ผมมีหมายเลขประจำตัว ยศ และชื่อ ผมทำในเรื่องที่จะช่วยคุณได้ วิธีที่ผมจะทำคือ ในตะกร้าผักคุณจะพบหอยา ดังนั้นกรุณาซ่อนผักอย่างระมัดระวัง ส่วนเรื่องส่งมอบเงินจะนำเข้าไปในค่ายโดยผ้าเตี่ยวของคนขับรถ” (Lt.Col. Philip Toosey บทสัมภาษณ์วันที่ 27 อ้างถึงใน Julie Summers, 2005 p.200 แปลโดยผู้วิจัย) และ การขนเงินและยา Lt.Col. Philip Toosey กำหนดให้คนรู้เรื่องนี้อย่างจำกัด โดยในทีมเขาจะรู้กันเพียง 5 คนเท่านั้น (Julie Summers, 2005 p.200)

ตั้งแต่เริ่มติดต่อกับคุณบุญผ่องครั้งแรก Lt.Col. Philip Toosey ได้ฝากโน้ตสั้น ๆ ให้กับผู้ประสานงานองค์กร V ด้วย ในโน้ตนั้นระบุจำนวนผู้ป่วย และจำนวนผู้เสียชีวิตในค่ายและรวมรายชื่อถึงยา และเงินที่ต้องการ โน้ตสั้น ๆ นี้ คุณบุญผ่องจะส่งไปยัง นาย Peter Heath ผู้ประสานงานองค์กร V และจากนั้นผู้ประสานงานจะมีโน้ตตอบ ระบบการติดต่อขอความช่วยเหลือผ่านการส่งโน้ตนี้ดำเนินไปกระทั่งค่ายเชลยท่ามะขามยุบลงและสมาชิกค่ายต่างถูกแยกไปตามที่ต่าง ๆ ในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2486 (Julie Summers, 2005 p.204-205)

ภายหลังจากสงครามจบลง และ Lt.Col. Philip Toosey ได้เดินทางมายังกรุงเทพฯ และได้พบกับคุณบุญผ่อง เขาได้ฟังเรื่องครอบครัวของคุณบุญผ่องและวิธีที่ลูกสาวและน้องสาวของเขาใช้เพื่อเป็นนกต่อลวงทหารญี่ปุ่นเพื่อให้บุญผ่องสามารถส่งของในค่ายแก่เคลยศีกได้ “เขาเล่าถึงวิธีแอบนำถ่านไฟฉายเข้าไปในค่ายเชลยโดยการแอบไว้ที่กระโปรง และ เล่าถึงว่าภรรยาของเขาปฏิบัติต่อชาวญี่ปุ่นอย่างสุภาพเมื่อพวกเขามายังร้านของบุญผ่องดังนั้นจึงไม่มีใครสงสัย

ว่าเขาและครอบครัวช่วยเหลือเชลยศึก มันเป็นเกมอันตราย และบุญผ่องยังเสี่ยงต่อคนไทยที่เข้าข้างญี่ปุ่นและไม่พอใจที่รู้เห็นคนไทยด้วยกันช่วยเหลือเชลยศึก” (Julie Summers, 2005 p.294 แปลโดยผู้วิจัย)

หลังจาก เดินทางกลับไปยังประเทศอังกฤษ Lt.Col. Philip Toosey ได้ยื่นว่าคุณบุญผ่องได้ตั้งบริษัทโดยสารประจำทางที่กรุงเทพฯ แต่กำลังลำบากเรื่องเงิน ดังนั้นตัวเขาเองและเพื่อนอดีตเชลยศึกซึ่งเป็นนายทหารอาวุโสที่รู้ถึงการช่วยเหลืออย่างลับ ๆ ของบุญผ่องและองค์กร V ในปี พ.ศ. 2486 จึงเขียนจดหมายถึงเหล่าอดีตเชลยศึกเพื่อระดมทุนร่วมบริจาคเพื่อช่วยเหลือบุญผ่อง โดยในจดหมายมีเนื้อความเล่าถึงภารกิจลับของคุณบุญผ่องซึ่งคอยช่วยลักลอบนำยา และเงินช่วยเหลือจำนวนรวม 40,000 ปอนด์ มาให้แก่ทีมแพทย์เพื่อรักษาเชลยศึกระหว่างการสร้างทางรถไฟ จ. กาญจนบุรี โดยผลของการระดมทุนครั้งนั้น เหล่าอดีตเชลยศึกร่วมกันบริจาคได้เป็นเงินถึง 38,000 ปอนด์ (Julie Summers, 2005 p.339-340) เงินบริจาคถูกโอนไปโดยธนาคาร Barings ถึงคุณบุญผ่องที่กรุงเทพฯ เงินก้อนนี้ทำให้เขาสามารถดำเนินธุรกิจรถประจำทาง สาย 6 ได้อย่างประสบความสำเร็จ ในที่สุดเมื่อกิจการรถประจำทางสาธารณะต้องดำเนินโดยภาครัฐ คุณบุญผ่องได้ใช้รายได้จากการขายกิจการแก่รัฐเริ่มธุรกิจซ่อมบำรุงรถประจำทางแทน โดยใช้ชื่อว่า เดนต์ดัน (Dents Done) โดย บุญผ่อง ซึ่งยังดำเนินกิจการในไทยจนทุกวันนี้ (Julie Summers, 2005 p. 340)

Lt.Col. Philip Toosey ไม่ได้พบคุณบุญผ่องอีกเลย แต่ลูกชายทั้งสองของเขาได้พบบุญผ่องเมื่อเดินทางไปยังประเทศไทย คุณบุญผ่องต้อนรับอดีตเชลยศึกเป็นจำนวนมากและเขายินดีมากที่อดีตเชลยศึกเหล่านั้นได้มาเยี่ยมเยือนเขา และคุณบุญผ่องเสียชีวิตลงเมื่อวันที่ 29 มกราคม ปี พ.ศ.2525 (Julie Summers, 2005 p. 340)

สรุปได้ว่า เนื้อหาของหนังสือเปิดเผย ประสพการณ์ของ Lt.Col. Philip Toosey ที่เคยได้รับความช่วยเหลือจากคุณบุญผ่องในฐานะตัวกลางขององค์กร V กลไกการส่งความช่วยเหลือจากองค์กร V มายังเชลยศึก และสายสัมพันธ์ระหว่างเชลยศึกและคุณบุญผ่องหลังจากที่สงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง

งานเขียนของ Julie Summers นี้อาจเน้นหนักในเรื่องความเป็นผู้นำของ Lt.Col. Philip Toosey เป็นหลัก แต่เมื่อเล่าถึงคนไทยเพียงคนเดียวที่ปรากฏชื่อในเล่ม เช่น Boonpong สิ่งที่น่าสนใจถ่ายทอดความหมายออกมาคือ ความกล้าหาญที่คุณบุญผ่องเสี่ยงชีวิตในการช่วยเหลือเชลยศึก ความจริงใจของคุณบุญผ่องได้รับการตอบแทนด้วยมิตรภาพและน้ำใจจากผู้รับเช่นกลุ่มทหารอังกฤษในยามที่คุณบุญผ่องทุกข์ยากเช่นกัน

สรุป

การสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์โดยกลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับมรดกทางวัฒนธรรมโดยตรงมีมาตั้งแต่ปี 2489 หรือ 1 ปีหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 จบลงและอดีตเชลยศึกได้กลับบ้าน การสื่อความหมายในช่วงแรกมีเพียงกลุ่มเชลยศึกที่ทำการสื่อความหมายและเผยแพร่ผ่านหนังสืออัตชีวประวัติของตนที่เล่าถึงชีวิตและชะตากรรมที่ตนประสบระหว่างการสร้างทางรถไฟสายมรณะ หนังสือของหลายท่านเป็นการนำบันทึกประจำวันที่พวกเขาเขียนระหว่างการสร้างทางรถไฟสายมรณะมาเรียบเรียงและเผยแพร่ ในงานวิจัยนี้ หยิบหนังสือจากบันทึกของเชลยศึกออกมาศึกษาเพียง 3 ท่าน ซึ่งทั้ง 3 มีการเขียนเล่าถึงคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ ซึ่งมีรายละเอียดถึงงานของคุณบุญผ่องแตกต่างกัน Railroad of Death โดย อดีตเชลยศึก John Coast ที่จำหน่วยในปี พ.ศ. 2489 เล่าถึงคุณบุญผ่องเพียงแต่ให้ความช่วยเหลือด้านการเงินแก่เชลยศึกและลักลอบจัดหาสิ่งของบางสิ่งให้ต่อมาหนังสือเรื่อง The War Diaries of Weary Dunlop โดยอดีตเชลยศึก Sir Edward Dunlop ซึ่งจำหน่วยในปี พ.ศ. 2529 เปิดเผยงานของคุณบุญผ่องในเชิงลึกมากขึ้นว่าเป็นปฏิบัติการลับใต้ดินงานของคุณบุญผ่องที่ปรากฏจากบันทึกนี้คือการลักลอบนำเงินทุนในการดำเนินงานค่ายเชลยศึก และยามาให้แก่โรงพยาบาลภายในค่ายเชลยศึก และต่อมาหนังสือเรื่อง The Colonel of Tamakan ซึ่งออกจำหน่วยในปี พ.ศ. 2548 ได้นำเสนอประวัติของ Lt. Col Philip Toosey ระหว่างการสร้างทางรถไฟสายมรณะ โดย Julie Summers ผู้เขียนซึ่งเป็นหลานสาวของ Lt. Col Philip Toosey ได้นำเรื่องเล่าของเขาที่บันทึกเสียไว้ก่อนที่เขาจะเสียชีวิตมาเปิดเผยร่วมกับการหาข้อมูลเพิ่มเติม ในหนังสือเล่มนี้ Lt. Col Philip Toosey ได้เปิดเผยการทำงานของของคุณบุญผ่องอย่างละเอียดในฐานะที่คุณบุญผ่องปฏิบัติการลับเพื่อช่วยเหลือเชลยศึกด้วยตนเองและเป็นคนกลางช่วยเหลือเชลยศึกกับองค์กรลับ วี ซึ่งเป็นกลุ่มนักธุรกิจชาวต่างชาติที่ต้องการช่วยเหลือเชลยศึก จะเห็นได้ว่าการสื่อความหมายถึงคุณบุญผ่องจากฝั่งเชลยศึกมีความแตกต่างกันในด้านข้อมูลนั้นเพราะตำแหน่งการบังคับบัญชาของแต่ละอดีตเชลยศึกทั้ง 3 ท่านไม่เหมือนกัน ผู้ที่ล่วงรู้ว่าคุณบุญผ่องเกี่ยวข้องกับองค์กรลับคือนายทหารระดับผู้บังคับบัญชาค่ายเชลยศึก หรือดูแลโรงพยาบาลเชลยศึก เช่น Sir Edward Dunlop และ Lt. Col Philip Toosey³⁹ ที่น่าสนใจอีกจุดหนึ่งคือ ช่วงเวลาในการเปิดเผยข้อมูล ยิ่งเวลาไกลจากเหตุการณ์เท่าไร ก็มีการเปิดเผยแง่มุมในเชิงลึกมากขึ้น ในอีกจุดหนึ่งที่น่าสนใจคือ กรณีการเปิดเผยข้อมูลของ Sir Edward Dunlop เกิดขึ้นพ้องจองกับช่วงที่ Sir Edward Dunlop และเชลยศึกชาวออสเตรเลียระดมทุนและจัดตั้งเป็นกองทุนเพื่อสนับสนุนวงการแพทย์ไทย มีชื่อว่า The Weary Dunlop Boonpong Fellowship จะเห็นได้ว่ากองทุนได้ใส่ชื่อคุณบุญผ่องลงไปด้วย หาก

³⁹ โดยในรายละเอียดจะอธิบายในภาคผนวก ก.

เป็นเช่นนั้นแล้วการเปิดเผยข้อมูลของแต่ละท่าน อาจจะมีเพื่อจุดประสงค์ของช่วงเวลานั้น ซึ่งในจุดนี้ สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า มรดกเป็นการคัดเลือกอดีตเพื่อนำมาใช้ประโยชน์สำหรับจุดประสงค์ในปัจจุบัน (Light, 1987 อ้างถึงใน J.E. Tunbridge, G.J.Ashworth, 1996 p.6) เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตามเมื่อมองดูภาพรวมของการสื่อความหมายของฝ่ายเชลยศึกแล้วจะพบว่าเป็นไปในทิศทางเดียวกันคือ เชลยศึกชาวต่างชาติได้กล่าวถึงคุณบุญผ่องในเชิงบวก ด้วยความรู้สึกสำนึกขอบคุณในความช่วยเหลืออย่างจริงใจ

สำหรับการสื่อความหมายของฝ่ายครอบครัวและทายาทของคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ ก่อนหน้าที่คุณผณี ศุภวัฒน์ บุตรสาวคุณบุญผ่อง จะเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลในปี พ.ศ. 2558 และเสียชีวิตลงในเวลาต่อมา คุณผณีเป็นบุคคลหลักที่เผยแพร่ประวัติคุณบุญผ่องในลักษณะการให้คำสัมภาษณ์กับผู้สนใจ และสื่อจากต่างประเทศ โดยคุณผณีเล่าจากความทรงจำที่ได้เคยร่วมกับคุณบุญผ่องช่วยเหลือเชลยศึกและเรื่องที่ตนรู้จากครอบครัว แต่พบว่าไม่เคยมีการจดบันทึกมาก่อนกระทั่งเมื่อคุณลำไย สิริเวชชะพันธ์ได้เรียบเรียงประวัติคุณบุญผ่องขึ้นจากงานเขียนประวัติคุณบุญผ่องของ วรวิฑูร สุวรรณฤทธิ์ นักประวัติศาสตร์ท้องถิ่น⁴⁰ และจากการถ่ายทอดประวัติคุณบุญผ่องภายในครอบครัว โดยหลังจากที่คุณผณีเสียชีวิตลง คุณลำไย สิริเวชชะพันธ์ จึงเป็นผู้สื่อความหมายหลักและเผยแพร่ประวัติคุณบุญผ่อง ผ่านนิทรรศการที่จัด ณ บ้านสิริโอสถ จ. กาญจนบุรี และบรรยายให้แก่ผู้สนใจทั้งที่บ้านสิริโอสถเองและนอกสถานที่เมื่อมีการเชิญ สำหรับภาพรวมของการถ่ายทอดเรื่องราวคุณบุญผ่องแล้วครอบครัวสิริเวชชะพันธ์มีจุดประสงค์ถ่ายทอดให้เห็นถึงมนุษยธรรม และความเมตตาที่ใคร่มีต่อกันไม่ว่าชนชาติไหน อย่างไรก็ตามเนื้อหาการถ่ายทอดประวัติคุณบุญผ่องจากคุณลำไยไม่ได้มีเพียงวีรกรรมการช่วยเหลือเชลยศึก แต่ก่อปรด้วยเกียรติยศที่วงศ์ตระกูลได้รับการทำความดีเรื่องราวของคุณบุญผ่องที่สื่อความหมายจากคุณลำไยจึงแสดงถึงว่าผู้ที่ทำได้ได้รับผลดีตอบแทน นี่เป็นอีกจุดประสงค์หนึ่งของคุณลำไยที่ต้องการถ่ายทอดจากประวัติคุณบุญผ่อง อาจกล่าวได้ว่าคุณบุญผ่องเป็นตัวแทนของความดี โดยความดีเป็นเกียรติยศของครอบครัวสิริเวชชะพันธ์

จากการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์พบว่าการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่องจากฝ่ายเชลยศึกมีอิทธิพลต่อการสื่อความหมายถึงประวัติคุณบุญผ่องของครอบครัวสิริเวชชะพันธ์ในแง่ของการนำข้อมูลมาร่วมใช้ร่วมในการสื่อความหมาย การสื่อความหมายถึงคุณบุญผ่องจากทั้งสองกลุ่มมีความสอดคล้องกัน โดยการสื่อความหมายของทั้ง 2 กลุ่มเป็นไปในเชิงบวก

อย่างไรก็ตามสิ่งที่น่าสนใจอีกจุดหนึ่งคือ การสื่อสารของทั้ง 2 กลุ่ม ทำให้มองข้าม 2 ประเด็นที่มีความไม่ลงรอยถึงตัวตนของคุณบุญผ่อง อันได้แก่ พ่อค้าที่ทำการค้าขายกับญี่ปุ่น และเสรีไทย

⁴⁰ ซึ่งการรวบรวมของวรวิฑูร สุวรรณฤทธิ์ก็มาจากเอกสารต่างประเทศ และรวมถึงหนังสือของเชลยศึกอย่าง John Coast

พ่อค้าที่ทำการค้าขายกับญี่ปุ่นมักมีการเรียกขานในแง่ลบว่าเศรษฐกิจสงคราม เพราะได้รับผลประโยชน์จากการรบขณะที่ชนชั้นอื่นในสังคมประสบความลำบากระหว่างสงคราม แต่จากการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่องในการช่วยเหลือเชลยศึกพบว่าประเด็นนี้ด้อยลง สถานะพ่อค้าของคุณบุญผ่องมีการสื่อความหมายในลักษณะว่าโอกาสที่คุณบุญผ่องได้ช่วยเหลือเชลยศึกนั้นเพราะเขาเป็นพ่อค้าที่ทำการค้าขายกับญี่ปุ่น

ในประเด็นเรื่องเสรีไทย การช่วยเหลือเชลยศึกของคุณบุญผ่องเข้ากับเงื่อนไขของเสรีไทย ในขณะที่ครอบครัวสิริเวชชะพันธ์ปฏิเสธมาโดยตลอดว่าคุณบุญผ่องไม่ได้เกี่ยวข้องกับเสรีไทย การช่วยเหลือเชลยศึกเป็นไปด้วยความเมตตา

อย่างไรก็ตามในการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่องที่พบเห็นที่บ้านสิริโอสถ จ. กาญจนบุรี อาจมีจุดที่ชวนให้เกิดคำถามถึงสถานะคุณบุญผ่องในเรื่องเสรีไทยอีก เพราะป้ายแสดงประวัติอาคารด้านหน้าจุดนิทรรศการของบ้านสิริโอสถมีเนื้อความที่กล่าวว่า "จากปฏิบัติการลับ ๆ ดังกล่าวทำให้ฝ่ายสัมพันธมิตรสามารถทิ้งระเบิดทำลายสะพานข้ามแม่น้ำแควได้อย่างแม่นยำ" ป้ายประกาศนี้ทำขึ้นในโครงการ ๑๗๗ปี ปากแพรก ถนนเก่าเล่าเรื่องเมืองกาญจน์ ที่จัดทำมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552

โดยสรุปแล้วการสื่อความหมายทั้งจากกลุ่มเชลยศึก และกลุ่มครอบครัวคุณบุญผ่องเป็นไปในเชิงบวกโดยการสื่อความหมายจากเชลยศึกเน้นย้ำถึงความเป็นมิตรที่ดีของคุณบุญผ่อง ขณะที่การสื่อความหมายจากครอบครัวและทายาทคุณบุญผ่องเน้นย้ำว่าคุณบุญผ่องเป็นคนดีที่ช่วยเหลือผู้เชลยศึกทางมนุษยธรรมด้วยความเมตตา การสื่อความหมายที่เกิดจากทั้ง 2 กลุ่มส่งผลต่อมาในการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ในกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์จากมรดกทางวัฒนธรรมทั้งหมด

4.3 การสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์โดยกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์จากมรดกทางวัฒนธรรม

จากการศึกษาพบว่าผู้เผยแพร่ประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์มาจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มเหยื่อ (Victims) และกลุ่มผู้เฝ้ามอง (By Standers) และในการศึกษานี้ยังไม่พบว่ากลุ่มผู้กระทำ (Perpetrator) มีการนำประวัติของคุณบุญผ่องไปสื่อความหมาย แต่มีการสื่อความหมายถึงกลุ่มผู้กระทำในเชิงบวกจากกลุ่มผู้เฝ้ามอง

4.3.1 การสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่องจากกลุ่มเหยื่อ (Victims)

4.3.1.1 กลุ่มคนผู้ทำการสื่อความหมาย

(1.) กลุ่มคนในพื้นที่มรดกทางวัฒนธรรม คือ อนุสรณ์สถานช่องเขาขาด และพิพิธภัณฑ์ทางรถไฟสายไทย-พม่า

(2.) คนนอกพื้นที่มรดกทางวัฒนธรรม (ไม่พบ)

4.3.1.2 การสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่องที่ปรากฏ

การสื่อความหมายถึงคุณบุญผ่องสิริเวชชะพันธ์จากกลุ่มเหยื่อซึ่งเป็นผู้ใช้ประโยชน์จากมรดกทางวัฒนธรรมที่พบในไทยคือกลุ่มชาวออสเตรเลีย ซึ่งเป็นชนชาติหนึ่งของฝ่ายอดีตเชลยศึก การใช้งานที่เกิดขึ้นนี้เริ่มต้นจากการให้ความสำคัญต่อประวัติการสร้างทางรถไฟสายมรณะของประเทศออสเตรเลียที่เกิดจากการผลักดันของกลุ่มอดีตเชลยศึกจึงทำให้เกิดการพัฒนาอดีตทางรถไฟที่ช่องเขาชาตเป็นแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมโดยความร่วมมือระหว่างรัฐบาลออสเตรเลียและรัฐบาลไทย ในพื้นที่คืออนุสรณ์สถานช่องเขาชาต ซึ่งมีการเปิดเป็นพิพิธภัณฑ์อย่างเป็นทางการในปี พ.ศ. 2541 และต่อมาในปี พ.ศ. 2546 กลุ่มชาวออสเตรเลียและชาวไทยได้ร่วมกันจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ทางรถไฟสายไทย-พม่าขึ้นซึ่งเป็นพิพิธภัณฑ์เอกชน โดยทั้ง 2 แห่งนี้ปัจจุบันมีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักดีว่าเป็นแหล่งเผยแพร่ประวัติศาสตร์ทางรถไฟสายมรณะ

(1) อนุสรณ์สถานช่องเขาชาต

อนุสรณ์สถานช่องเขาชาตเป็นแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นสัญลักษณ์ในการสื่อความหมายถึงการต่อสู้กับชะตากรรมอันโหดร้ายระหว่างการสร้างทางรถไฟสายมรณะโดยเฉพาะของกลุ่มเชลยศึกชาวออสเตรเลีย ไม่เพราะแค่ที่นี้เคยเป็นสถานที่ซึ่งค่ายเชลยศึกออสเตรเลียตั้งอยู่ แต่ที่นี้ได้รับการจดจำจากทางการออสเตรเลียว่าเป็นสถานที่ซึ่งส่งต่อประวัติศาสตร์ด้านการรบของชาวออสเตรเลีย Mick Clarke ผู้จัดการ ช่องเขาชาต พิพิธภัณฑ์สถานแห่งความทรงจำอธิบายโดยสรุปความได้ว่า ออสเตรเลียเป็นประเทศเล็ก ไม่ได้มีประวัติศาสตร์มาก ในเอเชียแปซิฟิกที่นี้(ช่องเขาชาต)เป็นจุดความทรงจำประวัติศาสตร์ของออสเตรเลีย บาดแผลและความเจ็บปวดของทหารออสเตรเลียที่ปฏิบัติการในเอเชียแปซิฟิกจึงถูกรำลึกถึงที่นี้⁴¹ และโดยตามความคิดเห็นคุณ Mick Clarke แล้ว ชาวออสเตรเลียให้ความสำคัญที่นี้ไม่ต่างจากสมรภูมิที่ Gallipoli⁴² (Mick Clarke , สัมภาษณ์เมื่อ 3 ตุลาคม 2560) การสื่อความหมายถึงคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ที่นี้จึงหมายถึงการยอมรับประวัติคุณบุญผ่องที่ให้การช่วยเหลือเชลยศึกเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ออสเตรเลีย

การสื่อความหมายถึงคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ของกลุ่มชาวออสเตรเลียเริ่มต้นอย่างเป็นทางการเมื่อมีการเปิดอนุสรณ์สถานช่องเขาชาตอย่างเป็นทางการในปี พ.ศ.2541 เมื่อ ฯพณฯ จอห์น โฮเวิร์ตนายกรัฐมนตรีประเทศออสเตรเลียจึงได้เดินทางมาเปิด

⁴¹ ทุกปีในวัน Anzac Day จะมีการจัดพิธีรำลึกถึงทหารผ่านศึกผู้เสียชีวิตที่นี้ แต่ไม่ได้เป็นการรำลึกถึงแก่ผู้เสียชีวิตระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 เท่านั้น แต่รำลึกถึงทหารผ่านศึกโดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวออสเตรเลียที่เสียชีวิตจากการร่วมปฏิบัติการรบในเอเชียแปซิฟิกทั้งหมด

⁴² Gallipoli เป็นสมรภูมิรบซึ่งทหารออสเตรเลียเข้าปฏิบัติการในสงครามโลกครั้งที่ 1 ยาวนานถึง 8 เดือนโดยมีทหารชาวออสเตรเลียเสียชีวิตถึง 25,000 ราย

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ และระหว่างพิธีได้กล่าวปาฐกถาที่มีความตอนหนึ่งแสดงความสำนึกในบุญคุณที่คุณบุญผ่องได้เสียสละชีวิตให้ความช่วยเหลือเชลยศึก และได้มอบประกาศนียบัตร “หนี้ที่ใช้ไม่หมด” (unrepayable debt) แก่ครอบครัวสิริเวชชะพันธ์ด้วย (ลำไย สิริเวชชะพันธ์, 2555 น.9)

อนุสรณ์สถานช่องเขาขาด ประกอบด้วย 2 ส่วน คือทางเดินเท้าในการสำรวจอดีตทางรถไฟสายมรณะบริเวณช่องเขาขาดที่มีระยะทางทั้งหมด 4.1 กิโลเมตร และอาคารพิพิธภัณฑสถาน โดยจุดประสงค์ของการสื่อความหมายแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมนี้มีจุดประสงค์เพื่อที่ต้องการให้ผู้เข้าชมซึ่งรวมไปถึงชนรุ่นหลังได้ตระหนักว่าไม่ควรมัวเร่งรีบเร่งสร้างทางรถไฟสายมรณะเกิดขึ้นอีก และเพื่อเคารพต่อทุกท่านที่เกี่ยวข้องกับทางรถไฟสายนี้ (Mick Clarke , สัมภาษณ์เมื่อ 3 ตุลาคม 2560) ดังนั้นการสื่อความหมายของอนุสรณ์สถานช่องเขาขาดใช้ประสบการณ์ของเชลยศึกเป็นแกนกลางในการเล่าถึงการสร้างทางรถไฟสายมรณะ โดยไม่ได้มีแค่ประสบการณ์ของเชลยศึกชาวออสเตรเลียแต่รวมถึงชนชาติอื่น หากแต่เป็นการเล่าถึงจากมุมมองของเชลยศึกชาวออสเตรเลีย⁴³

จุดที่กล่าวถึงคุณบุญผ่องอยู่ในอาคารพิพิธภัณฑสถาน ภายในห้องจัดแสดงในหัวข้อที่ชื่อ “โลกภายนอก” หัวข้อนี้ได้เล่าถึงชีวิตของเชลยศึกซึ่งอาจเรียกได้ว่าถูกลี้ภัยจากโลกภายนอกให้เผชิญชะตากรรมโดยลำพัง สาเหตุส่วนหนึ่งมาจากการที่ประเทศไทยได้รับความกดดันจากญี่ปุ่นให้ประกาศสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตรตั้งแต่ 25 มกราคม พ.ศ. 2485 อย่างไรก็ตามในเวลาต่อมาจึงได้ปรากฏเรื่องราวของคุณบุญผ่องที่ให้การช่วยเหลือเชลยศึกแบบลับ ๆ ร่วมกับองค์กร V ในเดือนกันยายน พ.ศ. 2485

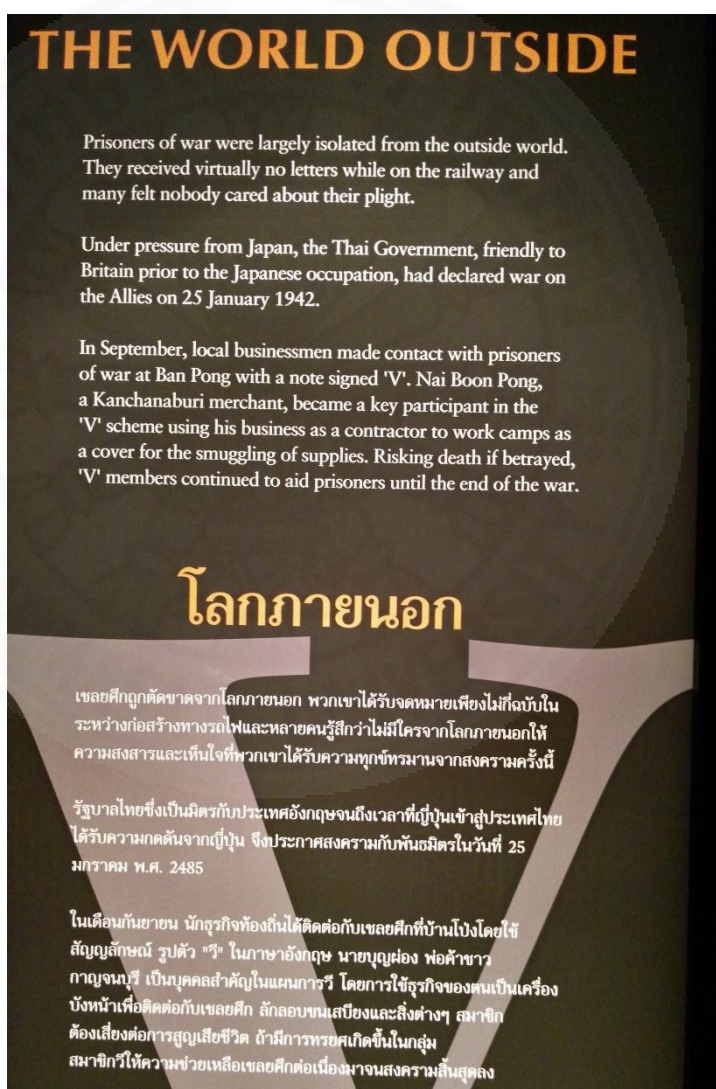
Mick Clarke ผู้จัดการ อนุสรณ์สถานช่องเขาขาดเล่าถึงความจำเป็นที่ต้องเล่าถึงคุณบุญผ่อง ในนิทรรศการซึ่งจัดขึ้นว่า “หากปราศจากความช่วยเหลือของคุณบุญผ่องและครอบครัวของเขา ซึ่งได้แอบนำยา อาหาร และ รวมถึงแลกเช็คเป็นเงินสดโดยวิธีใต้ดินมาให้แก่เชลยศึกแล้ว เชลยศึกอีกจำนวนมากคงต้องตาย ...เชลยศึกชาวออสเตรเลียที่เคยอยู่ที่นี้ และ เชลยศึกจากฝ่ายสัมพันธมิตรคนอื่น ๆ ที่นี่จึงใส่ใจคุณบุญผ่องเป็นพิเศษ เขาเป็นผู้ช่วยหลักในการช่วยชีวิตคน โดยเฉพาะการที่เขาช่วยหามาให้” (Mick Clarke , สัมภาษณ์เมื่อ 3 ตุลาคม 2560) นอกจากนี้เขายังเล่าว่าหากไม่ได้บุญผ่องคอยประสานงานระหว่างเชลยศึกและองค์กรลับ V ที่ให้ความช่วยเหลือเชลยศึก หากปราศจากการประสานงานกับองค์กร V เชลยศึกอีกมากคงต้องเสียชีวิตลง โดยเฉพาะค่ายเชลยศึกที่อยู่ในป่าเขาธูระกันดาร และชื่อคุณบุญผ่องเป็นชื่อเดียวที่เชลยศึกพูดถึง (Mick Clarke, สัมภาษณ์เมื่อ 3 ตุลาคม 2560)

43

สามารถอ่านรายละเอียดการจัดสร้างพิพิธภัณฑสถานช่องเขาขาดได้ในภาคผนวก

ป้ายจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ได้เล่าถึงคุณบุญผ่องไว้ดังนี้

“ในเดือนกันยายน นักธุรกิจท้องถิ่นได้ติดต่อกับเชลยศึกที่บ้านโป่ง โดยใช้สัญลักษณ์ รูปตัว “วี” ในภาษาอังกฤษ นายบุญผ่อง พ่อค้าชาวกาญจนบุรี เป็นบุคคลสำคัญในแผนการวี โดยการใช้ธุรกิจของตนเป็นเครื่องบังหน้าเพื่อติดต่อกับเชลยศึก ถัก絡บนเสปียงและสิ่งต่าง ๆ สมาชิกต้องเสี่ยงต่อการสูญเสียชีวิต ถ้ามีการทรยศเกิดขึ้นในกลุ่ม สมาชิกวีให้ความช่วยเหลือเชลยศึกต่อเนื่องมาจนสงครามสิ้นสุดลง”(เนื้อความจากป้ายจัดแสดงภายในอาคารนิทรรศการ ช่องเขาขาด พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติความทรงจำ จากการเดินทางเข้าชมพิพิธภัณฑ์ในวันที่ 6 ธ.ค. พ.ศ. 2558)

ภาพที่ 4.6 ป้ายจัดแสดงหัวข้อ ‘โลกภายนอก’ ภายในอาคารนิทรรศการ อนุสรณ์สถานช่องเขาขาดป้ายนี้ได้เล่าถึงความช่วยเหลือของคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ที่ทำงานร่วมกับองค์กร “วี” ตั้งแต่เดือนกันยายน พ.ศ. 2485 (ผู้วิจัยถ่ายภาพด้วยตนเองไว้เมื่อวันที่ 6 ธ.ค. พ.ศ. 2558)

การสื่อความหมายถึงประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ที่เป็นไปในทิศทางของกลุ่มอดีตเชลยศึก เนื้อความมีการสื่อความหมายคุณบุญผ่องว่าเป็น “สมาชิกคนสำคัญของปฏิบัติการใต้ดิน” ดังนั้นการค้าขายกับญี่ปุ่นของคุณบุญผ่องเป็น “กิจการบังหน้า” เพื่อช่วยเหลือเชลยศึก และจึงเน้นย้ำว่าเสี่ยงต่อชีวิตหากมีการ “ทรยศภายในกลุ่ม” ภาพลักษณ์ของคุณบุญผ่องจากคำอธิบายนี้ทำให้มองเห็นถึงงานปฏิบัติการใต้ดินของคุณบุญผ่องทำเป็นลักษณะองค์กรมากกว่าจะทำได้ด้วยบุคคลเดียว อาจอธิบายแนวคิดการสื่อความหมายนี้ได้ว่าหากการสื่อความหมายถึงกลุ่มเชลยศึกชาวออสเตรเลียโดยภาพรวมมีจุดหมายที่ต้องการชี้ให้เห็นว่าเพราะความสามัคคีในกลุ่มจึงทำให้เชลยศึกชาวออสเตรเลียสามารถรักษาชีวิตไว้ได้มากกว่าชนชาติอื่น แนวคิดนั้นก็ปรากฏแก่การเล่าถึงคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ด้วย การสื่อความหมายถึงคุณบุญผ่องในพิพิธภัณฑสถานแห่งนี้สะท้อนถึงความ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของผู้ปฏิบัติงานไม่เพียงคุณบุญผ่อง แต่รวมถึงองค์กรลับ วี และเชลยศึก หากขาดสิ่งนี้ไปแล้วการช่วยเหลือชีวิตของเชลยศึกคงเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้เป็นใจความสำคัญ

(2) พิพิธภัณฑสถานรถไฟสายไทย - พม่า(Thailand - Burma Railway Center)

พิพิธภัณฑสถานแห่งนี้เป็นพิพิธภัณฑสถานเอกชน ดำเนินงานโดยชาวออสเตรเลีย และหุ้นส่วนชาวไทย โดยชาวไทยช่วยจัดการในเรื่องพื้นที่ตั้งพิพิธภัณฑสถาน และชาวออสเตรเลียทำหน้าที่ในการดูแลนิทรรศการเนื้อหาต่าง ๆ ที่นำเสนอในพิพิธภัณฑสถาน นอกจากตัวนิทรรศการแล้ว ที่นี้เป็นศูนย์รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับทางรถไฟสายมรณะที่ดำเนินงานโดยชาวออสเตรเลีย พวกเขาทำการวิจัยและค้นหาร่องรอยทางรถไฟ และโครงสร้างที่หลงเหลืออยู่ นอกจากเหนือจากบริเวณที่ทางรถไฟไทย อนุรักษ และเดินทางรวบรวมประวัติเชลยศึกที่เข้ามายังประเทศไทยด้วยตัวเองและคณะทำงาน นอกจากนี้ยังอำนวยความสะดวกเรื่องข้อมูลให้แก่ผู้สนใจรวมถึงญาติเชลยศึก และจัดทัวร์เพื่อเยี่ยมชมโครงสร้างทางรถไฟสายมรณะที่พวกเขาทำการวิจัย

Rod Beattie ผู้ก่อตั้งพิพิธภัณฑสถานนี้เล่าถึงการวิจัยและสืบค้นข้อมูลของพิพิธภัณฑสถานว่า “ตัวผมเองไม่ได้เกี่ยวข้องกับทางรถไฟ ดังนั้นผมถึงสามารถสืบค้นและเก็บข้อมูลจากฝ่ายต่าง ๆ โดยไม่เลือกข้างอย่างเที่ยงตรง และนั่นเองเป็นจุดเริ่มต้นของออฟฟิศเรา⁴⁴ ข้อมูลทุกอย่างที่ปรากฏที่นี่มาจากเอกสารต้นฉบับ ไม่ได้มาจากหนังสือที่อดีตเชลยศึกเป็นผู้เขียน แต่มาจากบันทึกประจำวันของเชลยศึก โดยเนื้อหาบันทึกบางเล่มต้องศึกษาอย่างระมัดระวัง นี่เป็นวิธีการที่เราทำรายงานข้อมูล จุดหมายของเราเพื่อบันทึกเรื่องราวที่เกิดขึ้นบนทางรถไฟสายไทย-พม่าได้อย่างถูกต้อง” (Rod Beattie, สัมภาษณ์เมื่อ 31 กรกฎาคม 2560)

⁴⁴ ในที่นี้หมายถึงส่วนรวบรวมข้อมูลเชลยศึกของพิพิธภัณฑสถาน

หัวใจสำคัญของการสื่อความหมายทางรถไฟสายมรณะหรือที่นี้เรียกว่าชื่อที่มีตั้งแต่เริ่มแรกว่าทางรถไฟสายไทย-พม่า ไม่ได้อยู่ที่การจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์เพียงอย่างเดียว แต่อยู่ที่คลังข้อมูลจากงานวิจัยของคุณ Rod Beattie และคณะผู้ทำงานพิพิธภัณฑ์ ดังนั้นในการศึกษาการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ที่พิพิธภัณฑ์ทางรถไฟสายไทย-พมานี้จึงศึกษาผ่านองค์ประกอบ 3 อย่างคือ การจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ งานวิจัยของคุณ Rod Beattie ที่รวบรวมไว้ในหนังสือ The Death Railway, a brief history of Thailand Burma Railway, 2015 และประสบการณ์ของคุณ Rod Beattie จากงานวิจัย

(2.1) การจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์

คุณ Rod Beattie เล่าว่าพิพิธภัณฑ์ต้องการนำเสนอเนื้อหาทุกด้านอย่างครบถ้วนด้วยความเข้าใจ และสมดุล ดังนั้นในภาพรวมของการจัดแสดงนิทรรศการจึงมีเนื้อหาที่เล่าถึงฝั่งเชลย ฝั่งญี่ปุ่นและจากชาวไทยในพื้นที่ (Rod Beattie, สัมภาษณ์เมื่อ 31 กรกฎาคม 2560)

การสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่องผ่านการจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์ ทางพิพิธภัณฑ์มองคุณบุญผ่องเป็นสัญลักษณ์แห่งความช่วยเหลือจากไทยที่มีให้กับเชลยศึก แต่พอคำซึ่งให้ความช่วยเหลือเชลยศึกไม่ได้มีแค่คุณบุญผ่องคนเดียว เนื่องจากทางพิพิธภัณฑ์ยังสืบหาไม่ได้ครบถ้วน ดังนั้นทางพิพิธภัณฑ์จึงแก้ปัญหาโดยการให้ข้อมูลของพ่อค้าท่านอื่นที่สามารถค้นข้อมูลเพื่อให้ผู้ชมรู้ว่าไม่ได้มีแค่คุณบุญผ่องคนเดียวที่เป็นพ่อค้าที่ทำการค้ากับญี่ปุ่นและได้ช่วยเหลือเชลยศึกไว้

บริเวณการจัดแสดงความช่วยเหลือจากชาวไทย อยู่ที่ชั้น 2 ของอาคารพิพิธภัณฑ์ แยกเป็น 2 จุดหลัก คือ ภายในโถงจัดแสดง ซึ่งจัดแสดงในรูปแบบป้าย บอกเล่าบทบาทของพ่อค้าไทยที่มีบทบาทในการช่วยเหลือเชลยศึกเช่น คุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ และคุณ ลี สุน

อีกจุดหนึ่งคือ ส่วนคอฟฟี่ช็อปของพิพิธภัณฑ์ มีการจัดแสดงภาพแผนที่กระจกพร้อมคำอธิบายในภาพเป็นภาพเรือเสปียงของพ่อค้าทางน้ำนำสินค้ามาส่งแก่ค่ายสร้างทางรถไฟ มีทหารญี่ปุ่นยืนคุมที่ริมตลิ่ง มีเชลยศึกคอยขนเสปียง ในภาพเห็นเสปียงภายในเรือซึ่งมีการแอบซ่อนถ่านไฟฉาย ยา ฯลฯ เป็นจุดเล็ก ๆ ในการพบและพูดคุยกับคุณ Rod Beattie ผู้ก่อตั้งพิพิธภัณฑ์ เขาได้ให้ความสำคัญกับจุดนี้เป็นพิเศษ และอธิบายการทำงานของบุญผ่องในฐานะพ่อค้าที่ให้ความช่วยเหลือเชลยศึกในทางลับจากภาพนี้ (Rod Beattie, สัมภาษณ์เมื่อ 31 กรกฎาคม 2560) ภาพที่พูดถึงนี้สื่อถึงการช่วยเหลือจากชาวไทยที่ลักลอบนำสิ่งของต้องห้ามให้แก่เชลยศึก นี่เป็นปฏิบัติการลับเป็นบทบาทของชาวไทยที่ชัดเจนระหว่างการสร้างทางรถไฟสายไทย-พม่า หรือทาง

รถไฟสายมรณะ อาจเรียกได้ว่าเป็นลูกเล่นของพิพิธภัณฑน์ หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการสื่อความหมายถึงการช่วยเหลือของชาวไทยได้ตรงคอนเซ็ปต์ที่สุด เพราะหากผู้เข้าชมไม่สังเกต ผู้เข้าชมอาจไม่สังเกตเห็นว่าเป็นภาพอะไร มีความสำคัญอย่างไร ก็อาจมองเป็นภาพประวัติชีวิตท้องถิ่นในยุคหนึ่งทั่วไป แต่เมื่อชำมองใกล้ ๆ และค่อย ๆ สืบค้นลงยังภาพนั้นจึงค่อยพบเห็นว่าภาพกำลังสื่อสารเรื่องราวการลักลอบช่วยเหลือเชลยศึกของพ่อค้าเสียบงบนายน้ำแควน้อย เช่นเดียวกับการช่วยเหลือเชลยศึก ถ้าไม่ได้จับสังเกตแล้วก็ไม่อาจรู้ได้ว่าคุณบุญผ่องซึ่งเป็นพ่อค้าคนหนึ่งบนแม่น้ำแควน้อยกำลังลักลอบช่วยเหลือเชลยศึกอยู่

(2.2) เนื้อหาการช่วยเหลือเชลยศึกของพ่อค้าชาวไทยที่ปรากฏในหนังสือ The Death Railway , a brief history of Thailand Burma Railway, 2015

เนื้อหาการช่วยเหลือเชลยศึกของพ่อค้าชาวไทยอยู่ในหัวข้อการช่วยเหลือสู่เชลยศึก (Help to the prisoners) ที่นี้เล่าถึงบุญผ่องในฐานะตัวแทนของชาวไทยที่ได้ให้ความช่วยเหลืออดีตเชลยศึกในการเชื่อมโยงความช่วยเหลือระหว่างองค์กรลับที่ใช้สัญลักษณ์ “V” เช่นเดียวกับที่ อนุสรณ์สถานช่องเขาขาด โดย Rod Beattie ได้เล่าผ่านพิพิธภัณฑน์แห่งนี้ว่า แม้ว่าชาวกาญจนบุรีจะให้ความเห็นใจและให้ความช่วยเหลือเชลยศึกเช่นแอบให้อาหาร ฯลฯ แต่ความช่วยเหลือเป็นไปได้น้อยตามกำลังที่พวกเขาจะทำได้ อย่างไรก็ตามยังมีความช่วยเหลือจากอีกทางหนึ่งปรากฏขึ้นทางใต้ของเส้นทางรถไฟสายนั้นนั่นคือ บริเวณ อ. หนองปลาตุก จ.ราชบุรี โดยที่นั่นเองซึ่งเป็นจุดส่งต่อความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมจากองค์กรลับที่ใช้สัญลักษณ์ V เป็นสื่อกลางในการทำงาน โดยองค์กรนี้ทำหน้าที่ระดมทุน เป็นตัวกลางในการส่งข่าวสาร และจัดหาข้าวของที่จำเป็นรวมถึงยาเพื่อส่งต่อไปยังเชลยศึกที่ถูกเกณฑ์มาสร้างทางรถไฟ(สรุปความจากRod Beattie, 2015, p. 101)

นอกจากนี้ในหนังสือยังกล่าวถึงคุณบุญผ่องและบุตรสาวในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของผู้ประสานความช่วยเหลือจากองค์กร V เพื่อส่งต่อความช่วยเหลือจากองค์กรเข้าไปยังเชลยศึก

“นักธุรกิจท้องถิ่น 2 ท่านได้แก่นายบุญผ่อง สิริเวชพันธ์ และนายลี สุน แสดงให้เห็นอย่างโดดเด่นถึงความกล้าหาญในการกระจายความช่วยเหลือ(ด้านมนุษยธรรมจากองค์กรลับนี้) ในฐานะที่พวกเขาได้รับสัมปทานจากญี่ปุ่น(ในการจัดหาสินค้าที่ต้องการ) พวกเขาสามารถเข้าเยี่ยมเยียนค่ายเชลยศึกต่าง ๆ บนทางรถไฟจนถึงบริเวณท่าขนุน โดยในการลำเลียงยาและสิ่งของจำเป็นต่าง ๆ ที่องค์กรลับ V ให้การสนับสนุนจำเป็นต้องนำแอบซ่อนเข้าไปในค่ายอย่างมืดชิด และในบางโอกาสลูกสาวของคุณบุญผ่องจะติดตามเรือของพ่อไปยังค่ายทหารญี่ปุ่นด้วยเพื่อเบี่ยงเบนความสนใจของบรรดาทหารยามญี่ปุ่นในค่ายระหว่างที่คุณบุญผ่องแอบส่งเวชภัณฑ์ และ

สิ่งของจำเป็นเหล่านั้น ขณะที่บุญผ่องเป็นตัวกลางเชื่อมโยงองค์กรลับ V ให้ความช่วยเหลือแก่เชลยศึก เขาก็ให้เชลยศึกหยิบยืมเงินทองเพื่อใช้จ่ายซื้อสิ่งของอื่น ๆ ด้วย⁴⁵” (Rod Beattie, 2015, p.102)

นอกจากนี้คุณ Rod Beattie ได้เล่าว่าเมื่อสงครามสิ้นสุดลง คุณบุญผ่องได้รับการเสนอชื่อเพื่อรับรางวัลจากรัฐบาลอังกฤษ แต่รัฐบาลอังกฤษปฏิเสธที่จะจ่ายคืน หนี้ซึ่งกลุ่มเชลยศึกได้หยิบยืมจากคุณบุญผ่องเพื่อซื้อสิ่งของจำเป็นระหว่างการสร้างทางรถไฟ ดังนั้น สภากาชาดจึงได้เข้ามามีบทบาทในการจ่ายหนี้สินที่มีมากกว่า 7,000 ปอนด์ในเวลานั้นแทน (Rod Beattie, 2015, p.102)

(2.3) ประสบการณ์ของคุณ Rod Beattie จากการวิจัย

คุณ Rod Beattie ใช้เวลา 23 ปีในการรวบรวมและวิจัยข้อมูล การสร้างทางรถไฟสายมรณะ แรงบันดาลใจของเขาเริ่มจากการที่เขาเป็นผู้ดูแลสุสานสัมพันธมิตร อ. เมือง จ. กาญจนบุรีและพบว่าญาติของเชลยศึกที่มาเยี่ยมสุสานต่างต้องการทราบเรื่องราวของ เชลยศึกผู้ที่เสียชีวิตไปเหล่านั้น แต่ไม่มีพิพิธภัณฑ์ในกาญจนบุรีไทยให้ข้อมูลได้ เขาจึงเริ่มดำเนินงาน ค้นคว้าวิจัยข้อมูลและได้นำข้อมูลเหล่านั้นจัดทำเป็นพิพิธภัณฑ์ร่วมกับคณะทำงาน

ความเชี่ยวชาญประวัติศาสตร์การสร้างทางรถไฟ รวมถึงการ รวบรวมคอลเล็กชั่น ที่เกี่ยวข้องกับสร้างทางรถไฟสายมรณะนี้ทำให้หลายต่อหลายครั้งเมื่อมีการสื่อ ความหมาย หรือนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับทางรถไฟสายมรณะ เชลยศึก หรือเรื่องของบุญผ่อง สิริ เวชชะพันธ์ จึงพบชื่อของคุณ Rod Beattie ร่วมอยู่ในทีมที่ปรึกษา รวมถึงละครทางโทรทัศน์เรื่องบุญ ผ่อง(2556) หรือแม้แต่การศึกษาข้อมูลเพื่อสร้างสรรค์ละครเวทีเรื่อง วีระบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล(2560) คุณมารุต สาโรวิทก็ได้เดินทางมายังพิพิธภัณฑ์ที่คุณ Rod Beattie ได้ก่อตั้ง

คุณ Rod Beattie พำนักอยู่ที่กาญจนบุรีมานานและเคยเป็น ผู้ดูแลสุสานสัมพันธมิตรมีหลายครั้งที่เขาได้นำญาติของเชลยศึกไปยังบ้านสิริโอสธ ญาติของเชลยศึก ได้พบปะกับคุณลำไย สิริเวชชะพันธ์ ซึ่งตรงกับประสบการณ์ที่คุณลำไยได้ถ่ายทอดว่าบางครั้งญาติของ เชลยศึกได้มาเยี่ยมเยียนยังบ้านสิริโอสธเพื่อทำความรู้จักถึงเรื่องราวของคุณบุญผ่อง(ลำไย สิริเวชชะ พันธ์ สัมภาษณ์เมื่อ 31 ตุลาคม 2558)

45

Two local businessmen, Nai Boonpong Sirivejjabhandu and Nai Lee Soon, displayed remarkable courage in providing this aid to PoWs. As supply contractors to the Japanese they were able to visit many of the camps as far up the railway as Tha Khanun. Hidden among legitimate supplies were essential drugs and other supplies paid for by the 'V' organization. On occasions Boonpong's daughter would travel on his boat to distract the Japanese guards while Boonpong delivered the supplies. As well as acting as the conduit for the 'V' supplies, Boonpong would cash cheques for PoW officers to allow them to purchase additional supplies. (Rod Beattie, 2015, p.102)

คุณ Rod Beattie ให้ความคิดเห็นว่าการสื่อความหมายถึงทางรถไฟสายมรณะมักเกี่ยวข้องกับทางการเมือง แต่หลายครั้งจุดประสงค์ทางการเมืองกลับทำลายโอกาสในการนำเสนอความจริงทางประวัติศาสตร์ เขายกตัวอย่างถึงภาพยนตร์เรื่อง *The Railway Man* (2014) ซึ่งทางทีมสร้างเคยขอคำแนะนำจากเขา อย่างไรก็ตามคำแนะนำที่เขาให้ไปหลายจุดทางทีมสร้างกลับไม่ได้เห็นด้วยกับเขา คุณ Rod Beattie เล่าว่าภาพยนตร์เรื่องนี้สร้างจากหนังสืออัตชีวประวัติของอดีตเชลยศึกชาวอังกฤษ Eric Lomax แต่กลุ่มผู้สร้างเป็นชาวออสเตรเลีย ดังนั้นจึงมีการสอดแทรกเนื้อหาที่สามารถสื่อถึงชาวออสเตรเลียลงไปด้วยแม้ว่าจะไม่ได้ปรากฏในหนังสือก็ตาม นั้นยังพอเป็นสิ่งที่ยอมรับได้ แต่บางจุดก็เติมแต่งเกินจากความเป็นจริงไปมาก⁴⁶ ดังนั้นแม้จะเป็นภาพยนตร์ที่ดีแต่ไม่ได้เป็นไปตามประวัติศาสตร์ “โอกาสในการให้ข้อมูลความจริงจากเนื้อหาที่ปรากฏในเรื่องจึงถูกละทิ้งไป” (Rod Beattie, สัมภาษณ์เมื่อ 31 กรกฎาคม 2560)

จะเห็นได้ว่าพิพิธภัณฑสถานรถไฟสายไทย-พม่า ให้ความสำคัญในการเล่าถึงคุณบุญผ่องในแง่ของการเป็นตัวแทนของชาวไทยที่ให้ความช่วยเหลือแก่เชลยศึก โดยงานที่แท้จริงของเป็นของคุณบุญผ่องคือเป็นคนกลางเชื่อมโยงความช่วยเหลือจากองค์กรลับ V และให้ความช่วยเหลือให้กู้เพื่อให้กลุ่มเชลยศึกใช้จ่ายซื้อสิ่งของที่จำเป็นเป็นหลัก อย่างไรก็ตามสิ่งที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑสถานไม่ได้นำเสนอข้อมูลทั้งหมดที่พิพิธภัณฑสถานมี การจัดนิทรรศการเป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้นบางเนื้อหาที่ไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับภาพรวมของนิทรรศการไม่ได้ถูกใส่เข้าไป เช่น การจ่ายเช็คเงินสดของกลุ่มเชลยศึกแก่คุณบุญผ่อง ข้อมูลที่ไม่ถูกจัดแสดงเหล่านั้นทางพิพิธภัณฑสถานเก็บรวบรวมไว้เป็นอย่างดีแต่พิพิธภัณฑสถานจะอนุญาตให้ใช้ข้อมูลเมื่อมีผู้ร้องขอ ดังนั้นจึงพบว่าชื่อของ Rod Beattie และชื่อของพิพิธภัณฑสถานแห่งนี้ได้ปรากฏอยู่บนสื่อที่เกี่ยวข้องกับทางรถไฟสายไทย-พม่า อาทิ หนังสือเรื่อง *The Colonial of Tamarkan* โดย Julie Summer, *Descent in to Hell* (โดย Peter Brune) นั้นเพราะผู้เขียนได้ทำการศึกษาหาข้อมูลจากพิพิธภัณฑสถานรถไฟสายไทย-พม่าแห่งนี้ หรือแม้แต่ในละครโทรทัศน์เรื่องบุญผ่อง(2556) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าคุณ Rod Beattie ค่อนข้างมีบทบาทในการสื่อความหมายทางรถไฟสายมรณะในปัจจุบันมาก

⁴⁶ โดยเฉพาะจากที่ Eric ได้รับการช่วยเหลือจากที่คุมขังในของทหารญี่ปุ่นในค่ายด้วยความช่วยเหลือจากพลร่มชาวออสเตรเลีย แต่ในบันทึกจริงแล้วเขาถูกคุมขังในคุกซางที่สิงคโปร์และถูกปล่อยตัวหลังจากสงครามสิ้นสุดลง (Rod Beattie, สัมภาษณ์เมื่อ 31 กรกฎาคม 2560)

4.3.2 การสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่องจากกลุ่มผู้เฝ้ามอง (By Stander)

4.3.2.1 กลุ่มคนผู้ทำการสื่อความหมาย

(1.) กลุ่มคนในพื้นที่มรดกทางวัฒนธรรม คือ คุณดนัย วัฒนกร ที่ปรึกษาผู้ว่าราชการจังหวัดกาญจนบุรี ด้านการท่องเที่ยวและกีฬา ตัวแทนจากจังหวัดกาญจนบุรีจัดงานสัปดาห์สะพานข้ามแม่น้ำแคว ปี 2560 ซึ่งได้นำประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์มานำเสนอในรูปแบบละครเวที วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล(2560)

(2.) คนนอกพื้นที่มรดกทางวัฒนธรรม คือ ศาสตราจารย์คลินิก เกียรติคุณ นายแพทย์ กริช โภธิสุวรรณ ราชวิทยาลัยศัลยแพทย์ ผู้ประสานงานโครงการทุน The Weary Dunlop-Boonpong Exchange Fellowship ศุภพร ปฐมบุหงศ์ ผู้อำนวยการสำนักการกายภาพบำบัดจากสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส ซึ่งอำนวยความสะดวกและจัดฉายละครโทรทัศน์เรื่องบุญผ่อง (2556) และเพ็ญศิริ เสวตวิหารี ผู้เขียนบท และโปรดิวเซอร์ละครโทรทัศน์เรื่องบุญผ่อง (2556) จาก บจก.ฮัมมโนก้า เกรียงกานต์ กาญจนะโกคิน ประธานเจ้าหน้าที่บริหารร่วม บริษัท อินเด็กซ์ ครีเอทีฟ วิลเลจ จำกัด(มหาชน) ผู้ควบคุมการผลิตละครเวทีเรื่อง วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล(2560) และคุณมารุต สาโรวาท ผู้กำกับละครเวทีเรื่อง วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล(2560)

ในการอธิบายการสื่อความหมายขอแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ

(1.) The Weary Dunlop-Boonpong Exchange Fellowship (2.) ละครโทรทัศน์เรื่องบุญผ่อง(2556) และ (3.) ละครเวทีเรื่อง วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล(2560)

4.3.2.2 การสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่องที่ปรากฏ

(1.) The Weary Dunlop-Boonpong Fellowship⁴⁷

ทุน The Dunlop - Boonpong Exchange Fellowship เกิดจากการสื่อความหมายประวัติการสร้างทางรถไฟสายมรณะ ผลของการดำเนินงานของทุนเกิดประโยชน์แก่ ศัลยแพทย์ไทยในต่างจังหวัด ช่วยในการอนุรักษ์เรื่องราวของคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ และเรื่องราวของ Sir Edward Dunlop ในประเทศไทย และส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างไทยและออสเตรเลียทั้งในระดับประชาชนต่อประชาชน และระหว่างองค์กร

ในปีพ.ศ.2528 ขณะที่ Sir Edward Dunlop อดีตเชลยศึก กลับมาเยือนไทยในวาระวัน Anzac ที่ จ. กาญจนบุรี เขาและเพื่อนเชลยศึกได้ปรึกษากันเพื่อจัดตั้งกองทุนเพื่อระลึกถึงเหตุการณ์และตอบแทนความช่วยเหลือจากฝ่ายไทย จึงเกิดเป็นทุน The Weary Dunlop - Boonpong Fellowship และสาเหตุที่มีชื่อคุณบุญผ่องอยู่ในชื่อทุนด้วยเพราะ Sir Edward Dunlop

⁴⁷ ที่มาของทุนโดยละเอียดอยู่ในภาคผนวก

ได้เสนอขึ้น และเขาได้เปิดเผยเป็นครั้งแรกแก่เพื่อนเชลยศึกชาวออสเตรเลียว่าบุญผ่องนั้นเองที่เป็นคนเสี่ยงชีวิตลักลอบนำยา เงินทุน และชิ้นส่วนวิทยุเข้าค่ายเชลยศึก (ลำไย สิริเวชชะพันธ์, 2555 น.9)

เนื่องจาก Sir Edward Dunlop เป็นแพทย์จึงต้องการให้ทุนสร้างประโยชน์แก่วงการแพทย์ไทย ดังนั้นเมื่อรวบรวมทุนได้มากเป็นจำนวน 130,000 เหรียญออสเตรเลีย (ประมาณ 2.34 ล้านบาทในขณะนั้น) จึงติดต่อกับราชวิทยาลัยศัลยแพทย์แห่งประเทศไทยเพื่อมอบทุน โดยผู้แทนจาก Sir Edward Dunlop ได้เข้าพบ ศ. นพ. กษาน จาติกวณิช ประธานราชวิทยาลัยศัลยแพทย์แห่งประเทศไทย อย่างไรก็ตาม ศ. นพ. กษาน พิจารณาว่าหากนำทุนนี้ไปซื้ออุปกรณ์การแพทย์จะไม่เป็นประโยชน์เท่าที่ควรเพราะเงินจะหมดไปโดยที่อุปกรณ์เหล่านั้นจะไปตกอยู่กับโรงพยาบาลเพียง 1-2 แห่ง แต่หากนำทุนให้ศัลยแพทย์ไทยได้มีโอกาสไปฝึกอบรมระยะสั้นที่ประเทศออสเตรเลียจะเกิดประโยชน์กว่า ดังนั้นกองทุน The Weary Dunlop-Boonpong Exchange Fellowship จึงได้เป็นทุนเพื่อส่งศัลยแพทย์ไทยไปฝึกอบรมทักษะระยะสั้นที่ประเทศออสเตรเลีย (กริช โพธิ์สุวรรณ, สัมภาษณ์เมื่อ 8 ก.พ. 2561)

เงื่อนไขหลักในการรับทุนคือ ต้องเป็นศัลยแพทย์ในโรงพยาบาลต่างจังหวัด เนื่องจากแพทย์ในโรงพยาบาลต่างจังหวัดมีโอกาสน้อยที่จะเข้าถึงความรู้ เครื่องมือ และเงินทุน การให้ทุนจะพิจารณาผู้สมัครจาก กาญจนบุรี ราชบุรี และนครปฐมก่อน เพราะเป็นจังหวัดที่เกี่ยวข้องกับการสร้างทางรถไฟสายมรณะ และเชลยศึกโดยตรง

นายแพทย์อรรถพร วิเศษชู นายแพทย์ชำนาญการ กลุ่มงานศัลยกรรม โรงพยาบาลพหลพลพยุหเสนา จ. กาญจนบุรี แพทย์ผู้ได้รับทุนในปี 2560 เล่าว่าเข้ารู้จักทุนนี้มานานแล้วตั้งแต่ศึกษาต่อด้านศัลยศาสตร์ ที่ ร.พ. พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวซึ่งที่นั่นมีอาจารย์เคยได้รับทุนนี้ 5-6 คน และสำหรับศัลยแพทย์ทุนนี้เป็นที่รู้จักดี “ทุกคนรู้อยู่ละ ถ้าเกิดเข้าไปในเว็บไซต์ก็จะมี part หนึ่งเลยเป็นของ Dunlop – Boonpong Exchange fellowship” (นายแพทย์อรรถพร วิเศษชู, สัมภาษณ์ เมื่อ 2 มี.ค. 2561)

นายแพทย์ธนะเชษฐ กังสัททรกุล นายแพทย์ชำนาญการพิเศษ กลุ่มงานศัลยกรรม โรงพยาบาลพหลพลพยุหเสนา จ. กาญจนบุรี แพทย์ผู้ได้รับทุนซึ่งได้เข้ารับการฝึกอบรมในปี 2552 เล่าว่า การไปอบรมไม่ใช่แค่ไปดูแต่ได้ลงมือปฏิบัติร่วมกับทีมแพทย์ออสเตรเลีย หลังจากผ่านการอบรมและกลับมายังประเทศไทย นายแพทย์ธนะเชษฐได้นำความรู้ด้านการแพทย์ฉุกเฉินที่ได้รับมาจัดอบรมให้พยาบาลในโรงพยาบาล และต่อมาจึงได้เผยแพร่การอบรมไปที่โรงพยาบาลอื่นอีกด้วย นอกจากนี้นายแพทย์ธนะเชษฐได้มีโอกาสช่วยคุณลำไย สิริเวชชะพันธ์ในการแนะนำประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์แก่คณะทัวร์ตามรอย “บุญผ่อง” ที่เป็นโครงการต่อเนื่องจากละครเรื่องบุญผ่อง (2556) เป็นครั้งแรก (นายแพทย์ธนะเชษฐ กังสัททรกุล, สัมภาษณ์ เมื่อ 2 มี.ค. 2561)

ทุน The Weary Dunlop-Boonpong Exchange Fellowship มีองค์กรที่ร่วมกันบริหารจัดการ 2 องค์กรหลัก นั่นคือ ราชวิทยาลัยศัลยแพทย์แห่งประเทศไทย และ ราชวิทยาลัยศัลยแพทย์ออสเตรเลีย

ศาสตราจารย์คลินิกเกียรติคุณ นายแพทย์ กริช โภธิสุวรรณ ผู้ประสานงานโครงการทุน The Weary Dunlop-Boonpong Exchange Fellowship จากราชวิทยาลัยศัลยแพทย์แห่งประเทศไทย เล่าถึงผลหลังจากศัลยแพทย์ไทยได้รับการฝึกอบรมผ่านโครงการนี้ว่า ศัลยแพทย์เหล่านั้น ได้นำวิชาที่เรียนรู้กลับไปพัฒนาหน่วยงานของตนเอง บางคนนำความรู้ไปใช้ผ่าตัดเคสที่ยากและไม่เคยทำมาก่อน เช่น การผ่าตัดหัวใจ บางคนสามารถตั้งหน่วยงานใหม่ขึ้นในโรงพยาบาลเพื่อรักษาผู้ป่วยได้สำเร็จ นอกจากนี้ยังพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างราชวิทยาลัยศัลยแพทย์ไทย และราชวิทยาลัยศัลยแพทย์ออสเตรเลียในด้านความร่วมมือทางวิชาการ และกระชับความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรจากทั้ง 2 ประเทศ ในลักษณะ ศิษย์ และอาจารย์ (กริช โภธิสุวรรณ, สัมภาษณ์เมื่อ 8 ก.พ. 2561)

สรุป

หากมรดกทางวัฒนธรรมเป็นการคัดเลือกเพียงแง่มุมหนึ่งของประวัติศาสตร์มานำเสนอ ทุน The Weary Dunlop-Boonpong Fellowship เป็นการนำมรดกทางวัฒนธรรมจากทางรถไฟสายมรณะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้ายมาสื่อความหมายในเชิงสันติ ในที่นี้คือการนำประวัติการช่วยเหลือเชลยศึกของชาวไทยมาใช้งานในรูปแบบของการจัดตั้งเป็นกองทุนการกุศลซึ่งได้รับความร่วมมือจากอดีตเชลยศึกชาวออสเตรเลียเป็นอย่างดี

องค์ประกอบที่ทำให้ทุนดำเนินมาได้จนถึงปัจจุบันคือ เรื่องเล่าจากอดีต และการดำเนินงานทุนโดยราชวิทยาลัยศัลยแพทย์แห่งประเทศไทยและราชวิทยาลัยศัลยแพทย์ออสเตรเลียซึ่งเป็นผลมาจากเรื่องเล่าในอดีต ซึ่งได้สร้างประโยชน์จริงกับการพัฒนาศัลยแพทย์ไทยในต่างจังหวัด จะเห็นได้ว่าอดีตไม่ใช่กลไกทั้งหมดแต่มีบทบาทมากในการจัดตั้งและดำเนินงานทุนนี้โดยองค์ประกอบทั้ง 2 สะท้อนภาพตัวแทนของคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ จากการใช้งานมรดกทางวัฒนธรรมต่างกัน

ในองค์ประกอบที่ 1 เรื่องเล่าจากอดีตเป็นตัวขับเคลื่อนการก่อตั้งทุน Peter Brune ให้ความคิดเห็นว่า ในสงครามโลกครั้งที่ 2 ในสมรภูมิเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งชาติสัมพันธมิตรตกเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ในช่วงแรกของสงคราม วีรบุรุษไม่ใช่ผู้ที่นำพาให้ฝ่ายไหนชนะ แต่เป็นผู้นำที่เสียสละ อุทิศตนเพื่อให้เชลยศึกรอดชีวิต”(Peter Brune, 2014) เหล่าอดีตเชลยศึกโดยเฉพาะชาวออสเตรเลียให้ความสำคัญกับประสบการณ์ในการสร้างทางรถไฟสายมรณะมาก ดังนั้นชาวไทยใน

จ. กาญจนบุรีซึ่งเคยให้ความช่วยเหลือเชลยศึกจึงได้รับการเชิดชูในฐานะผู้ให้การช่วยเหลือทางมนุษยธรรม ชื่อของคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ ปรากฏในชื่อของทุนอาจไม่ได้เป็นเพียงเพื่อระลึกถึงความดีของคุณบุญผ่อง ทำให้รู้ว่าทุนไม่ได้เกิดจาก Sir Edward Dunlop ที่อุทิศตนรักษาฝ่ายเชลยศึกเพียงฝ่ายเดียว แต่รวมถึงชาวไทยที่ลอบนำยา และ เงินทุนให้ในค่ายเชลยศึกจนทำให้พวกเขาอดชีวิตและสามารถก่อตั้งเป็นทุนได้สำเร็จ

การนำประวัติการช่วยเหลือเชลยศึกของชาวไทยมาใช้งานในรูปแบบของการจัดตั้งเป็นกองทุนการกุศลทำให้เกิดช่องทางที่ทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างทางรถไฟสายมรณะได้แสดงออกถึงเหตุการณ์ซึ่งกลายเป็นความทรงจำที่ดีและร้ายไปตลอดชีวิต ฝ่ายอดีตเชลยศึกได้ส่งต่อคำขอบคุณ และอดีตทหารญี่ปุ่นได้ถ่ายทอดความสำนึกผิดระหว่างการสร้างทางรถไฟสายมรณะผ่านการบริจาคแก่ทุน ดังนั้นการบริจาคที่เกิดขึ้นจึงมากกว่าการทำความดีโดยปกติ แต่เป็นการทำความดีเพื่อบรรลุปเป้าหมายในชีวิตพวกเขาหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จบลง

ภาพตัวแทนของคุณบุญผ่องในฐานะตัวแทนคนไทยของอดีตเชลยศึกและผู้เกี่ยวข้องกับการก่อตั้งทุน จึงมีลักษณะเป็นตัวแทนของวีรบุรุษของเชลยศึกที่ดีและมีความเป็นกลางเพียงพอจะได้รับการยกย่องและได้รับการตอบแทนในช่วงเวลาที่อดีตเชลยศึกและอดีตทหารญี่ปุ่นต้องการทำความดีเพื่อบรรลุปเป้าหมายในชีวิต เพื่อให้พวกเขาได้ข้ามผ่านประสบการณ์เลวร้ายจากการสร้างทางรถไฟสายมรณะได้สำเร็จ

ส่วนที่ 2. การดำเนินงานทุนโดยราชวิทยาลัยศัลยแพทย์แห่งประเทศไทยและราชวิทยาลัยศัลยแพทย์ออสเตรเลียซึ่งเป็นผลมาจากเรื่องเล่าในอดีต สร้างให้ Sir Edward Dunlop และ คุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์เป็นผู้มีคุณูปการต่อศัลยแพทย์ไทยเพราะทุนที่เกิดขึ้นสร้างประโยชน์แก่ฝ่ายผู้รับทุน และฝ่ายผู้ให้ทุนจริง

ในส่วนนี้เรื่องเล่าในอดีต และการปฏิบัติงานระหว่างราชวิทยาลัยศัลยแพทย์แห่งประเทศไทยและราชวิทยาลัยศัลยแพทย์ออสเตรเลีย ทำงานร่วมกันในการสร้างภาพตัวแทนของทั้ง Sir Edward Dunlop และ คุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ขึ้น

เรื่องเล่าในอดีตมีบทบาทสำคัญในกลไกการทำงานของทุน เช่น เรื่องเล่าในอดีตสร้างความน่าเชื่อถือในการระดมทุนสำเร็จ และทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานทุนที่ไม่ใช่กลุ่มเชลยศึก และผู้ได้รับทุนเข้าใจบริบทของทุน และเป็นเงื่อนไขบางประการในการมอบทุน เช่น การมอบทุนแก่ศัลยแพทย์ไทยในต่างจังหวัดจะพิจารณาจาก กาญจนบุรี ราชบุรี และนครปฐมก่อน หากได้แพทย์จาก 3 จังหวัดแล้วมีโควตาทุนเหลือจึงจะเปิดให้ทุนศัลยแพทย์จากจังหวัดอื่นเป็นลำดับต่อมา ทั้ง 3 จังหวัดนี้เป็นจังหวัดที่เกี่ยวข้องกับทางรถไฟสายมรณะโดย จ. นครปฐม แม้ไม่มีการสร้างทาง

รถไฟแต่มีโรงพยาบาลเชลยศึกซึ่งดำเนินการโดย Sir Edward Dunlop หลังจากทางรถไฟเสร็จสมบูรณ์

ขณะเดียวกันการประสานงานระหว่างราชวิทยาลัยศัลยแพทย์แห่งประเทศไทย และราชวิทยาลัยศัลยแพทย์ออสเตรเลีย ซึ่งเป็นการทำงานที่มีเสถียรภาพและมีความจริงจังในการพัฒนาศักยภาพศัลยแพทย์ผู้รับทุนจากไทย และเป็นผลให้ศัลยแพทย์สามารถสร้างประโยชน์แก่ท้องถิ่นที่ตนทำงาน ผลสำเร็จดังกล่าวทำให้ทุนดำรงอยู่ได้ และมีการพัฒนาต่อเนื่องตั้งนั้นจากการให้ 1 ทุนต่อปี เป็น 6 ทุนต่อปี ดังนั้นทุนจึงมีชื่อเสียงในการให้โอกาสศัลยแพทย์ไทยในต่างจังหวัดซึ่งมีเวลาและโอกาสเข้าถึงการฝึกอบรมในต่างประเทศมากกว่าศัลยแพทย์ในหัวเมืองหลัก

นอกจากนี้ผู้รับทุนได้รู้จักเรื่องเล่าในอดีตจากการถ่ายทอดที่มาจากของทุน โดยเฉพาะโดยเฉพาะเมื่อไปฝึกอบรมยังออสเตรเลียเพราะ Sir Edward Dunlop มีชื่อเสียงโดยเฉพาะในวงการแพทย์ และเป็นผลให้ผู้ได้รับทุนจะได้รับการดูแลและให้เกียรติในการทำงานระหว่างการเดินทางไปอบรมด้วยทุนอื่นๆ หรือวิธีการอื่น ทำให้ผู้รับทุนตระหนักถึงที่มาของทุนนี้มากยิ่งขึ้น

ภาพที่ 4.7 เมื่อกองทุน The Weary Dunlop-Boonpong Exchange Fellowship ได้ดำเนินมาระยะหนึ่งอย่างมั่นคงแล้ว ราชวิทยาลัยศัลยแพทย์ได้ทูลขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์แก่ Sir Edward Dunlop ผู้ก่อตั้งทุน และนายแพทย์ Donal Gordon Macleish อดีตประธานราชวิทยาลัยศัลยแพทย์ออสเตรเลีย และผู้ดำเนินงานกองทุน โดยในวันที่ 9 เม.ย. พ.ศ. 2536 Sir Edward Dunlop ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นประถมาภรณ์มงกุฎไทยเมื่อ และ นายแพทย์ Donal Gordon Macleish ก็ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ทวีติยาภรณ์ช้างเผือก (กรีซ โพธิสุวธรรม, สัมภาษณ์เมื่อ 8 ก.พ. 2561) Sir Edward Dunlop คือคนที่ 2 นับจากซ้ายมือ(ภาพจาก หนังสือ 20 ปี ราชวิทยาลัยศัลยแพทย์แห่งประเทศไทย, 2538)

ในอีกมุมหนึ่งเนื่องจากในปัจจุบันชื่อเสียงของทุนเป็นที่รู้จักในฐานะเป็นทุนที่ร่วมการดำเนินงานระหว่างราชวิทยาลัยศัลยแพทย์แห่งประเทศไทย และราชวิทยาลัยศัลยแพทย์ออสเตรเลียทุนจึงเป็นเครื่องหมายของความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทยและออสเตรเลียซึ่งมีที่มาจากเรื่องเล่าในอดีต โดยศาสตราจารย์ นพ. ธีระ ลิ้มศิลา จากวิทยาลัยศัลยแพทย์แห่งประเทศไทยสรุปถึงการให้ความช่วยเหลือเชลยศึกของคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ ร่วมกับ Sir Edward Dunlop ว่าเป็นที่มาของมิตรภาพถาวรระหว่างไทย-ออสเตรเลีย(ธีระ ลิ้มศิลา, 2538 น. 140)

ดังนั้นจากปัจจัยที่กล่าวมานี้จึงส่งเสริมการประกอบภาพตัวแทนให้ทั้ง Sir Edward Dunlop และ คุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ใน 2 ด้าน นั่นคือ ภาพตัวแทนผู้มีคุณูปการต่อศัลยแพทย์ไทย และภาพตัวแทนของมิตรภาพระหว่างไทยและออสเตรเลีย

(2.) ละครโทรทัศน์เรื่องบุญผ่อง (2556)

บุญผ่อง(2556) เป็นการนำประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ระหว่างการสร้างทางรถไฟสายมรณะในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 มาสื่อความหมายในรูปแบบละคร เป็นการใช้งานมรดกทางวัฒนธรรมในเชิงการศึกษาและขณะเดียวกันก็ตอบสนองการใช้งานในเชิงการเมือง และละครเวทีเรื่องนี้ยังเป็นรากของละครเวทีเรื่อง “วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล” (2560)อีกด้วย

(2.1) ที่มาของละครเรื่องบุญผ่อง

ละครเรื่องบุญผ่อง(2556) เกิดขึ้นได้ด้วยปัจจัย 3 ประการ คือ นโยบายของกลุ่มผู้ผลิต ความจำเป็นของสังคม และ ความยินยอมจากกลุ่มทายาทคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์

- นโยบายของกลุ่มผู้ผลิต

กลุ่มผู้ผลิตในที่นี้จะประกอบด้วย สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส (ผู้อำนวยการผลิต) และ บจก. อังมโนก้า (ผู้รับจ้างผลิตละคร)

ในช่วงปี พ.ศ. 2552 สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส มีนโยบายที่จะสื่อสารผ่านละคร โดยสุวิทย์ ศาสนพิจิตร ผู้อำนวยการฝ่ายรายการกลุ่มสาระบันเทิง มีนโยบายผลิตละครโดยนำเรื่องราวของคนธรรมดาที่ทำประโยชน์ให้กับสังคมไม่ว่าจะทำประโยชน์ในพื้นที่ หรือเกิดประโยชน์ในวงกว้าง แต่ไม่เป็นที่รู้จัก (Unknown Hero) สร้างเป็นละคร ขณะนั้นเขาได้อ่านหนังสือประวัติ

คุณบุญผ่อง จากครอบครัวสิริเวชชะพันธ์⁴⁸ และมีความสนใจประวัติคุณบุญผ่อง ระหว่างการสร้างทางรถไฟสายมรณะ จ.กาญจนบุรี จักรวรรดิโคโรนา (สุลชีพ ปุณณพงค์ ผู้อำนวยการสำนักทรายการสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส, จากการสัมภาษณ์เมื่อ 16 มีนาคม 2561)

สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2551⁴⁹ เป็นหน่วยงานของรัฐที่มีใช้หน่วยงานราชการหรือรัฐวิสาหกิจ⁵⁰ สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสมีพันธกิจในการผลิตข่าวสารข้อมูล รวมถึงงานสารบบเชิงคุณภาพสูงและเป็นประโยชน์ต่อสังคม มุ่งประโยชน์สาธารณะ และปราศจากอคติ และปราศจากผลประโยชน์ทางธุรกิจ กล่าวได้ว่า สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสเป็นองค์กรอิสระ อย่างไรก็ตามพันธกิจขององค์กรรวมไปถึงหน้าที่ของบุคลากรได้ถูกออกแบบโดย พ.ร.บ. องค์การกระจายเสียงฯ อยู่แล้ว โดยในนโยบายของการสื่อสารเนื้อหาในกลุ่มสารบบเชิงจะอยู่ภายใต้ มาตราที่ 43 แม้จะมีนโยบายแต่ละปีที่แตกต่างกันก็ตาม ดังนั้นงานละครซึ่งจัดว่าอยู่ในกลุ่มงานสารบบเชิงจึงต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์ในการเผยแพร่ที่ชัดเจน (สุลชีพ ปุณณพงค์ ผู้อำนวยการสำนักทรายการสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส, จากการสัมภาษณ์เมื่อ 16 มีนาคม 2561)

บุญผ่อง(2556) เป็นละครอยู่ในกลุ่มงานสารบบเชิงจึงมีการกำหนดเป้าประสงค์ของการเผยแพร่ละครที่ชัดเจน คือ สื่อสารเรื่องคนทำประโยชน์โดยไม่หวังผลตอบแทน ในกรณีคุณบุญผ่องนั้นเสียงชีวิตตนและครอบครัวเพื่อมนุษยธรรม การสื่อสารเรื่องนี้หวังสร้างแรงบันดาลใจแก่คนรุ่นหลัง เพื่อให้พวกเขาเห็นว่าเชื้อชาติไม่อาจแบ่งแยกการช่วยเหลือด้วยมนุษยธรรม เพราะเห็นทุกเวทนาของคนอื่น และต้องการให้มองเห็นว่า มนุษยธรรมเป็นเรื่องที่ใคร ๆ ก็ทำได้โดยไม่แบ่งเชื้อชาติ และศาสนา รวมถึงนำเสนอเรื่องประวัติศาสตร์สงครามโลกครั้งที่ 2 และความสูญเสีย และประเด็นความเกี่ยวข้องของไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2 และสะท้อนความเป็นมนุษย์ การเคารพหลักสิทธิมนุษยชน และเสริมสร้างจิตสำนึกเรื่องพลเมืองของสังคม(สุลชีพ ปุณณพงค์ ผู้อำนวยการสำนักทรายการ สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส, จากการสัมภาษณ์เมื่อ 16 มีนาคม 2561)

48 หนังสือ “วีรบุรุษสงครามของทางรถไฟสายมรณะ” (A War Hero Named Boonpong of Deathrailway) โดย ลำไยสิริเวชชะพันธ์

49 ต่อไปนี้จะขอย่อ เป็น พ.ร.บ. องค์การกระจายเสียงฯ

50 พ.ร.บ. องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย มาตรา ๕

- ความจำเป็นของสังคม

ในการผลิตงานละครของสถานีโทรทัศน์ ไทยพีบีเอสจำเป็นต้องคำนึงถึงความจำเป็นของสังคมด้วย เพราะองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทยมีการกำหนดข้อบังคับจริยธรรมของวิชาชีพเกี่ยวกับการผลิตรายการและการเผยแพร่รายการพ.ศ. 2551 ไว้ โดยในหัวข้อความรับผิดชอบต่อสาธารณะกำหนดแนวทางปฏิบัติไว้ในข้อ ๖.๑๑) ในยามที่สังคมตกอยู่ในภาวะสับสน ขัดแย้งรุนแรง หดหู่ หรือเผชิญอันตรายใด ๆ งานด้านการผลิตและการจัดการรายการควรนำเสนอเนื้อหาที่สร้างกำลังใจ หรือ ให้สังคมร่วมกันหาทางออก ร่วมกันสร้างสันติสุข (ส.ส.ท, 2552 น.106)

ดังนั้น เมื่อบรรยากาศสังคมในช่วงปี พ.ศ. 2552 เมื่อสังคมไทยเริ่มมีความแตกแยก และคนไทยด้วยกันมีการแบ่งเป็นกลุ่มนี้จึงเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ฝ่ายรายการสาระบันเทิง มองหาเรื่องราวที่สามารถสื่อสารในเรื่องสันติภาพได้ และ บุญผ่อง (2556) จึงทำหน้าที่ตอบสนองข้อปฏิบัตินี้ด้วย

- ความยินยอมจากกลุ่มทายาทคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์

ในการผลิตละคร บุญผ่อง (2556) สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสได้ขออนุญาต ทายาทคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ในการนำเนื้อหาประวัติของคุณบุญผ่องมาเผยแพร่ดังนั้นก็จึงได้ทำเป็นสัญญาการนำเนื้อหาประวัติคุณบุญผ่อง สร้างเป็นละครทางโทรทัศน์ ทั้งนี้ นอกจากในเรื่องของการขออนุญาตใช้ลิขสิทธิ์ กลุ่มทายาทของคุณบุญผ่องก็ยังให้สัมภาษณ์ และอำนวยความสะดวกการเข้าถึงข้อมูลแก่กลุ่มผู้ผลิตอีกด้วย

(2.2) การผลิต และสร้างสรรค์ละครเรื่องบุญผ่อง(2556)

สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส ได้จัดจ้าง บจก.ฮังโน้ก้าในการผลิตละครเรื่องบุญผ่อง (2556) โดยในการทำงานทางสถานีโทรทัศน์ทำหน้าที่ในฐานะผู้อำนวยการผลิต (Executive Producer) ดูแลการผลิตโดยภาพรวม และกำหนดทิศทางเนื้อหารายการ รวมถึงมีส่วนร่วมในการสืบค้นข้อมูล ส่วน บจก.ฮังโน้ก้า ทำหน้าที่เขียนบท ผลิตละคร และประชาสัมพันธ์ละครเรื่องบุญผ่องทางเฟซบุ๊ก โดยระยะเวลาในการค้นคว้าข้อมูลตลอดจนผลิตออกมาเป็นละครจำนวน 13 ตอน ตอนละ 1 ชม. ใช้เวลา 5 ปี

“สงครามมีอาจกิดกันมนุษย์ธรรมได้” เป็นแนวคิดหลักที่กำหนดแนวทางในการดำเนินเรื่องของ ละครเรื่อง บุญผ่อง(2556) แต่นอกจากแนวคิดหลักนี้ ความตระหนักถึงสังคมไทยที่กำลังแตกแยกก็ได้กำหนดแนวทางในการสร้างสรรค์งานละครเรื่องนี้ด้วย และ

จุดประสงค์นี้ได้ส่งต่อไปยังนักแสดงและทีมงานทั้งหมด นั่นหมายถึงว่าในการทำงานนี้มีกรอบอุดมคติที่วางกำกับไว้ชัดเจน

- Preproduction (ขั้นตอนก่อนการถ่ายทำ)

ขั้นตอนการ Preproduction หลัก ๆ ได้แก่ การรวบรวมข้อมูล เขียนบท คัดเลือกนักแสดง และจัดสร้างฉาก โดยขั้นตอนการ Preproduction โดยคุณเพ็ญศิริ เศวตวิหารี ผู้เขียนบท และโปรดิวเซอร์ของละครเรื่องบุญผ่อง (2556) เล่าว่า เฉพาะขั้นตอนในการทำงาน Preproduction ใช้เวลาประมาณ 1 ปีครึ่ง

ทางทีมบริษัทผู้ผลิตได้ตั้ง ทีมศึกษาข้อมูลนอกเหนือจากไทยพีบีเอส การหาข้อมูลนั้นกินเวลานานกว่าจะได้ข้อมูลเพียงพอต่อการเขียนบทและนำเสนอต่อสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส(โดยขั้นตอนการจัดทำบทประกอบด้วยการหาข้อมูล การเขียนบท และการตรวจแก้)

ข้อมูลหลักของเรื่องได้จากการสัมภาษณ์คุณ ผนัง ศุกวิวัฒน์ บุตรสาวคุณบุญผ่อง “primary source ของเราคือคุณผนัง และเราได้คุยกับลูกสาวคุณผนังคุณอมรศรีซึ่งได้ไปเรียนออสเตรเลียและเข้าไปอยู่กับครอบครัวหมอ Weary เขาก็จะเล่าในมุมที่ได้พบคุณหมอ ได้รู้จัก ซึ่งคุณหมอเป็นเพื่อนของครอบครัวนี้ ทำให้เกิดกองทุน Weary Dunlop-Boonpong ซึ่งตรงนั้นมันชัดเราก็ได้ข้อมูลที่ลึกที่สุดเพียงแต่บางอันเราอาจต้องหาข้อมูลประกอบด้านอื่น ๆ เช่น เชลยฝรั่งอย่างคุณหมอนี้ก็เป็น 1 คน เราได้จากปากคำบอกเล่า มีเชลยในค่ายคนอื่น ๆ อีก”(เพ็ญศิริ เศวตวิหารี, สัมภาษณ์เมื่อ 16 ตุลาคม พ.ศ.2558)

สำหรับการเขียนบท เนื่องจากข้อมูลชีวิตคุณบุญผ่องไม่ได้ยาวมาก ขนาดที่จะเป็นละครจึงจำเป็นต้องเล่าเรื่องราวบริบททางสังคมด้วย “ก็ต้องเล่าในส่วนของเชน เชลยเป็นยังไง มันก็กลายเป็นไม่ใช่แค่คุณบุญผ่องคนเดียว ไม่ใช่ลูกสาวคุณผนัง มันคือการประกอบกันขึ้นมาของแต่ละฝ่ายที่กลายเป็นสงครามแต่เราไม่ได้พูดถึงรัฐบาลไทยเยอะ ” (เพ็ญศิริ เศวตวิหารี, สัมภาษณ์เมื่อเดือน 16 ตุลาคม พ.ศ.2558) โดยในการเล่าละครจะเน้นพูดถึงความเป็นมนุษย์ของคนในแต่ละฝ่าย “ทำหน้าที่ได้ดีในเรื่องสัมผัสใจคน เราจึงเอาประเด็นของ Humanity เข้าไป เราทำตรงนี้ดีกว่าเราทำหน้าที่ตรงนี้ให้ชัด เชลยก็มีครอบครัวรออยู่ข้างหลังเหมือนกัน นายทหารญี่ปุ่นคือเด็ดขาดในขณะที่ก็มีหัวใจของความเป็นมนุษย์ เป็นพ่อ เป็นหมอ มันผสมอยู่ในคน ๆ เดียวกัน เพียงแต่ว่าแต่ละคนต้องทำหน้าที่ไหน” (เพ็ญศิริ เศวตวิหารี, สัมภาษณ์เมื่อเดือน 16 ตุลาคม พ.ศ.2558) “ในละครก็

จะเพิ่มเติมในส่วนเดิมแต่งเข้าไปหน่อยแต่เราก็พยายามยึดสิ่งที่คุณฉนิเล่าเป็นแกนกลาง” (เพ็ญศิริ เศวตวิหารี, สัมภาษณ์เมื่อเดือน 16 ตุลาคม พ.ศ.2558)

ละครเรื่องบุญผ่อง เป็นการเปิดเผยชะตากรรมที่โหดร้ายของเชลยศึก ระหว่างการสร้างรถไฟสายมรณะ ที่เต็มไปด้วยความทารุณ การทำงานหนัก การถูกทรมานทุบตี สืบสวนความผิดด้วยวิธีทรมาน การเจ็บป่วยด้วยโรคภัยที่ชวนสยดสยอง ฯลฯ แต่สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสต้องการให้ละครเรื่องบุญผ่องเป็นละครที่ดูได้ทุกเพศวัยดังนั้นจึงนำเสนอภาพและบทได้เฉพาะบางส่วนที่ไม่รุนแรงจนเกินไป นอกจากนั้นการทำบทก็ยังคงคำนึงไม่ให้เนื้อหากระทบกับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของทางรถไฟสายมรณะ “อีกอย่างหนึ่งคือไม่อยากให้มีปัญหา คือตอนนั้นช่องไม่อยาก รื้อฟื้น บรรยากาศไทยญี่ปุ่นกำลังดี ก็ไม่ได้เอายาก รื้อฟื้นให้ดูไม่ดี หรือว่าไม่อยากให้ทหารญี่ปุ่นดูเลวร้าย มาก ความรุนแรงไม่ต้องเยอะก็คือซึ่งเป็นนโยบายของช่องอยู่แล้ว...คือ ๆ ความรุนแรง เห็นแบบเลือด ฆ่า ไม่ต้องเยอะ แต่ว่าไอ้ประเด็นที่จะเล่า น่าจะเจ็ดซุมากกว่าก็ต้องระวัง ก็แก้หลายครั้งค่ะ บทกว่าจะ ผ่านบอร์ด” (เพ็ญศิริ เศวตวิหารี, สัมภาษณ์เมื่อ 16 ตุลาคม พ.ศ.2558)

การตัดสินใจเลือกนักแสดงนำทาง บจก. อังมโนกำพิจารณาพร้อมกับ สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส โดยมีคอนเซ็ปต์ว่าต้องการเลือกคนที่เป็นธรรมชาติของตัวละครนั้น พยายามอิงตามข้อเท็จจริง ดังนั้นในการคัดเลือก “คุณบุญผ่อง” จึงรับบทโดย เจมส์ เรืองศักดิ์ ลอยชู ศักดิ์ บท “สุรัตน์” ภรรยาคุณบุญผ่อง รับบทโดย นุสบา ปุณณกันต์ บท “ฉนิ” บุตรสาวคุณบุญ ผ่อง รับบทโดย พลอย ศรนรินทร์ “นายแพทย์เวียร์ คัลลอป” รับบทโดย ปีเตอร์ ฐนสตรระ และ “มิโยชิ” รับบทโดย ฮิโระ ซาโนะ และในส่วนนักแสดงประกอบอื่น ทางทีมผู้ผลิตละคร เลือกตาม ความเหมาะสม แต่พยายามให้มีลักษณะที่ตรงตามเชื้อชาติที่กำหนดในเรื่อง

นอกจากนี้แล้วก่อนการถ่ายทำ งานหนักของ ทีมผลิตคืองาน การ สร้างฉาก และศิลปกรรม ซึ่งต้องศึกษาจากหลักฐานข้อมูลเก่า ๆ ที่มี และนำมาสร้างสรรค์เป็นฉาก ได้แก่ค่ายเชลยศึก ค่ายทหารญี่ปุ่น พื้นที่ก่อสร้างทางรถไฟ เป็นต้น ฉากที่สร้างขึ้นใหม่นี้ นำแบบมา จากหลักฐานภาพถ่าย หรือภาพสเก็ตช์ของเชลยศึกที่หลงเหลือไว้ ขณะเดียวกันบางสถานที่จุดสำคัญ ในเรื่องที่ยังมีอยู่ แต่สภาพแวดล้อมเปลี่ยนไปจากยุคสงครามโลกครั้งที่ 2 แล้วก็ต้องจัดหาสถานที่ ทดแทน เช่น บ้านสิริโอสธ (บ้านเดิมคุณบุญผ่อง)บนถนนปากแพรก ใช้ในงานละครได้เพียงด้านหน้า ตึก แต่บรรยากาศในร้าน ต้องไปถ่ายทำที่อื่นแทน ”

โดยภาพรวมแล้ว คุณเพ็ญศิริ เศวตวิหารี ได้เล่าว่าการทำงาน Preproduction ที่ค่อนข้างยาวนานกว่าเรื่องอื่น โดยหากรวมเวลาที่สถานีโทรทัศน์หาข้อมูลล่วงหน้า ก่อนที่ทาง บจก. อังมโนก็จะเข้าทำงาน แปลว่ามีการเตรียมการสร้างมาถึง 4 ปี

- การถ่ายทำ และ การกำกับกำกับการถ่ายทำ

การถ่ายทำและการกำกับละครเรื่องบุญผ่อง (2556) ใช้ 3 แนวทางในการทำงานคือ ใช้เทคนิควิธีทางภาพยนตร์ในการทำงาน หลักเสียงภาพความรุนแรง และ พัฒนาผู้ชม

ละครเรื่องบุญผ่อง (2556) ได้ใช้เทคนิควิธี และวิธีการเล่าเรื่องแบบ ภาพยนตร์มาใช้⁵¹ การดำเนินเรื่องจึงเน้นใช้ภาพแสดงหลักฐาน มุมมอง แนวคิดของตัวละคร มากกว่าการใช้บทพูดเป็นหลัก ดังนั้นงานด้านภาพของละครเรื่องบุญผ่องจึงค่อนข้างมีความละเอียด ทั้งคุณภาพของภาพและการใช้ มุมกล้องในการเล่าเรื่อง เช่น การเล่าถึงมุมมองของคุณบุญผ่องต่อ เชลยศึกเมื่อมองภายในค่ายเชลยศึก “ภาพของคุณบุญผ่องพยายามแพนเข้าไปแล้วมองเห็นคน "เจ็บ ป่วย ตาย" มุมมองบุญผ่องเป็นมุมมองผู้ใหญ่นั้นมุมมองและลักษณะภาพที่ใช้จะเน้นความจริง “คุณบุญผ่องจะเห็นของแท้ real ดิบ” ขณะเดียวกันบุญผ่องได้รับอิทธิพลของความเมตตาจากพ่อ ดังนั้นภาพชะตากรรมที่จริงและดิบจะส่งผลในการตัดสินใจของตัวละครที่จะช่วยเหลือเชลยศึก “โอเค เราอยู่ในสงครามมันต้องเกิดแบบนี้แหละแต่แบบมันเกินกว่าที่เขาจะนึก เพราะฉะนั้นก็จะมีฉากที่คุณ บุญผ่องมองเห็นผ่านสายตาของคุณบุญผ่อง ผ่านสายตาของผู้ใหญ่” ขณะเดียวกันเมื่อผลิที่เป็นเด็ก เข้าไปยังค่ายเชลยศึก มุมมองจะต่างออกไป “เด็กจะเห็นเหมือนแบบ ถูกกั้นไว้แบบบาง ๆ ว่าให้เห็น แค่นี้” เพราะว่าทุกคนรู้สึกตกใจมากกว่าเฮ้ยเด็กเข้ามาในค่ายทหารมันเป็นไปได้ยังไง” ดังนั้นลักษณะ ภาพที่ใช้เมื่อผลิเข้าไปยังค่ายทหารจึงมิได้มองเห็นภาพ ป่วย เจ็บ ตาย เหมือนคุณบุญผ่อง ภาพ เมื่อผลิเข้าไปยังค่ายเชลย คือ ผลิได้รับการปกป้องคุ้มครองจากมิโยชิ เดินไปส่งยังเรือ เพื่อกันผลิ ออกจากความทารุณของการสร้างทางรถไฟ “เวลาที่เขาได้รับสิทธิพิเศษ เหมือนเขาเป็นผ้าขาวที่แบบ .. ฝรั่งเองก็ตกใจ ญี่ปุ่นเองก็ตกใจ” ผลิเข้าไปยังเชลยศึกได้เพราะเป็นลูกสาวคุณบุญผ่อง เข้าไปโดย มีจุดประสงค์ในเรื่องคือแอบส่งยา และถ่านไฟฉายแก่เชลยศึก “มีหนังสือเล่มหนึ่งพูดถึงคุณผลิคุณ จอห์น โคสต์นี่แหละพูดถึงคุณผลิว่าแบบเป็นเด็กผู้หญิงที่กล้าหาญมาก แต่เราต้องทำให้ตัวละคร ถ่ายทอดตรงนั้นได้” ความกล้าหาญของผลิคือ ฉากที่ผลิไม่ตื่นกลัวแม้ต้องเผชิญหน้ากับนายทหาร

⁵¹ เน้นการใช้ภาพในการเล่าเรื่อง ไม่เน้นใช้บทพูดในการเล่าเรื่องซึ่งแตกต่างจากละครโทรทัศน์โดยทั่วไปที่นิยมใช้บทพูด ดำเนินเรื่อง

ญี่ปุ่นที่ต้องการสอบสวน และผมได้รับความปราชญ์จากฝ่ายเชลยศึกและทหารญี่ปุ่นเมื่อพวกเขาอบขนมปังที่พวกเขาอบเองให้

ละครเรื่องนี้ใช้มุมมองช่วยเพื่อหลีกเลี่ยงภาพความรุนแรง เนื่องจากสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสต้องการให้เรื่องนี้สามารถดูได้ทุกเพศวัยในขณะที่เรื่องราวของเชลยศึกเต็มไปด้วยภาพของความรุนแรง “ในบางทีแบบภาพที่จะรุนแรงมากก็หลีกเลี่ยงตัวเอง ซึ่งวิธีการเล่าด้วยภาพมันช่วยได้อยู่แล้ว เช่น คอขาดไข่มะ ก็แค่เห็นแค่หยดเลือดก็พอแล้ว รอดหมายไข่มะ จดหมายมาถึงวันที่ไม่ได้อ่านไม่ได้แล้วตายแล้วอะไรอย่างนี้นั่นก็เป็นภาพสะท้อนใจปกติ”(เพ็ญศิริ เศวตวิหारी, สัมภาษณ์เมื่อ 16 ตุลาคม พ.ศ.2558) การใช้เทคนิคภาพที่หลีกเลี่ยงความรุนแรงทำให้ละครสามารถคงไว้ซึ่งเนื้อหาที่ต้องการนำเสนอได้

จุดหมายหนึ่งของการทำละครของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสคือการพัฒนาผู้ชม และผู้สร้างละครเรื่องบุญผ่อง (2556) ได้คำนึงถึงเรื่องนี้ “ละครมันน่าจะ intellectual คนขึ้นมาอีกไม่ใช่แค่ความบันเทิง ซึ่งมันมีคำถามแหละในเรื่องที่ซ่อนไว้ ใครเห็นก็เห็น ไม่เห็นก็ไม่เป็นไร คำถามจากเสรีไทย คำถามจากทางการเมืองหรืออะไรอย่างนี้ เราก็...ช่องก็ไม่ได้ตัดทิ้ง เราก็รู้สึกว่าร่องแฟร์...ก็เปิดกว้างมากให้เราทำ”

จะเห็นได้แนวทางการทำงานที่สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสได้วางไว้ได้กำหนดกรอบในการสร้างละครเรื่องบุญผ่องไว้อย่างชัดเจน

- การสื่อความหมายตัวละครหลักของนักแสดง

การสื่อความหมายตัวละครหลักของนักแสดงพึงจงกับการกำกับการแสดง งานกำกับการแสดงไม่ใช่เพียงเรื่องการแสดงต่อหน้ากล้องเท่านั้นแต่กระบวนการเริ่มตั้งแต่การคัดเลือกผู้แสดงที่เหมาะสมกับบทบาท การสร้างความเข้าใจให้แก่นักแสดงถึงความเป็นมาของเรื่องโดยเฉพาะเรื่องทางประวัติศาสตร์ที่มีความซับซ้อนในบริบททางสังคม และสามารถแสดงออกมาได้อย่างเป็นธรรมชาติ สื่อความหมายจากการแสดงได้สมจริง ตามบทบาทที่ได้รับ ซึ่งแน่นอนว่าการแสดงไม่ใช่แค่สร้างทำให้เหมือนจริงเท่านั้น ในที่นี้ขอยกตัวอย่าง การสื่อความหมายตัวละครหลัก 3 ตัว นั่นคือ นายแพทย์เวรี่ ดัลลอป รับบทโดย ปีเตอร์ รุนสตรระ ,มิโยชิ รับบทโดยฮิโระ ซาโนะ และนายบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ รับบทโดย เจมส์ เรืองศักดิ์ ลอยชูศักดิ์

ในเรื่องการแสดงกำกับการแสดงละครเรื่องบุญผ่อง ก่อนการแสดงที่สถานที่จริงจึงมีการทำ workshop อธิบายถึงประวัติทางรถไฟสายมรณะให้กลุ่มนักแสดงฟังก่อนการ

ถ่ายทำไม่ว่าจะเป็นนักแสดงหลักหรือตัวประกอบ สำหรับตัวละครหลัก นอกจากนักแสดงจะได้รับข้อมูลจากทาง บจก.ฮัมโน้ก้า พวกเขายังสืบค้นข้อมูลเพิ่มเติมด้วยตนเอง อีกด้วย เป็นการเตรียมตัวเองก่อนการแสดง เช่น

ปีเตอร์ ฐนสตรระ ผู้รับบท “นายแพทย์เวียร์ ดัลลอป” เขาได้ศึกษาถึงตัวละครเพิ่มเติมจากการอ่านบันทึกระหว่างการสร้างทางรถไฟของนายแพทย์เวียร์ ดัลลอป ดังนั้นจึงเขาลดน้ำหนักลง 10 กิโลกรัม ก่อนการถ่ายทำจริง “ปีเตอร์ควบคุมอาหารตลอดการถ่ายทำ นี่คือนิสัยที่เขาว่าเขารับบทที่สำคัญมากก็คือแบบลดคือเราจะเห็นเขาผอมลงเรื่อย ๆ” (เพ็ญศิริ เศรษฐวิhari, สัมภาษณ์เมื่อ 16 ตุลาคม พ.ศ.2558) ปีเตอร์ ฐนสตรระ มีความยินดีที่ได้เล่นบทนี้สิ่งหนึ่งที่ทำให้เขาเล่นได้สมบทบาทอาจเป็นเพราะเขาเคยเป็นทหารมาก่อนก็เป็นได้

อิโระ ซาโนะ ซึ่งได้รับบท “มิโยชิ” ทหารญี่ปุ่นผู้ดูแลค่ายเชลยศึก มิโยชิในละครเรื่องบุณผ่อง(2556)เป็นตัวละครที่มีอยู่จริงในความทรงจำของผณิ ศุภวัฒน์ บุตรสาวของคุณบุญผ่อง มิโยชิค่อนข้างสนิทกับผณิและมองผณิเหมือนลูกสาวของตนเอง สำหรับตัวอิโระ ภูมิลักษณ์ของครอบครัวเขาเกี่ยวข้องกับทหาร โดยคุณตาของเขาเป็นนายทหารระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 อิโระซึ่งมองเห็นคุณตาได้สัมผัสความเป็นทหารของคุณตามามาก ทำให้เขาย่อยต่อการเข้าถึงบท โดยเฉพาะในเรื่องการทำหน้าที่ในฐานะทหาร (เพ็ญศิริ เศรษฐวิhari, สัมภาษณ์เมื่อ 16 ตุลาคม พ.ศ. 2558)

เจมส์ เรืองศักดิ์ ลอยชูศักดิ์ ผู้รับบท “คุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์” หลังจากที่ได้รับคัดเลือกให้แสดงในเรื่องนี้ เขาได้ทำการศึกษาเป็นคุณบุญผ่องจากข้อมูลที่ได้รับจาก บจก. ฮัมโน้ก้า และสิ่งที่เขาให้ความสนใจคือการค้นคว้าความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในยุคสมัยนั้น “สิ่งที่ศึกษาค้นคว้าคือ ความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในยุคสมัยในปีที่มีสงครามว่าความรู้สึกของคนในยุคนั้นโดยเฉพาะคนต่างจังหวัด เขามีความหวาดกลัว มีการเผาระวัง มีความเครียดอย่างไร เพราะพอเราได้ความรู้สึกตรงนั้น เราก็จะได้แล้วว่าสภาพความเป็นอยู่ตรงนี้คนนี่เขาเชื่อมั่นถือในเรื่องอะไร มีความคิดมีทัศนคติอย่างไร” (เรืองศักดิ์ ลอยชูศักดิ์, สัมภาษณ์เมื่อ 7 มีนาคม 2561) อย่างไรก็ตามในการแสดง เจมส์ เรืองศักดิ์ ลอยชูศักดิ์ ให้ความสำคัญในการถ่ายทอดตัวตนคุณบุญผ่องตามแนวทางที่ว่า “เขาเป็นนักธุรกิจคือมองหาโอกาสในยามสงครามได้มองหาโอกาสในการทำการค้าได้แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นความที่เป็นคนที่มีจิตใจที่ดี มีจิตใจที่...คือทำใจไม่ได้ที่ต้องเห็นเพื่อนมนุษย์ต้องถูกข่มเหง

รังแกได้อย่างไร คือในความเป็นพ่อค้าก็ยังมีมนุษยธรรมอยู่ในตัวเอง เพราะฉะนั้นในเวลาที่ผมแสดงก็... คุณบุญผ่องก็เป็นคนคนหนึ่งที่มีความ ...มีผลกำไรแต่ในส่วนลึก ๆ ของเขาไม่ยอมรับกับการไถ่ มนุษยธรรมของคน เพราะฉะนั้นคนแบบนี้มันน้อยคนมากที่จะมี 2 เรื่องอยู่ในตัวเอง” ซึ่งการกำหนด ทิศทางการแสดงซึ่งสื่อความหมายถึงคุณบุญผ่องของเขา เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับคำบอกเล่าที่เขา ได้ฟังจาก ผณี ศุภวัฒน์ บุตรสาวคุณบุญผ่อง ซึ่งมีเนื้อความว่า “พ่อเป็นคนดี และพ่อก็เอามาให้เซลย พ่อพูดได้หลายภาษา และก็คุณพ่อเป็นคนที่เราเรียกว่า เป็นคนที่คนรักใคร่” (เรื่องศักดิ์ ลอยชูศักดิ์, สัมภาษณ์เมื่อ 7 มีนาคม พ.ศ.2561)

เรื่องศักดิ์ ลอยชูศักดิ์ได้รับแนวคิดในการสื่อความหมายคุณบุญผ่อง ในการแสดงละครเรื่องบุญผ่อง(2556) จากข้อมูลที่ได้รับด้วยวิธีต่าง ๆ และแน่นอนว่าอีกสิ่งหนึ่งที่ บจก. อังมโนก้าได้ถ่ายทอดสืบมาจากสถานีโทรทัศน์ ไทยพีบีเอส สู่นักแสดงทั้งหมดคือ จุดประสงค์ การสร้างละครเพื่อหาหนทางสร้างสันติในช่วงเวลาที่คนไทยแบ่งเป็น 2 ฝ่าย “ในช่วงปีที่เรารายทำ ละครเรื่องนี้ ก็เป็นช่วงที่ทราบกันดีว่าในบ้านเมืองเรามีปัญหาต่าง ๆ มากมาย เพราะฉะนั้นสิ่งหนึ่งที่จะ ทำให้ปลูกจิตสำนึกของคนได้ก็คือ ก็ต้องใช้ในเรื่องราวของภาพ ละครนี้แหละอะ อย่างน้อยที่สุด ปลูกฝัง ปลูกจิตสำนึกของคน โดยใช้ผ่านตัวละครคือคุณบุญผ่อง ที่ไม่ยอมให้ความกลัวหรือความน่า กลัวใด ๆ ทั้งสิ้นมาเหนือกว่าความมีมนุษยธรรม”

จากความคิดเห็นของเจมส์ เรื่องศักดิ์ ลอยชูศักดิ์ พบว่าปณิธานใน การแสดงก็ได้รับการกำหนดด้วยอุดมการณ์จากสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสด้วย นอกเหนือจากการ นำเสนอเรื่องมนุษยธรรม

(2.3) ผลตอบรับจากผู้ชม

ระหว่างการออกอากาศ บจก. อังมโนก้าได้จัดทำ แฟนเพจ “บุญผ่อง Boonpong (อัง มโนก้า)” ซึ่งเป็น facebook fanpage ที่จัดทำขึ้นเพื่อประชาสัมพันธ์งานละคร สำหรับแฟนละครบุญผ่อง ละครเรื่องบุญผ่อง(2556) ไม่ได้เป็นละครที่มีเรตติ้งสูง ดังนั้นดัชนีชี้วัด ความสำเร็จของละครในมุมมองผู้ผลิต เช่นสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส จึงเบนเข็มมาที่Feedback ของ แฟนเพจ โดยศุสิทธิ์ ปฐมบุหงศ์ ผู้อำนวยการสำนักรายการ สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส ให้ความเห็น ว่า “เรตติ้ง ในช่วงออกอากาศครั้งแรกไม่หือหาว เพราะ(ละคร)ไม่ดราม่าจ๋า เพราะความขัดแย้ง ไม่ได้สร้างเงื่อนไขความขัดแย้ง หรือตัวละครที่ดึงดูด หมายถึงดาราใหญ่ที่ดึงดูด แต่เราเอาเรื่องของบท มากกว่า เรื่องของข้อเท็จจริงที่อยากสื่อสาร ก็ได้รับผลตอบรับในเชิง feedbackมากกว่ากระแสหรือ เรตติ้งเมื่อเทียบกับช่องใหญ่” (ศุสิทธิ์ ปฐมบุหงศ์, จากการสัมภาษณ์เมื่อ 16 มีนาคม 2561)

อย่างไรก็ตามจากการติดตามแฟนเพจ คุณเพ็ญศิริ เศวตวิหารี โปรดิิวเซอร์และผู้เขียนบทมีความเห็นว่า “Feedback ตอนนั้นดีมากไม่ได้ดีแค่ว่า เฮ้ยญี่ปุ่น-ไทย แต่คนเข้าใจสิ่งที่เราจะเสนอ เข้าใจสารว่าเออคือแต่ละวันที่onairไป คนจะเข้ามาในเพจเยอะมาก มีคนติดต่อมาทางเว็บไซต์” นอกจากนี้ความเคลื่อนไหวในแฟนเพจกลายเป็นจุดนัดพบที่มีการนำความรู้มาแลกเปลี่ยนกัน “และก็มีคนไปค้นคว้าแลกเปลี่ยนข้อมูลกันในเพจบางคนก็รู้เรื่องก็จะเอามาแบบแปะมาแล้วให้เพื่อนฟังจนกลายเป็นชุมชนเล็ก ๆ มาคุยกัน” ”(เพ็ญศิริ เศวตวิหารี, สัมภาษณ์เมื่อ 16 ตุลาคม พ.ศ.2558) จนถึงปัจจุบันนี้ แฟนเพจ บุญผ่องมีคนที่ให้ความสนใจตลอด ถึงแม้ว่ากิจกรรมใน fanpage จะหยุดไปแล้วก็ตาม ปัจจัยหนึ่งอาจมาจากการรีรัน โดยครั้งล่าสุดคือเมื่อเริ่มเมื่อ 4 พฤศจิกายน พ.ศ.2560 นั้นเอง

หลังจากการสร้างละครเสร็จสิ้นและมีการจัดฉายละครโทรทัศน์เรื่อง บุญผ่อง(2556) ละครเรื่องนี้ฉายอย่างเป็นทางการไปแล้ว จำนวน 3 ครั้ง โดย ครั้งที่ 1 ปี 2556 ออกอากาศเป็นครั้งแรกที่สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส ครั้งที่ 2 ประมาณ ปี 2557-2558 (หลังการประมูลทีวีดิจิตอล) สถานีโทรทัศน์ PPTV ได้ซื้อลิขสิทธิ์และนำไปออกอากาศซ้ำ ครั้งที่ 3 ปี2560 ออกอากาศซ้ำที่สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส เมื่อเดือน พฤศจิกายน ที่ผ่านมาสอดคล้องกับ จ. กาญจนบุรี ที่จะมีการจัดการแสดงละครเวทีเรื่อง “วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล” ระหว่างงาน สัปดาห์สะพานข้ามแม่น้ำแคว และงานกาชาดประจำปี บริเวณทางรถไฟช่วงสะพานข้ามแม่น้ำแคว โดยละครเวทีเรื่องนี้ คือเรื่องราวการช่วยเหลือเชลยศึกระหว่างการสร้างทางรถไฟสายมรณะของ ครอบครัวสิริเวชชะพันธ์ ได้แก่ คุณบุญผ่อง และคุณผณี สิริเวชชะพันธ์นั่นเอง

(3.) ละครเวทีเรื่อง วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล(2560)

“วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล” เป็นการนำประวัติคุณบุญผ่องซึ่งเกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือเชลยศึกระหว่างการสร้างทางรถไฟสายมรณะ สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 มาใช้ในลักษณะ การใช้มรดกทางวัฒนธรรมในเชิงเศรษฐกิจและในเชิงการศึกษา

ละครเวทีเรื่องนี้จัดแสดงภายในงานสัปดาห์สะพานข้ามแม่น้ำแคว และงานกาชาดจังหวัดกาญจนบุรี ประจำปี 2560 โดยนับเป็นครั้งแรกใน 30 ปีของงานสัปดาห์สะพานข้ามแม่น้ำแคว และงานกาชาดจังหวัดกาญจนบุรีจากเดิมที่มีการจัดแสดงที่จากการแสดงแสงสีเสียงที่ สะพานข้ามแม่น้ำแควเพื่อบอกเล่าประวัติกาญจนบุรี เปลี่ยนแปลงรูปแบบเป็นละครเวที “วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล” ที่เจาะจงบอกเล่าเรื่องราวประวัติทางรถไฟสายมรณะผ่านประวัติ

คุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ วีรบุรุษชาวไทยที่ได้เสียสละชีวิตลอบให้ความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมแก่เชลยศึกผู้ตกทุกข์ได้ยาก การเปลี่ยนแปลงมีที่มาจากเมื่อนายจีระเกียรติ ภูมิสวัสดิ์ ได้เข้ามาดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดกาญจนบุรี พร้อมทั้งงานชุดใหม่ เมื่อปี พ.ศ. 2560 มีแนวคิดต้องการพัฒนาการจุดประสงค์หลักของการเปลี่ยนแปลงคือต้องการพัฒนาการจัดการแสดงของงานสัปดาห์สะพานข้ามแม่น้ำแควให้มีคุณภาพระดับสากล

คุณดนัย วัฒนากร ที่ปรึกษาผู้ว่าราชการจังหวัดกาญจนบุรี ด้านการท่องเที่ยวและกีฬาได้เปิดเผยว่า “ได้รู้จักกับทาง บริษัท อินเด็กซ์⁵² ซึ่งเป็น บริษัท ออกแกลนซ์ที่ใหญ่ก็เลยคุยกับเขา เขาก็เสนอแนวทางใหม่มา ออกมาเป็นแนวละคร ละครเพลง และก็มีเรื่องของคุณบุญผ่องเข้ามา” อย่างไรก็ตามคุณดนัยยอมรับว่าในการแสดงที่จัดขึ้นคัดเรื่องราวของคุณบุญผ่องมาเพียงบางส่วน “เราคัดเพียงบางส่วน แต่เพียงแต่เราต้องการให้คนรู้จักคุณบุญผ่องมากขึ้น คนเมืองกาญจน์เองก็ยังไม่รู้จักคุณบุญผ่องดีว่าได้ทำอะไรให้เมืองกาญจน์บ้าง” (คุณดนัย วัฒนากร ที่ปรึกษาผู้ว่าราชการจังหวัดกาญจนบุรี, สัมภาษณ์เมื่อ 8 มกราคม 2561)

(3.1) การพัฒนาจากละครโทรทัศน์เรื่องบุญผ่อง (2556) เป็นละครเวที “วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล” (2560)

ละครเวทีเรื่องนี้เป็นละครเพลงที่พัฒนามาจาก ละครเรื่อง บุญผ่อง (2556) สาเหตุเพราะ ระยะเวลาในการจัดเตรียม “วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล” มีเวลาเพียง 1 เดือน⁵³ “เราก็ไปเจอซีรีส์ที่ไทยพีบีเอสทำอยู่ ซึ่งอันนั้นเขาริเสิร์ช มาเยอะกว่าเรามาก ซึ่งเรามีเวลาน้อยมากก็มานั่งไล่ดูกันว่าถ้าเราจะทำเรื่องคุณบุญผ่องเราจะคัดเรื่องราวอะไรมา เอาความประทับใจตรงไหนมาเล่น” (เกรียงกานต์ กาญจนะโกติน, สัมภาษณ์เมื่อ 6 กุมภาพันธ์ 2561)

แม้จะมีเวลาในการทำงานน้อยแต่มารุต สาโรทาทให้ความคิดเห็นว่าแกนเรื่องเดิมนั้นดีอยู่แล้ว “แกนเรื่องมันหนักแน่นแล้วก็เป็นสากลมากพีดีอ่าให้ใครมาดูแล้วก็เข้าใจแล้วก็ไม่ต่างจาก schilddre’s list หรือ Railway Man หรืออะไรเลยที่เป็นหนังใหญ่ที่เราดูกันนะ

⁵² บมจ. อินเด็กซ์ ครีเอทีฟ วิลเลจ บริษัทด้านการจัดงานและการแสดง

⁵³ สาเหตุที่ทำให้มีเวลาน้อยเนื่องจาก นายจีระเกียรติ ภูมิสวัสดิ์ ผู้ว่าราชการจังหวัดกาญจนบุรี ที่มีแนวคิดปรับปรุงงานแสดงเพื่งเข้ารับตำแหน่งเมื่อเดือน ตุลาคม 2560 และในช่วงเวลานั้น ประเทศไทยมีงานพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทำให้การเตรียมงานแสดงจึงเหลือเพียง 1 เดือน

ซึ่งคุณบุญผ่องนะ ดูแล้วน่าจะเป็นความภูมิใจของชาวกาญจนบุรี” (มารุต สาริราท, สัมภาษณ์เมื่อ 6 กุมภาพันธ์ 2561) นอกจากนี้เกรียงกานต์ กาญจนะโกคิน ในฐานะผู้ดูแลการสร้างสรรค์ก็ได้ให้ความเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่าเรื่องนี้ไม่ได้มีแค่เรื่องราวความทุกข์ทรมานของเชลยศึกแคอย่างเดียวนะ แต่ประกอบด้วยแง่มุมความช่วยเหลือจากคนไทยด้วยเรื่องจึงมีความสนุก “วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล” ถูกกำหนดให้มีความยาวให้ไม่เกิน 1 ชม. เป็นไปตามข้อสัญญาที่ บริษัทอินเด็กซ์ ฯ ทำไว้กับทางจังหวัดกาญจนบุรี ผู้จัดจึงต้องกระชับเนื้อเรื่อง และเลือกเฉพาะแก่นสำคัญจากละครบุญผ่อง (2556) มานำเสนอ โดยยังคงเส้นเรื่องหลักหัวใจหลักคือ การเสียชีวิตของคุณบุญผ่อง รวมไปถึงคุณผณีเพื่อช่วยเหลือเชลยศึก แสดงถึงความมีมนุษยธรรม อย่างไรก็ตามการเล่าถึงคุณบุญผ่องเป็นการเล่าถึงสงคราม ดังนั้นจึงจำเป็นต้องเล่าถึงความโหดร้ายของสงคราม แต่คุณเกรียงกานต์ กาญจนะโกคินซึ่งเป็นผู้ดูแลโครงการมีความคิดเห็นว่าการนำเสนอแง่มุมความเป็นมนุษย์ในสงครามด้วยเพราะสุดท้ายแล้วภายในสงครามเป็นเรื่องของชีวิตคน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของคนดีหรือคนไม่ดีดังนั้นใน “วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล” จึงมีการวางตัวละครไว้หลากหลาย เห็นทั้งคนดีและไม่ดี “ญี่ปุ่นไม่ดีเราก็น่าจะวางตัวละครไว้ว่ามันต้องมีตัวร้ายคนหนึ่ง ซึ่งตัวนี้มันจะเป็นตัวที่ทำให้คนเกลียด ” แต่ในขณะที่เดียวกันก็สร้างตัวละครที่เป็นญี่ปุ่นที่ดีด้วยโดยได้นำเรื่องของมิโยชิซึ่งเป็นเพื่อนต่างวัยของคุณผณีมาพัฒนา เพราะเขามองว่าคนไม่ว่าจะอยู่ฝ่ายไหนในสงครามล้วนมีจิตใจ “มันก็มีเรื่องของจิตใจ ไม่ว่าจะเป็นคุณจะเป็นคนไทย ญี่ปุ่น เชลยศึก ทุกคนมีอารมณ์ร่วมเดียวกัน คิดถึงบ้าน คิดถึงครอบครัว แต่โดยหน้าที่ที่เขาต้องมาทำ เขาอาจจะไม่ได้เต็มใจ” และทำให้มีการออกแบบส่วนหนึ่งเรื่องให้สามารถแสดงแนวคิดนี้ “เราแต่งเรื่องให้เห็นว่าญี่ปุ่นที่มา มิโยชิ บางคนเขาก็มาทำตามหน้าที่ เขามาทุกคนมีครอบครัว มีคนรักเหมือนกัน เชลยศึกก็เหมือนกัน ถ้าจำได้มีเพลงที่มิโยชิร้องและเชลยสิกร้องเพลงเดียวกันเพราะว่าfeelingมันเหมือนกัน นั่นก็คิดถึงบ้าน คิดถึงลูก คิดถึงเมีย คิดถึงครอบครัว เชลยศึกก็เหมือนกัน”(เกรียงกานต์ กาญจนะโกคิน, สัมภาษณ์เมื่อ 6 กุมภาพันธ์ 2561)

(3.2) การคัดเลือกนักแสดง

มารุต สาริราท ผู้กำกับละครเวที “วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล” เล่าว่าเวลาในการทำงานของเรื่องมีจำกัดมากโดยเฉพาะสำหรับละครเพลงที่ปกติอย่างน้อยต้องมีเวลาในการซ้อมแก่ทีมนักแสดงอย่างน้อย 3 เดือน ทีมนักแสดงที่เลือกจึงต้องมีความแม่นยำในงานมาก ดังนั้นเขาจึงกำหนดให้บริษัทอินเด็กซ์ฯ เลือกนักแสดงที่มีฝีมือ หรือคุ้นเคยกับการทำงานด้วยกันอยู่

แล้วมาแสดง เช่น แคนดี้ รากแก่น ที่รับบทเป็น คุณสุรรัตน์ ภรรยาคุณบุญผ่อง และคุณเจมส์ เรือศักดิ์ ลอย ชูศักดิ์ เป็นต้น

แคนดี้เป็นนักร้องนักแสดงที่เคยทำงานร่วมกับ บริษัทฯ อินเด็กซ์ ที่เธอเข้ามารับบทนี้ได้เพราะคุณเกรียงกานต์ กาญจนะโกสิน ติดต่อขอให้เธอมาแสดงด้วยตนเอง ในการเตรียมตัวรับบทเป็นคุณสุรรัตน์ แคนดี้ชมการแสดงของนุสบา ปุณณกันต์ ผู้รับบทคุณสุรรัตน์ ในละครโทรทัศน์ แคนดี้ศึกษาหาข้อมูลประวัติศาสตร์ที่กาญจนบุรี และได้พูดคุยกับคุณลำไย ศรีเวชชะพันธ์ ที่บ้านสิริโอสถถึงเรื่องราวของคุณบุญผ่อง และคุณสุรรัตน์ และจากการหาข้อมูลทำให้แคนดี้ตีความการแสดงคุณสุรรัตน์ จากข้อมูลได้รับ โดยไม่ได้นำแนวทางการแสดงของ นุสบา ปุณณกันต์ มาใช้ในการแสดงด้วย โดยคุณสุรรัตน์ ที่สื่อความหมายผ่านการแสดงคือคุณสุรรัตน์ ที่รักครอบครัวเป็นอันดับแรก “คุณสุรรัตน์ เป็นคนรักครอบครัว ถ่ายทอดในฐานะที่คุณสุรรัตน์ เป็นภรรยาที่รักครอบครัวเป็นอันดับแรก เพราะว่าในภาวะสงครามโลกครั้งที่ 2 เนี่ย ไม่มีใครอยากต่อต้านญี่ปุ่น หรือไม่มีใครอยากช่วยคนอื่นแน่นอน ในขณะที่สามีเราและลูกเราด้วยต้องไปเสี่ยง” คุณสุรรัตน์ ในมุมมองที่แคนดี้ถ่ายทอดมีความกดดันและความเครียดเป็นเท่าทวีคูณจากคนปกติเพราะไม่เพียงอยู่ในภาวะสงครามโลกครั้งที่ 2 แต่คุณสุรรัตน์ เป็นแม่ที่ต้องการปกป้องลูกและครอบครัวด้วย ขณะเดียวกัน แคนดี้ต้องทำความเข้าใจคุณบุญผ่องผู้เป็นสามี และผณี บุตรสาวด้วย เพื่อเข้าถึงความเป็นแม่และภรรยาแบบคุณสุรรัตน์ ที่ต้องประคับประคองครอบครัวเอาไว้

นักแสดงอีกท่านหนึ่งที่ยอมรับเล่นละครเพลงเรื่องนี้คือ เจมส์ เรืองศักดิ์ ลอยชูศักดิ์คือ เขาเคยแสดงเป็นคุณบุญผ่อง จากละครเมื่อปี 2556 แล้ว เขาชอบบทนี้มาตั้งแต่ขณะแสดงละครโทรทัศน์ จึงเข้าถึงบทและ เข้าใจตัวละคร แต่ที่สำคัญเขาสามารถร้องและแสดงได้ แต่ในการสื่อความหมายคุณบุญผ่องผ่านการแสดงละครเพลง “วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล” เจมส์ เรืองศักดิ์ ลอยชูศักดิ์ยอมรับว่าแตกต่างออกไปจากเดิมเพราะถูกเปลี่ยนวิธีการสื่อสารใหม่แม้ว่า ‘หัวใจของเรื่องก็ยังคงเดิมก็คือว่า เรื่องความมีมนุษยธรรม’ “ก็ถึงแม้ว่า 3-4 ปีไม่ได้เป็นคุณบุญผ่องกลับมาเป็น ผมก็ยังคงยึดในคุณบุญผ่องยึดเหมือนเดิมในคาแร็กเตอร์ แต่คราวนี้นั้นถูกเปลี่ยนการสื่อสารใหม่ โดยผ่านทางารร้อง “จะทำให้คาแร็กเตอร์คุณบุญผ่องเหมือนเดิมเป๊ะ ๆ คงเป็นไปได้ก็จะต้องเป็นรูปแบบของละครเวที ซึ่งผมว่ามันเป็นอีกอรรถรส” และเหตุการณ์อีกอย่างหนึ่งที่ทำให้

เขาสื่อสารความเป็นคุณบุญผ่องต่างไปจากเดิม⁵⁴ เพราะเขามีปณิธานที่เปลี่ยนไป “ในปี 2560 เนี่ย ผมว่าจริง ๆ ผมคิดถึง สภาพเหตุการณ์บ้านเมืองที่ คนไทยได้สูญเสียสิ่งที่แบบยิ่งใหญ่ที่สุดของชีวิตของ ประเทศไทยไปคือเราสูญเสียในหลวง⁵⁵ แมสเสจหนึ่งที่ผมได้จากการที่เราเสียในหลวงไปคือ ‘ความดี จะต้องถูกส่งต่อ’ และ ‘ความดีจะต้องถูกหยิบยื่นให้แก่คนรุ่นหลังได้ทำต่อ ๆ กันไป’ ผมว่าละครบุญ ผ่องในเวอร์ชันนี้ก็รับหน้าที่นั้น เป็นอีกหนึ่งไม้ที่จะส่งต่อการที่ให้คนรุ่นหลังได้ทำความดีโดยเล่าเรื่อง ผ่านตัวละครที่ชื่อคุณบุญผ่อง” (เรื่องศักดิ์ ลอยชูศักดิ์, สัมภาษณ์เมื่อ 7 มีนาคม พ.ศ.2561)

(3.3) การพัฒนาการแสดงแสง สี เสียง ด้วยละครเพลง

“วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล” จะเป็นละครเวที ที่มีจุดประสงค์ พัฒนาการแสดงแสง สี เสียงในงานสัปดาห์สะพานข้ามแม่น้ำแคว และงานกาชาดจังหวัดกาญจนบุรี ในการจัดงานแสดงนี้มีทั้งสิ่งที่มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิม และสิ่งที่ยังคงไว้

- เปลี่ยนจากการแสดง แสง สี เสียง ประกอบบทบรรยาย เป็น ละครเวทีซึ่งแสดงในสถานที่จริง โดยใช้เวลาไม่เกิน 60 นาทีในการแสดง การดูแลงานแสดงจากเดิม เป็นบริษัทท้องถิ่น เปลี่ยนเป็น บริษัท อินเด็กซ์ ครีเอทีฟ วิลเลจ จำกัด(มหาชน) ซึ่งเป็นบริษัทด้านอี เว้นท์-ออแกไนเซอร์ชั้นนำ⁵⁶ เนื่องจากทางจังหวัดต้องการพัฒนางานแสดงแสงสี ในงานสัปดาห์ สะพานข้ามแม่น้ำแคว และงานกาชาดจังหวัดกาญจนบุรี ให้มีคุณค่าในระดับสากล โดยละครเวทีเป็นส่วนหนึ่งของศิลปะ ผู้ชมไม่ได้เห็นเพียงความตระการตาของฉาก หรือการแสดง แต่ผู้ชมจะได้เสพ ศิลปะการเล่าเรื่องที่ทำให้คนดูคล้อยตาม ทำความเข้าใจด้วยภาษาการแสดง เพลง บทพูด หรือการ อ่านซับไตเติ้ลช่วย ผู้ชมจะร้องไห้ หรือหัวเราะตามจังหวะที่ได้วางแผน แม้ว่าเรื่องที่นำมาเล่าเช่นใน ที่นี้คือประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ในการลอบให้ความช่วยเหลือเชลยศึกระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 จะมาจากข้อเท็จจริงในประวัติศาสตร์ก็ตาม (สรุปความจาก เกรียงกานต์ กาญจนะโกติน, สัมภาษณ์เมื่อ 6 กุมภาพันธ์ 2561)

- เปลี่ยนลักษณะตารางการจัดแสดง ปกติการจัดแสดง แสง สี เสียง ในงานสัปดาห์สะพานข้ามแม่น้ำแคว และงานกาชาดจังหวัดกาญจนบุรี มักจะจัดแสดงทุกวัน

⁵⁴ ละครเรื่องบุญผ่อง (2556) เจมส์ เรื่องศักดิ์ ลอยชูศักดิ์ แสดงเป็นคุณบุญผ่องโดยมีปณิธานในการเผยแพร่ความมี มนุษยธรรม ด้วยจิตสำนึกที่ต้องการถ่ายทอดนัยยะที่แฝงอยู่คือต้องการให้คนไทยกลับมารักและเมตตาต่อกัน หลังจากที่คน ไทยแตกแยกออกเป็นฝักฝ่ายเพราะอุดมการณ์ทางการเมืองแตกต่างกัน

⁵⁵ ในหลวงรัชกาลที่ 9 สวรรคตเมื่อ 13 ตุลาคม 2559

⁵⁶ โดยในปี 2554 บริษัทได้รับการจัดอันดับเป็นบริษัทระดับโลก จากการจัดอันดับของ Special Event Magazine

ในระหว่างการจัดงาน แต่ การแสดง “วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล” จะจัดเฉพาะวันศุกร์-อาทิตย์ เป็นจำนวน 2 ครั้ง สาเหตุเพราะจากประสบการณ์การจัดงานของจังหวัดกาญจนบุรีพบว่าส่วนใหญ่ ผู้ชมจะมากเฉพาะศุกร์-อาทิตย์ ส่วนวันธรรมดาไม่ค่อยมีคนดูนัก และในครั้งที่ผ่าน ๆ มา หลายครั้ง ต้องเกณฑ์คนไปดู ดังนั้นทางบริษัท อินเด็กซ์ฯ จึงเสนอให้จัดเฉพาะ ศุกร์-อาทิตย์ เพราะต้องการกลุ่มลูกค้านักท่องเที่ยวจากจังหวัดใกล้เคียง นอกเหนือจากคนในจังหวัดและนักท่องเที่ยวต่างชาติ และแน่นอนว่าวันระหว่างสัปดาห์ส่วนมากมีคนดูน้อยแม้แต่ในกรุงเทพฯ ก็ตามที และหากคนดูน้อยก็ส่งผลต่อนักแสดงว่าอาจแสดงไม่เต็มที่ นอกจากนี้ หากคนดูน้อยก็เป็นการสิ้นเปลืองงบประมาณและไม่คุ้มทุนในการจัดจ้างทีมงานและนักแสดง

- การปรับเปลี่ยนแนวทางการใช้เทคนิคแสง สี เสียง สร้างความตระการตาแก่การแสดง แม้จะต้องทำในงบประมาณจำกัด อย่างไรก็ตามเกรียงกานต์ กาญจนะโกคิน ให้แนวทางในการใช้เทคนิคเหล่านี้ว่าต้องใช้เท่าที่จำเป็น “ไม่มีระเบิดตูมตามตลอดชั่วโมงแต่เราก็ไม่ได้ตัดสิ่งนั้นไป คือยังมีระเบิดมีพรมดทุกอย่างแต่จะใช้ให้เป็นประโยชน์ที่สุด ใช้ให้เกิดเอฟเฟกต์ที่สุด ไม่ได้ใช้พรวดพราด ซึ่งอันนี้น่าจะเป็นแนวที่คิดที่ถูกต้องของการจัดแสงสีเสียงครั้งต่อไป หรือที่อื่น ๆ ในบ้านเรา มันไม่ใช่การเอาเงินมาถมกับขบวนเยอะแยะระเบิดมากมาย แล้วคนดูไม่ได้อะไร นอกจากได้ความตระการตาแต่อยากให้อีกด้านหนึ่งอยากให้ได้ความลุ่มลึก แล้วให้ได้ความประทับใจ” (มารุต สาโรวาท, สัมภาษณ์เมื่อ 6 กุมภาพันธ์ 2561) โดยเทคนิคที่ใช้ในละครเวทีนี้ได้แก่ การจัดแสงและการควบคุมสีสันทันทีด้วยแสง การใช้ม่านน้ำสร้างฉาก การออกแบบเสียงประกอบ การใช้พลุและเอฟเฟกต์ระเบิด อย่างไรก็ตาม รถไฟจริงที่มักนำมาเล่นประกอบทุกปี ในการแสดงนี้ได้ตัดออกไปด้วยสาเหตุของงบประมาณที่สูงถึงครึ่งหนึ่งของงบการแสดงทั้งหมด แต่ทางผู้สร้างสรรค์ แก้ไขปัญหาโดยจำลองการเล่นของรถไฟขึ้นมาแทน เพื่อนำงบประมาณที่มีจำกัดใช้ร่วมกับส่วนอื่น เช่น การจัดหานักแสดงชื่อดัง และนักแสดงที่มีคุณภาพมาร่วมงาน (เกรียงกานต์ กาญจนะโกคิน, สัมภาษณ์เมื่อ 6 กุมภาพันธ์ 2561)

- ชับไต้เติ้ลภาษาอังกฤษสำหรับผู้ชมชาวต่างประเทศ มีจุตวง จอชัยไต้เติ้ล ภาษาอังกฤษ เรื่องนี้คุณคุณดนัย วัฒนากร ที่ปรึกษาผู้ว่าราชการจังหวัดกาญจนบุรีเปิดเผยว่ามีความจำเป็นมาก เพราะมีนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเที่ยวชมในงาน และสนใจชมงานแสดงนี้ทุกปี ดังนั้นทางจังหวัดจึงได้ขอให้ทางบริษัทอินเด็กซ์ฯ มีการขึ้นชัยไต้เติ้ล ภาษาอังกฤษสำหรับบทพูดและบทเพลง (คุณดนัย วัฒนากร, สัมภาษณ์เมื่อ 8 มกราคม 2561)

- สิ่งที่ไม่เคยเปลี่ยนแปลงเลยในการพัฒนาการแสดงแสง สี เสียงในงานสัปดาห์สะพานข้ามแม่น้ำแคว และงานกาชาดจังหวัดกาญจนบุรี คือ ‘การจัดแสดงโดยใช้แม่น้ำแควและสะพานข้ามแม่น้ำแควเป็นฉาก’ คุณมารุต สาโรวาทให้ความเห็นว่า ฉากหลังที่

กาญจนบุรีหลัง เพราะเป็นฉากจริง ทำให้ชนลูกเมื่อเห็น และรับรู้่ว่าสถานที่ที่เห็นนั้นคือคนมาตายที่นี่จริง ๆ โดยเฉพาะเมื่อพอส่องไฟที่ออกแบบไว้สาดไปจับที่สะพาน เกิดสีสันสวยงามและถ่ายทอดความหมายได้ และนักแสดงรวมถึงคนดูอินเข้าไปในเรื่องได้ง่าย อย่างไรก็ตาม บรรยากาศรอบ ๆ ฉากที่เต็มไปด้วยร้านค้า และแพอาหาร ก็บันทึกบรรยากาศการรับชมของผู้ชมเช่นกัน

(3.4) จากละครภาพสู่ละครเพลง

“วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล” เป็นการพัฒนาจากการสื่อสารประวัติศาสตร์บุญผ่องผ่านมุกกลิ้งในละครโทรทัศน์ สู่การสื่อสารเรื่องราวผ่านฉากการแสดง เพลง และความเคลื่อนไหวของตัวละครบนเวที ข้อได้เปรียบของละครเพลงนี้คือแสดงในสถานที่จริงซึ่งมีมนต์ขลังให้ผู้ชมและนักแสดงเข้าถึงเรื่องราวได้ง่ายกว่าการแสดงในโรงละครปกติที่ต้องมีการจำลองฉากขึ้น และยังสามารถเพิ่มเติมการใช้เอฟเฟกต์ แสง เสียง พลุและระเบิดเพื่อสร้างความตื่นตาตื่นใจแก่ผู้ชม สิ่งที่สำคัญที่สุดคือการออกแบบการใช้งาน ทรัพยากรทั้งหมด เพื่อให้ “วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล” ก็น่าสนใจผู้ชม

มารุต สาโรวิท ผู้กำกับ “วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล” อธิบายถึงการพัฒนาจากละครโทรทัศน์ เป็นละครเวทีเป็นงานที่ยากและท้าทาย “จากซีรีส์ที่เป็นละคร realistic ในช่อง ไทยพีบีเอส เป็นรูปแบบเป็นโชว์บนสแตจ และใช้เวลาโชว์แค่ชั่วโมงเดียวเนี่ย ก็เหมือนกับเราย่อเรื่องซีรีส์ยาวทั้งหมดก็ตอนก็แล้วแต่ 15 -16 ตอน ให้เหลือ ชั่วโมงเดียว” โดยเพื่อให้งานเคลื่อนไหวอย่างรวดเร็วเนื่องจากมีเวลาทำงานจำกัดเพียง 1 เดือน คุณมารุต สาโรวิท จึงดูแลทั้งงานกำกับ การวางโครงเรื่องหลัก และพัฒนาบทไปพร้อมกับผู้เขียนบท

ในฐานะผู้กำกับผู้ดูแลการสร้างสรรคงานทั้งหมด คุณมารุต สาโรวิท จึงเป็นศูนย์กลางในการสร้างสรรคงาน โดยเขาจะให้แนวคิดแก่ทีมงานในการสร้างสรรค เพลง ศิลปกรรมบนเวที รวมไปถึง การออกแบบท่าทางในการแสดงและความเคลื่อนไหวบนเวที ทั้งนี้ในการสร้างสรรคละครเวที “วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล” เขามีงานที่ใช้อ้างอิงในการสร้างสรรคจึงทำให้การทำงานเร็วขึ้น “Schildler’s list ทั้งคู่กรรม ทั้ง Railway Man และกระทั่งละครบุญผ่อง (2556) ไทยพีบีเอสด้วย มีreference หลายอันช่วยเราทำให้ไปเร็วขึ้น” แต่ที่สำคัญกว่านั้นคือการลงพื้นที่หาข้อมูลที่ จ. กาญจนบุรี โดยเล่าว่าพิพิธภัณฑสถานทางรถไฟสายไทย-พม่าเป็นฐานข้อมูลที่ดี “พิพิธภัณฑสถานที่อยู่ที่อยู่ใกล้สุสานฝรั่งอันนั้นดีมาก อันนั้นเป๊ะ ข้อมูล ตัวเลข ลำดับเหตุการณ์ อันนั้นเป๊ะ” (มารุต สาโรวิท, สัมภาษณ์เมื่อ 6 กุมภาพันธ์ 2561)

ส่วนสำคัญที่สุดของการแสดงนี้คือเพลง เพลงเป็นหัวใจหลักของ “วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล” เพลงใช้ในการเล่าเรื่องแทนบทพูดในหลายจุด และใช้ถ่ายทอด

ใจความสำคัญของเรื่อง เพลงเป็นทั้งจุดเด่น และขณะเดียวกันเป็นความท้าทายของ “วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล” เพราะเพลง คือการเปลี่ยนจากบทพูดเป็นเพลงที่กระชับและสื่อสารสู่คนยุคใหม่ได้ “พอเป็นมิวสิคัลปั๊บ คำร้องต้องโดนมาก ๆ นะ ทำนองต้องกินใจ พอเป็น มิวสิคัล มันทำให้การรับรู้ข่าวสารแบบของคนรุ่นใหม่มันง่ายขึ้น” โดยเพลงที่ใช้ใน “วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล” มีเพลงหลัก ทั้งเพลงที่แต่งขึ้นใหม่จำนวน 7 เพลง และเพลงเก่าที่มีอยู่แต่เดิม

(3.5) ภูมิหลังของผู้สร้างสรรค์มีผลต่อการสร้างสรรค์งานละคร

สิ่งที่โดดเด่นประการหนึ่งของการสื่อความหมายประวัติศาสตร์บุญผ่องเป็นละครเวที คือคุณมารุต สาโรวิท และคุณหมอก เกรียงกานต์ กาญจนะโกติน มีแนวคิดตรงกันเรื่อง ทหารผ่านศึก พวกเขามองเห็นว่าทหารผ่านศึกและครอบครัวของทหารผ่านศึกเป็นบุคคลที่ไม่ควรมองข้าม พวกเขาเสียสละตนทำหน้าที่เพื่อประเทศชาติไม่ว่าประเทศพวกเขาจะผิดหรือจะถูก แต่พวกเขาก็เป็นมนุษย์ มีชีวิตจิตใจ มีบ้านและครอบครัวที่ต้องการกลับ ดังนั้นเราจึงเห็นว่าภายในละครเวทีค่อนข้างให้ความสำคัญกับ Scene ที่ถ่ายทอดเนื้อหาจากทหารญี่ปุ่น และเชลยศึกฝ่ายสัมพันธมิตร ในที่นี้จะขอยกตัวอย่าง 2 ฉากสำคัญ ได้แก่

บุญผ่องส่งเสบียงเข้าไปในค่ายทหารเขาพบเห็นทั้งทหารญี่ปุ่นเช่นมิโยชิ และเชลยต่างคิดถึงบ้านที่จากมาด้วยหน้าที่ ในทางกลับกันเชลยไม่อาจกลับบ้านเพราะถูกเกณฑ์มาสร้างทางรถไฟ ในฉากนี้ใช้ เพลงที่มีเนื้อหาเพลงกล่าวถึงความเหนื่อยล้าจากสงครามทำให้พวกเขาต้องการกลับบ้าน ฉากนี้ออกแบบให้ มิโยชินายทหารญี่ปุ่นและกลุ่มทหารญี่ปุ่นร้องเพลงไปด้วยกัน ด้วยเพลงเดียวกันเพราะทั้ง 2 ฝ่ายต่างมีความคิดถึงบ้านเช่นกัน เพลงนี้จะส่งผลกับตอนจบของฉาก เมื่อเชลยศึกผู้ร้องเพลงป่วย และเสียชีวิตต่อหน้าบุญผ่อง เป็นจุดหักเหของเรื่องที่ทำให้บุญผ่องตัดสินใจหลบซ่อนช่วยเหลือเชลยศึก

และ ในช่วงตอนจบ หลังจากที่ฝ่ายสัมพันธมิตรหยุดทิ้งระเบิดบุญผ่อง และผล็อกจากหามิโยชิและพบมิโยชิใกล้ตาย มิโยชิที่ใกล้ตายเห็นผนิเป็นลูกสาว บุญผ่องจึงบอกผนิว่า “กอดพ่อเขาสิลูก” และผนิจึงกอดมิโยชิและร้องเพลงซากระแหม่มิโยชิที่ใกล้ตาย มารุต สาโรวิทอธิบายว่าฉากนี้น่าจะได้อิทธิพลจากคู่กรรมมาบางส่วนแต่ปรับเปลี่ยนเป็นความคิดถึงลูกแทนตามที่ปูมาตั้งแต่ต้นว่า”ผ่านการสงครามมา 4 ปี เขาเห็นลูกตอน 10 ขวบ ตอนนี้น่าจะ 14 ละ แต่เขายังเห็นลูกแค่ 10 ขวบเหมือนผนิ” และ การที่บุญผ่องให้มิโยชิได้กอดลูกในจินตนาการของเขาแสดงถึงความเข้าใจของบุญผ่อง “ทหารแต่ละคนที่มาสมรภูมิไม่ว่าฝ่ายไหนญี่ปุ่นหรือพันธมิตรเขาอยากกลับไปเจอลูกเจอเมียสักครั้งหนึ่ง ใครจะรู้ว่าชะตากรรมมาทิ้งไว้ที่ดินแดนแบบนี้ที่ไกลบ้านมากไม่มีโอกาสได้กลับไปเห็นลูกเมียอีกเลย อันนั้นเป็นแบบสิ่งสะเทือนใจ” และการที่บุญผ่อง

บอกให้ผมไปโกอดมิโยชิเพราะเข้าใจถึงหัวอกคนเป็นพ่อว่าการพรากจากลูกนั้นเจ็บปวดและสะเทือนใจ “โยชิเขาไม่มีโอกาสได้กลับไปเห็นลูก ขอให้เขามีความสุขแวบเดียวก่อนเขาจะหมดลม” และ หลังจาก มิโยชิเสียชีวิต ทหารญี่ปุ่นได้แบกร่างมิโยชิจากไป ร่างมิโยชิเคลื่อนผ่านหมอดัลลอป หมอดัลลอปถอด หมวกออก ในจุดนี้มารุต สาโรวาทอธิบายว่า “คุณหมอเอาหมวกออกเพื่อให้เกียรติศพที่เดินผ่านไป เป็นการเคารพคนตายที่ดีมาก ถึงแม้ว่าเขาจะโหดขนาด” (มารุต สาโรวาท, สัมภาษณ์เมื่อ 6 กุมภาพันธ์ 2561)

จะเห็นได้ว่าในการสื่อความหมายละครเวที วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล พูดเรื่องเดียวกันกับละครเรื่อง บุญผ่อง (2556) แต่แง่มุมที่ต้องการนำเสนอไม่เหมือนกัน การสื่อความหมายมรดกทางวัฒนธรรมนี้ตรงกับแนวคิดของอภิญา บัศคาลา อรุณภาพร ที่ว่า “การสื่อความหมายนั้นอยู่ในตัวของมรดกทางวัฒนธรรมอยู่แล้ว ในขณะที่แหล่งมรดกเหล่านั้นจะสร้างประสบการณ์หรือถูกสื่อความหมายอย่างไรก็อยู่ที่ว่าเรา(ทั้งโลก)อยากให้เห็นมรดกของเราอย่างไร” (Apinya Arrunnaporn, 2008, p.35)

4.4 ภาพรวมของการนำประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์มาสื่อความหมาย จากข้อมูลทั้งหมดสามารถสรุปในรูปแบบตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 4.3

ตารางสรุปข้อมูลการนำประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์มาสื่อความหมาย

ลำดับ	รายการ	รูปแบบ	ปีผลิต / ปีก่อตั้ง	การใช้งาน
1.	Railroad of Death โดย John Coast	หนังสือ	พ.ศ.2489	มรดกในฐานะเป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรม และมรดกในฐานะเป็นทรัพยากรทางเศรษฐกิจ
2.	The War Diary of Weary Dunlop โดย Sir Edward Dunlop	หนังสือ	พ.ศ.2529	มรดกในฐานะเป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรม และมรดกในฐานะเป็นทรัพยากรทางเศรษฐกิจ
3.	The Weary Dunlop Boonpong Fellowship	มูลนิธิ	พ.ศ.2531	มรดกในฐานะเป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรม

				และมรดกในฐานะเป็น ทรัพยากรทางการเมือง
4.	Hellfire pass Memorial Museum อนุสรณ์สถานช่องเขาขาด	พิพิธภัณฑ	พ.ศ.2541	มรดกในฐานะเป็นทรัพยากร ทางวัฒนธรรม และมรดกในฐานะเป็น ทรัพยากรทางการเมือง
5.	The Thailand-Burma Railway Center	พิพิธภัณฑ	พ.ศ. 2546	มรดกในฐานะเป็นทรัพยากร ทางเศรษฐกิจ และ มรดกในฐานะเป็น ทรัพยากรทางวัฒนธรรม
6.	The Colonel of Tamakan โดย Julie Summers	หนังสือ	พ.ศ. 2548	มรดกในฐานะเป็นทรัพยากร ทางเศรษฐกิจ และ มรดกในฐานะเป็น ทรัพยากรทางวัฒนธรรม
7.	นิทรรศการประวัติ คุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ ณ. บ้านบุญผ่อง	นิทรรศการ ประวัติ ณ. บ้านเดิมของ คุณบุญผ่อง	พ.ศ. 2552	มรดกในฐานะเป็นทรัพยากร ทางวัฒนธรรม
8.	ละครเรื่อง บุญผ่อง	ละครทาง โทรทัศน์	พ.ศ.2556	มรดกในฐานะเป็นทรัพยากร ทางวัฒนธรรม และ มรดกในฐานะเป็น ทรัพยากรทางการเมือง
9.	วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล	ละครเวที	พ.ศ. 2560	มรดกในฐานะเป็นทรัพยากร ทางเศรษฐกิจ และ มรดกในฐานะเป็น ทรัพยากรทางวัฒนธรรม

ประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ในส่วนของการช่วยเหลือเชลยศึกระหว่างการสร้างทางรถไฟสายมรณะช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 มีการนำมาสื่อความหมายนับแต่สงครามสิ้นสุดลง ผู้สื่อความหมายในช่วงแรกโดยส่วนมากฝ่ายเหยื่อ หรือคือเชลยศึก การสื่อความหมายจากเชลยศึกเป็นแกนหลักในการสื่อความหมาย เรื่องเล่าของเชลยศึกระหว่างการสร้างทางรถไฟสายมรณะในเวลาต่อมา ไม่ว่าจะเป็นการสื่อความหมายในรูปแบบพิพิธภัณฑสถาน และสื่อบันเทิง เพราะเรื่องราวของการช่วยเหลือจากฝ่ายทายาทและครอบครัวคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์มีจำกัด และไม่มีการเปิดเผยเป็นวงกว้าง และระมัดระวังในการเปิดเผยเป็นอันมากจนถึงปัจจุบันเพราะเกรงว่าการถ่ายทอดที่เกิดขึ้นจะสร้างความไม่พอใจมาสู่ครอบครัวสิริเวชชะพันธ์ ดังนั้นการสื่อความหมายโดยหลักจึงมาจากความทรงจำของเชลยศึกเป็นหลัก

การใช้งานประวัติคุณบุญผ่องมีการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยที่ใช้งาน โดยในการวิเคราะห์การใช้งานที่เกิดขึ้นต่อไปนี้จะสอดแทรกบริบททางสังคมเข้ามาเกี่ยวข้อง ด้วยดังนั้นการอธิบายเป็นลักษณะ Timeline เพื่อให้เห็นพัฒนาการของการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ นับแต่ปี พ.ศ.2489 หลังจากที่มีการเผยแพร่ประวัติคุณบุญผ่องในการช่วยเหลือเชลยศึกเป็นครั้งแรกใน หนังสืออัตชีวประวัติเชลยศึก Railroad of Death โดย John Coast

พ.ศ.2488 กอบกู้สถานะของประเทศไทยไม่ให้ตกเป็นผู้แพ้สงคราม

ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะสิ้นสุดลงอย่างเป็นทางการในวันที่ 15 สิงหาคม 2488 ชาติฝ่ายสัมพันธมิตร เช่น อังกฤษก็เริ่มพิจารณาสถานะภาพของประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะประเทศคู่สงครามของตน สำหรับประเทศไทยแล้วหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติ ในวันที่ 4 กันยายน พ.ศ. 2488 อังกฤษได้บังคับให้ไทยยอมรับเงื่อนไขที่อังกฤษนำเสนอในฐานะฝ่ายสัมพันธมิตร ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่ลิดรอนสิทธิ์ในการบริหารประเทศ โดยเฉพาะ กิจการด้านความมั่นคง และเศรษฐกิจ ประหนึ่งว่าไทยตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษ⁵⁷ คล้ายกับญี่ปุ่นที่กลายเป็นผู้แพ้สงครามและต้องถูกควบคุมอำนาจอธิปไตยไว้ในมือสหรัฐอเมริกาไม่ปาน ทั้งนี้เพราะอังกฤษพิจารณาว่า ไทยเป็นประเทศที่มีความสำคัญต่อความมั่นคงของภูมิภาคสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้สอนให้อังกฤษรู้แล้วว่าหากไทยเข้าข้างฝ่ายใด นั้นหมายถึงชัยชนะในภูมิภาคจะตกอยู่กับฝ่ายนั้น

⁵⁷ เช่น 1. ยุบองค์การทหาร องค์การกึ่งทหาร หรือองค์การการเมือง ที่เป็นปฏิปักษ์ต่อสหประชาชาติ / ห้ามชุดคอคออดกระ / ห้ามนำข้าว ติบูก ยางพารา และไม้สักออกนอกประเทศ / นโยบายการเงินของไทยต้องเป็นไปตามคำแนะนำของกรรมการฝ่ายสัมพันธมิตร ฯลฯ

ความคิดเห็นนี้ของอังกฤษอาจเกิดจากสถานการณ์ความตึงเครียดในกลุ่มชนพื้นเมืองของประเทศอาณานิคมภายในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ไม่ว่าจะเป็นชาว(อินโดนีเซีย)ที่เริ่มมีกลุ่มปลดแอกเพื่อเรียกร้องเอกราชจากเนเธอร์แลนด์ ซึ่งนั่นทำให้อัตตาเลียมศึกษาเนเธอร์แลนด์ต้องตัดสินใจทันทีว่าจะกลับไปยังเนเธอร์แลนด์ หรืออยู่สู้เพื่อพิทักษ์ ‘ชาว’ ที่เป็นบ้านของพวกเขาอีกหลังหนึ่งทันที เช่นเดียวกับสถานการณ์ในมลายู(มาเลเซียและบรูไนปัจจุบัน) เริ่มเกิดการเรียกร้องเอกราช ความเคลื่อนไหวเหล่านี้ล้วนเป็นความเสี่ยงต่ออังกฤษในการฟื้นฟูประเทศหลังจากย่อยยับจากสงครามโลกครั้งที่ 2⁵⁸

อย่างไรก็ตาม เมื่อเงื่อนไขของอังกฤษเป็นเรื่องที่ไม่อาจยอมรับได้เพราะหมิ่นเหม่ต่ออธิปไตยของชาติ ฝ่ายไทยเองก็ต้องมีการดำเนินแผนงานเพื่อหลุดพ้นจากเงื้อมมือดังกล่าว การดำเนินงานมีทั้งในเรื่องทางการทูต ไปจนถึงการรวบรวมหลักฐานเพื่อยืนยันว่าประชาชนชาวไทยมิได้เห็นด้วยกับรัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม ในการประกาศสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตร

ความจริงแล้วในประเทศไทย ฯพณฯ ปรีดี พนมยงค์ มีความพยายามมาโดยตลอดในการเคลื่อนไหวเพื่อไม่ให้ไทยตกเป็นผู้แพ้สงคราม แนวคิดนี้กลายเป็น 1 ใน 2 ปฏิบัติการหลักของเสรีไทย ตั้งแต่เสรีไทยกำเนิดในปี 2484 ช่วงเริ่มสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยท่านวางแผนว่างานต่อต้านญี่ปุ่นของเสรีไทย “เป็นปฏิบัติการเพื่อให้ฝ่ายสัมพันธมิตรรับรองว่าเจตนารมณ์ที่แท้จริงของราษฎรไทยไม่เป็นศัตรูกับสัมพันธมิตร” เพื่อผลลัพธ์ที่ไทยจะไม่ตกเป็นประเทศผู้แพ้สงครามและเพื่อการผ่อนหนักเป็นเบา (ทศ พันธุมเสน และจินตนา ยศสุนทร, 2542 น.17-18)

ปฏิบัติการของเสรีไทย มีทั้งปฏิบัติการทางทหารในการต่อต้านญี่ปุ่น และปฏิบัติการด้านมนุษยธรรม โดยข้อมูลจากฝ่ายเสรีไทยมายืนยันว่า การช่วยเหลือทางมนุษยธรรมมีผลอย่างสำคัญในการพิจารณาสถานะของประเทศไทยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ทำให้ฝ่ายสัมพันธมิตรเห็นว่านอกจากการประกาศสงครามมิได้เป็นไปตามเจตจำนงของประชาชนชาวไทยแล้ว ยังมีคนไทยอีกเป็นจำนวนมากให้ความช่วยเหลือแก่ฝ่ายสัมพันธมิตรด้วย(ธนาพล อิวสกุล, สุรียา (เบญญ์โส๊ะ) สุโสมาน และ พระไพศาล วิสาโล, 2546 น.113)

ปฏิบัติการทางมนุษยธรรมที่ ฯพณฯ ปรีดี พนมยงค์ ได้จำกัดความไว้ เช่น การช่วยเหลือคนจากชาติสัมพันธมิตรที่อยู่ในประเทศไทยให้รอดพ้นจากการจับกุมโดยญี่ปุ่นที่อาจใช้วิธีทรมาน ดังที่ญี่ปุ่นเคยกระทำแก่อังกฤษและอเมริกันในญี่ปุ่นเอง ในประเด็นนี้ หนังสือเสรีไทย: อุดมการณ์ที่ไม่ตาย

58

อย่างไรก็ตามอังกฤษ ฝรั่งเศส และเนเธอร์แลนด์ ในสภาพที่บอบช้ำจากสงครามในยุโรปก็ไม่สามารถต้านทานกระแสการเรียกร้องเอกราชได้อยู่ดี และต้องปลดแอกประเทศเหล่านั้นเป็นอิสระ ทว่าขั้นตอนก่อนเกิดการปลดแอก เป็นการต่อสู้ระหว่างชนพื้นเมืองและทหารเจ้าอาณานิคม อย่างไรก็ตามเมื่อกลุ่มชาติอาณานิคมอยู่ในฝ่ายสัมพันธมิตร กลุ่มชนพื้นเมืองจึงต้องการแรงสนับสนุนจากประเทศคู่ตรงข้ามซึ่งคือประเทศคอมมิวนิสต์ ซึ่งสุดท้ายแล้วก็พัฒนาไปสู่สงครามเย็นในที่สุด

ซึ่งจัดทำภายใต้ความเห็นชอบของคณะกรรมการดำเนินงานเปิดอาคารเสรีไทยอนุสรณ์ ได้อธิบายว่า ครอบคลุมถึงการช่วยเหลือเชลยศึกฝ่ายสัมพันธมิตรทั้งหลายที่ถูกเกณฑ์มาใช้แรงงานในประเทศไทย ซึ่งรวมถึงการช่วยเหลือเชลยศึกที่เข้ามาก่อสร้างทางรถไฟสายไทย-พม่า ในหนังสือเล่มนี้ยกตัวอย่างถึงบุคคลที่ถูกระบุในจดหมายจากเจ้าหน้าที่สืบราชการลับของอังกฤษในปี 2488 ว่าเป็นตัวอย่างของการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมแก่เชลยศึกที่ถูกบังคับให้มาสร้างทางรถไฟสายไทย-พม่า แต่ตัวอย่างส่วนใหญ่มักกล่าวถึงผู้ที่ให้ที่พักพิง หลบซ่อน และหลบหนี แก่ชนชาติสัมพันธมิตรหรือเชลยศึก ขณะเดียวกันนั้นยังได้ยกอีกตัวอย่างหนึ่งซึ่งคือครอบครัวตะนะพงษ์ ในจังหวัดเชียงใหม่ที่ให้ความช่วยเหลือเชลยศึกฝ่ายสัมพันธมิตรที่ถูกเกณฑ์มาใช้แรงงานยังเชียงใหม่ บริเวณวัดสิญญะเรื่อง เช่นการแอบนำอาหารไปให้ในค่ายเชลยศึก และแน่นอนว่าเป็นการช่วยเหลือท่ามกลางความเสี่ยงหากถูกจับได้ก็จะได้รับโทษถึงชีวิต จะเห็นได้ว่า การช่วยเหลือของครอบครัวตะนะพงษ์ ไม่ได้แตกต่างอะไรกับการช่วยเหลือของคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ที่ให้ความช่วยเหลือเชลยศึกไว้ หากพิจารณาตามนี้แล้วจะสอดคล้องกับแนวคิดของอัศวิน โกมลเมณะ นักประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกาญจนบุรี ที่เสนอความคิดว่าคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์เป็นเสรีไทย⁵⁹

อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าสนใจว่าครอบครัวคุณบุญผ่องเองได้ปฏิเสธอย่างชัดเจนว่า คุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ ไม่ได้เป็นเสรีไทย เพราะคุณบุญผ่องและครอบครัวสิริเวชชะพันธ์ไม่ได้มีแนวคิดต่อต้านญี่ปุ่น การช่วยเหลือเชลยศึกในทางลับ ร่วมกับองค์กร V เกิดขึ้นเพราะความเมตตาสงสารต่อเชลยศึกที่มีชะตากรรมทรมาณแสนสาหัส หากเป็นเช่นนั้นแล้วสถานะของคุณบุญผ่องที่ให้ความช่วยเหลือแก่ฝ่ายสัมพันธมิตรสามารถเทียบเคียงกับหน่วยใดได้บ้าง?

ในการช่วยเหลือเชลยศึก ยังมีอีกหน่วยงานหนึ่งที่พยายามทำหน้าที่ช่วยเหลือเชลยศึกด้านมนุษยธรรมคือ องค์การกาชาดสากล แต่องค์การกาชาดสากลทำงานด้วยความยากลำบากเพราะใช้เวลาในการเจรจากับญี่ปุ่นเป็นเวลานาน และญี่ปุ่นได้ตั้งเงื่อนไขว่า การช่วยเหลือต้องมาในรูปแบบของเงินที่ส่งผ่านโตเกียว และเข้ามายังไทย มีเพียงครั้งเดียวเท่านั้นที่อนุญาตให้เป็นสิ่งของ ดังนั้นการช่วยเหลือจากกาชาดสากลจึงดำเนินการได้อย่างเชื่องช้า แม้ว่าการส่งความช่วยเหลือจะมีจำนวน 10 ครั้งและมีมูลค่ารวมกันกว่า 2,668,566 บาท ในเวลานั้น แต่เชลยศึกหลายคนได้เขียนในบันทึกว่าพวกเขาได้รับความช่วยเหลือจากกาชาดสากลเพียงน้อยนิดเท่านั้น และหลายครั้งพวกเขากลับที่กว่าสิ่งของจากกาชาดสากล ฝ่ายญี่ปุ่นได้เก็บไว้ใช้เองหรือนำส่วนที่ดีไปทั้งหมด เหลือเพียงบางส่วนไว้ให้แก่วพวกเขา แต่ความยุ่งยากของกาชาดสากลไม่ได้มีเพียงเท่านั้น หน่วยงานกาชาดสากลที่รับผิดชอบ กลุ่มเชลยศึกอังกฤษ ออสเตรเลีย คือ สวิสเซอร์แลนด์ แต่หน่วยที่รับผิดชอบกลุ่มเชลยศึกเนเธอร์แลนด์คือ

⁵⁹ ความคิดเห็นนี้ปรากฏในหนังสือ “ไม้หมอนแห่งความตาย บนเส้นทางรถไฟสายมรณะ”(2550) โดยอัศวิน โกมลเมณะ

สวีเดน ทำให้ในทางปฏิบัติผู้แทนกาชาดสากลสวีเดนจึงต้องรับผิดชอบกลุ่มเชลยศึกเนเธอร์แลนด์ด้วย(Rod Beattie, 2015, p. 102-107)

ดังนั้นหากการช่วยเหลือขององค์กร V และคุณบุญผ่อง เป็นการช่วยเหลือเชิงมนุษยธรรมแล้ว อาจจะเรียกว่าพวกเขาได้ทำหน้าที่คล้ายกับเป็นองค์กรกาชาดสากลก็ว่าได้ และความช่วยเหลือของพวกเขาได้ช่วยรักษาชีวิตเชลยศึกไว้เป็นจำนวนมาก ในยามที่องค์กรกาชาดสากลเข้าไม่ถึง

ในหนังสือ “วีระบุรุษสงครามของทางรถไฟสายมรณะ” ซึ่งรวบรวมโดยลำไย สิริเวชชะพันธ์ ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้ไทยไม่ต้องตกเป็นผู้แพ้ในสงครามโลกครั้งที่ 2 มีสาเหตุใหญ่ ๆ 2 ประการ คือ การดำเนินงานของรัฐบาลให้การประกาศสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตรเป็นโมฆะ และ การดำเนินงานของเสรีไทยซึ่งขัดขวางการทำงานของญี่ปุ่น อย่างไรก็ตามมีอีกประการหนึ่งที่ไม่ค่อยมีคนทราบนักคือ บรรดาอดีตเชลยศึกฝ่ายสัมพันธมิตรที่เข้ามาสร้างทางรถไฟสายไทยพม่า พวกเขาซึ่งแต่ก่อนจะมาเป็นเชลยศึก เป็นชนชั้นระดับปัญญาชน ต่างช่วยกันเคลื่อนไหวสนับสนุนให้ไทยไม่ต้องตกเป็นผู้แพ้สงคราม เพราะสำนึกในบุญคุณความช่วยเหลือของคุณบุญผ่อง ที่ได้สร้างไว้ให้กับพวกเขานั่นเอง

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า การให้ความช่วยเหลือเชลยศึกของคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ ระหว่างการสร้างทางรถไฟสายมรณะ เป็นหลักฐานได้ว่ามีกลุ่มคนที่ไม่ได้มองเห็นฝ่ายสัมพันธมิตรเป็นศัตรูเฉกเช่นที่รัฐบาลประกาศ โดยเครื่องยืนยันคือประสบการณ์ของเหล่าเชลยศึกเอง การสื่อความหมายที่เกิดขึ้นนี้จึงมีส่วนช่วยให้ประเทศไทยรอดพ้นจากสถานะผู้แพ้สงคราม

พ.ศ. 2489 The Rail Road of Death

หนังสือเล่มนี้เขียนโดยอดีตเชลยศึก John Coast และจัดจำหน่ายในปี พ.ศ. 2489 (1986) เพียง 1 ปี หลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง เป็นหนังสือเล่มแรกที่เล่าถึงชะตากรรมของเชลยศึกด้วยตัวของเขาเอง และหนังสือเล่มนี้เป็นหนึ่งในหนังสือขายดีมาโดยตลอดเมื่อพูดถึงทางรถไฟสายมรณะก็สามารถมองได้ว่าเขาได้ใช้ประสบการณ์ที่ของเขาสร้างรายได้ และแน่นอนเป็นการเผยแพร่ความรู้ ทุกวันนี้หนังสือเล่มนี้ยังมีการจัดจำหน่ายอยู่ทำให้สามารถมองได้ว่าหนังสือเล่มนี้เป็นการใช้งานมรดกในฐานะเป็นทรัพยากรทางเศรษฐกิจและยังประโยชน์ในฐานะเป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรม

แต่ในอีกแง่มุมหนึ่งหากเราพิจารณาไปในเนื้อความของหนังสือจะพบว่าเขากล่าวถึงชาวไทยในแง่ดี และชื่อของคุณบุญผ่องเป็นชื่อเดียวที่เขาเล่าถึงคุณงามความดีบ่อยครั้ง หนังสือของเขาได้ช่วยประชาสัมพันธ์ประเทศไทยได้เป็นอย่างดีในช่วงที่ประเทศไทยยังมีสถานะที่กำลังจมในสายตาชาวต่างชาติว่าเราอยู่ฝ่ายใดกันแน่ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2

หนังสือเล่มนี้กำลังนำเสนอว่ากลุ่มเชลยศึกชาวอังกฤษมีความเห็นสวนทางกับรัฐบาลอังกฤษ เพราะในขณะที่รัฐบาลอังกฤษต้องการหีบยื่นสถานะผู้แพ้สงครามแก่ไทย แต่กลุ่มเชลยศึกที่กลับจากกาญจนบุรีกลับซาบซึ้งในคุณความดีของคนไทย ทั้งยังชื่นชมคนไทย โดยเฉพาะคุณบุญผ่อง หลักฐานที่อาจยืนยันความรู้สึกของเชลยศึกซึ่งซาบซึ้งในความเมตตากรุณาของชาวไทยคือ เรื่องที่ Lt.Col. Philip Toosey รวบรวมเงินจากกลุ่มอดีตเชลยศึกแบบลับ ๆ เพื่อส่งเงินไปช่วยเหลือบุญผ่องที่ประสบปัญหาทางการเงินในช่วงปี 2490⁶⁰ เป็นจำนวนถึง 38,000 ปอนด์ (Julie Summers, 2005 p.P339-340)

และในอีกแง่มุมหนึ่ง ช่วงเวลาหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลงเมื่อเหล่าเชลยศึกได้กลับบ้าน พวกเขาเกิดการเคลื่อนไหวเพื่อเปิดเผยชะตากรรมอันทุกข์ทรมานของตนผ่านวิธีต่างๆ เช่น การแสดงงานศิลปะ หรือผ่านงานเขียนอัตชีวประวัติ เพราะต้องการให้ประชาชนได้รับรู้และเข้าใจถึงชะตากรรมอันโหดร้ายที่พวกเขาได้รับ (Leo Rawlings, 2551 น.391 แปลโดยปาริฉัตร เสมอแข) ระหว่างที่มีการพิจารณาคดีอาชญากรรมสงครามซึ่งกระทำโดยฝ่ายญี่ปุ่น⁶¹

อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าสนใจว่า John Coast ได้กลับมาทำงานด้านการข่าวในประเทศไทยอยู่ช่วงเวลาหนึ่งก่อนจะเดินทางไปยังอินโดนีเซียและเป็นที่ปรึกษาด้านการสื่อสารแก่ ประธานาธิบดีซูการ์โน

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าการสื่อความหมายเรื่องทางรถไฟสายไทย-พม่า ในรูปแบบหนังสืออัตชีวประวัติของ John Coast ในปี พ.ศ.2489 ช่วยในการเปิดเผยถึงชะตากรรมของเชลยศึกระหว่างการสร้างทางรถไฟสายมรณะ และปัจจุบันเป็นหลักฐานถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ในอีกแง่มุมหนึ่งหนังสือเล่มนี้ได้ช่วยประชาสัมพันธ์ประเทศไทย และเป็นเครื่องยืนยันว่าชาวไทยไม่ได้เป็นศัตรูกับฝ่ายสัมพันธมิตรในสงครามโลกครั้งที่ 2 ชื่อและเรื่องราวของคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์รวมถึงคนไทยท่านอื่นที่ปรากฏเป็นหลักฐานที่ John Coast ใช้บอกเล่าถึงชาวไทย ในยุคที่ช่องทางการสื่อสารมีไม่มากนัก หนังสือของ John Coast จึงเป็นเครื่องมือสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ในการประชาสัมพันธ์และสื่อความหมายที่เป็นคุณต่อประเทศไทย

และเป็นที่น่าสังเกตว่า ทางรถไฟสายไทย-พม่า ซึ่งปัจจุบันคนมักคุ้นเคยกับชื่อ “ทางรถไฟสายมรณะ” หากแปลชื่อเป็นภาษาอังกฤษก็สามารถใช้ว่า Railroad of Death เช่นเดียวกับชื่อหนังสือของ John Coast เล่มนี้

⁶⁰ การรวบรวมเงินนี้ไม่อาจกระทำโดยเปิดเผยได้ เพราะขณะนั้นไทยอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่ได้ทำข้อตกลงกับรัฐบาลอังกฤษ การระดมทุนอย่างเปิดเผยอาจทำให้ไม่สามารถส่งเงินมาให้คุณบุญผ่องได้

⁶¹ การพิจารณาคดีอาชญากรรมสงครามที่กระทำโดยฝ่ายญี่ปุ่นมีขึ้นทั้งในและนอกประเทศญี่ปุ่นและในบางคดี เริ่มต้นทันทีหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุด และบางคดีได้เริ่มก่อนสงครามจะสิ้นสุดเสียอีก

พ.ศ. 2500 The Bridge on the River Kwai

ภาพยนตร์เรื่องนี้เคยเป็นนวนิยายด้วยชื่อเดียวกันนี้มาก่อน เขียนโดย Pierre Boulle ภาพยนตร์เรื่องนี้ทำให้ ทางรถไฟสายมรณะ และ แม่น้ำแควโด่งดัง ไปทั่วโลก Pierre Boulle แต่งเรื่องนี้ขึ้นจากเรื่องเล่าของ Lt.Col. Philip Toosey ที่ได้ยินมาอีกทีหนึ่งโดยที่เขาไม่เคยพบตัวจริง **The Bridge on the River Kwai** มีตัวละครที่เป็นชาวไทยด้วย แต่มีการตีความชาวไทยในลักษณะแบบ เสรีไทยคือมีการต่อต้านญี่ปุ่นในทางลับ โดยหากย้อนกลับมาพิจารณาประวัติของ Lt.Col. Philip Toosey แล้วชาวไทยที่อยู่ในความทรงจำของเขาระหว่างการสร้างทางรถไฟสายไทย-พม่า คือ คุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ ผู้ร่วมกับองค์กร V ให้ความช่วยเหลือด้านการเงิน และเวชภัณฑ์ในทางลับแก่ค่ายเชลยศึกของเขา อย่างไรก็ตาม Lt.Col. Philip Toosey ให้ความเห็นต่อภาพยนตร์เรื่องนี้ว่า “เป็นเพียงเรื่องแต่งเพื่อความบันเทิง” เพราะเมื่อนำภาพยนตร์มาเทียบกับชะตากรรมของเขาและเชลยศึกท่านอื่นที่เกี่ยวข้องแล้วก็ไม่เป็นจริงในหลายส่วน

อย่างไรก็ตาม แน่แน่นอนว่าหากมองภาพยนตร์เรื่องนี้ตามข้อเท็จจริงในประวัติศาสตร์ ก็คงพบความผิดพลาดอยู่หลายประการเหมือนความคิดเห็นของ Lt.Col. Philip Toosey แต่หากมองภาพยนตร์เรื่องนี้ในกรอบประวัติศาสตร์ยุคใหม่ที่ไม่ได้มุ่งเน้นมองว่าอะไรคือความจริงหรือไม่จริง แต่มุ่งเน้นมองว่าภาพยนตร์เป็นการประกอบสร้างความจริง คำถามจะเกิดขึ้นว่าเพราะอะไรถึงมีการนำเสนอเรื่องในแง่มุมนี้ เมื่อเป็นเช่นนี้จะทำให้เราย้อนมองดูบริบททางสังคมขณะที่สร้างภาพยนตร์โดยพบว่า

The Bridge on the River Kwai ถูกสร้างขึ้นในปี พ.ศ.2500 ในช่วงนั้นเป็นยุคของสงครามเย็นโลกแบ่งเป็น 2 ฝ่ายที่ต่างจากช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ไม่ได้มีฝ่ายอักษะ หรือฝ่ายสัมพันธมิตร แต่เป็นฝ่ายเสรีนิยมประชาธิปไตย และฝ่ายคอมมิวนิสต์แทน

ญี่ปุ่น ไทย และเยอรมันตะวันตก ที่เคยเป็นฝ่ายอักษะและประกาศสงครามต่ออังกฤษและอเมริกากลักลับกลายมาอยู่ฝ่ายเดียวกันคือฝ่าย เสรีนิยมประชาธิปไตย ที่ร่วมกันต่อต้านการรุกรานของคอมมิวนิสต์ ที่นำโดยสหภาพโซเวียต และจีน

และประเทศไทยกลายเป็นประเทศที่อยู่ท่ามกลางสงครามต่อต้านคอมมิวนิสต์ระหว่างสงครามเย็นในพื้นที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้

The Bridge on the River Kwai อาจจะไม่ได้อาจจะไม่ได้สร้างขึ้นเพื่อทำให้เกิดกระแสการต่อต้านญี่ปุ่นหรือชุดค่ายบาดแผลในสงครามโลกครั้งที่ 2 แต่สร้างมาเพื่อประชาสัมพันธ์ เช่นในตอนท้ายของภาพยนตร์เป็นบทที่แสดงถึงการร่วมมือกันระหว่างทหารอเมริกัน ทหารอังกฤษ และชาวไทยจึงทำให้วางระเบิดสะพานข้ามแม่น้ำแควได้สำเร็จเป็นการประกาศชัยชนะเหนือญี่ปุ่นได้ อาจมองได้ว่าเป็นการประชาสัมพันธ์ว่าหากร่วมมือกันแล้วก็จะสามารถปกป้องภัยรุกรานจากคอมมิวนิสต์ได้ประการหนึ่ง

แต่อีกประการหนึ่งเป็นการช่วยประชาสัมพันธ์สถานะของประเทศไทยในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ประชาชนชาวไทยมิได้เข้าข้างฝ่ายอักษะเช่นรัฐบาล หากแต่เข้าข้างฝ่ายสัมพันธมิตร

ดังนั้นบทบาทของตัวละครไทยจึงถูกนำเสนอในลักษณะการปฏิบัติภารกิจลับ นำทางทหารฝ่ายสัมพันธมิตรไประเบิดสะพานข้ามแม่น้ำแคว แทนที่จะนำเสนอเรื่องราวของคุณบุญผ่องที่มีบทบาทอย่างยิ่งในการช่วยเหลือเชลยศึก

การสื่อความหมายที่เกิดขึ้นจึงอาจจะเป็นไปตามความคิดเห็นของ Lt.Col. Philip Toosey ว่า ภาพยนตร์เรื่องนี้ไม่ได้เกี่ยวข้องกับอะไรกับเรื่องราวของเชลยศึกระหว่างการสร้างทางรถไฟสายไทย-พม่า

พ.ศ. 2515 ในวโรกาสที่สมเด็จพระราชินีนาถเอลิซาเบธที่ 2 และพระสวามีเยือนประเทศไทยอย่างเป็นทางการได้รับสั่งให้ คุณบุญผ่องและภรรยาเข้าเฝ้าฯ และร่วมโต๊ะเสวย

เป็นเครื่องหมายว่าอังกฤษยอมรับถึงคุณความดีและวีรกรรมของคุณบุญผ่องที่ได้ช่วยเหลือเชลยศึกไว้ด้วยมนุษยธรรม และอาจเป็นการย้ำว่าอังกฤษยอมรับในความดีของคนไทยและจบความขุ่นเคืองระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ลงแล้วแน่นอน

พ.ศ.2529 **The War Diary of Weary Dunlop**

หลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 จบลง กลุ่มเชลยศึกชาวออสเตรเลียมีการรวมตัวกันและกลับมาตามหาพื้นที่ซึ่งเคยเป็นค่ายเชลยศึก การกลับมาของพวกเขาจุดประสงค์หนึ่งก็เพื่อรำลึกถึงเหตุการณ์ในครั้งนั้นรวมไปถึงรำลึกถึงผู้ที่ล่วงลับ Sir Edward Dunlop ก็เช่นกัน

Sir Edward Dunlop กลับมาเมืองไทยบ่อยครั้ง และได้เข้ามาเป็นอาจารย์แพทย์ รับเชิญสาธิตการผ่าตัด ที่คณะแพทยศาสตร์ รพ. ศิริราช ด้วยในบางโอกาส

นอกจากนั้นตัวเขาเองต้องทำงานเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยเฉพาะกับญี่ปุ่น เช่นในแผนการโคลัมโบ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกลไกการต่อต้านคอมมิวนิสต์ในสงครามเย็น

แต่Sir Edward Dunlop ไม่เคยเปิดเผยเรื่องราวความช่วยเหลือของคุณบุญผ่องและองค์กร V แก่เพื่อนเชลยศึกด้วยกันเองเลย Keith Flanagan เล่าผ่านสารคดีเรื่อง The Quiet Lions⁶² ว่า Sir Edward Dunlop กล่าวถึงชื่อบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ ครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2528 (1985) และนั่น

⁶² สารคดีเรื่อง The Quiet Lions เป็นสารคดีที่กล่าวถึงSir Edward Dunlop และบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ที่ร่วมมือกันช่วยเหลือชีวิตเชลยศึกระหว่างที่ถูกเกณฑ์มาสร้างทางรถไฟสายมรณะ จ. กาญจนบุรี และมีตรากภาพที่เกิดขึ้นนี้พัฒนาเป็นกองทุน The Weary Dunlop – Boonpong Fellowshipซึ่งให้ทุนแก่ศัลยแพทย์ไทยในต่างจังหวัดไปอบรมระยะสั้นที่ประเทศออสเตรเลีย

เป็นครั้งแรกที่เขาและคนอื่น ๆ ได้รับรู้ว่าคุณบุญผ่องได้ร่วมมือกับ Sir Edward Dunlop ให้ความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมแก่เชลยศึกในทางลับ เพราะเรื่ององค์กรลับ V ไม่ใช่ทุกคนที่จะรู้เรื่อง เพราะตัวแทนจากองค์กรลับ V จะติดต่อกับ ผู้ที่มีอำนาจในการดูแลค่ายเท่านั้น

อย่างไรก็ตามสำหรับอดีตเชลยศึกหลาย ๆ คนที่ถูกเกณฑ์ไปสร้างทางรถไฟสายมรณะ การเปิดเผยประสบการณ์ที่เป็นฝันร้ายของชีวิตไม่ใช่เรื่องที่ทำได้ง่าย ๆ เลย Sir Edward Dunlop เล่าถึงความรู้สึกต่อชะตากรรมที่ตนต้องเป็นเชลยศึกว่า “เรื่องราวการเป็นเชลยศึกระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นประสบการณ์ที่เป็นฝันร้ายที่ติดตัวมาโดยตลอดและยังคงติดค้างอยู่ในใจ⁶³” จะเห็นได้ว่าแม้แต่ Sir Edward Dunlop เองก็ใช้เวลานานกว่าจะก้าวผ่านมาได้ อย่างไรก็ตามเขาเล่าอีกว่า “แนวคิดที่ว่า ไม่ว่าใครยอมเผชิญหน้ากับทุกข์และความตาย อันเป็นแนวคิดทางพุทธศาสนาซึ่งได้ฝังรากลึกและเติบโตในจิตใจหลังจากที่เขาทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ออสเตรเลียและเอเชียเป็นเวลาหลายปีประกอบกับที่ต้องเดินทางไปญี่ปุ่น⁶⁴” กล่าวได้ว่าเป็นสิ่งที่ช่วยให้ Sir Edward Dunlop เกิดความเข้าใจและก้าวผ่านความรู้สึกเหมือนฝันร้ายมาได้

หนังสือ The War diary of Weary Dunlop โดย Sir Edward Dunlop ออกจำหน่ายครั้งแรกในปีพ.ศ.2529 หลังจากที่ยุทธสงครามโลกครั้งที่ 2 จบลงมาแล้วกว่า 44 ปี โดยจุดประสงค์ที่เขาตีพิมพ์ จุดหนึ่งคือเพื่อส่งต่อเรื่องความมีน้ำใจและความเสียสละของเชลยศึกในยามยาก โดย Keith Flanagan อดีตเชลยศึกที่ร่วมมือกับเขารักษาผู้ป่วยในค่ายเชลยได้ผลักดันให้เขาตีพิมพ์บันทึกเล่มนี้

นอกจากนี้แนวคิดในการตีพิมพ์หนังสือเกิดขึ้นพร้อมกับที่ Sir Edward Dunlop มีความคิดที่นำเงินบริจาคที่รวบรวมเงินจากกลุ่มเชลยศึกมอบแก่ราชวิทยาลัยศัลยแพทย์แห่งประเทศไทยเพื่อใช้ประโยชน์ในวงการแพทย์ไทย

ในหนังสือในส่วนที่เขียนถึงบุญผ่องจะมีการเขียน footnote เพิ่มเติมว่า Boonpong and the underground โดยไม่ใช่ฟุตโน้ตเดิมที่ตัวบันทึก แต่เป็นคำอธิบายที่มีใหม่หลังมีการจัดพิมพ์เพื่อจำหน่าย นอกจากจะเป็นการเปิดเผยถึงงานลับของคุณบุญผ่องก็จะเป็นการบอกด้วยว่าระหว่างที่เขาเป็นเชลยศึก เรื่องคุณบุญผ่องเป็นความลับมาก แม้แต่ในบันทึกก็ยังไม่สามารถเขียนได้ว่าเป็นใคร ทำหน้าที่อะไร เป็นได้ว่าเป็นเพื่อปกปิดไม่ให้คุณบุญผ่องเดือนร้อนหากถูกจับได้ แสดงให้เห็นว่าหน้าที่คุณบุญผ่องและองค์กร V ว่ามีความสำคัญต่อค่ายเชลยศึกมาก

63 The memory dwelt with me as a lingering nightmare. (E.E. Dunlop, 2009 p. XXII)

64 สรุปความจาก “I was deeply conscious of the Buddhist belief that all men are equal in the face of suffering and death. This conviction has grown during long years of preoccupation with Australian-Asian relationships generally and with several visit to Japan itself. (E.E. Dunlop, 2009 p. XXII) และ Surely some increased understanding should emerge from a tragic conflict in which when all is said and done, Japanese losses vastly exceeded our own. (E.E. Dunlop, 2009 p. XXII)

และสิ่งที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งของบันทึก คือการกล่าวถึงทหารญี่ปุ่น ผู้คุมค่าย ไม่ได้เล่าถึงแต่ความโหดร้าย แต่กล่าวตามจริงที่เขาได้พบเห็น ซึ่งในบรรดาทหารญี่ปุ่นมีทั้งความดีและความเลวคละกัไป

แม้ว่าหนังสือเล่มนี้จะ เน้นการเล่าถึงประสบการณ์ประจำวันของ Sir Edward Dunlop ระหว่างการเป็นเชลยศึกที่ถูกเกณฑ์มาสร้างทางรถไฟสายไทย-พม่า แต่กลับสามารถสะท้อนแง่มุมของฝ่ายเหนือ(เชลยศึก) ฝ่ายผู้เฝ้ามอง(ชาวไทย เช่น คุณบุญผ่อง) และฝ่ายผู้กระทำ(ฝ่ายทหารญี่ปุ่น) ในแง่มุมความเป็นมนุษย์มีดี มีเลว คละกั จากมุมมองของ Sir Edward Dunlop ที่เป็นเชลยศึก สอดรับกับบริบทสังคมโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปในช่วงท้ายของสงครามเย็น(ที่บางประเทศ เช่น จีน มีสัมพันธ์ทางการทูตกับสหรัฐอเมริกา)และรวมถึงความเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นและออสเตรเลียที่เคยบาดหมางกันมาตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 2 กลายเป็นมิตรกัน

พ.ศ. 2531 The Weary Dunlop Boonpong Fellowship

ทุนนี้เป็นเครื่องหมายของมิตรภาพที่เชลยศึกไม่เคยลืมถึงความช่วยเหลือของชาวไทยระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ขณะเดียวกันทุนนี้แสดงถึงความสำนึกบุญคุณของ Sir Edward Dunlop ต่อคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ เพราะเขาเป็นคนที่กล่าวชื่นชมกับเพื่อน ๆ เชลยศึกว่าควรมีชื่อของบุญผ่องอยู่ในชื่อของกองทุน

หากมองในแง่ของการสื่อความหมายแล้ว Sir Edward Dunlop และกลุ่มเชลยศึกชาวออสเตรเลียซึ่งร่วมกันจัดตั้งทุนนี้สื่อความหมายมรดกทางวัฒนธรรมแห่งความโหดร้ายในเชิงสันตินั่นเอง และการสื่อความหมายที่เกิดขึ้นนี้ยังต่อยอดไปสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างองค์กรชั้นนำในสังคมออสเตรเลียและในสังคมไทย คือระหว่าง ราชวิทยาลัยศัลยแพทย์ออสเตรเลียและราชวิทยาลัยศัลยแพทย์ไทยซึ่งร่วมกันบริหารจัดการทุนนี้

ศาสตราจารย์คลินิก เกียรติคุณ นายแพทย์ กริช โปธิสุวรรณ ผู้ประสานงานโครงการทุน The Weary Dunlop-Boonpong Exchange Fellowship จากราชวิทยาลัยศัลยแพทย์แห่งประเทศไทย เล่าถึงทุนนี้ไว้ว่าได้ช่วยพัฒนาศัลยแพทย์ไทยในต่างจังหวัดโดยการเปิดโอกาสให้ไปอบรมยังต่างประเทศ กลไกนี้ทำให้ศัลยแพทย์ไทยและศัลยแพทย์ออสเตรเลียมีความสนิทสนมกันในฐานะอาจารย์และศิษย์ โดยจะเห็นได้ว่าทุนได้สร้างให้เกิดความรู้สึกที่ดีแก่กันระหว่างศัลยแพทย์ไทยและศัลยแพทย์ออสเตรเลีย สามารถมองได้ว่าทุนนี้คือการใช้วัฒนธรรมเชิงการทูต

ตัวทุนจะให้เฉพาะศัลยแพทย์ไทยในต่างจังหวัด โดยจะพิจารณาจากศัลยแพทย์ในจังหวัดที่มีประวัติการสร้างทางรถไฟสายไทย-พม่าก่อน คือ กาญจนบุรี ราชบุรี และนครปฐม ศาสตราจารย์คลินิก เกียรติคุณ นายแพทย์ กริช โปธิสุวรรณ เล่าอีกว่าทางราชวิทยาลัยศัลยแพทย์ ต้องการรักษาให้

ทุนนี้มีความยั่งยืน และมีการให้ทุนต่อไปในอนาคตอีกด้วย โดยปัจจุบันนับแต่ให้ทุนครั้งแรกในปี 2531 เป็นเวลากว่า 30 ปีแล้วที่เกิดโครงการทุนนี้ขึ้นโดยมอบทุนแก่ศิษย์แพทย์ไทยในต่างจังหวัดทุกปี

นอกจากนี้การดำรงอยู่ของทุนนี้ทำให้เรื่องราวการให้ความช่วยเหลือเชลยศึกของคุณบุญผ่องยังดำรงอยู่ต่อมาได้ เพราะมีการเล่าถึงที่มาของทุนผ่านข้อเขียนที่ปรากฏในหนังสือเนื่องในวาระครบรอบปีที่สำคัญของราชวิทยาลัยศิษย์แพทย์อยู่บ่อยครั้ง นอกจากนี้ ลำไย สิริเวชชะพันธ์ ได้เปิดเผยว่าในช่วงเวลาที่ไม่มีใครพูดถึงคุณบุญผ่อง ราชวิทยาลัยศิษย์แพทย์นั่นเองที่เป็นสถานที่เก็บรวบรวมหนังสือพิมพ์ หรือข้อเขียนที่บอกเล่าถึงคุณบุญผ่อง จากนั้นเมื่อมีคนรู้เห็นจึงนำมาแปลและเรียบเรียง (ลำไย สิริเวชชะพันธ์, สัมภาษณ์เมื่อ 31 ตุลาคม 2558)

พ.ศ.2541 อนุสรณ์สถานช่องเขาขาด ทางรถไฟไทย-พม่า หรือที่รู้จักกันในนาม Hellfire Pass Memorial Museum (พิพิธภัณฑสถานอนุสรณ์สถานช่องเขาขาด)⁶⁵

จากการใช้งานมรดกทางวัฒนธรรมในเชิงวัฒนธรรม การใช้งานมรดกทางวัฒนธรรมเชิงการเมือง: การสร้างชาติด้วยการเรียนรู้ผ่านชะตากรรมของเหยื่อความทารุณโหดร้ายของสงครามและความสูญเสีย

การเสริมสร้างชาติให้เข้มแข็งจากประวัติศาสตร์ความสูญเสีย อันก่อปรไปด้วยความอับอายและความอัปยศเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ เพราะ ความสูญเสียและประสบการณ์อันเลวร้ายสร้างความสะเทือนใจแก่ประชาชนในชาติ คนจะได้รับประสบการณ์ร่วมกันและร่วมแบ่งปันความรู้สึกร่วมกันในฐานะคนร่วมชาติ หรือร่วมเผ่าพันธุ์ (กาญจนา แก้วเทพ, 2552) ดังนั้นมรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้ายจึงมักมีการใช้งานเพื่อเสริมสร้างชาติให้เข้มแข็ง **อนุสรณ์สถานช่องเขาขาด ทางรถไฟไทย-พม่า หรือ Hellfire Pass Memorial Museum (พิพิธภัณฑสถานอนุสรณ์สถานช่องเขาขาด)** เป็นตัวแทนแนวคิดนี้ได้เป็นอย่างดี

อนุสรณ์สถานช่องเขาขาด ทางรถไฟไทย-พม่า แสดงถึงคุณสมบัติความเป็นแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมข้ามพรมแดนของทางรถไฟสายมรณะอย่างเด่นชัด ที่นี้เกิดขึ้นจากการผลักดันของอดีตเชลยศึกชาวออสเตรเลียที่ถูกเกณฑ์เข้ามาสร้างทางรถไฟสายมรณะระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 เนื่องด้วยเห็นความสำคัญในการรำลึกถึงการสร้างทางรถไฟที่เต็มไปด้วยความระทมทุกข์ และรวมถึงอดีตเชลยศึกและแรงงานชาวเอเชียที่เสียชีวิตระหว่างการสร้างทางรถไฟสายมรณะ

⁶⁵ Hellfire Pass Memorial Museum มีชื่อเป็นภาษาไทยในเอกสารของพิพิธภัณฑสถานว่า “พิพิธภัณฑสถานอนุสรณ์สถานช่องเขาขาด” แต่ ณ ตัวพิพิธภัณฑสถานมีป้ายชื่อภาษาไทยว่า ช่องเขาขาด พิพิธภัณฑสถานแห่งความทรงจำ

ที่นี้เป็น แบ่งเป็น 3 ส่วนหลัก ๆ คือ อนุสรณ์สถานช่องเขาขาด ทางรถไฟไทย-พม่า(บางส่วน) และพิพิธภัณฑ

ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ช่องเขาได้รับเลือกให้เป็นจุดก่อสร้างอนุสรณ์สถาน เพราะจากการสำรวจของ Jim Appleby วิศวกรจาก บริษัท Snowy Mountain Engineering Corporation ซึ่งได้รับการร้องขอจากทางรัฐบาลออสเตรเลียให้ดำเนินการสำรวจพื้นที่เพื่อพัฒนาเป็นอนุสรณ์สถาน เขาพบว่า “จุดช่องเขาขาด ” มีความเหมาะสมที่สุด เพราะมีช่องทางให้เข้าถึงได้ โดยใกล้กับทางหลวง อยู่เรียบแม่น้ำแค่น้อย และ มีความสำคัญในเชิงประวัติศาสตร์ ในอดีตพื้นที่โดยรอบอันคือช่วงกลางของลำน้ำแค่น้อยมีกองเชลยศึกชาวออสเตรเลียกลุ่มแรก(กลุ่มของ Sir Edward Dunlop)เข้ามาตั้งค่ายสร้างทางรถไฟ (Ken Bradley, Rod Beattie and Eric Wilson, 2011 P.27)

โดยการพัฒนาช่องเขาขาดให้กลายเป็นอนุสรณ์สถานที่เกิดขึ้นนี้กลุ่มชาวออสเตรเลียผู้เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงหลักนอกจากอดีตเชลยศึก ก็คือทหารค้าออสเตรเลียประจำประเทศไทย การพัฒนาที่เกิดขึ้นกระทำภายใต้การสนับสนุนจากรัฐบาลออสเตรเลีย นอกจากนี้พวกเขายังได้รับความร่วมมือจากรัฐบาลไทย กองบัญชาการทหารสูงสุด และ จังหวัดกาญจนบุรี ในการพัฒนาพื้นที่อีกด้วย

ทุกปี อดีตเชลยศึกและครอบครัวของอดีตเชลยศึกชาวออสเตรเลียผู้ที่เคยสร้างทางรถไฟสายมรณะ ใน จ. กาญจนบุรีหลายท่านเดินทางเข้ามาเยือนรำลึกถึงอดีตเชลยศึกชาวออสเตรเลียผู้วายชนม์ ระหว่างการสร้างทางรถไฟสายมรณะในประเทศไทยที่บริเวณช่องเขาขาด ก่อนที่จะมีการพัฒนาเป็นพิพิธภัณฑ และเปิดอย่างเป็นทางการในปี พ.ศ. 2541เสียอีก โดยพวกเขามักเดินทางมาในวัน Anzac หรืองานวันทหารผ่านศึกของประเทศในเครือจักรภพอังกฤษ⁶⁶ นั่นเพราะที่นี้ถูกอุทิศให้แก่เชลยศึกและกรรมกรผู้เสียชีวิตในการสร้างทางรถไฟสายมรณะโดยเฉพาะ⁶⁷ โดยเราสามารถเห็นได้ชัดเจนจากความคิดเห็นของ J.G. (Tom) Morris อดีตเชลยศึกผู้ริเริ่มและผลักดันการพัฒนาช่องเขาขาดให้เป็นที่รู้จัก และเกิดเป็นอนุสรณ์สถานช่องเขาขาด

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันการจัดพิธีรำลึกที่ช่องเขาขาดในวัน Anzac มีความสำคัญเพิ่มขึ้นกว่าเดิม

Mick Clarke ผู้จัดการ ช่องเขาขาด พิพิธภัณฑสถานแห่งความทรงจำเปิดเผยว่าที่นี่มีความสำคัญไม่แพ้ Gallipoli ซึ่งเป็นจุดประวัติศาสตร์การรบของทหารออสเตรเลีย ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1

⁶⁶ 25 เมษายน ของทุกปี

⁶⁷ <https://anzacportal.dva.gov.au/history/conflicts/thaiburma-railway-and-hellfire-pass>

Mick Clarke อธิบายถึงเหตุผลที่ช่องเขาชาดมีความสำคัญกับชาวออสเตรเลียว่า ออสเตรเลียเป็นประเทศเล็ก ไม่ได้มีประวัติศาสตร์ยาวนานเหมือนประเทศในเอเชียอื่น ๆ ทางรถไฟสายมรณะเป็นจุดที่มีประวัติศาสตร์การรบของทหารออสเตรเลียระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ในเขตเอเชีย-แปซิฟิก บาดแผลและความเจ็บปวดของทหารออสเตรเลียที่ปฏิบัติการในเอเชียแปซิฟิกจึงถูกรำลึกถึงที่นี่

พิธีรำลึกซึ่งจัดที่ช่องเขาชาดในวัน Anzac เรียกว่า Dawn Service พิธีนี้จัดขึ้นในช่วงเช้ามืดของวัน Anzac ทุกปี สิ่งที่น่าสนใจในพิธีนี้คือ ผู้ร่วมงานทุกท่านไม่ว่าจะเป็นใครต้องเดินเท้าจากทางเข้าในช่วงเช้ามืด ไปตามทางซึ่งเคยมีทางรถไฟทอดตัวยู่ ระหว่างทางจะมีเพียงแสงสว่างตามจุดจากคบเพลิงเท่านั้น เป็นการจำลองบรรยากาศที่อดีตเชลยศึกต้องตื่นตั้งแต่ฟ้ายังไม่สว่างเพื่อทำงานในช่วงที่มีการเร่งการสร้างทางรถไฟอย่างหนัก พิธีกรรมเริ่มจัดจนถึงช่วงฟ้าสว่างในตอนเช้า⁶⁸ ผู้ร่วมงานไม่ได้มีเพียงอดีตเชลยศึก และครอบครัวของอดีตเชลยศึกผู้สร้างทางรถไฟสายมรณะเท่านั้น แต่ประกอบด้วยผู้แทนจากรัฐบาลออสเตรเลีย รัฐบาลไทย แต่รวมถึง อดีตทหารผ่านศึกออสเตรเลียจากการรบในครั้งอื่น ๆ และประชาชนชาวออสเตรเลีย⁶⁹ Dawn Service เป็นส่วนหนึ่งในพิธีในวัน Anzac ที่ทางการออสเตรเลียจัดขึ้นที่กาญจนบุรี โดยอีกพิธีหนึ่งจะจัดที่สุสานสัมพันธมิตร หรือสุสานดอนรัก อ.เมือง จ. กาญจนบุรีในช่วงสาย

ฯพณฯ มิเคเลีย แคช รัฐมนตรีช่วยด้านการตรวจคนเข้าเมืองและการป้องกันพรมแดน รัฐมนตรีผู้ช่วยนายกรัฐมนตรีด้านสตรีและวุฒิสมาชิกประจำรัฐเวสเทิร์น ออสเตรเลียได้อธิบายถึงความสำคัญของวันแอนแซกแก่สื่อมวลชนไทยใน พิธีรำลึก 100 ปี วัน Anzac เมื่อ 25 เมษายน 2558 ณ สุสานดอนรัก จ. กาญจนบุรี ประเทศไทย มีความว่า “เหตุผลที่วันนี้สำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับชาวออสเตรเลีย เรามีอิสระเช่นที่เรา มีตอนนี้ มีสิทธิ์พิเศษเช่นตอนนี้ มีชีวิตที่เป็นอยู่ตอนนี้เพราะในประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาพี่น้องของเราสละชีวิตเพื่อเรา พวกเขาเสียสละตนอย่างยิ่งใหญ่ พวกเขาสู้เพื่ออิสรภาพของเรา และนั่นเป็นเหตุผลว่าทำไมชาวออสเตรเลียทุกคนถึงมารวมกันในวันนี้ หากจะมีแนวคิดอะไรอย่างอื่นจากนี้ที่เฉพาะเจาะจงถึงวันนี้ที่เป็นวัน Anzac ก็คือ Lest we forget”^{70, 71}

68 ประมาณ 04.00-07.00 น.

69 ซึ่งปัจจุบันผู้ร่วมงาน 2 กลุ่มท้ายสุดนี้ มีเป็นจำนวนมากกว่าอดีตเชลยศึกและครอบครัวเชลยศึกเสียอีก

70 Lest we forget (ไม่อาจลืมเลือน) เป็นวลีซึ่งเป็นที่แพร่หลาย เพื่อใช้ในการรำลึกถึงผู้เสียชีวิตในสงคราม โดยเฉพาะชาวออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ วลีนี้ใช้เป็นแนวคิดหลักในงานวัน Anzac เพื่อย้ำเตือนไม่ให้หลงลืมผู้เสียชีวิตระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1

71 คำให้สัมภาษณ์ของ ฯพณฯ มิเคเลีย แคช ที่ให้แก่สื่อมวลชน The reason that today is particularly Australians have their freedom that we have, have the privileged that we have, have the life that we have is because

จะเห็นได้ว่าสำหรับรัฐบาลออสเตรเลียช่องเขาขาดไม่ได้เป็นเพียงสถานที่รำลึกถึงชะตากรรมของอดีตเชลยศึกและกรรมกรที่สร้างทางรถไฟสายมรณะอีกต่อไป แต่เป็นประวัติศาสตร์ที่สำคัญหน้าหนึ่งของชาวออสเตรเลีย การสื่อความหมายที่เกิดขึ้นในพื้นที่ช่องเขาขาด จึงไม่ได้เป็นเพียงการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม แต่มีนัยยะทางการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้องอย่างชัดเจนเมื่อมองช่องเขาขาดผ่านการเฉลิมฉลองวัน Anzac ที่เน้นย้ำชาวออสเตรเลียมิให้ลืมเลือนผู้เสียชีวิตในประวัติศาสตร์การรบของออสเตรเลียว่า ผู้เสียชีวิตเหล่านั้นคือผู้เสียสละ ชาวออสเตรเลียมีชีวิตในสันติสุขเช่นทุกวันนี้ได้เพราะผู้เสียสละเหล่านั้น โดยจุดประสงค์การสื่อความหมายในเชิงการเมืองนี้มีเพื่อการสร้างชาติให้เข้มแข็งนั่นเอง

อีกสิ่งหนึ่งที่ช่องเขาขาดได้จดจำและถ่ายทอดคือความรู้สึกสำนึกถึงบุญคุณของชาวไทย และหนึ่งในวิธีตอบแทนคุณก็คือเผยแพร่เรื่องราวของเขา โดยชาวไทยเพียง 1 ท่านที่อนุสรณ์สถานช่องเขาขาดได้เผยแพร่เรื่องราวของเขาคือคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ คุณบุญผ่องเป็นส่วนหนึ่งที่รักษาชีวิตเชลยศึกชาวออสเตรเลียเป็นจำนวนมากไว้ด้วยการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม ดังนั้น ในปี 2541 ระหว่างพิธีเปิดพิพิธภัณฑ์อย่างเป็นทางการ ฯพณฯ จอห์น โฮเวิร์ด นายกรัฐมนตรีออสเตรเลีย จึงได้ยกย่องคุณความดีที่คุณบุญผ่องได้ช่วยเหลือเชลยศึกชาวออสเตรเลียในฐานะ “คนที่ใช้ไม่หมด”

จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าอนุสรณ์สถานช่องเขาขาดถูกใช้งานเพื่อจุดประสงค์สำคัญ 2 ประการ คือ 1. การใช้งานเชิงมรดกวัฒนธรรมเอง เช่น การศึกษา การอนุรักษ์ และการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม และ 2. เพื่อการเมือง ในที่นี้เห็นได้ชัดว่าแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมนี้เก็บความทรงจำของชาติ ชีวิตที่สูญเสีย หรือบทเรียนชีวิตของอดีตเชลยศึกใช้ในการสร้างแนวทางในการใช้ชีวิตของชาวออสเตรเลีย นอกจากนี้ยังใช้ในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การแนะนำคุณความดีของคุณบุญผ่องไม่เพียงทำให้นักท่องเที่ยวชาวไทยได้เรียนรู้และเข้าใจในบทบาทของคนไทยในสงครามโลกครั้งที่ 2 แต่ยังทำให้นักท่องเที่ยวรู้ว่าไทยและออสเตรเลียมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันมาเนิ่นนาน

2546 The Thai-Burmar Railway Center พิพิธภัณฑ์ทางรถไฟสายไทย-พม่า

พิพิธภัณฑ์แห่งนี้สร้างขึ้นในปี พ.ศ.2546 ประมาณ 5 ปี หลังจาก อนุสรณ์สถานช่องเขาขาดเปิดอย่างเป็นทางการ ที่นี่เป็นพิพิธภัณฑ์เอกชนที่นำเสนอประวัติการสร้างทางรถไฟสายไทย-พม่าทั้งหมด โดยข้อมูลทั้งหมดได้จากการรวบรวมข้อมูลของ Rod Beattie⁷² ริเริ่มก่อตั้งพิพิธภัณฑ์ และทีมงาน

throughout history our brothers and sisters had died for us, They have made an ultimate sacrifice, They have fought for our freedom and that is why all Australian today comes together if any idea in particular today the Anzac day at least we forget.

72

คุณ Rod Beattie เคยเป็นอาสาสมัครในการถางเส้นทางเดินในช่องเขาขาด ที่มีระยะทางประมาณ 4 ก.ม

ของเขา ที่นี้เป็นคลังข้อมูลที่สำคัญสำหรับการศึกษาเรื่องราวของทางรถไฟสายมรณะ เนื่องจาก Rod Beattie ผู้ก่อตั้งเส้นทางค้นคว้าประวัติเชลยศึกและผู้เกี่ยวข้องด้วยตนเองในหลายประเทศ บางครั้งเป็นการสัมภาษณ์บางครั้งเป็นการรวบรวมจากไดอารี่ที่หลงเหลืออยู่ของเชลยศึก

หากมองดูแนวทางในการสื่อความหมายของพิพิธภัณฑสถานโดยภาพรวมแล้ว จะมีเนื้อหาทั้งฝ่ายเชลยศึก ฝ่ายญี่ปุ่นและชาวไทย และความโดดเด่นคือ มีการเล่าถึงฝ่ายญี่ปุ่นในแง่ความคิดริเริ่มทางวิศวกรรมการก่อสร้างทางรถไฟ และไม่พยายามกล่าวโทษทหารญี่ปุ่นมากจนเกินไป นั่นเพราะคุณ Rod Beattie มองว่าความทารุณที่เกิดขึ้นบนทางรถไฟสายไทย-พม่า เพราะอยู่ในภาวะของสงคราม ในสมรภูมิต่างเช่นในยุโรป ทหารเยอรมันเองก็เสียชีวิตเป็นจำนวนมากจากการบุกของรัสเซีย และที่สำคัญคือ วัฒนธรรมของญี่ปุ่นและชนชาติยุโรปมีการปฏิบัติต่อบังคับบัญชาไม่เหมือนกัน

นอกจากที่นี้จะเป็นพิพิธภัณฑสถาน และเป็นคลังข้อมูลแล้วที่นี่ยังมีการจัดทัวร์เพื่อนำนักท่องเที่ยว ซึ่งหลายคนเป็นญาติของอดีตเชลยศึกเดินทางไปยังจุดที่คนในครอบครัวของเขาเคยเป็นเชลยศึกเพื่อสร้างทางรถไฟอีกด้วย นั่นเพราะคุณ Rod Beattie มองว่าหลายคนพอพูดถึงสถานที่เกี่ยวกับเชลยศึกก็จะเดินทางไปช่องเขาขาด แต่ช่องเขาขาดไม่ใช่สถานที่ซึ่งเชลยศึกทุกคนเคยอยู่ บนทางรถไฟมีค่ายเชลยเป็นจำนวนมากเขาจึงต้องการนำญาติของเชลยศึกเหล่านั้นไปยังสถานที่จริงซึ่งคนในครอบครัวของพวกเขาเคยใช้ชีวิตอยู่ หรือได้เสียชีวิตขณะเป็นเชลยศึก

หากดูเฉพาะส่วนจัดแสดงเราจะพบการสื่อความหมายถึงคุณบุญผ่องก็อยู่ในลักษณะภาพรวมบทบาทของชาวไทยระหว่างการสร้างทางรถไฟสายมรณะ ซึ่งให้แง่มุมที่ต่างจากที่อื่นมาก โดยเฉพาะความเกี่ยวข้องระหว่างองค์กร V และคุณบุญผ่อง

จากการสืบค้นเรื่องคุณบุญผ่องจากที่นี้พบว่า คุณบุญผ่องเกี่ยวข้องกับองค์กร V อย่างลึกซึ้ง และตัวองค์กร V ก็มีบทบาทหน้าที่ที่เทียบเคียงได้กับองค์การกาชาดสากลในการให้ความช่วยเหลือทางมนุษยธรรม คือ ให้เงินทุนและเวชภัณฑ์แก่ค่ายเชลยศึกแต่เป็นการปฏิบัติการแบบใต้ดิน องค์กร V ดำเนินการระหว่างที่กาชาดสากลยังไม่ได้รับอนุญาตให้ให้ความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมให้แก่เชลยศึก ดังนั้นบทบาทหน้าที่ของคุณบุญผ่องที่ปรากฏที่นี้จะพ้องจองกับบันทึกของ Sir Weary Dunlop ที่เขียนถึงบุญผ่องในฐานะนักปฏิบัติการลับเสี่ยงชีวิตเพื่อให้ความช่วยเหลือทางมนุษยธรรม และพ้องจองกับคำสัมภาษณ์ของ Lt.Col. Philip Toosey ที่ได้เล่าถึงบุญผ่องในฐานะตัวแทนองค์กร V

จากการสัมภาษณ์คุณ Rod Beattie ในคำถามว่าเพราะเหตุใดเขาถึงเล่าถึงคุณบุญผ่องเป็นลักษณะบทบาทของคนไทยโดยรวม เขาให้คำตอบว่านั่นเป็นเพราะคุณบุญผ่องไม่ได้เป็นคนเดียวที่ให้ความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมแก่เชลยศึก มีอีกหลายท่านที่ให้ความช่วยเหลือ แต่ไม่เป็นที่รู้จักนัก แต่ที่คุณบุญผ่องเป็นที่รู้จักมากเพราะเพราะคุณบุญผ่องมีเรือขนส่งสินค้าไปตามค่ายต่าง ๆ จรดท่าขนุน (ทองผาภูมิปัจจุบัน) จึงเป็นที่รู้จักของเชลยศึก อย่างไรก็ตามเหตุผลประการสำคัญอาจอยู่ที่แนวคิด

ในการจัดทำพิพิธภัณฑสถานแห่งนี้โดยคุณ Rod ต้องการเล่าถึง fact ของทางรถไฟสายไทย-พม่าที่ถูกต้องในภาพรวม ไม่เจาะจงไปเพียงบุคคลใดบุคคลหนึ่งเท่านั้น

อย่างไรก็ตามพิพิธภัณฑสถานแห่งนี้มีอิทธิพลต่อการสื่อความหมายทางรถไฟสายไทย-พม่าไม่น้อยหลังจากพิพิธภัณฑสถานแห่งนี้เปิดขึ้น และที่นี่เป็นคลังข้อมูลสำหรับการศึกษาเรื่องทางรถไฟสายมรณะชื่อของ Rod Beattie และชื่อของพิพิธภัณฑสถานแห่งนี้ ปรากฏอยู่บนสื่อที่เกี่ยวข้องกับทางรถไฟสายไทย-พม่า อาทิหนังสือเรื่อง The Colonel of Tamarkan โดย Julie Summer, Descent in to Hell (โดย Peter Brune) และเขายังช่วยปรับปรุงเนื้อหาของหนังสือ Hellfire Pass Memorial Thailand-Burma Railway ที่จัดทำโดย Australian-Thai Chamber of Commerce นอกจากนี้เขายังให้คำปรึกษาแก่กองถ่ายภาพยนตร์เรื่อง The Railway Man(2014) และ ให้คำแนะนำมูลแก่การสร้างละครเรื่องบุญผ่อง (2556) และเนื้อหาที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑสถานยังเป็นแหล่งข้อมูลแก่คุณมารุต สารวาทีในการกำกับ ละครเวทีเรื่อง วีระบุรุษแม่น้ำแควเดอะมิวสิคัล(2560) อีกด้วย

พ.ศ. 2548 The Colonel of Tamakan

หนังสือเล่มนี้เล่าถึงประวัติของ Lt.Col. Philip Toosey ผู้บังคับบัญชาค่ายเชลยศึกที่ทำมาฆะคามซึ่งดูแลการก่อสร้างสะพานข้ามแม่น้ำแคว ในช่วงปลายของชีวิต Lt.Col.Philip Toosey ได้เปิดเผยเรื่องราวของเขาระหว่างการสร้างทางรถไฟสายมรณะเพราะตระหนักว่าเขาไม่อาจเดินทางไปไหนได้เหมือนเดิมเพราะปัญหาสุขภาพจึงได้อัดเทปเสียงเล่าเรื่องของตัวเขาซึ่งรวมถึงได้เล่าเรื่องคุณบุญผ่องว่าเป็นตัวแทนขององค์กร V ในการประสานงานจัดหาทุนและเวชภัณฑ์เพื่อให้ค่ายเชลยศึกมียาและอาหารเพียงพอเพราะเขาผู้บัญชาการค่ายเชลยศึกจึงได้รู้ถึงบทบาทของคุณบุญผ่องในแง่มุมนี้ และเช่นเดียวกับ Sir Edward Dunlop คือเขาไม่เคยเปิดเผยเรื่องของคุณบุญผ่องและองค์กร V ต่อใครกระทั่งในช่วงปลายของชีวิต และต่อมาเทปเสียงเหล่านั้นได้กลายเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญของ Julie Summers หลานสาวของเขาในการเขียนหนังสือ The Colonel of Tamakan

Julie Summers ผู้เขียนมีจุดประสงค์ที่จะเล่าเรื่องราวจริงของคุณตา Lt.Col. Philip Toosey ผู้บังคับบัญชาค่ายเชลยศึกที่ทำมาฆะคามซึ่งดูแลการก่อสร้างสะพานข้ามแม่น้ำแควซึ่งเป็นต้นแบบให้ Pierre Boule สร้างตัวละคร และเขียนเรื่อง The Bridge on the River Kwai แต่นิยายของ Pierre Boule แตกต่างจากชีวิตเชลยศึกที่ทำมาฆะคามมาก และแน่นอนว่าตัวเอกที่นำต้นแบบจากเรื่องเล่าของ Lt.Col. Philip Toosey ไปเขียนก็แตกต่างจากตัวจริงมาก เมื่อนิยายถูกจัดสร้างเป็นภาพยนตร์ ก็โด่งดังไปทั่วโลก แม้ว่า เรื่องนี้ทำให้ชื่อสะพานข้ามแม่น้ำแคว จ. กาญจนบุรี โด่งดังไปทั่วโลกก็จริง แต่ก่อนการสร้างเรื่องนี้ ทางรถไฟสายมรณะไม่มีสะพานข้ามแม่น้ำแควมาก่อน สะพานเดียวที่ข้ามแม่น้ำคือสะพานเหล็กที่ ต. ท่ามะขาม นักท่องเที่ยวต่างชาติมายังประเทศไทยเพื่อตามหาสะพานนี้ เพื่อไม่ทำ

ให้นักท่องเที่ยวผจญภัยทางการไทยจึงได้ตั้งชื่อสะพานหลักที่ทำมาชามว่าสะพานข้ามแม่น้ำแคว อย่างไรก็ตามปัจจุบันภาพยนตร์เรื่องนี้ได้รับการขึ้นทะเบียน National Film Registry เป็นภาพยนตร์อนุรักษ์ของสหรัฐอเมริกา

อย่างไรก็ตามสำหรับ Lt.Col. Philip Toosey แล้ว The Bridge on the River Kwai เป็นเพียงเรื่องบันเทิงเรื่องหนึ่งไม่ได้มีเค้ามูลความจริง

ดังนั้นการสื่อความหมายถึงเรื่องราวของคุณบุญผ่องในหนังสือของ The Colonel of Tamakan อาจเป็นส่วนหนึ่งของการนำเสนอความจริงเพื่อต่อรองกับสื่อที่มีอิทธิพลอยู่เดิม

พ.ศ. 2552 นิทรรศการประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ ณ บ้านสิริโอสถ จ. กาญจนบุรี

นิทรรศการเริ่มจากว่าทางจังหวัดกาญจนบุรี ในช่วงปี 2552 ต้องการส่งเสริมการท่องเที่ยวบนถนนปากแพรก จึงเกิดเป็นโครงการถนนคนเดินปากแพรกขึ้น คุณลำไย สิริเวชชะพันธ์จึงได้จัดมุมนิทรรศการบุญผ่องขึ้นที่บริเวณหน้าบ้านเพื่อบอกเล่าประวัติคุณบุญผ่องในการช่วยเหลือเชลยศึกฝ่ายสัมพันธมิตร เพื่อร่วมกิจกรรมนั้น

อย่างไรก็ตาม ที่นี้กลายเป็นแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่เผยแพร่เรื่องราวของคุณบุญผ่องเป็นหลัก และข้อมูลต้นทางให้แก่การสร้างละครเรื่อง บุญผ่อง(2556)ที่ได้จัดฉายในสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส เป็นที่เผยแพร่ความรู้นักท่องเที่ยว ผู้สนใจ ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ และแม้แต่ญาติของเชลยศึก หรือตัวเชลยศึกเองที่ยังคงระลึกถึงบุญผ่องอยู่

ผู้สื่อความหมายหลักคือ คุณลำไย สิริเวชชะพันธ์ น้องสะใภ้ และเจ้าของบ้านบุญผ่องในเวลา นี้ วิธีการสื่อความหมายนอกจากป้าย ข้อมูล และรูปถ่ายแล้ว คุณลำไยยังทำหน้าที่อธิบาย และเล่าถึงประวัติคุณบุญผ่องให้ผู้สนใจอีกด้วย โดยนอกจากคุณลำไยจะบรรยายถึงประวัติคุณบุญผ่องที่บ้าน ยังมีการบรรยายนอกสถานที่ ตามแต่โอกาสจะมีได้ โดยแนวทางการสื่อความหมายเป็นไปในเชิงสันติ คุณลำไยค่อนข้างระวังการเล่าไม่ให้เป็นเงื่อนไขของความขัดแย้งได้ เพราะผู้เข้าชม หรือเข้าฟังบรรยายมาจากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย

การที่นักท่องเที่ยว ผู้สนใจ ญาติเชลยศึก รวมถึงตัวเชลยศึกเองได้พบกับคุณลำไย เป็นความพิเศษของการเดินทางมายังบ้านบุญผ่อง เพราะพวกเขาได้สัมผัสเรื่องเล่าถึงคุณบุญผ่องจากญาติผู้ใกล้ชิด และอยู่ในสถานที่ซึ่งคุณบุญผ่องเคยอยู่ และในบางครั้งการได้พบกับคุณลำไยก็ช่วยคลายปมปัญหาในใจของพวกเขาให้ก้าวผ่านอดีตที่เลวร้ายระหว่างการสร้างทางรถไฟสายมรณะและใช้ชีวิตต่อไปได้อีกด้วย

ปัจจุบันสามารถเข้าชมและรับฟังคำบรรยายได้ฟรี แต่ต้องติดต่อไปล่วงหน้าเรื่องพื้นที่จากบ้านบุญผ่องแบ่งไว้เพียงส่วนเดียว ส่วนที่เหลือใช้ประกอบธุรกิจของบ้าน

พ.ศ.2556 ละครโทรทัศน์เรื่อง บุญผ่อง

ละครสร้างขึ้นอย่างมีจุดประสงค์ชัดเจนในขณะนั้นเรื่องการเผยแพร่เรื่องราวของวีรบุรุษคนธรรมดาที่อาจไม่มีใครรู้จักเป็นการนำเสนอประวัติศาสตร์ทางสังคม นอกจากนี้ละครยังมีอุดมการณ์ที่ชัดเจน 2 ประการ นั่นคือการเผยแพร่ในเรื่องการช่วยเหลือโดยไม่หวังผลตอบแทนเพื่อมนุษยธรรม และอีกประการหนึ่งคือส่งเสริมให้คนไทยกลับมาเมตตาต่อกัน โดยจุดประสงค์ในข้อหลังนี้เกิดขึ้นเพราะในช่วงเวลาที่มีการสร้างละครเป็นช่วงที่คนไทยแบ่งแยก เกิดความไม่ลงรอยและนำไปสู่ความรุนแรงในที่สุด ดังนั้นละครจึงนำเสนอทางออกแก่ประชาชนเป็นตัวอย่างให้ประชาชนเห็นถึงผลของการกระทำจากทางเลือกที่มี

ลักษณะละครโทรทัศน์เรื่องบุญผ่อง(2556) มีลักษณะคล้ายกับสารคดี นำเสนอไม่เพียงแต่เรื่องราวของบุญผ่องและเชลยศึก แต่เป็นการนำเสนอภาพสังคม จ. กาญจนบุรี ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 เน้นความถูกต้องของข้อมูลและรายละเอียดมาก บทเขียนขึ้นจากข้อเท็จจริงในประวัติศาสตร์ การแสดงทุกฉากส่วนมากมีข้อเท็จจริงอ้างอิงได้ ดังนั้นบทบาทของผู้ผลิตไม่แตกต่างอะไรกับนักประวัติศาสตร์

อย่างไรก็ตามหากพิจารณาข้อมูล 2 อย่างประกอบกัน ว่า บุญผ่อง(2556) เสนอข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ในขณะเดียวกันผู้ผลิตมีจุดประสงค์ในการสร้างเพื่อเผยแพร่แนวคิดของตนเอง เมื่อมองข้อมูลทั้ง 2 ในมุมกว้าง ๆ บุญผ่อง(2556) จะมีลักษณะนำข้อเท็จจริงในประวัติศาสตร์มาประกอบสร้างความจริง ดังนั้นตัวเรื่องอาจไม่ได้มุ่งเน้นให้ผู้ชมชมความจริงในเรื่องทั้งหมด เพราะต้องการให้คนดูได้ซึมซับแนวคิดที่ต้องการถ่ายทอดด้วย การถ่ายทอดงานในลักษณะนี้จะเทียบเคียงกับแนวคิดในการสื่อความหมายทางวัฒนธรรมที่ว่า การสื่อความหมายมรดกทางวัฒนธรรมของ David Lowenthal ที่ว่า “การสื่อความหมายมรดกทางวัฒนธรรมเป็นการใช้ประโยชน์จากอดีตเพื่อจุดประสงค์ในปัจจุบัน (Apinya Arrunnaporn, 2008, P.206)”

พ.ศ. 2560 วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล

ละครเพลงเรื่องนี้ เป็นการนำเอาละครทางโทรทัศน์เรื่องบุญผ่องมาเป็นต้นแบบในการพัฒนาก็จริง แต่เมื่อทำออกมานั้นมีความต่างพอสมควร ด้วยเทคนิคการเล่าที่เป็นละครเพลง เล่นสด ข้อจำกัดด้านเวลาที่มีเพียง 1 ชม. ทำให้จำกัดเนื้อหาที่นำเสนอด้วย อย่างไรก็ตาม จุดประสงค์ของการสร้างชัดเจนอยู่แล้วเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว เป็นการใช่มรดกทางวัฒนธรรมในฐานะเป็นทรัพยากรทางเศรษฐกิจ การแสดงที่เกิดขึ้นจึงมีจุดหมายใช่มรดกทางวัฒนธรรมสร้างความบันเทิง

อย่างไรก็ตามเชื่อว่าเรื่องนี้จะมุ่งแต่ความบันเทิงเสียทั้งหมด และแม้ว่าจะมีข้อจำกัดทางด้านเวลา วิธีในการทำงานเป็นการคัดเลือกบางส่วนจากเนื้อหาทั้งหมดของละครเรื่องบุญผ่อง(2556)

เป็นการประกอบสร้างความจริงจากความจริงเพียงบางส่วน แต่สามารถเล่าถึงใจความสำคัญของ ประวัติคุณบุญผ่องได้ในเรื่องมนุษยธรรม

สำหรับ วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล(2560) มีมุมมองที่แตกต่างจาก ละครเรื่องบุญผ่อง (2556) อยู่พอสมควรโดยเฉพาะเรื่องปณิธานในการนำเสนอเรื่อง ละครเรื่อง บุญผ่อง(2556)นำเสนอ ในภาวะที่ประเทศวิกฤตเพราะประชาชนแบ่งแยกเป็น 2 ฝ่าย และพันธกิจของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสข้อหนึ่งคือการนำเสนอทางออกจากวิกฤต ในขณะที่ วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล จัดแสดง หลังจากที่วิกฤตความแตกแยกของประเทศหายไปแล้ว แต่ประชาชนชาวไทยทั้งประเทศเพิ่งผ่านช่วงเวลาแห่งการสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่เมื่อพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชเสด็จสวรรคต⁷³ เกิดคำถามในใจหลายคนว่าเราจะทำดีเพื่อเป็นการแทนคุณพระองค์ท่านได้อย่างไร ในเรื่องนี้เห็นได้ชัดเจนกับการแสดงของเจมส์ เรื่องศักดิ์ ลอยชูศักดิ์ เขาเปลี่ยนปณิธานที่เคยมีในการแสดง ละครเรื่องบุญผ่อง(2556) โดยครั้งนี้เขามีความตั้งใจส่งต่อความดี เช่น มนุษยธรรมให้คนรับรู้ มิใช่เป็นการเสนอทางเลือกเหมือนแต่ก่อน ขณะเดียวกัน คณะผู้จัดที่เปลี่ยนไปเป็น บริษัท อินเด็กซ์ ครีเอทีฟ วิลเลจ จำกัด(มหาชน) โดยผู้ควบคุมการสร้างละครคือ เกียรติกานต์ กาญจนะโกคิน และ ผู้กำกับคือ มารุต สาโรวาท ทั้ง 2 ท่านมีแนวคิดที่ชัดเจนเรื่องการนำเสนอ วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล ว่า “มนุษย์เท่านั้นที่จะหยุดความโหดร้ายได้ และหยุดได้ด้วยมนุษยธรรม” เป็นแกนหลัก ซึ่งส่งผลไปถึงการเล่าเรื่อง เพราะในวีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล บุญผ่องไม่ได้รับความทำร้ายในการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์จากการตัดสินใจช่วยเหลือเชลยศึก หรือต้องขัดแย้งกับครอบครัวเพื่อช่วยเหลือเชลยศึกเท่านั้น แต่ในตอนจบเขาได้รับความทำร้ายให้ต้องช่วยเหลือทหารญี่ปุ่นที่ใกล้ตายด้วย ซึ่งตามแนวคิดของมารุต สาโรวาทผู้กำกับซึ่งได้เพิ่มเติมฉากนี้ลงไป แสดงความคิดเห็นซึ่งอาจสรุปได้ว่าสิ่งนี้แสดงถึงความเมตตาและมนุษยธรรมของบุญผ่องช่วยเหลือคนใกล้ตายให้พ้นทุกข์ หากมีคำถามว่าสิ่งที่มารุต สาโรวาทได้เพิ่มเติมนี้ เป็นการสร้างสรรค์ที่ดีให้สวยงามกว่าที่เป็นหรือเปล่า คำตอบคือ ไม่ เพราะฉากที่คุณมารุต สาโรวาทเพิ่มเติมนี้ตรงกับประวัติคุณบุญผ่องที่ ลำไย ศรีเวชเชพันธ์ได้ถ่ายทอดไว้คือคุณบุญผ่องไม่ได้ช่วยแต่เชลยกับทหารญี่ปุ่นก็ช่วยเช่นกัน

การถ่ายทอดประวัติคุณบุญผ่องเป็นละครเพลงไม่ได้เป็นการนำเสนอแบบละครเรื่องบุญผ่อง (2556) ที่เน้นนำข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์มาประกอบสร้างความจริงเพื่อให้คนดูซึมซับแนวคิด แต่คัดข้อเท็จจริงบางประการมานำเสนอในบางครั้งเสนอตรง ๆ แต่บางครั้งเป็นการนำเสนอเฉพาะคอนเซ็ปต์มาและสร้างสรรค์บางฉากใหม่จากคอนเซ็ปต์นั้น อย่างเช่นฉากที่บุญผ่องช่วยทหารญี่ปุ่น

73

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชสวรรคตเมื่อ 13 ตุลาคม 2559 และมีพระราชพิธีถวายพระเพลิงเมื่อ 25-29 ตุลาคม 2560

ตามที่ยกตัวอย่างไป ฉากหนึ่งที่น่าสนใจในละครเวทีเรื่องนี้คือ ฉากจบที่ตัวละคร Sir Edward Dunlop ได้ถอดหมวกขณะที่มีศพของทหารญี่ปุ่นเคลื่อนผ่าน เพื่อแสดงถึงความเคารพ ในฉากนี้สะท้อนกลับไปยังชีวิตจริงของ Sir Edward Dunlop ซึ่งเขาใช้เวลาอยู่นานกว่าจะข้ามผ่านอคติและวันหนึ่งเขาจึงสามารถไปส่งผู้ป่วยชาวญี่ปุ่นกลับบ้านได้ซึ่งนี่เป็นความสำเร็จของเขา และ อีกฉากหนึ่งที่เขาก็มองให้ขบขันคุณบุญผ่องทั้งที่เขาเป็นฝรั่งฉากนี้ก็สะท้อนถึงชีวิตจริงว่าก่อนที่ Sir Edward Dunlop จะเสียชีวิตเขาได้เปลี่ยนมานับถือศาสนาพุทธ จะเห็นได้ว่าเมื่อนำเป็นละครเวทีแล้วความ realistic ปรับเป็นนามธรรมมากขึ้นด้วยรูปแบบของการแสดงที่เปลี่ยนไป

สิ่งที่โดดเด่นประการหนึ่งของการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่องเป็นละครเวที คือคุณมารุต สาโรวาท และคุณเกรียงกานต์ กาญจนะโกติน มีแนวคิดตรงกันเรื่องทหารผ่านศึก พวกเขา มองเห็นว่าทหารผ่านศึกและครอบครัวของทหารผ่านศึกเป็นบุคคลที่ไม่ควรมองข้าม พวกเขาเสียสละตนทำหน้าที่เพื่อประเทศชาติไม่ว่าประเทศพวกเขาจะผิดหรือจะถูก แต่พวกเขาก็เป็นมนุษย์ มีชีวิตจิตใจ มีบ้านและครอบครัวที่ต้องการกลับ ดังนั้นเราจึงเห็นว่าภายในละครเวทีจะมี Scene ที่ถ่ายทอดเนื้อหาจากทหารญี่ปุ่น และเชลยศึกฝ่ายสัมพันธมิตร

จะเห็นได้ว่าในการสื่อความหมายละครเวที วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล พูดเรื่องเดียวกันกับละครเรื่อง บุญผ่อง (2556) แต่แง่มุมที่ต้องการนำเสนอไม่เหมือนกัน การสื่อความหมายมรดกทางวัฒนธรรมนี้ตรงกับแนวคิดของอภิญญา บัคคาลา อรุณภาพร ที่ว่า “การสื่อความหมายนั้นอยู่ในตัวของมรดกทางวัฒนธรรมอยู่แล้ว ในขณะที่แหล่งมรดกเหล่านั้นจะสร้างประสบการณ์หรือถูกสื่อความหมายอย่างไรก็อยู่ที่ว่าเรา(ทั้งโลก)อยากให้เห็นมรดกของเราอย่างไร ” (Apinya Arrunnaporn, 2008, p.35)

สรุปการใช้งาน/การสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่อง

เราจะเห็นได้ว่าในการสื่อความหมาย ประวัติคุณบุญผ่องมีการใช้งานทั้ง 3 ด้าน คือ เพื่อตัวมรดกเอง เพื่อการเมือง และเพื่อเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตามการใช้งานที่เกิดขึ้นแต่ละครั้งไม่ได้เด็ดขาดไปด้านใดด้านหนึ่งแต่เป็นลักษณะสัดส่วนของการใช้งานด้านไหนมากกว่าด้านไหน

เอกลักษณ์การใช้งานของประวัติคุณบุญผ่อง โดดเด่นด้านการใช้งานเชิงการเมือง จะเห็นได้ว่าช่วงแรก ๆ ของการนำประวัติคุณบุญผ่องมาสื่อความหมายจะเกี่ยวข้องกับการเมืองต่างประเทศโดยเน้นเรื่องการเสริมสร้างความมั่นคงของชาติเป็นหลัก นั่นเป็นเพราะบริบทของสังคมที่กำลังดิ้นรนดิ้นรนถึงสถานะของประเทศไทยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 และต่อมาคือสงครามเย็น

เมื่อถึงยุคสมัยที่บ้านเมืองสงบสุขมากขึ้นการใช้งานมรดกวัฒนธรรมก็เปลี่ยนไป เน้นการใช้งานในการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมากขึ้น และรวมถึงการเสริมสร้างชาติให้เข้มแข็ง

อาจจะเพราะในช่วงแรกผู้สื่อความหมายเป็นชาวต่างชาติ แต่สื่อความหมายเกี่ยวข้องกับคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ที่เป็นคนไทย และโดยธรรมชาติของมรดกทางวัฒนธรรมนี้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมข้ามพรมแดนจึงทำให้มีการสื่อความหมายถูกใช้งานในลักษณะการต่างประเทศ

แต่ในยุคหลัง ๆ ผู้ที่สื่อความหมายเปลี่ยนกลุ่มเป็นชาวไทย ซึ่งมีสถานะเป็นผู้เฝ้ามอง งานการสื่อความหมายจึงแตกต่างไปจากเดิมพอสมควร ทั้งรูปแบบและเนื้อหา

ในรูปแบบ จากแต่เดิมซึ่งมักเป็นลักษณะหนังสือชีวประวัติ หรือ แนวสารคดีก็เปลี่ยนเป็นสื่อบันเทิง เช่นละครและละครเวที ซึ่งทำให้คนดูที่เป็นไทย(และรวมถึงคนต่างชาติ) เสพได้ง่ายขึ้น

ในส่วนเนื้อหาการสื่อความหมายพูดถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 3 ฝ่าย (โดยก่อนหน้านี้มักพูดถึงเพียง 2 ฝ่ายและตัดคนไทยออก) ให้ความสำคัญกับความเป็นมนุษย์ที่มีทั้งความดีและความเลวมากกว่าการกล่าวโทษฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง โดยเฉพาะการเล่าถึงญี่ปุ่นในแง่บวก ซึ่งอาจเป็นเพราะบริบททางสังคมที่เปลี่ยนไปมาก ญี่ปุ่นที่เคยร้ายกลับมีบทบาทในการสร้างสรรค์เศรษฐกิจโลก มีความสัมพันธ์อันดีต่อไทย และชาติในฝ่ายเสรีนิยมประชาธิปไตยตั้งแต่สงครามเย็น มีผลทำให้การสื่อความหมายถึงญี่ปุ่นเปลี่ยนแปลงไป

อย่างไรก็ตามการใช้งานประวัติคุณบุญผ่องก็ไม่พ้นด้านการเมือง เพราะการสร้างทางรถไฟสายไทย-พม่า เกิดจากขัดแย้งด้านการเมือง จึงสามารถนำมาสะท้อนภาพสังคมไทยในเชิงการเมืองได้ และขยายผลในการใช้งานเพื่อเสริมสร้างชาติได้

นอกจากนี้การใช้งานประวัติคุณบุญผ่องสะท้อนให้เห็นเอกลักษณ์ของมรดกประเภทมรดกแห่งความทารุณโหดร้ายอย่างชัดเจน

เราเห็นการตีความ ความพ่ายแพ้ ความอับอาย และความสูญเสีย สร้างให้เกิดความรู้สึกร่วมของคนในชาติ และเปลี่ยนเป็นความรู้สึกรักชาติ เช่นในอนุสรณ์สถานช่องเขาขาด

แต่หลายครั้งที่มรดกแห่งความทารุณโหดร้ายสร้างบาดแผลในใจผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ประสพการณ์ที่ได้รับไม่อาจลบเลือนกลายเป็นฝันร้ายทุกครั้งที่คิดถึง ดังนั้นการเปิดเผยเรื่องราวที่เกิดขึ้นอาจสะกิดแผลในใจของผู้เกี่ยวข้อง หลายคนเลือกที่จะไม่พูดถึงอีก หลายคนใช้เวลานานกว่าจะข้ามผ่านอดีต และสามารถเปิดเผยสิ่งที่เกิดขึ้น เช่นกรณี Sir Edward Dunlop และ Lt. Col. Philip Toosey ที่เวลาผ่านไปหลายสิบปีจึงสามารถที่จะออกมาเปิดเผยได้ ซึ่งยิ่งตอกย้ำว่าการสื่อความหมายมรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้ายต้องใช้ความระมัดระวังเพราะกระทบกับชีวิตคน

แม้เรื่องราวจะจบลงนานแล้ว แต่บางเรื่องก็ยังเป็นความลับที่ไม่อาจเปิดเผยจนเมื่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลงก็มี เช่นกรณี องค์กร V และงานการช่วยเหลือของบุญผ่องที่เข้าร่วมกับ องค์กรวีก็เช่นกัน กว่าที่ Lt. Col. Philip Toosey และ Sir Edward Dunlop จะเปิดเผยก็หลังจากเวลาผ่านไปหลายสิบปีเช่นกัน

นอกจากนี้หนังสือ The Colonial of Tamakan ก็ทำให้ได้เห็นการสื่อความหมายที่ใช้เพื่อต่อรองกับกระแสความคิดหลักที่มากับความดังของภาพยนตร์ The bridge on the River Kwai ด้วยข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น

ส่วนในแง่ ของการสื่อความหมาย มรดกทางวัฒนธรรมนี้มี 2 ประเด็นหลักที่เห็นได้ชัดคือ

1. การสื่อความหมายมรดกทางวัฒนธรรมแต่ละยุคมีจุดประสงค์แตกต่างกัน

หลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 จบลงสังคมโลกอยู่ในช่วงการจัดระเบียบประเทศฝ่ายผู้แพ้สงครามและผู้ชนะในสงคราม ในปี พ.ศ. 2489 หนังสือ Railroad of Death ของ John Coast สื่อความหมายมรดกทางวัฒนธรรมเปิดเผยความทุกข์ทรมานของเชลยศึก ระหว่างที่โลกกำลังการพิจารณาตีอาชญากรรมสงครามของฝ่ายอักษะซึ่งรวมถึงฝ่ายญี่ปุ่น ขณะเดียวกัน John Coast ได้บอกเล่าเรื่องราวของชาวไทยและการช่วยเหลือจากคุณบุญผ่องในฐานะตัวแทนชาวไทยที่ให้ความช่วยเหลือเชลยศึกขณะที่ไทยต้องการหลักฐานยืนยันว่าระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ไทยไม่ได้เป็นศัตรูกับฝ่ายสัมพันธมิตรและการประกาศสงครามกับประเทศฝ่ายสัมพันธมิตรไม่ได้เกิดความยินยอมพร้อมใจของประชาชนชาวไทย เพื่อยกเลิกข้อตกลงอันส่งผลให้ไทยอยู่ภายใต้การควบคุมประเทศที่เข้มงวดจากอังกฤษในนามฝ่ายสัมพันธมิตร

อย่างไรก็ตาม ใน พ.ศ. 2541 การสื่อความหมายถึงทางรถไฟสายมรณะรวมถึงประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์แตกต่างไปจากเดิม มีใช้เพื่อการพิจารณาคดีหรือพิจารณาสถานะประเทศฝ่ายอักษะแต่เป็นการใช้เพื่อการสร้างเสริมชาติแก่นชนชาวออสเตรเลีย โดยในปี พ.ศ. 2541 มีการเปิดอนุสรณ์สถานช่องเขาขาดอย่างเป็นทางการของรัฐบาลออสเตรเลียเป็นการให้ความสำคัญทางรถไฟสายมรณะในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมข้ามพรมแดนที่เป็นประวัติศาสตร์ของชนชาติมากยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันในอนุสรณ์สถานกล่าวถึงคนไทยผ่านงานช่วยเหลือเชลยศึกของคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ ไม่เพียงเป็นการยอมรับในคุณความดีของคุณบุญผ่องในฐานะที่เป็นคนไทย แต่ขณะเดียวกันคุณบุญผ่องได้เป็นเครื่องหมายของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอันแนบแน่นระหว่างไทยและออสเตรเลียที่พัฒนาขึ้นอย่างชัดเจนตั้งแต่ยุคสงครามเย็น

และในปี พ.ศ. 2556 การสื่อความหมายทางรถไฟสายมรณะรวมถึงประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์จากชาวไทยสร้างความแตกต่างจากการสื่อความหมายจากเชลยศึกเป็นอันมาก ละครทางโทรทัศน์เรื่อง บุญผ่อง(2556) โดยสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส เป็นการนำเสนอ มรดกทางวัฒนธรรม

ทางรถไฟสายมรณะโดยคนไทยนำเสนอรรถทางวัฒนธรรมทางรถไฟสายมรณะไม่เพียงจากมุมมองใดมุมมองหนึ่งแต่มีทั้งมุมมองของคู่ขัดแย้งซึ่งเป็นเชลยศึก ทหารญี่ปุ่น รวมถึงผู้เฝ้ามองที่เป็นกลุ่มคนไทย การสื่อความหมายที่เกิดขึ้นเป็นการนำเสนอถึงแนวทางการสร้างสันติในภาวะที่สังคมไทยอยู่ภายใต้ความขัดแย้งของกลุ่มทางการเมืองที่แบ่งมวลชนออกเป็น 2 ฝ่าย และมี 1 ฝ่ายที่อยู่ตรงกลางระหว่างคู่ขัดแย้ง

จากตัวอย่างการสื่อความหมายประวัติการช่วยเหลือเชลยศึกของคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ใน 3 ช่วงเวลาแสดงให้เห็นว่า เมื่อช่วงเวลาเปลี่ยนแปลงไปการสื่อความหมายและการใช้งานมรดกทางวัฒนธรรมก็ต่างกันออกไป สอดคล้องกับแนวคิดการสื่อความหมายมรดกทางวัฒนธรรมของ David Lowenthal ที่ว่า “การสื่อความหมายมรดกทางวัฒนธรรมเป็นการใช้ประโยชน์จากอดีตเพื่อจุดประสงค์ในปัจจุบัน (Apinya Arrunnapaporn, 2008, P.206)”

2. ในมรดกวัฒนธรรมเดียวกันมีมุมมองที่สามารถสื่อความหมายมากกว่า 1 มุมมอง

มรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้ายเช่นทางรถไฟสายมรณะมีมุมมองที่สามารถนำมาสื่อความหมายจากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 3 ฝ่าย แต่อาจแบ่งเป็นคอนเซ็ปต์ใหญ่ได้ 2 แบบ คือ ในเชิงความขัดแย้ง และในเชิงสันติ การสื่อความหมายมรดกทางวัฒนธรรมทางรถไฟสายมรณะในช่วงเวลาที่ผ่านมามีปรากฏทั้ง 2 คอนเซ็ปต์ ตัวอย่างที่เราเห็นได้ชัดคือเมื่อเรานำลักษณะการสื่อความหมายภาพยนตร์เรื่อง The Bridge on the River Kwai(2500) มาเทียบกับการสื่อความหมายละครทางโทรทัศน์เรื่อง บุญผ่อง(2556) จะพบว่ามีความแตกต่างกันมาก

The Bridge on the River Kwai(2500) ซึ่งจัดฉายระหว่างสงครามเย็น นำการสร้างทางรถไฟสายมรณะมาสื่อความหมายถึงการปฏิบัติการทางทหารที่เกิดชัยชนะจากความร่วมมือของชาติที่เป็นมหาอำนาจในการรบและประชาชนท้องถิ่น ขณะที่บุญผ่อง(2556) ซึ่งจัดฉายระหว่างที่คนไทยแบ่งฝักแบ่งฝ่ายทางการเมืองอย่างชัดเจนกลับพยายามนำเสนอการช่วยเหลือทางมนุษยธรรมที่ไม่แบ่งฝักแบ่งฝ่ายเพื่อลดความขัดแย้งในสังคม ความแตกต่างที่เกิดขึ้นมาจากมุมมองที่ผู้สื่อความหมายเลือกนำเสนอว่าจะไปในเชิงความขัดแย้งหรือในเชิงสันติ โดยในตอนนี้ปัจจัยที่ทำให้เกิดความต่างคือผู้ผลิตสื่อมาจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียคนละกลุ่ม แต่ใช้ว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มเดียวกันจะนำเสนอไปในทิศทางเดียวกันทั้งหมด The Railway Man(2557) ซึ่งสร้างจากผู้ผลิตสื่อชาวออสเตรเลียในช่วงเวลาที่ออสเตรเลียและญี่ปุ่นมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อ ได้นำเสนอถึงการให้อภัยกลุ่มผู้กระทำของกลุ่มเหยื่อซึ่งเป็นการสื่อความหมายไปในเชิงสันติ ต่างจาก The Bridge on the River Kwai(1957) ที่เป็นภาพยนตร์สงครามซึ่งนำเสนอถึงความขัดแย้ง จะเห็นได้ว่ากลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียไม่ได้เป็นปัจจัยหลักในการคัดเลือกเนื้อหาเพื่อสื่อความหมายมรดกทางวัฒนธรรมแต่เวลาและบริบททางสังคมมีส่วนมากในการคัดเลือกมุมมองเพื่อสื่อความหมาย

จากตัวอย่างการสื่อความหมายที่ยกมานี้ทำให้ทำให้เราเห็นว่าแต่ละกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแม้แต่ในกลุ่มเดียวกันเองก็มีมุมมองในการสื่อความหมายที่แตกต่างกัน จุดนี้สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า “การสื่อความหมายนั้นอยู่ในตัวของมรดกทางวัฒนธรรมอยู่แล้ว ในขณะที่แหล่งมรดกเหล่านั้นจะสร้างประสบการณ์หรือถูกสื่อความหมายอย่างไรก็อยู่ที่ว่าเรา(ทั้งโลก)อยากให้เห็นมรดกของเราอย่างไร” (Apinya Arrunnapaporn, 2008, p.35) อย่างไรก็ตามเวลาและบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการสื่อความหมายที่ไม่อาจมองข้ามได้เลย

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การศึกษาการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ผ่านสื่อ พบว่าการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่องสิริเวชชะพันธ์มีมาตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สงบลง จุดประสงค์ของการถ่ายทอดประวัติคุณบุญผ่องในแต่ละยุคสมัยแตกต่างกันไปตามจุดประสงค์ของผู้สื่อความหมาย และรวมถึงบริบททางสังคมขณะนั้น การสื่อความหมายถึงคุณบุญผ่อง ณ ปัจจุบันมีหลากหลายช่องทาง แต่ไม่ว่าจะเป็นจากช่องทางใด เนื้อหาส่วนใหญ่ถ่ายทอดจากเชลยศึกซึ่งได้รับการช่วยเหลือจากคุณบุญผ่อง ดังนั้นเชลยศึกมีบทบาทในการสื่อความหมายถึงคุณบุญผ่องมาก และจุดที่น่าสนใจอีกจุดหนึ่งคือการสื่อความหมายเรื่องราวคุณบุญผ่องมีการพัฒนามากขึ้นและมีหลายระดับ ตั้งแต่ระดับข้อมูลดิบไปจนถึงเล่าผ่านละครเวทีที่ใช้ศิลปะการเล่าเรื่องในการเล่า และนับวันก็ยังมีผู้สนใจนำประวัติคุณบุญผ่องระหว่างการสร้างทางรถไฟสายมรณะไปสื่อความหมายมากขึ้น ดังนั้นในบทนี้ จะเป็นการวิเคราะห์ถึงลักษณะการใช้งานประวัติคุณบุญผ่องที่ปรากฏ ในช่วงเวลาต่าง ๆ การวิเคราะห์การประกอบสร้างภาพตัวตนของคุณบุญผ่อง อิทธิพลของภาพตัวตนจากผู้ผลิตสื่อต่อภาพลักษณ์ของคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ และรวมถึงอภิปรายโอกาสที่จะมีการนำประวัติคุณบุญผ่องไปสื่อความหมายและสร้างตัวตนในอนาคต

ในการวิเคราะห์และอภิปรายผลการศึกษา ได้อ้างอิงตามทฤษฎีที่ได้ทบทวนวรรณกรรมในบทที่ 2 ได้แก่ ทฤษฎีการการสื่อความหมายมรดกทางวัฒนธรรม แนวคิดในการใช้งานมรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทรงจำโศกเศร้า และแนวคิดภาพตัวตน

5.1 วิเคราะห์การใช้งานประวัติคุณบุญผ่องที่ปรากฏนับแต่อดีต – ปัจจุบัน

ทางรถไฟสายมรณะสร้างระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 แต่การใช้งานการสื่อความหมายถึงทางรถไฟสายมรณะ และรวมถึงประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ เริ่มหลังจากนั้น การสื่อความหมายครั้งแรกเริ่มต้นหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 จบลงเพียง 1 ปี ภายใต้ความผันผวนของเหตุการณ์ทั้งภายนอกและภายในประเทศไทยที่จนถึงปัจจุบัน ลักษณะการใช้งานและการสื่อความหมายถึงทางรถไฟสายมรณะจึงเป็นพลวัตซึ่งส่งผลต่อการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่อง ความเป็นพลวัตที่พบเห็นอย่างเด่นชัดคือ การนำเสนอฝ่ายผู้กระทำอย่างทหารญี่ปุ่นถึงความ เป็นมนุษย์ซึ่งปรากฏชัดเจนในการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ ในละครโทรทัศน์เรื่องบุญผ่อง(2556) เป็นต้น ดังนั้นในการวิเคราะห์การใช้งานประวัติคุณบุญผ่องจึงจะพูดถึงความเป็นพลวัตในการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่องในช่วงเวลาต่าง ๆ ตามแนวคิดของ J.E. Tunbridge

และ G.J. Ashworth ได้จำแนกการใช้มรดกทางวัฒนธรรมเพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ของมนุษย์ได้ 3 ประการ คือ มรดกในฐานะที่เป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรม มรดกในฐานะเป็นทรัพยากรการเมือง และ มรดกในฐานะที่เป็นทรัพยากรทางเศรษฐกิจ

5.1.1 ประวัติคุณบุญผ่องในฐานะทรัพยากรทางวัฒนธรรม

การใช้งานมรดกทางวัฒนธรรมในฐานะทรัพยากรทางวัฒนธรรมนั้นเกี่ยวข้องกับงานด้านการอนุรักษ์มรดก และการให้ความสำคัญกับมรดกในเชิงการศึกษา สำหรับการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์นั้น นับแต่ปี 2489 ประวัติคุณบุญผ่องเป็นส่วนหนึ่งของการสื่อความหมายทางรถไฟสายมรณะของฝั่งเชลยศึก การอนุรักษ์และการให้ความสำคัญในเชิงการศึกษาจึงได้รับอิทธิพลจากการสื่อความหมายของเชลยศึก ซึ่งต้องการอนุรักษ์เรื่องราวและให้การศึกษาแก่คนในปัจจุบันและชนรุ่นหลังเพื่อไม่ให้ประสบการณ์อันเลวร้ายของเชลยศึกถูกลืมเลือน ได้รับการส่งต่อและเป็นบทเรียน อย่างไรก็ตามการจัดสร้างละครทางโทรทัศน์เรื่องบุญผ่อง(2556) ซึ่งเป็นครั้งแรกที่มีการสื่อความหมายทางรถไฟสายมรณะโดยคนไทยในรูปแบบสื่อบันเทิงจากมุมมองของชาวไทย โดยมีเนื้อเรื่องที่เน้นถึงบทบาทคนไทยด้วยการนำเสนอประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์เป็นผลให้เรื่องราวของคุณบุญผ่องได้รับการส่งต่ออย่างแพร่หลายในยุคปัจจุบัน การให้การศึกษาที่เกิดขึ้นจากการสื่อความหมายเป็นไปเพื่อจุดหมายในเชิงสันติ ละครจึงเน้นนำเสนอในแง่ของความเป็นมนุษย์ของฝ่ายเชลยศึก ฝ่ายชาวไทย และรวมถึงฝ่ายทหารญี่ปุ่น ซึ่งการนำเสนอมุมมองของทหารญี่ปุ่นในเชิงความเป็นมนุษย์สอดคล้องกับกระแสการสื่อความหมายถึงสงครามโลกครั้งที่ 2 ของชาวญี่ปุ่นที่ปรากฏในโลกปัจจุบันอย่างชัดเจน

เมื่อมองภาพกว้างการใช้งานทางรถไฟสายมรณะในฐานะทรัพยากรทางวัฒนธรรมจากฝั่งต่างๆ จะพบว่ามีความแตกต่างกันพอสมควรโดยเฉพาะฝั่งเชลยศึกและฝั่งทหารญี่ปุ่น

ในฝั่งของเชลยศึกจะพบว่าการสื่อความหมายทางรถไฟสายมรณะเป็นไปเพื่อการอนุรักษ์ให้ประวัติศาสตร์ได้รับการส่งต่อให้กับชนรุ่นหลัง แม้ว่าการสร้างทางรถไฟสายมรณะจะเป็นประสบการณ์ที่รุนแรงและพวกเขาไม่อาจลืมชั่วชีวิต “เรื่องราวการเป็นเชลยศึกระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นประสบการณ์ที่เป็นฝันร้ายที่ติดตัวมาโดยตลอดและยังคงติดค้างอยู่ในใจ” (E.E. Dunlop, 2009 p. XXII) อย่างไรก็ตามสำหรับอดีตเชลยศึกชาวออสเตรเลีย Sir Edward Dunlop เปิดเผยว่าการสร้างทางรถไฟสายมรณะเป็นประวัติศาสตร์สำคัญ “นี่เป็นหน้าหนึ่งของบันทึกประวัติศาสตร์มนุษยชาติที่ชาวออสเตรเลียได้เขียนบางสิ่งพิเศษสำหรับชาวออสเตรเลียเอง และส่งต่อมรดกนี้ไปยังอนาคต” (E.E. Dunlop แปลโดยผู้วิจัย, 2009 p. XXI) นอกจากนี้เชลยศึกบางท่านมีความคิดเห็นว่า “กระแสของโลกที่เน้นการให้อภัยแก่กันเพื่อสร้างสันติอาจทำให้เรื่องราวความทุกข์ทรมานของเหล่าเชลยศึกระหว่างการสร้างทางรถไฟสายมรณะเลือนหาย(บิลล์ บาร์เคลย์ ดันแคน และ ดับเบิลยู. อี.

กิลล์ อ้างถึงใน Leo Rawlings, 2551 น. 27 , 29 แปลโดย ปาริฉัตร เสมอแซ) ดังนั้น “Forgive but Not Forget” (ให้อภัยแต่ไม่มีวันลืม) วลีที่ปรากฏอยู่ด้านหน้าพิพิธภัณฑ์สงคราม อักกะ และเชลยศึก วัดไชยชุมพลฯ จ.กาญจนบุรี (The Jeath War Museum) จึงอาจสรุปถึงแนวความคิดสื่อความหมาย ทางรถไฟสายมรณะจากฝั่งเชลยศึกได้เป็นอย่างดี

สำหรับญี่ปุ่นการสื่อความหมายถึงทางรถไฟสายมรณะนี้ไม่ได้มีมากนัก และลักษณะ การสื่อความหมายถึงทางรถไฟสายมรณะในญี่ปุ่นและนอกประเทศญี่ปุ่นมีความต่างกันโดยพบว่า ภายในประเทศญี่ปุ่นการเล่าถึงทางรถไฟสายมรณะมีน้อยและเนื้อหาจำกัดอยู่เพียงความจำเป็นของ โครงการเชื่อมต่อทางรถไฟระหว่างไทย-พม่า ความสำเร็จในการสร้างที่ในเวลาอันรวดเร็ว ระบุจำนวน แรงงานที่ใช้แต่ไม่กล่าวถึงชะตากรรมอันโหดร้ายที่แรงงานและเชลยศึกผู้สร้างทางรถไฟต้องประสบ⁷⁴ ขณะเดียวกันการสื่อความหมายถึงทางรถไฟสายมรณะของฝ่ายญี่ปุ่นในประเทศไทยมีมากกว่าและ เป็นการศึกษาลึก เช่น อนุสาวรีย์ไทยานุสรณ์⁷⁵ หนังสือเรื่องทางรถไฟสายไทย-พม่าสมัยสงคราม มหาเอเชียบูรพา โดย โยชิโกะ ทาชิฮารุ และ รวมถึงการอุทิศตนเพื่องานบริการสังคมของ ทาคาชิ นากาเสะ อดีตล่ามกองทหารสารวัตรญี่ปุ่นระหว่างการสร้างทางรถไฟสายมรณะ⁷⁶

74 จากการสำรวจของผู้วิจัยเอง ที่พิพิธภัณฑ์ 3 แห่งที่ญี่ปุ่นซึ่งอุทิศแก่สงครามโลกครั้งที่ 2 พ.ศ. 2557 พบว่า 1. Yushukan War Museum ภายในศาลเจ้ายาสุฮิ กรุงโตเกียว เล่าถึงทางรถไฟสายมรณะด้วยการจัดแสดงรถไฟที่ได้ใช้ เดินทางบนทางรถไฟสายมรณะ และให้รายละเอียดเพียงเล็กน้อยถึงวิธีการสร้าง ความสำเร็จของการสร้างและการใช้งาน แต่ ไม่ได้กล่าวถึงความทรมานของแรงงานซึ่งรวมถึงเชลยศึกในการสร้างทางรถไฟสายมรณะ 2. Peace Museum เมืองโอ ซากา พิพิธภัณฑ์แห่งนี้จัดแสดงภายใต้การกำกับของ โยชิโกะ ทาชิฮารุ นักประวัติศาสตร์ผู้เขียนหนังสือทางรถไฟสายไทย- พม่าสมัยสงครามมหาเอเชียบูรพา แต่ในพิพิธภัณฑ์ไม่ได้บอกเล่าประวัติทางรถไฟสายมรณะไว้ และเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับ ประเทศไทยนำเสนอด้วยภาพยนตร์เสียงแสดงเหตุการณ์ที่ทหารญี่ปุ่นเดินทางเข้าสู่กรุงเทพฯ ในเช้าวันที่ 9 ธันวาคม 2484 เท่านั้น และ 3. Hiroshima Peace Memorial Museum เนื่องจากพิพิธภัณฑ์แห่งนี้อุทิศแก่เหตุการณ์การทิ้งระเบิดปรมาณู และผลกระทบที่เกิดขึ้นกับฮิโรชิมาเป็นหลักจึงไม่ได้บอกเล่าเรื่องราวของสงครามโลกครั้งที่ 2 ในด้านอื่นไว้เลย

75 อนุสาวรีย์นี้ก่อสร้างโดยกองทัพญี่ปุ่น ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2487 เพื่อไว้รำลึกดวง วิญญาณเหล่าทหารสัมพันธมิตรและผู้เกี่ยวข้องซึ่งได้เสียชีวิตระหว่างการสร้างทางรถไฟสายมรณะ ในทุกเดือนมีนาคมของทุก ปีชาวญี่ปุ่นในเมืองไทยจะรวมตัวกันมาประกอบพิธีรำลึกผู้ล่วงลับ (ป้ายประวัติสถานที่บริเวณหน้าอนุสาวรีย์ไทยานุสรณ์ จาก การสำรวจของผู้วิจัย เมื่อ 31 ตุลาคม 2558)

76 ทาคาชิ นากาเสะ หลังจากสงครามสงบลง ได้เป็นหนึ่งในผู้ร่วมค้นหาหลุมศพอดีตเชลยศึกร่วมกับกองกำลังสหประชาชาติ และเชลยศึกที่รอดชีวิต และ ด้วยความสำนึกถึงความผิดจึงอุทิศชีวิตที่เหลือให้งานเพื่อสังคม เขาได้กลับมาบวชเป็นพระที่วัด ไชยชุมพลฯ สงคราม จ. กาญจนบุรี เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้เสียชีวิตจากการกระทำของกองทัพญี่ปุ่น และตั้งมูลนิธิ สันติภาพแม่น้ำแคว นำดอกผลของมูลนิธิเป็นทุนการศึกษาแก่เด็กยากจนใน จ. กาญจนบุรี (คำอธิบายได้รูปปั้นทาคาชิ นากา เสะ ที่วัดไชยชุมพลฯ สงคราม จากการสำรวจของผู้วิจัย เมื่อ 31 ตุลาคม 2558)

การสื่อความหมายที่เกิดขึ้นในญี่ปุ่นเป็นการบอกเล่าเพียงเล็กน้อยถึงการสร้างทางรถไฟจากไทยไปยังพม่าโดยไม่มีรายละเอียดเรื่องชะตากรรมอันโหดร้ายของเชลยศึก แต่การสื่อความหมายทางรถไฟสายมรณะของชาวญี่ปุ่นในไทยโดยหลักๆ เป็นไปเพื่อแสดงความสำนึกผิดของอดีตทหารญี่ปุ่นเพื่อรอวันได้รับการให้อภัย เช่นที่ปรากฏในพิพิธภัณฑ์สงคราม อักซะ และเชลยศึก วัดไชยชุมพลฯ จ.กาญจนบุรี(The Jeath War Museum) พิพิธภัณฑ์ไม่ได้เล่าถึงชะตากรรมของเชลยศึกเพียงอย่างเดียวแต่รวมถึงข่าวคราวของอดีตเชลยศึกและการอุทิศตนของอดีตล่ำสรวุตรทหารญี่ปุ่น ทาคาชิ นากาเสะด้วยความสำนึกในความผิดที่กระทำไว้ระหว่างการสร้างทางรถไฟสายมรณะด้วยการจัดแสดงเนื้อหาข่าวสารภาษาอังกฤษที่รวบรวมจากหนังสือพิมพ์ และรวมถึงป้ายคำอธิบายได้รูปปั้น ทาคาชิ นากาเสะ อีกด้วย (จากการสำรวจของผู้วิจัยเมื่อ 31 ตุลาคม 2558)

สำหรับการสื่อความหมายของชาวไทยในเรื่องการสร้างทางรถไฟสายมรณะ จากการสำรวจของผู้วิจัยใน จ. กาญจนบุรี พบว่านอกจากการอนุรักษ์สะพานข้ามแม่น้ำแคว และทางรถไฟเลียบหน้าผาสถานีถ้ำกระแซ โดยการรถไฟแห่งประเทศไทย ยังมีพิพิธภัณฑ์ของคนไทยที่เล่าถึงการสร้างทางรถไฟอีกนั่นคือ พิพิธภัณฑ์สงคราม อักซะ และเชลยศึก วัดไชยชุมพลฯ จ.กาญจนบุรี (The Jeath War Museum) ซึ่งก่อตั้งในปี พ.ศ. 2520 พิพิธภัณฑ์แห่งนี้โดดเด่นในการเล่าถึงชะตากรรมของเชลยศึกผ่านภาพวาดของ โดย Leo Rawlings อดีตเชลยศึกผู้ได้บันทึกชะตากรรมของเชลยศึกด้วยการวาดภาพและนำเอาไว้นั้นเมื่อสงครามสิ้นสุด⁷⁷ และตามที่ได้เล่าแล้วว่าพิพิธภัณฑ์เล่าถึงความสำนึกผิดของอดีตทหารญี่ปุ่นไว้ด้วย แต่แหล่งมรดกทางวัฒนธรรมเหล่านี้ไม่ได้นำเสนอบทบาทของคนไทยและเรื่องของคุณบุญผ่องไว้⁷⁸ พิพิธภัณฑ์แห่งนี้เล่าถึงชะตากรรมของเชลยศึกและการควบคุมการสร้างทางรถไฟอย่างทารุณของฝ่ายทหารญี่ปุ่นและความเป็นไปของพวกเขาทั้งหมดหลังจากสงครามสิ้นสุดลงและโลกกำลังเน้นย้ำการให้อภัยต่ออดีตฝ่ายอักซะเช่นญี่ปุ่น⁷⁹ จะเห็นได้ว่าแนวทางการสื่อความหมายทางรถไฟสายมรณะของคนไทยมีมุมมองในการนำเสนอที่แตกต่างจากฝั่ง

⁷⁷ หนังสือเล่มนั้นคือ "And The Dawn Came Up Like Thunder" หรือต่อมาได้มีการแปลเป็นฉบับภาษาไทยมีชื่อว่า "อาทิตย์อุทัยดังสายฟ้า" Leo Rawlings ได้ส่งหนังสือเล่มนี้ให้คุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ และต่อมาทางผู้ก่อตั้งพิพิธภัณฑ์สงคราม อักซะและเชลยศึก ฯ ได้ขอยืมหนังสือเล่มนี้จากคุณบุญผ่องและใช้เป็นต้นฉบับใช้ในการทำภาพประกอบที่จัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์

⁷⁸ ในเรื่องนี้ Rod Beattie ให้ความคิดเห็นว่ามีเรื่องของ คุณบุญผ่องหรือชาวไทยในพิพิธภัณฑ์นี้คงเพราะเนื้อหาไม่เข้ากับเนื้อหาในส่วนอื่นของพิพิธภัณฑ์(Rod Beattie, สัมภาษณ์เมื่อ 31 กรกฎาคม 2560)

⁷⁹ ในช่วงเวลาประมาณ 2520 โลกกำลังอยู่ในสงครามเย็น ญี่ปุ่นอยู่ในฝ่ายเสรีประชาธิปไตย เช่นเดียวกับสหรัฐฯ อังกฤษ และออสเตรเลีย

เชลยศึกนั้นเพราะมีการนำเสนอเรื่องราวจากฝั่งทหารญี่ปุ่นด้วย แม้ว่าพิพิธภัณฑน์จะไม่ได้เล่าถึงบทบาทคนไทยไว้

อย่างไรก็ตามบทบาทของชาวไทยกลับปรากฏในการสื่อความหมายมรดกทางวัฒนธรรมที่พัฒนาโดยกลุ่มอดีตเชลยศึกชาวอังกฤษและชาวออสเตรเลีย โดยเริ่มจากการสื่อความหมายนอกแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม เช่น หนังสือเรื่อง *Railway of Death* (วางจำหน่าย พ.ศ. 2489) และ *The War Diaries of Weary Dunlop* (วางจำหน่าย พ.ศ. 2529) และรวมถึงการก่อตั้งทุน *The Weary Dunlop-Boonpong Exchange Fellowship* (ให้ทุนเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2530) และต่อมาจึงมีการสื่อความหมายภายในแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมซึ่งพัฒนาโดยชาวออสเตรเลีย เช่น อนุสรณ์สถานช่องเขาขาด (ซึ่งมีการพัฒนาเพิ่มเติมและเปิดบริการเต็มรูปแบบปี พ.ศ. 2541) และพิพิธภัณฑ์ทางรถไฟสายไทย-พม่า (ซึ่งเปิดบริการปี 2546) และต่อมาในปี 2552 จึงมีการเปิดมุนิทรศการที่บ้านสิริโอสถ จ. กาญจนบุรี เผยแพร่ประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ที่แสดงถึงบทบาทของชาวไทยระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งเนื้อหาในทรศการ พัฒนามาจากการรวบรวมข้อมูลของ วรวิธ สุวรรณฤทธิ์ นักประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จ. กาญจนบุรี⁸⁰ โดยเนื้อหาจากพิพิธภัณฑ์ การสื่อความหมายในรูปแบบทุนฝึกอบรม และหนังสือมีการสื่อความหมายถึงชาวไทยในทิศทางเดียวกันคือ เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมแก่เชลยศึกในทางลับระหว่างการสร้างทางรถไฟสายมรณะ แต่ไม่ได้เป็นไปเพื่อขัดขวางการรบของญี่ปุ่น

อย่างไรก็ตาม การสื่อความหมายบทบาทของชาวไทยระหว่างการสร้างทางรถไฟสายมรณะมีอีกแง่มุมหนึ่ง นั่นคือ เสรีไทยซึ่งทำการต่อต้านญี่ปุ่น และการให้ความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมของชาวไทยต่อเชลยศึกถือเป็นงานของเสรีไทย การสื่อความหมายในแง่มุมนี้นักเป็นการสื่อความหมายนอกแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมและอยู่ในรูปแบบของหนังสือ เช่น หนังสือเรื่อง *ไม้หมอนแห่งความตาย บนเส้นทางรถไฟสายมรณะ* โดย อัครวิน โกมลเมณะ นักประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เป็นต้น

จากการศึกษาพบว่าในภาพรวมแล้วการสื่อความหมายถึงทางรถไฟสายมรณะจากมุมมองของคนไทยเป็นไปใน 2 กลุ่มคือ 1. ในฐานะประจักษ์พยานของการสร้างทางรถไฟสายมรณะ และการให้ความช่วยเหลือเชลยศึกฝ่ายสัมพันธมิตรเกิดขึ้นจากความเมตตาสงสารโชคชะตาของเชลยศึก แต่ไม่ได้เป็นคู่ขัดแย้งของญี่ปุ่น และ 2. การต่อต้านญี่ปุ่นในทางลับในฐานะเสรีไทย การให้ความช่วยเหลือเชลยศึกเป็นกิจการหนึ่งในการต่อต้านญี่ปุ่นของกลุ่มเสรีไทย ถือเป็นการสนับสนุนฝ่ายสัมพันธมิตร

⁸⁰ วรวิธ สุวรรณฤทธิ์ รวบรวมข้อมูลประวัติทางรถไฟสายมรณะ และรวมถึงประวัติคุณบุญผ่องผ่านการศึกษาวรรณกรรมของเชลยศึก และการสัมภาษณ์สมาชิกครอบครัวสิริเวชชะพันธ์ เช่นคุณผวน และคุณสุรัตน์ รวมถึงศึกษางานเขียนอดีตทหารญี่ปุ่นและได้เข้าสัมภาษณ์ทาศิ นากาเสะ

แนวทางการสื่อความหมายทางรถไฟสายมรณะที่กล่าวมาจากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 3 กลุ่มนี้ส่งผลต่อการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์จากฝ่ายชาวไทย โดยเราจะเห็นได้อย่างชัดเจนจากละครโทรทัศน์เรื่องบุญผ่อง(2556) ซึ่งมีการนำเสนอมุมมองต่อการสร้างทางรถไฟสายมรณะจากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 3 ฝ่าย โดยแนวทางการสื่อความหมายที่มีบทบาทมากที่สุดคือ แนวทางการสื่อความหมายจากเชลยศึก เพราะข้อมูลการสร้างทางรถไฟสายมรณะ และข้อมูลเชลยศึกระหว่างการสร้างทางรถไฟสายมรณะได้มาจากข้อเท็จจริงและงานเขียนประวัติศาสตร์จากฝ่ายเชลยศึกเป็นหลัก นอกจากนี้ประวัติคุณบุญผ่องในการช่วยเหลือเชลยศึกก็ได้จากข้อเขียนของเชลยศึกประกอบกับการสัมภาษณ์ครอบครัวและทายาทคุณบุญผ่อง และสำหรับมุมมองจากฝ่ายญี่ปุ่นเป็นการพัฒนาขึ้นจากประสบการณ์ของคุณผ่อง สิริเวชชะพันธ์ที่มีมิตรภาพอันดีกับ มิโยชิ ทหารญี่ปุ่นที่ให้ความเอ็นดูคุณผ่องเหมือนลูกสาว(เพ็ญศิริ เสวตวิหารี, สัมภาษณ์เมื่อ 16 ตุลาคม พ.ศ.2558) ดังนั้นละครโทรทัศน์เรื่องบุญผ่อง(2556) จึงสะท้อนแนวคิดของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้ง 3 ฝ่ายในการสื่อความหมายทางรถไฟสายมรณะอย่างชัดเจน คือ การนำเสนอภาพชะตาชีวิตอันทารุณของเชลยศึกระหว่างการสร้างทางรถไฟสายมรณะเพื่อย้ำเตือนมิให้ลืมเลือนอดีตอันเลวร้ายและส่งต่อบทเรียนสู่ชนรุ่นหลัง ขณะเดียวกันการนำเสนอนายทหารญี่ปุ่นในแงุ่มความเป็นมนุษย์นำสู่การสร้างความเข้าใจและเป็นไปตามกระแสโลกในการให้อภัยชาวญี่ปุ่นที่ได้สำนึกถึงความผิดที่ได้ก่อไว้ และ การนำเสนอเรื่องราวของคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ที่ทำการค้าขายกับญี่ปุ่นแต่ขณะเดียวกันก็ให้ความช่วยเหลือเชลยศึกเพราะความมีมนุษยธรรม สะท้อนถึงสถานะของชาวไทยที่อยู่ในฐานะประจักษ์พยานของการสร้างทางรถไฟสายมรณะที่พยายามคงความเป็นกลางมากกว่าจะเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในฐานะคู่ขัดแย้ง

การประกอบสร้างละครโทรทัศน์เรื่องบุญผ่องจากแนวคิดทั้ง 3 จึงทำให้ละครโทรทัศน์เรื่องบุญผ่อง(2556) เป็นตัวอย่างแนวทางแก้ปัญหาสังคมไทยที่เกิดความแตกแยกอย่างรุนแรงด้วยความเมตตา การให้อภัยและมีความมีมนุษยธรรมของคนธรรมดาตามวัตถุประสงค์ของผู้สร้าง ละครเรื่องบุญผ่อง(2556) จึงกลายเป็นตัวอย่างสันติวิธีที่คนธรรมดาก็ทำได้ และเป็นภาพตัวแทนถึงการแก้ปัญหาโดยสันติวิธี สิ่งนี้ทำให้มองเห็นว่าชัดเจนว่าการศึกษาและการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมมีจุดประสงค์เพื่อสร้างประโยชน์แก่สังคมในปัจจุบันและปูทางสู่อนาคต

5.1.2 ประวัติคุณบุญผ่องในฐานะทรัพยากรทางการเมือง

เมื่อมองการใช้งานประวัติคุณบุญผ่องในเชิงการเมืองจะพบว่าตอบสนองกับ 3 ประเด็นหลัก คือ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การเล่าประวัติศาสตร์ชาติ และการสร้างสรรค์สังคม

5.1.2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

(1.) ลักษณะการใช้งานประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

ในระยะแรกการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่องเกี่ยวข้องโดยตรงกับการประชาสัมพันธ์ภาพลักษณ์ของคนไทยให้แก่ชาวต่างชาติหลังสงครามที่ 2 สิ้นสุดลง เหตุผลเพราะระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศไทยประกาศตนอยู่ในฝ่ายอักษะ รัฐบาลประกาศสงครามกับอังกฤษและอเมริกา ขณะที่คนไทยในประเทศและนอกประเทศไม่ได้เห็นด้วยกับรัฐบาลไปเสียทั้งหมด และเกิดกลุ่มต่อต้านคือเสรีไทยในเวลาต่อมาซึ่งมีผลทำให้เมื่อจบสงครามแล้วประเทศไทยต้องเป็นผู้แพ้สงคราม แต่การอุดหนุนไม่ให้ไทยเป็นผู้แพ้สงครามต้องมีหลักฐานว่า รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามที่ประกาศให้ไทยเข้าร่วมเป็นฝ่ายอักษะ ไม่ได้เกิดจากความต้องการของคนไทยทั้งหมด การช่วยเหลือเชลยศึกฝ่ายสัมพันธมิตรจึงมีความสำคัญยิ่งเพราะแสดงให้เห็นว่าประชาชนต่อต้านการประกาศสงครามกับชาติฝ่ายสัมพันธมิตรของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม และเป็นการแสดงให้เห็นว่า ไทยไม่ได้เป็นศัตรูกับฝ่ายสัมพันธมิตร ดังนั้นการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่องในการช่วยเหลือเชลยศึกที่ปรากฏใน Railroad of Death โดย John Coast ซึ่งจัดจำหน่ายในปี 2489 จึงทำหน้าที่ช่วยประชาสัมพันธ์จุดยืนของคนไทยต่อชาวต่างประเทศโดยเฉพาะชาวอังกฤษได้เป็นอย่างดีว่าคนไทยไม่ได้เป็นศัตรูกับฝ่ายสัมพันธมิตร ตามที่เข้าใจกันนั่นเอง

ในระยะต่อมา การสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่องเป็นรากฐานในการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของวงการศัลยแพทย์ไทยและออสเตรเลีย โดยดำริของ Sir Edward Dunlop และกลุ่มอดีตเชลยศึกชาวออสเตรเลียทำให้เกิดทุน The Weary Dunlop – Boonpong Fellowship ซึ่งให้ทุนแก่ศัลยแพทย์ไทยในต่างจังหวัดไปอบรมยังประเทศออสเตรเลีย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530 จวบจนปัจจุบัน ศาสตราจารย์คลินิก เกียรติคุณ นายแพทย์ กริช โพธิ์สุวรรณ ผู้ประสานงานโครงการทุน The Weary Dunlop-Boonpong Exchange Fellowship จากราชวิทยาลัยศัลยแพทย์แห่งประเทศไทยเล่าถึงทุนนี้ไว้ว่าได้ช่วยพัฒนาศัลยแพทย์ไทยในต่างจังหวัดโดยการเปิดโอกาสให้ไปอบรมยังต่างประเทศ กลไกนี้ทำให้ศัลยแพทย์ไทยและศัลยแพทย์ออสเตรเลียมีความสนิทสนมกันในฐานะอาจารย์และศิษย์ ผู้รับทุน 2 ท่านให้ความคิดเห็นตรงกันว่าทุนได้สร้างให้เกิดความรู้สึกที่ดีแก่กันระหว่างศัลยแพทย์ไทยและศัลยแพทย์ออสเตรเลีย เพราะการฝึกอบรมเป็น

ประโยชน์จริง ผู้รับทุนได้รับการดูแลเป็นอย่างดีและเป็นทุนที่ชาวออสเตรเลียให้ความสำคัญมาก เพราะเกิดขึ้นจาก Sir Weary Dunlop ซึ่งเป็นที่นับถือเป็นอันมากภายในวงการแพทย์ออสเตรเลีย ด้วยเหตุผลเหล่านี้จึงทำให้ทุนมีความยั่งยืน และช่วยพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างราชวิทยาลัย ศัลยแพทย์แห่งประเทศไทย และราชวิทยาลัยศัลยแพทย์ออสเตรเลียซึ่งร่วมกันบริหารจัดการทุนสนับสนุนกันอย่างแน่นแฟ้นจวบจนทุกวันนี้

และต่อมาหลังจากมีการพัฒนาของเขาชาติเป็นอนุสรณ์สถานของเขา ชาติภายใต้การดำเนินงานของรัฐบาลออสเตรเลียโดยได้รับการอำนวยความสะดวกจากทางการไทย เรื่องราวการช่วยเหลือเชลยศึกของคุณบุญผ่องจึงได้ถูกบันทึกที่พิพิธภัณฑ์ของอนุสรณ์สถานของเขา ชาติแห่งนี้ด้วย ในปี พ.ศ. 2541 ซึ่งเป็นการยอมรับว่าการช่วยเหลือเชลยศึกของคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์เป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ออสเตรเลีย และในอีกแง่มุมหนึ่งการยอมรับประวัติการช่วยเหลือเชลยศึกของคุณบุญผ่องนี้เป็นการแสดงถึงความสัมพันธ์ไทย-ออสเตรเลียในระดับเป็นทางการว่ามีมา อย่างยาวนานและมีจุดเริ่มต้นจากความสัมพันธ์ในระดับประชาชน และถ้อยความที่ปรากฏใน พิพิธภัณฑ์ยังเป็นการประชาสัมพันธ์ในจุดนี้ได้เป็นอย่างดี

ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 มีการฆ่าครั้งใหญ่เกิดขึ้นจากฝ่ายอักษะ และฝ่ายสัมพันธมิตร เหตุหลังเลือดที่นานกิง หรือปัญหา Comfort Woman ยังคงเป็นประเด็นสร้างความขัดแย้งแก่ฝ่ายผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และมีการยกขึ้นเป็นประเด็นขัดแย้งทางการเมืองระหว่าง ประเทศ ในทางตรงกันข้ามกัน ผู้มีความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์และมีมนุษยธรรมระหว่างสงคราม จึง ส่งเสริมภาพลักษณ์ประเทศแม้ว่าจะอยู่ในฝ่ายอักษะหรือเป็นผู้แพ้สงคราม ดังนั้นจึงพบเห็นการสื่อ ความหมายถึงผู้มีความเมตตาเหล่านั้นบ่อยครั้ง เช่น Oskar Schindler นักธุรกิจชาวเยอรมัน สมาชิก พรรคนาซี ซึ่งได้ช่วยเหลือชาวยิวจากการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ ที่ปรากฏในภาพยนตร์เรื่อง Schindler's List(1993) และรวมถึงคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์

(2.) ตัวละครชาวต่างชาติจากละครโทรทัศน์เรื่องบุญผ่อง(2556)

แง่มุมด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศปรากฏในละครโทรทัศน์เรื่อง บุญผ่อง(2556)อย่างเด่นชัด แม้ว่าเรื่องนี้จะสร้างขึ้นเพื่อเสนอหนทางเพื่อแก้ไขความขัดแย้งในประเทศ ไทย บุญผ่อง(2556) เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเพราะนำเสนอแง่มุมความเป็นมนุษย์ ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้ง 3 ฝ่ายของทางรถไฟสายมรณะ⁸¹ โดยคัดสรรบุคคลตัวแทนผู้มีส่วนได้ส่วน เสียจากทั้ง 3 กลุ่มมานำเสนอ สำหรับฝ่ายญี่ปุ่นได้คัดเลือก มิโยชิ ที่มองเห็นคุณผ่อง สิริเวชชะพันธ์เป็น ลูกสาว และสำหรับฝ่ายเชลยศึกได้คัดเลือก Sir Edward Dunlop ศัลยแพทย์ชาวออสเตรเลีย

⁸¹ ฝ่ายเชลยศึก ฝ่ายทหารญี่ปุ่น และฝ่ายชาวไทย

อดีตเชลยศึกซึ่งคุณบุญผ่องให้ความช่วยเหลือจัดหาและเงินทุนแก่โรงพยาบาลค่ายเชลยศึกของเขา เป็นค่ายแรกๆ และเขามีชื่อเสียงในออสเตรเลียและเป็นที่รู้จักมากในประเทศไทย⁸²

(2.1) มิโยชิ

การนำเสนอความเป็นมนุษย์ของทหารญี่ปุ่นในละครเรื่องบุญผ่อง(2556) มีความแตกต่างจากการสื่อความหมายถึงประวัติการสร้างทางรถไฟสายมรณะจากฝั่งเชลยศึกโดยทั่วไป ความเป็นมนุษย์ของทหารญี่ปุ่นที่นำเสนอผ่านตัวละคร “มิโยชิ” คือความเป็นพ่อ ซึ่งแสดงออกผ่านกิจกรรมที่ทำร่วมกับผืน การนำเสนอความเป็นมนุษย์ของมิโยชิเป็นตัวแทนแสดงถึงด้านดีของทหารญี่ปุ่นที่ยังเหลืออยู่ เป็นการนำเสนอถึงนายทหารญี่ปุ่นแตกต่างจากปกติที่มักพบในหนังสือจากเชลยศึกว่ามุ่งแต่ชัยชนะของสงครามจนละเลยความเป็นมนุษย์

การนำเสนอความเป็นมนุษย์ของทหารญี่ปุ่นระหว่างการสร้างทางรถไฟสายมรณะเป็นไปตามทิศทางของโลก โดยพบว่าภาพยนตร์เรื่อง The Railway Man (2557) ที่ออกฉายในระยะเวลาถัดจากละครเรื่องบุญผ่อง(2556)⁸³ ก็ได้เล่าถึงความเป็นมนุษย์ของทหารญี่ปุ่นไว้แตกต่างจากที่เคยมีในอดีต⁸⁴ และเล่าถึงประเด็นการให้อภัยต่ออดีตทหารญี่ปุ่น

การนำเสนอความเป็นมนุษย์ของทหารญี่ปุ่นและประเด็นการให้อภัยญี่ปุ่นในยุคปัจจุบัน มีรากมาจากความเปลี่ยนแปลงของบริบทโลกโดยตรง โดยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จบลงญี่ปุ่นได้เข้าร่วมกับฝ่ายประเทศเสรีนิยมประชาธิปไตย บริบทโลกที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้ชาติที่เคยมีความขัดแย้งกับญี่ปุ่นระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ต้องร่วมมือกับญี่ปุ่น แต่การให้อภัยญี่ปุ่นของอดีตเชลยศึกเป็นเรื่องที่เกิดหลังจากนั้นเป็นเวลายาวนาน และบางคนก็ไม่อาจให้อภัยได้ตลอดชีวิต ในกรณีของ Sir Edward Dunlop การให้อภัยแก่ชาวญี่ปุ่นเกิดขึ้นในอีกหลายปีหลังจากที่เขาได้ร่วมทำงานในแผนการโคลัมโบซึ่งต้องร่วมมือกับญี่ปุ่นในฐานะชาติสมาชิกในแผนการนี้ การร่วมงานกันในสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ทำให้เขาเข้าใจชาวญี่ปุ่นมากขึ้น ประกอบกับการศึกษาพุทธศาสนาทำให้เขาสามารถปล่อยวางเรื่องในอดีตได้ตั้งนั้นจึงไม่แปลกที่สื่อซึ่ง

⁸² เขาก่อตั้งThe Weary Dunlop-Boonpong Exchange Fellow Ship สร้างคุณูปการแก่วงการศัลยแพทย์ไทยจนได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นประถมาภรณ์มงกุฎไทยในปีพ.ศ.2536 การคัดเลือกตัวแทนของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทำให้มองเห็นถึง

⁸³ The Railway man(2557) เป็นภาพยนตร์ที่สร้างจากหนังสืออัตชีวประวัติของEric Lomax อดีตเชลยศึกซึ่งเล่าถึงประสบการณ์การสร้างทางรถไฟสายมรณะอันทารุณ โดยตัวเขาเองได้กลับมายังประเทศไทยและได้พบกับอดีตล่ามสารวัตรทหารญี่ปุ่นที่เคยปฏิบัติหน้าที่ล่ามให้เขาและสารวัตรทหารระหว่างที่เขาถูกลงโทษอย่างทารุณ

⁸⁴ เช่น ภาพยนตร์เรื่อง The Bridge on the River Kwai (2500)

นำเสนอความเป็นมนุษย์ของทหารญี่ปุ่นเพิ่งปรากฏในยุคนี้ โดยสื่อในกรอบแนวคิดเหล่านี้สามารถนำสู่การเห็นอกเห็นใจ และให้อภัยสิ่งที่ญี่ปุ่นเคยกระทำระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้

สำหรับฝ่ายผู้เฝ้ามองอย่างชาวไทย การนำเสนอถึงทหารญี่ปุ่นระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ปฏิบัติงานอยู่ในเมืองไทยในแง่ที่ดีมีรายละเอียดและภูมิหลังที่แตกต่างจากฝ่ายเชลยศึก

ไทยและญี่ปุ่นเจริญความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างเป็นทางการตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 โดยในปี พ.ศ. 2430 มีการเสด็จพระราชดำเนินของพระประมุขของไทยไปยังญี่ปุ่นตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 7 และในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ไทยเป็นพันธมิตรร่วมกับญี่ปุ่น อย่างไรก็ตามหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมาไทยและญี่ปุ่นห่างจากกันไป กระทั่งในปี พ.ศ. 2506⁸⁵ พระประมุขของไทยจึงได้เสด็จพระราชดำเนินเยือนญี่ปุ่นอย่างเป็นทางการอีกครั้ง ซึ่งการเสด็จพระราชดำเนินเยือนญี่ปุ่นขององค์พระประมุขไทยและการเสด็จพระราชดำเนินเยือนไทยขององค์พระประมุขญี่ปุ่นยืนยันได้ว่าไทยและญี่ปุ่นพัฒนาความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นเป็นอย่างยิ่งเหตุผลของการเสด็จพระราชดำเนินเยือนระหว่างองค์พระประมุขและผู้แทนองค์พระประมุขระหว่างไทยและญี่ปุ่นไม่เพียงเป็นการกระชับสัมพันธ์ไมตรีระหว่างกัน แต่เกิดขึ้นด้วยปัจจัยภายนอกประเทศด้วยนั่นคือ สงครามเย็น โดยขณะนั้นไทยและญี่ปุ่นเป็นพันธมิตรกันในฝ่ายประเทศเสรีนิยมประชาธิปไตย ซึ่งมีสหรัฐอเมริกาเป็นแกนนำ(พัชรวาลย์ วงศ์บุญสิน สัมภาษณ์เมื่อ กรกฎาคม 2560) การพัฒนาเศรษฐกิจการค้า และความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มประเทศเสรีนิยมประชาธิปไตยดำเนินไปอย่างแน่นแฟ้นเพื่อป้องกันการขยายอิทธิพลของลัทธิคอมมิวนิสต์ที่คุกคามเข้ามายังประเทศไทยเรื่อยมานับแต่สงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง แม้ว่าปัจจัยทางการเมืองระหว่างประเทศเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้ไทยและญี่ปุ่นมีสัมพันธ์ที่ดีต่อกันก็จริงแต่ ต่อมาในยุคหลังๆ ญี่ปุ่นและไทยมีธุรกิจการค้าที่ผูกพันต่อกันเป็นอันมาก ไทยกลายเป็นฐานการผลิตสินค้าให้แก่ญี่ปุ่นเช่นรถยนต์ และคนไทยมีความต้องการการลงทุนจากญี่ปุ่นในเรื่องเศรษฐกิจ ดังนั้นมุมมองของคนในสังคมที่มีต่อญี่ปุ่นจึงไม่ได้เป็นไปในแง่ลบ ดังนั้นการสื่อความหมายถึงทหารญี่ปุ่นในประเทศไทยในมุมมองที่ดีซึ่งเริ่มต้นตั้งแต่ช่วงต้นของ พ.ศ. 2500 จึงเป็นเรื่องที่เข้าใจได้

การสื่อความหมายตัวละครทหารญี่ปุ่นอย่าง “มิโยชิ” ในละครโทรทัศน์เรื่องบุญผ่อง(2556) อาจกล่าวได้ว่าเป็นการสะท้อนถึงแนวคิดการจัดการอัตลักษณ์ของทหารญี่ปุ่นระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่เป็นไปตามความเปลี่ยนแปลงของโลก ตัวแปรที่สำคัญคือความสัมพันธ์ระหว่างประเทศนั่นเอง

⁸⁵ ปี 2506 เป็นปีหลังจากที่มีการแก้ปัญหาเงินเยนพิเศษ ที่กองทัพญี่ปุ่นใช้จ่ายระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ในประเทศไทย

(2.2) Sir Edward Dunlop

ในการสร้างละครเรื่องบุญผ่อง(2556) บันทึกลงของเชลยศึกเป็นฐานข้อมูลสำคัญในการสร้างบทละครเรื่องนี้ หนึ่งในบันทึกเหล่านั้นคือบันทึกของ Sir Edward Dunlop ซึ่งได้อธิบายถึงความช่วยเหลือจากคุณบุญผ่องไว้ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะเล่าถึงเรื่องราวของ Sir Edward Dunlop ในละคร โดยผู้สร้างได้คัดสรร Sir Edward Dunlop เป็นตัวละครหลักที่เป็นตัวแทนของเชลยศึกฝ่ายสัมพันธมิตร ดังนั้นละครเรื่องบุญผ่อง(2556)ไม่เพียงสะท้อนความสัมพันธ์ที่กระหว่างไทยและออสเตรเลีย แต่ทำให้มองเห็นถึงบทบาทของออสเตรเลียต่อการสื่อความหมายมรดกทางวัฒนธรรมทางรถไฟสายมรณะ

Sir Edward Dunlop อุทิศตนเพื่อช่วยเหลือชีวิตเชลยศึก เขาจึงเป็นบุคคลที่ยอมรับนับถือมากในกลุ่มเชลยศึกชาวออสเตรเลีย Sir Edward Dunlop และคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันนับแต่ร่วมมือในการช่วยเหลือเชลยศึกกระทั่งขับไล่ชีวิตของทั้ง 2 ท่าน โดยค่ายเชลยศึกที่ Sir Edward Dunlop ดูแล เป็นค่ายแรก ๆ ที่คุณบุญผ่องได้ให้ความช่วยเหลือทางมนุษยธรรม

หลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุด Sir Edward Dunlop เดินทางกลับมาในประเทศไทยหลายครั้ง และเป็นที่รู้จักเป็นอย่างดีในวงการศัลยกรรมไทย เพราะได้เคยเข้ามาสาธิตการผ่าตัดแก่คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลศิริราชเพื่อการศึกษาศัลยกรรมในประเทศไทย อีกทั้งยังระดมทุนร่วมกับอดีตเชลยศึกชาวออสเตรเลียซึ่งต่อมาจัดตั้งเป็นกองทุน The Weary Dunlop – Boonpong Exchange Fellowship และต่อมาได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ในปีพ.ศ. 2536 ซึ่งหากมองในมุมมองด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศแล้ว Sir Edward Dunlop ดำเนินงานทูตในภาคประชาชนซึ่งส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทยและออสเตรเลีย ดังนั้นการเล่าถึง Sir Edward Dunlop จึงเป็นการเชิดชูมิตรภาพอันดีระหว่างไทยและออสเตรเลียด้วย

อย่างไรก็ตาม กลุ่มเชลยศึกที่คุณบุญผ่องให้ความช่วยเหลือลับๆ ในการส่งยา และเงินทุนในการบริหารโรงพยาบาลค่ายไม่ได้มีเพียงกลุ่มเชลยศึกชาวออสเตรเลียเท่านั้น แต่รวมถึงกลุ่มเชลยศึกชาวอังกฤษ และเนเธอร์แลนด์ แต่ในละครเรื่องบุญผ่อง(2556) ได้วาง Sir Edward Dunlop ซึ่งเป็นเชลยศึกชาวออสเตรเลียเป็นภาพตัวแทนเชลยศึกฝ่ายสัมพันธมิตรในประเด็นนี้อาจสะท้อนให้เห็นว่า ออสเตรเลียมีบทบาทมากในการสื่อความหมายทางรถไฟสายมรณะในประเทศไทย

บทบาทของชาวออสเตรเลียในการสื่อความหมายทางรถไฟสายมรณะไม่เพียงแต่เห็นได้จากประวัติการสร้างทางรถไฟสายมรณะ แต่สามารถเห็นได้จาก

1. ออสเตรเลียมีหน้าที่ดูแลสถานสัมพันธมิตร อ.เมือง จ. กาญจนบุรี 2. อนุสรณ์สถานช่องเขาขาด และพิพิธภัณฑ์ทางรถไฟสายไทย-พม่า มีชาวออสเตรเลียเป็นแกนหลักในการพัฒนามรดกทางวัฒนธรรมร่วมกับชาวไทย

โดยเหตุผลที่ทำให้ชาวออสเตรเลียให้ความสนใจต่อการพัฒนามรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้ายทางรถไฟสายมรณะอาจไม่ได้เป็นเพราะมีกลุ่มเชลยศึกชาวออสเตรเลียร่วมในการสร้างทางรถไฟเท่านั้น Mick Clarke ผู้จัดการอนุสรณ์สถานช่องเขาขาดให้ความคิดเห็นว่าประเทศออสเตรเลียไม่ได้มีประวัติศาสตร์มายาวนาน ดังนั้นทางรถไฟสายมรณะจึงมีความสำคัญ โดยช่องเขาขาดเป็นแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่สื่อถึงประวัติศาสตร์ของออสเตรเลียที่ปรากฏในพื้นที่เอเชียแปซิฟิก(Mick Clarke สัมภาษณ์เมื่อ 3 ตุลาคม 2560)

ชื่อเสียงและคุณความดีของ Sir Edward Dunlop ปรากฏเห็นได้ชัดเจนในประเทศไทย และออสเตรเลียให้ความสำคัญกับทางรถไฟสายมรณะเป็นอันมากในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมข้ามพรมแดนเป็นอันมากดังนั้น Sir Edward Dunlop จึงได้รับการคัดสรรให้มีบทบาทเป็นตัวแทนของฝ่ายเชลยศึก ซึ่งสะท้อนได้ว่าออสเตรเลียมีบทบาทมากในการสื่อความหมายมรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้ายทางรถไฟสายมรณะ

5.1.2.2 การเล่าประวัติศาสตร์ชาติ

ในการเล่าถึงประวัติศาสตร์ของชนชาติ การสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์เป็นการตีความวีรบุรุษของชาติที่ต่างไปจากวีรบุรุษในเวลาปกติ

Peter Brune นักเขียนงานประวัติศาสตร์ชาวออสเตรเลีย ให้ข้อสังเกตในเรื่องการตีความประวัติศาสตร์ทางรถไฟสายมรณะของฝั่งเชลยศึกซึ่งอยู่ในฝ่ายเหยื่อไว้ว่า “ทางรถไฟสายไทย-พม่าพูดถึงความพ่ายแพ้ของชาติตะวันตกที่เป็นเจ้าอาณานิคม จึงทำให้มีการตีความถึงวีรบุรุษในสงครามครั้งนี้ว่าไม่ใช่ผู้ที่นำพาให้ฝ่ายไหนชนะ แต่เป็นผู้นำที่เสียสละ อุทิศตนเพื่อให้เชลยศึกรอดชีวิต”(Peter Brune, 2014)”

แนวคิดของ Peter Brune สามารถสะท้อนธรรมชาติของการสื่อความหมายมรดกทางวัฒนธรรมตามแนวคิดของ Lowenthal ที่ว่า“มรดกทางวัฒนธรรมหาหนทางในการออกแบบเรื่องราวในอดีตซึ่งจะซ่อมแซมอัตลักษณ์ และปรับปรุงสวัสดิภาพของกลุ่มที่ได้รับการคัดสรร (Lowenthal, 1995, น.18 อ้างจาก Apinya Arrunnapaporn, 2008, p.206) โดยเราสามารถมองเห็นประเด็นนี้ได้อย่างชัดเจนจากการสื่อความหมายทางรถไฟสายมรณะจากทางออสเตรเลีย เช่นแนวคิดที่ว่า ‘บุคลิกและธรรมชาติการทำงานของชาวออสเตรเลียที่เป็นคุณลักษณะให้เชลยศึกชาวออสเตรเลียมีอัตราการเสียชีวิตต่ำกว่าเชลยศึกชาติอื่น ๆ’

ข้อสังเกตของ Peter Brune พบเห็นได้อย่างชัดเจนในการสื่อความหมาย สงครามโลกครั้งที่ 2 จากฝั่งคนไทยด้วยเพราะไทยอยู่ฝ่ายเดียวกับญี่ปุ่นประกาศสงครามกับอังกฤษ และอเมริกา เมื่อจบสงครามไทยอยู่ในฝ่ายผู้แพ้สงคราม ดังนั้นหากจะเลือกเชิดชูผู้ที่มีลักษณะวีรบุรุษ ในสงครามครั้งนั้นจึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่ไทยจะเลือกเชิดชูกลุ่มคนที่ทำให้ไทยรอดพ้นจากสถานะผู้แพ้ สงครามเต็มตัว เช่น เสรีไทย และสำหรับการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ แน่นนอนว่าได้รับอิทธิพลจากการสื่อความหมายในแง่มุมเดียวกันจากฝั่งเชลยศึก เช่น จาก John Coast และ Sir Edward Dunlop การสื่อความหมายถึงคุณบุญผ่องจึงเป็นการเชิดชูคุณความดีของผู้ที่ ช่วยเหลือให้เชลยศึกรอดชีวิตจากการสร้างทางรถไฟสายมรณะ⁸⁶

5.1.2.3 การสร้างสรรค์สังคม

การใช้งานประวัติคุณบุญผ่องและนำมาสื่อความหมายผ่านละครเรื่องบุญ ผ่อง(2556) เป็นการนำวีรบุรุษที่มีความคุ้นเคยอยู่แล้วใช้ในการสื่อความหมายที่ซับซ้อนขึ้นเพื่อ ประโยชน์ทางการเมือง จุดประสงค์จึงไม่ได้เป็นการเล่าและเชิดชูวีรบุรุษชาวไทยในสงครามโลกครั้งที่ 2 แต่เชิดชูสันติวิธีของคุณบุญผ่อง ในการให้ความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมแก่เชลยศึกด้วยความ เมตตาและขณะเดียวกันก็ไม่คิดทำร้ายทหารญี่ปุ่น

สำหรับการสื่อความหมายคุณบุญผ่องในรูปแบบละครในปี พ.ศ.2556 ได้รับเค้าโครงจากเรื่องเล่าของเชลยศึกโดยเฉพาะเชลยศึกในฝั่งออสเตรเลีย ดังที่เราได้เห็นถึงตัวละคร ที่มีบทบาทมากในเรื่องคือ Sir Edward Dunlop ตัวแทนจากฝั่งเชลยศึกที่ทำให้เราได้เห็นภาพชะตา กรรมของเชลยศึก และรูปแบบการช่วยเหลือเชลยศึกของคุณบุญผ่อง ขณะเดียวกันก็ได้ใช้เรื่องเล่า จากคุณผณี ศุภวัฒน์ และจากประวัติศาสตร์กาญจนบุรีระหว่างการสร้างทางรถไฟสายมรณะก็เป็น องค์ประกอบสำคัญในเรื่อง ไม่เพียงทำให้เกิดการสร้างภาพเสมือนสังคมในยุคนั้น ยังขยายข้อมูล ชีวิตประจำวันของคนในสังคมให้กลายเป็นภาพในละครซึ่งเน้นความสมจริงทางประวัติศาสตร์

คุณศุภีพร ปฐมนุพงศ์ ผู้อำนวยการสำนักรายการ สถานีโทรทัศน์ไทยพีบี เอสอธิบายว่างานละครของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสโดยเฉพาะงานประวัติศาสตร์เน้นความถูกต้อง ของข้อมูลเป็นหลัก ดังนั้นงานละครหลายครั้งจึงคล้ายสารคดี คำอธิบายของคุณศุภีพรสะท้อนให้เห็น ว่า ละครโทรทัศน์เรื่องบุญผ่อง (2556) ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดประวัติศาสตร์ไม่ได้ต่างจากหนังสือ ประวัติศาสตร์ (กำจร หลุยยะพงศ์, 2552) หากเป็นเช่นนั้นแล้วแนวคิดของกำจรหลุยยะพงศ์ที่ว่า

⁸⁶ โดยฝ่ายเสรีไทยเองก็ให้การยอมรับว่า การช่วยเหลือเชลยศึกฝ่ายสัมพันธมิตร นับเป็นวิธีการการต่อต้านญี่ปุ่น และเป็น เหตุผลสำคัญที่ทำให้ไทยรอดพ้นจากสถานะผู้แพ้สงครามเต็มตัว (สรุปความจาก ธนาพล อิวสกุล , สุรียยา (เบญญิณี) สุไล มานและ พระไพศาล วิสาโล, 2546 น.107) แม้ว่าครอบครัวสิริเวชชะพันธ์ปฏิเสธว่าคุณบุญผ่องไม่ได้เป็นเสรีไทยก็ตาม

“การถ่ายทอดประวัติศาสตร์ผ่านภาพยนตร์(ซึ่งในที่นี้คือละคร)นั้นหลักเลียงนัยยะเคลือบแฝงหรืออุดมการณ์บางอย่างได้ยาก(กำจร หลุยยะพงศ์, 2552)จึงเป็นเรื่องที่ไม่อาจมองข้าม

ละครโทรทัศน์เรื่องบุญผ่อง(2556)สร้างขึ้น ภายใต้แนวคิดเพื่อนำเสนอ Unknown Hero หรือผู้ที่ทำประโยชน์แก่สังคมแต่ไม่เป็นที่รู้จัก อาจนับได้ว่าเป็นการนำเสนอตัวอย่าง “คนดี” แก่ผู้ชม และอาจเป็นแรงบันดาลใจแก่คนในสังคมอีกด้วย อย่างไรก็ตามการสร้างละครเรื่องบุญผ่อง สร้างขึ้นด้วยแนวคิดในการ “หาหนทางสร้างสันติในช่วงเวลาที่คนไทยแบ่งเป็น 2 ฝ่ายและนำสู่ความรุนแรงในสังคม” ดังนั้น คุณบุญผ่องในเรื่องจึงถูกสื่อความหมายเป็นผู้สร้างสันติ ซึ่งมีการอธิบายความหมายผู้สร้างสันติว่าเป็นคนธรรมดา ๆ ซึ่งศรัทธาในความดี โดยความเมตตาและมนุษยธรรมของคุณบุญผ่องที่เกิดจากการศรัทธาในความดีได้ช่วยผลักดันให้คุณบุญผ่องกล้าที่จะช่วยเหลือเชลยศึกทั้งที่ญี่ปุ่นคาดโทษตายไว้ ขณะเดียวกัน ด้วยภูมิหลังที่เป็นคนดีเห็นความสำคัญของชีวิตมนุษย์จึงทำให้บุญผ่องปฏิเสธที่จะทำร้ายฝ่ายทหารญี่ปุ่นด้วยเช่นกัน

แต่ละครเรื่องบุญผ่องมีความแตกต่างจากการสื่อความหมายถึงประวัติการสร้างทางรถไฟสายมรณะจากฝั่งเชลยศึกโดยการนำเสนอความเป็นมนุษย์ของทหารญี่ปุ่นผ่านตัวละคร “มิโยชิ” เพื่อนชาวญี่ปุ่นต่างวัยในความทรงจำของคุณผ่อง ความเป็นมนุษย์ที่ผู้สร้างใส่ไว้ในตัวละครนี้คือความเป็นพ่อ แสดงออกโดยการถ่ายเทความรักและคิดถึงลูกสาวไปยังผ่องที่อยู่ในวัยใกล้เคียงกับลูกสาวของเขา การโต้เถียงกับบุญผ่องเพราะบุญผ่องให้ผ่องเข้าไปส่งเสบียงในค่ายแสดงถึงความเป็นพ่อของเขอย่างชัดเจน การนำเสนอความเป็นมนุษย์ของมิโยชิเป็นตัวแทนแสดงถึงด้านดีของทหารญี่ปุ่นเป็นการสื่อความหมายว่ามนุษย์ย่อมมีด้านดีและด้านร้าย

การนำเสนอถึง ชะตากรรมของเชลยศึกอันโหดร้ายผ่านมุมมองแพทย์อย่าง Sir Edward Dunlop การนำเสนอถึงคุณบุญผ่องที่อยู่ตรงกลาง ซึ่งสุดท้ายแล้วก้าวข้ามความกลัวไปช่วยเหลือเชลยศึก ในขณะเดียวกันก็ไม่คิดมุ่งร้ายทหารญี่ปุ่น และการนำเสนอนายทหารญี่ปุ่นในแง่ของความเป็นมนุษย์ที่ยังมีความดีอยู่ในใจ เป็นการที่ผู้จัดทำกำลังจำลองภาพสังคมไทยที่ประสบปัญหาความขัดแย้งอย่างรุนแรงระหว่างกลุ่มผู้สนับสนุน พต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กลุ่มผู้ต่อต้าน และกลุ่มที่อยู่ตรงกลาง โดยความขัดแย้งที่เกิดขึ้นที่นำไปสู่การชุมนุมประท้วงที่ก่อให้เกิดความรุนแรงหลายครั้งระหว่างช่วงปี 2549-2556 ผ่านละคร จะเห็นได้ว่าอดีตถูกใช้ตามจุดประสงค์ของปัจจุบันซึ่งโดยหวังผลต่ออนาคต

แนวคิดการสื่อความหมายคุณบุญผ่อง ในฐานะผู้สร้างสันติปรากฏต่อมาในละครเวทีเรื่อง “วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล” ที่จัดแสดงในงานสัปดาห์แม่น้ำแคว จ. กาญจนบุรี เมื่อปี พ.ศ.2560 ด้วย จะเห็นได้จากแนวคิดการสร้างละครเรื่องนี้ที่กำหนดไว้ว่า “มนุษย์เท่านั้นที่จะ

หยุดความโหดร้ายได้ และหยุดได้ด้วยมนุษยธรรม” ตัวแทนของคำว่ามนุษย์ที่ปรากฏในแนวคิดก็คือ คุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์นั่นเอง

มารุต สาโรทาท ผู้กำกับละครเวทีเรื่องนี้มีแนวคิดในการทำงานในฐานะผู้ผลิตสื่อว่า "หากมีโอกาสในการทำสื่อ ควรตระหนักว่าไม่ได้กำลังพูดกับคน 2-3 คนแต่พูดคุยกับคนเป็นล้าน ดังนั้นจึงควรมีความรับผิดชอบต่อคนไปสู่แสงสว่าง จรรโลงใจมากขึ้น หรือช่วยยกระดับจิตใจคนให้สูงขึ้น"(มารุต สาโรทาท, สัมภาษณ์เมื่อ 6 กุมภาพันธ์ 2561)

อย่างไรก็ตาม “วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล” เมื่อสังคมอยู่ในความสงบสุข ละครเวทีละครเวทีเรื่อง “วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล”(2560) ไม่ได้จัดแสดงขณะที่สังคมแตกแยกแต่เป็นช่วงที่สังคมสงบสุขแล้ว ละครเวทีนี้จึงไม่ได้เป็นภาพตัวแทนสังคมแห่งความขัดแย้งเหมือนละครทางโทรทัศน์อีกต่อไป แต่สามารถสะท้อนประเด็นที่ถูกกลืนในสังคมแทน นั่นคือชะตากรรมของทหารที่ต้องปฏิบัติหน้าที่เพื่อชาติ⁸⁷ โดยในละครเวทีเรื่องนี้แสดงถึงชะตากรรมของทหารที่ต้องเข้าสูการรบเพื่อชาติ และละครได้บอกเล่าว่าทั้งทหารญี่ปุ่นและทหารเชลยศึกต่างเป็นมนุษย์เช่นกัน ชะตากรรมของทหารเชลยศึกและทหารญี่ปุ่นในละครเวทีนี้มีน้ำหนักเท่ากัน ในขณะที่ละครทางโทรทัศน์ที่ให้น้ำหนักกับชีวิตทหารเชลยศึกมากกว่า

ในทฤษฎีการกำกับภาพยนตร์ เช่น Auteur Theory กล่าวถึงผู้กำกับที่ดีว่าควรมีคุณสมบัติ 3 ประการ คือ ทักษะในการทำงาน ประสบการณ์การทำงาน และวิสัยทัศน์ในการมองโลก (Andre Bazin และ Alexandre Astruc ,อ้างจาก Robert Kolker,2006.) เมื่อนำแนวคิดนี้มาวิเคราะห์ยังกลุ่มผู้สร้างสรรค์ ละครเวที “วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล” พบว่าวิสัยทัศน์ในเรื่องทหารอาจมาจากประสบการณ์ทำงานของ ทั้งเกรียงกานต์ กาญจนะโกคิน ผู้ควบคุมการสร้าง และมารุต สาโรทาท ผู้กำกับ โดยพบว่าทั้ง 2 ท่าน มีความเห็นอกเห็นใจทหารเพราะมองเห็นจากประสบการณ์การทำงานว่าทหารไม่ว่าจะอยู่ฝ่ายใดก็คือมนุษย์ พวกเขาอุทิศชีวิตตนเพื่อปกป้องชาติและบ้านเมืองแต่ในอีกแง่หนึ่งพวกเขามีครอบครัวที่อยู่เบื้องหลังเช่นกัน ดังนั้นจึงทำให้ “วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล” ถ่ายทอดเรื่องราวทหารของทั้ง 2 ฝ่ายมีน้ำหนักเท่าเทียมกัน และส่งสารไปยังผู้ชมให้มองเห็นคุณค่าของของชีวิตมนุษย์ไม่ว่าพวกเขาจะอยู่ฝ่ายไหนก็ตาม

ประวัติคุณบุญผ่องในการช่วยเหลือเชลยศึกฝ่ายสัมพันธมิตรนั้นมีศักยภาพในการใช้งานในเชิงการเมืองมาก เพราะเกี่ยวพันกับกิจกรรมด้านสงครามและการรบ นอกจากนี้ในเนื้อหาประวัติเป็นตัวอย่างในการทำความดีที่น่าเชิดชูทั้งจากตัวคุณบุญผ่องและครอบครัว และรวมไปถึงเชลยศึก จึงมีการนำประวัติคุณบุญผ่องมาสื่อความหมายในเชิงสันติบ่อยครั้งในปัจจุบัน

⁸⁷ เช่น ในภารกิจการรักษาความสงบสุขในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งมีอัตราการเสียชีวิตของเจ้าหน้าที่รัฐสูง

ในแง่มุมมองความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การสื่อความหมายประวัตินุญผ่องที่เกิดขึ้นนับแต่ปี 2556 ที่นำเสนอทั้งแง่มุมจากเชลยศึกชาวไทย และทหารญี่ปุ่น อาจเป็นการประณิษยนอมระหว่างมุมมองของอดีตเชลยศึกที่ต้องการรักษาดูแลเอาไว้มุมมองของอดีตทหารญี่ปุ่นที่สำนึกผิดและต้องการการให้อภัย จึงอาจสรุปถึงแนวทางการสื่อความหมายที่ปรากฏได้ว่า “Forgive but Not Forget” แปลได้ว่า “ให้อภัยหากแต่ไม่มีวันลืม” (พิพิธภัณฑ์สงคราม อักซะ และเชลยศึก (Jeath Museum), 2520)

สำหรับในประเทศไทย ละครทางโทรทัศน์เรื่องบุญผ่อง(2556) มีบทบาทมากในการสื่อความหมายถึงประวัตินุญผ่อง เพราะประวัตินุญผ่องไม่เคยมีการรวบรวมและบันทึกอย่างละเอียดโดยชาวไทย ดังนั้นเมื่อมีการจัดทำประวัตินุญผ่องเป็นละครโดยสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสซึ่งมีความน่าเชื่อถือในฐานะองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย จึงมีการนำเนื้อหาจากละครโทรทัศน์เรื่องบุญผ่อง(2556)เป็นแกนในการเล่าถึงประวัตินุญผ่องในปัจจุบันดังเช่น ละครเวทีเรื่อง “วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล” เป็นต้น อย่างไรก็ตามความคิดเห็นของคุณศุภิสร์ ปฐมบุหงศ์ ผู้อำนวยการสำนักรายการ สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสมองว่า ละครโทรทัศน์เรื่องบุญผ่อง(2556) เป็นแค่แนวทางการเล่าถึงประวัตินุญผ่องแนวทางหนึ่งเท่านั้นเอง

5.1.3 การใช้งานในฐานะทรัพยากรทางเศรษฐกิจ

มรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้ายช่วยในการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นในเรื่องการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี โดยเราเห็นตัวอย่างได้จากจำนวนผู้เข้าชมมรดกสถานช่องเขาขาด จ. กาญจนบุรี ที่ในปัจจุบันมีกว่า 200,000 คนต่อปี(Mick Clarke , สัมภาษณ์เมื่อ 3 ตุลาคม 2560) สำหรับการใช้งานประวัตินุญผ่องมีส่วนช่วยในภาคการท่องเที่ยวด้วย 2 เหตุผล คือนักท่องเที่ยวเดินทางมาหาคำตอบด้วยความอยากรู้อยากเห็น และการจารึกของญาติเชลยศึก และญาติทหารญี่ปุ่นเพื่อค้นหาความหมายชีวิตที่ยังคงอยู่และสูญเสียไป

5.1.3.1 ความอยากรู้อยากเห็น

ระหว่างการจัดฉายละครทางโทรทัศน์เรื่องบุญผ่อง(2556) มีการจัดทัวร์ตามรอยบุญผ่องขึ้น ทัวร์ที่จัดขึ้นมีทั้งที่จัดโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยร่วมกับสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส และ ทัวร์ที่จัดโดยภาคเอกชนอื่น ๆ เช่น บริษัท บัทรเครดิตกรุงไทยที่จัดร่วมกับ Serenata Group⁸⁸ เป็นต้น โดยจากประสบการณ์ของคุณลำไย สิริเวชชะพันธ์ พบว่าระหว่างการจัดฉายเรื่องบุญผ่องทำให้มีแฟนละครเดินทางไปยังบ้านสิริโอสธ จ. กาญจนบุรี ในช่วงนั้นบ่อยครั้ง จึง

⁸⁸ ข้อมูลจาก www.thairath.co.th/content/370976 เข้าถึงเมื่อ 16 มิ.ย.61

สรุปได้ว่าผู้ชมมีความสนใจที่จะตามหาสถานที่และประวัติของคุณบุญผ่องที่เกี่ยวข้องกับการสร้างทางรถไฟสายมรณะด้วยตนเองหลังจากชมละคร

นอกจากนี้ในการจัดแสดงละครเวทีเรื่อง “วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล” ในงานสัปดาห์สะพานข้ามแม่น้ำแควประจำปี 2560 มีผู้สนใจเข้าชมละครเวทีนี้เป็นจำนวนมาก

จากการสำรวจยอดผู้ชมผ่านการจำหน่ายบัตร คุณดนัย วัฒนากร ที่ปรึกษาผู้ว่าราชการจังหวัดกาญจนบุรี พบว่า 70% ของจำนวนรอบการแสดงนั้นเต็มทุกที่นั่ง และมีบางวันที่ผู้ชมล้น ไม่มีบัตรและรอบการแสดงเพียงพอแก่ผู้ชม นอกจากนี้ในวันที่ที่นั่งไม่เต็ม ผู้ชมจะไม่ต่ำกว่า 70% ทุกรอบ (คุณดนัย วัฒนากร ที่ปรึกษาผู้ว่าราชการจังหวัดกาญจนบุรี, สัมภาษณ์เมื่อ 8 มกราคม 2561)

การท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นนี้สะท้อนให้เห็นว่า นักท่องเที่ยวไม่ได้ต้องการแค่ความสบายใจ หรือความรื่นเริงจากการท่องเที่ยวเท่านั้น แต่นักท่องเที่ยวมีความกระตือรือร้นที่จะศึกษาไปยังอดีตเพื่อพัฒนาตนเองให้ดียิ่งขึ้น(J.E. Tunbridge , G.J. Ashworth,1995 p. 65)

5.1.3.2 การจารึกของญาติเชลยศึก และญาติทหารญี่ปุ่น

คุณลำไย สิริเวชชะพันธ์เล่าว่าอดีตเชลยศึก ญาติของอดีตเชลยศึก และรวมถึงญาติของทหารญี่ปุ่นเดินทางมายังบ้านสิริโอสถ เพื่อเยี่ยมเยือนสถานที่ซึ่งบุญผ่องเคยอยู่ เพื่อมาค้นหาคำตอบสิ่งที่เกิดขึ้นกับคนในครอบครัว และเพื่อขอบคุณที่ทำให้ญาติของพวกเขารอดชีวิตจากการสร้างทางรถไฟสายมรณะ ในทางกลับกันญาติของทหารญี่ปุ่นที่เดินทางมาเข้ามาค้นหาคำตอบว่าคนไทยเกลียดตนญี่ปุ่นไหม? เพราะทหารญี่ปุ่นเคยทำไม่ดีกับคนไทยไว้ระหว่างการสร้างทางรถไฟสายมรณะ โดยคุณลำไยตอบไปว่าเรื่องนั้นผ่านมานานและลืมกันไปแล้ว ไม่มีใครถือโทษโกรธแล้ว และญาติของทหารญี่ปุ่นคนนั้นจึงมีท่าทีที่โล่งใจ (ลำไย สิริเวชชะพันธ์, สัมภาษณ์เมื่อ 31 ตุลาคม 2558) จะเห็นได้ว่าคำตอบของคุณลำไยช่วยปลดล็อกความรู้สึกผิดของทหารญี่ปุ่นที่เคยอยู่ในพื้นที่ซึ่งส่งต่อมาถึงทายาท ดังนั้นคำอธิบายของผู้สื่อความหมายเช่นคุณลำไยจึงมีความสำคัญต่อชีวิตผู้มาเยือนเหล่านี้เป็นอันมาก เพราะพวกเขาเดินทางมาด้วยความต้องการตอบสนองจุดประสงค์ในจิตใจ

ในขณะเดียวกันประสบการณ์ที่คล้ายกันนี้เกิดกับกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่ได้เข้าชมละครเวทีเรื่อง “วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล” ที่จัดแสดงในปี 2560 บริเวณสะพานข้ามแม่น้ำแคว

เกรียงกานต์ กาญจนะโกศล ในฐานะผู้ดูแลการผลิตและ มารุต สาโรวาท ในฐานะผู้กำกับ เล่าว่าเขาได้รับคำชื่นชมจากนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มาเข้าชม และได้รับคำแนะนำให้จัดการแสดงนี้ในต่างประเทศจากนักท่องเที่ยวต่างประเทศ นอกจากนี้นักท่องเที่ยวเหล่านั้นได้เปิดใจว่าละครเรื่องนี้ทำให้พวกเขาได้เข้าใจสมาชิกในครอบครัวที่เคยเป็นอดีตเชลยศึกมากขึ้น “คนมาดูที่เป็นฝรั่งหรือคนมาดูที่ญาติพี่น้องพ่อแม่เขาเคยผูกพันกับสะพานข้ามแม่น้ำแควสะพานมรณะเนี่ยเขาจับใจอย่างมาก ถึงขนาดร้องไห้แล้วเดินมากอดพี่ต่อเลยเมื่อการแสดงจบ และก็บอกเลยว่าเข้าใจเลยว่าพ่อเขาซึ่งพยายามพูดเรื่องคนไทยช่วยเหลือเขาเนี่ย เขาเข้าใจตอนนี้องเมื่อมาดูการแสดง วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล เนี่ยเขาดูจบแล้วเพิ่งเข้าใจว่าที่พ่อเขาเพียรพยายามพูดคือเรื่องนี้เอง ที่ปู่เขาพยายามพูดคือเรื่องนี้เอง แล้วเขาเล่าว่าพ่อเขา ปู่เขามาเป็นเชลยอยู่ที่นี้เกือบตาย ได้รับความช่วยเหลือจากคนไทย ก็คือคุณบุญผ่องและครอบครัวเนี่ยแหละถึงได้บอกว่าเรื่องมันโดนใจเขามากเลย เขาน้ำตาไหล ตาแดงและมากอดเราบอก” (มารุต สาโรวาท, สัมภาษณ์เมื่อ 6 กุมภาพันธ์ 2561)

การเดินทางไปยังบ้านสิริโอสถ จ. กาญจนบุรี ของกลุ่มเชลยศึก ญาติเชลยศึก และญาติทหารญี่ปุ่น รวมถึงการรับชมสื่อที่มีความเกี่ยวข้องกับการสร้างทางรถไฟสายมรณะ เช่น “วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล” กลุ่มผู้ชมกลุ่มนี้ไม่ได้ต้องการเรียนรู้และเข้าใจประวัติคุณบุญผ่องโดยตรง แต่พวกเขาตามหาคุณบุญผ่องเพื่อค้นหาความหมายชีวิตที่ยังคงอยู่และสูญเสียไปนั่นเอง

การใช้งานประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมมีความหลายและ ในการสื่อความหมายมีความเป็นพลวัต โดยความเป็นพลวัตมีผลสืบเนื่องจาก 2 ปัจจัย คือ 1. บริบททางสังคมเปลี่ยนไป และ 2 เนื่องจากมรดกทางวัฒนธรรมนี้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นชาวต่างชาติถึง 2 ฝ่ายดังนั้นการสื่อความหมายจึงมีการเปลี่ยนแปลงได้ตามสถานการณ์โลกที่มีความเปลี่ยนแปลงด้วยเช่นกัน แม้ว่าการสื่อความหมายมรดกทางวัฒนธรรมจะรับใช้ปัจจุบันแต่ในอีกมุมหนึ่ง การสื่อความหมายที่เกิดขึ้นอาจมีอยู่เดิมแล้วในมรดกทางวัฒนธรรมนั้น ๆ เพียงแต่จะหยิบนำมาใช้เมื่อใดเท่านั้นเอง

5.2 การวิเคราะห์การประกอบการสร้างภาพตัวแทนของคุณบุญผ่อง

หากนำแนวคิดการประกอบสร้างความจริงมาวิเคราะห์จะพบว่าในช่วงแรกของการนำเสนอประวัติคุณบุญผ่องจากกลุ่มเชลยศึกจะเป็นไปลักษณะภาพสะท้อน(Reflective Approach) สะท้อน

ความเป็นจริงอย่างตรงไปตรงมา แต่มีการคัดสรรข้อมูลที่น่ามาเล่า ในจุดนี้เราจะให้ได้ชัดเจนจากหนังสือที่เขียนขึ้นโดยเชลยศึก การคัดเลือกเกิดขึ้นจากข้อมูลในมือของผู้สื่อความหมาย(เชลยศึกแต่ละคนรู้จักคุณบุญผ่องและงานที่คุณบุญผ่องทำไม่เท่ากัน)และวิจารณ์งานของผู้สื่อความหมาย ดังนั้นเราจะเห็นได้ว่าเนื้อหาที่กล่าวถึงคุณบุญผ่องจากกลุ่มเชลยศึกจะมีรายละเอียดงานคุณบุญผ่องไม่เหมือนกัน เช่น เราพบว่า Railway of Death ไม่ได้เล่าถึงคุณบุญผ่องในฐานะตัวแทนองค์กรใต้ดินเหมือนที่ The War Diaries of Weary Dunlop หรือ ใน The Colonel of Tamakan ได้เล่าไว้

ขณะเดียวกันในการสื่อความหมายโดยพิพิธภัณฑสถานเช่น อนุสรณ์สถานช่องเขาขาด พิพิธภัณฑสถานรถไฟสายไทย-พม่า และรวมไปถึงมุนิทรศการที่บ้านสิริโอสถ จ. กาญจนบุรี มีลักษณะการประกอบสร้างความจริงแบบการประกอบสร้างความหมาย(Constructionist Approach) ซึ่งมีการจัดสรรข้อมูลความจริงและหลักฐานเพียงบางส่วนเพื่อสื่อความหมายในพื้นที่จำกัด แต่ยังสามารถบอกเล่าความหมายและสะท้อนภาพตัวแทนของคุณบุญผ่องได้อย่างชัดเจน แต่ในแต่ละพิพิธภัณฑสถานภาพตัวแทนของคุณบุญผ่องมีลักษณะต่างกัน เพราะภาพตัวแทนที่เกิดจากการใช้งานประวัติคุณบุญผ่องในวาระที่ต่างกัน เช่น อนุสรณ์สถานช่องเขาขาดที่ย้ำเตือนถึงโชคชะตาอันทรามานของเชลยศึกระหว่างการสร้างทางรถไฟสายมรณะ ภาพตัวแทนของคุณบุญผ่องคือ ชาวไทยเป็นมิตรในยามยาก (โดยเฉพาะชาวออสเตรเลียเพราะที่ช่องเขาขาดนี้ชาวออสเตรเลียให้ความใส่ใจในฐานะประวัติศาสตร์ของชนชาติ) ประกอบสร้างด้วยการนำเสนอถึงความทุกข์ทรมานของเชลยศึก และในส่วนที่มีการเล่าเนื้อหาถึงคุณบุญผ่อง เป็นการเล่าในบริบท “ความช่วยเหลือจากภายนอก” ซึ่งภาพตัวแทนที่เกิดขึ้นเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างไทยและออสเตรเลีย ขณะที่นิทรรศการประวัติคุณบุญผ่องที่บ้านสิริโอสถ จ. กาญจนบุรี ภาพตัวแทนคุณบุญผ่องคือตัวแทนของความเมตตาและความมีมนุษยธรรมโดยไม่แบ่งฝ่าย ซึ่งคุณลำไย สิริเวชชะพันธ์ ประกอบสร้างด้วยการเล่าประวัติคุณบุญผ่องที่ได้ช่วยเหลือเชลยศึกด้วยตนเอง และรวมถึงการแสดงหลักฐานเป็นภาพถ่าย ข่าวนิตยสารพิมพ์ และแผ่นป้ายประวัติของคุณบุญผ่อง และสุดท้ายพิพิธภัณฑสถานรถไฟสายไทย-พม่าซึ่งเน้นการนำเสนอข้อเท็จจริงในการสร้างทางรถไฟสายมรณะ คุณบุญผ่องจึงเป็นภาพตัวแทนหนึ่งของชาวไทยที่ให้ความช่วยเหลือเชลยศึก เพราะคุณบุญผ่องไม่ได้เป็นคนเดียวที่ให้การช่วยเหลือเชลยศึก โดยในความจริงประการนี้ทางพิพิธภัณฑสถานได้นำเสนอโดยแสดงชื่อและบทบาทการช่วยเหลือเชลยศึกของนายลี สุนพ้อคำที่ให้ความช่วยเหลือเชลยศึกเช่นกันมาจัดแสดงคู่กับคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์

และ สำหรับการประกอบสร้างภาพตัวแทนคุณบุญผ่อง และรวมถึง Sir Weary Dunlop จากทุน The Weary Dunlop - Boonpong Fellowship เป็นไปในลักษณะการประกอบสร้างความหมาย(Constructionist Approach) แต่กระบวนการสร้างไม่ใช่การหยิบบางส่วนของความจริงมาเล่า แต่เกิดจากการสะท้อนภาพความจริงด้วยลักษณะภาพสะท้อน(Reflective Approach) ผู้รับ

สารจะนำความจริงจากกระบวนการสะท้อนเหล่านี้นมาประมวลและเกิดเป็นความหมายใหม่ของตนเองที่เป็นเช่นนี้ เพราะการดำเนินงานของทุนไม่เหมือนฟิสิกส์ ละคร หรืองานเขียน ซึ่งมีพื้นที่ในการรวบรวม จัดสรร และคัดเลือกข้อมูลจากผู้จัดสร้างมาแล้วในระดับหนึ่ง และผู้รับสารมีหน้าที่รับสารและตัดสินใจ แต่ทุนมีโครงสร้างในการประกอบสร้างความจริง 2 ส่วน คือ 1. เรื่องเล่าที่มาของทุน 2. ประสบการณ์เข้าร่วมกระบวนการรับทุนของตนเอง

ตัวอย่างเช่นเมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของนายแพทย์อรรถพร วิเศษชู แพทย์ผู้ได้รับทุนในปี 2560 และนายแพทย์ธนะเชษฐ กังสัททรกุล แพทย์ผู้ได้รับทุนซึ่งได้เข้ารับการฝึกอบรมในปี 2552 แม้จะมีความรู้สึกที่ดีกับประเทศออสเตรเลียหลังจากได้ไปฝึกอบรมมาเช่นเดียวกัน แต่มีมุมมองและความเข้าใจที่มาของทุนต่างกัน เนื่องจากนายแพทย์ธนะเชษฐ กังสัททรกุล เป็นชาวกาญจนบุรี จึงมีความสนใจที่มาของทุนที่มาจากผลของการทำดีของคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ ขณะเดียวกันนายแพทย์อรรถพร วิเศษชู เป็นชาวกาฬสินธุ์ เคยรับรู้ประวัติคุณผ่องผ่านละครโทรทัศน์ แต่กลับสนใจที่มาของทุนซึ่งมาจากการทำงานของ Sir Weary Dunlop มากกว่า ส่วนในเรื่องประสบการณ์ในการเข้าร่วมกระบวนการรับทุน นายแพทย์ธนะเชษฐ ได้นำความรู้ที่ได้รับมาจัดฝึกอบรมแก่บุคลากรในโรงพยาบาล ขณะที่นายแพทย์อรรถพรได้รับความมั่นใจในการผ่าตัดเคสที่ไม่เชี่ยวชาญมากขึ้น จะเห็นได้ว่าผลจากการรับทุนจะแตกต่างกันไปตามภูมิหลังและประสบการณ์ของผู้รับทุนแต่ละคน แต่ข้อคิดเห็นที่เหมือนกันคือ ทุน The Weary Dunlop - Boonpong Fellowship เป็นประโยชน์แก่ศัลยแพทย์ไทยในต่างจังหวัดโดยเฉพาะโอกาสในการฝึกอบรมฝีมือยังต่างประเทศ ภาพตัวแทนของทุนคือ “โอกาส” ดังนั้นภาพตัวแทนของคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ รวมถึง Sir Edward Dunlop และคณะผู้ร่วมก่อตั้งทุนท่านอื่นๆ “คือผู้มอบโอกาสแก่ศัลยแพทย์ไทย” ในการฝึกอบรมฝีมือให้ดียิ่งขึ้น

ขณะเดียวกันตามความคิดเห็นของศาสตราจารย์คลินิกเกียรติคุณ นายแพทย์ กริช โพธิ์สุวรรณ ผู้ประสานงานโครงการทุน The Weary Dunlop-Boonpong Exchange Fellowship จากราชวิทยาลัยศัลยแพทย์ ทุนนี้เป็นสะพานเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างราชวิทยาลัยศัลยแพทย์แห่งประเทศไทย และราชวิทยาลัยศัลยแพทย์ออสเตรเลียให้มีความสนิทสนมกันยิ่งขึ้น

ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่าทุน The Weary Dunlop-Boonpong Exchange Fellowship มีกลไกในการสร้างภาพตัวแทน 2 อย่าง คือ 1. ที่มาของทุน และ 2. ประสบการณ์เข้าร่วมกระบวนการรับทุนของตนเอง และกลไกนี้สร้างภาพตัวแทนที่แตกต่างกันตามแต่ที่มา โดยสำหรับผู้รับทุนแล้ว ทุนนี้เป็นภาพตัวแทนของ “โอกาส” ที่จะได้รับการอบรมด้านศัลยแพทย์ที่ดี ขณะที่สำหรับราชวิทยาลัยศัลยแพทย์แห่งประเทศไทยทุนนี้เป็นภาพตัวแทนของ “มิตรภาพ” ระหว่างราชวิทยาลัยศัลยแพทย์แห่งประเทศไทยและราชวิทยาลัยศัลยแพทย์ออสเตรเลียซึ่งนับได้ว่าเป็นบทบาทของการใช้งานประวัติ

คุณบุญผ่องในลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และผู้ให้ทุน“คือผู้มอบโอกาสแก่ศัลยแพทย์ไทย”

สำหรับการประกอบสร้างภาพตัวแทนของละครทางโทรทัศน์เรื่องบุญผ่อง(2556) และ ละครเวทีเรื่อง “วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล”(2560) มีความแตกต่างจากที่ผ่านมาเพราะทั้ง 2 เรื่องเป็นการถ่ายทอดประวัติคุณบุญผ่องผ่านรูปแบบ “ละคร”

ละครมีความแตกต่างจากการสื่อสารอื่นค่อนข้างมาก เพราะไม่ได้สื่อสารแบบตรงไปตรงมา ในขณะที่การสื่อสารในรูปแบบพิพิธภัณฑสถานหรือการเขียนหนังสือมีความคล้ายคลึงกับงานสารคดี ภาพตัวแทนที่เกิดขึ้นจึงประกอบสร้างจากหลักฐานความจริง ดังนั้นการสร้างละครจึงประกอบจาก 2 ส่วนหลักๆ คือความตั้งใจของผู้ผลิต และวัตถุดิบที่นำมาผลิต โดยทั้งสองส่วนเมื่อนำมาประกอบสร้างแล้วจะเกิดความหมายใหม่ขึ้น

“บุญผ่อง(2556)”

ในกรณีละครเรื่องบุญผ่อง(2556) จุดประสงค์หนึ่งของผู้สร้างคือ บรรณาธิการที่จะสร้างละครเพื่อเสนอทางออกแก่สังคมที่มีความขัดแย้งแก่ประชาชน จึงมองหาเนื้อเรื่องที่สามารถเสนอทางออกกับสังคมได้โดยไม่ต้องสามารถเป็นตัวอย่างแก่ประชาชนทั่วไปได้ด้วยผู้ผลิตจึงได้นำชีวประวัติคุณบุญผ่องสิริเวชชะพันธ์ระหว่างการสร้างทางรถไฟสายมรณะมาผลิตเป็นละคร เพราะสถานการณ์ของคุณบุญผ่องอยู่ท่ามกลางความขัดแย้งของคน 2 กลุ่ม และคุณบุญผ่องเลือกวิธีทูลความขัดแย้งด้วยความเมตตาและมนุษยธรรม

ในการสร้างละครจะนำจุดมุ่งหมายในการสร้างมาใช้ในการคัดเลือกความจริงที่ต้องนำเสนอจากวัตถุดิบ ซึ่งในที่นี้คือประวัติคุณบุญผ่อง และประวัติทางรถไฟสายมรณะรวมถึงผู้เกี่ยวข้อง จากนั้นจึงนำความจริงหรือทรัพยากรที่เลือกไว้มารวบรวมประกอบสร้างเป็นละครเรื่องบุญผ่อง(2556)

จะเห็นได้ว่าละครเรื่องบุญผ่อง(2556)สร้างภาพตัวแทนขึ้นจากการประกอบสร้างความจริง (Constructionist Approach) เป็นการรวบรวมสัญลักษณ์ที่มีอยู่ในสังคมแล้วบรรจุเข้าไปในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพื่อให้เกิดความหมายใหม่ แต่ยังมีกลิ่นอายของสิ่งเดิมที่มีในสังคมปรากฏอยู่ด้วย เพื่อให้ผู้ชมเกิดความเชื่อมโยงความหมายเดิมกับความหมายใหม่ อย่างไรก็ตามการสร้างละครเรื่องนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อเสนอหนทางในการแก้ปัญหาเรื่องความขัดแย้งในสังคมไทยในช่วงเวลานั้น ดังนั้น บุญผ่อง(2556) ไม่ได้ใช้แนวทางการสร้างภาพตัวแทนเพียงโครงสร้างเดียว แต่ได้ใช้แนวพินิจเจตจำนง (Intentional Approach) คือมีแนวคิดกำหนดการเล่าให้ผู้รับสารรับสารตรงกับสิ่งที่ผู้สร้างส่งไปร่วมด้วยในการสร้างภาพตัวแทน

ผลจากการสร้างคือละครทางโทรทัศน์เรื่องบุญผ่อง(2556) ที่นำเสนอการแก้ไขปัญหาคาความขัดแย้งระหว่างคนในสังคมด้วยความเมตตาและมนุษยธรรมทำให้ละครเรื่องบุญผ่อง(2556)เป็นภาพตัวแทนของสันติวิธี และตัวคุณบุญผ่องเป็นภาพตัวแทนของมนุษยธรรม

ในละครทางโทรทัศน์บุญผ่อง(2556) ซึ่งคุณบุญผ่องเป็นภาพตัวแทนมนุษยธรรม เกิดจากการประกอบสร้างฉากชีวิตประจำวันของเชลยศึกที่ประสบความทารุณโหดร้ายระหว่างการสร้างทางรถไฟ เช่น การถูกควบคุมอย่างเข้มงวดและเด็ดขาดภายใต้ระเบียบของทหารญี่ปุ่น โรคระบาดที่คร่าชีวิตเชลยศึกเป็นจำนวนมาก รวมไปถึงความน่าเวทนาของกลุ่มเชลยศึกที่ขาดขาดแคลนยา อาหาร รวมถึงเงินที่เพียงพอจะทำให้พวกเขามีชีวิตอยู่ ภาพชีวิตภายใต้ความทารุณของเชลยศึกเหล่านี้ถูกจำลองขึ้นและนำเสนอ สลับกับฉากที่แสดงถึงความพยายามให้ความช่วยเหลือเชลยศึกของคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ ในการหาหา และเงินทุน รวมถึงลักลอบส่งยาเข้าไปยังค่ายเชลยศึกและฉากการคุกคามที่คุณบุญผ่องได้รับการช่วยเหลือเชลยศึก

ในละครแสดงให้เห็นว่า “ยิ่งชะตากรรมของเชลยศึกเลวร้ายลงเท่าใด เชลยศึกก็ยิ่งต้องการความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมจากคุณบุญผ่องมากขึ้นเท่านั้นเพื่อรักษาชีวิตของเชลยศึกให้ได้มากที่สุด” จะเห็นได้ว่าการประกอบสร้างความหมายคำวามมนุษยธรรมของคุณบุญผ่องอธิบายด้วยชะตากรรมของเชลยศึกและความพยายามช่วยเหลือจากคุณบุญผ่อง โดยอาจกล่าวได้ว่าความช่วยเหลือของคุณบุญผ่องโดดเด่นเพราะชะตาชีวิตอันโหดร้ายของเชลยศึคนั่นเอง

และในขณะเดียวกัน การประกอบสร้างความทารุณที่เชลยศึกได้รับไม่ได้เกิดจากการแสดงฉากความทรมานจากการสร้างทางรถไฟ ความขาดแคลนยา อาหาร เสื้อผ้า และเงินที่ใช้จ่ายในชีวิต แต่รวมถึงการแสดงให้เห็นว่าความช่วยเหลือที่พวกเขาได้รับมาจากบุญผ่องเพียงผู้เดียว เช่น ในฉากที่เชลยศึกส่งตัวแทนมาขอร้องไห้บุญผ่องให้ความช่วยเหลือเชลยศึกขณะที่บุญผ่องหยุดการช่วยเหลือไป เพราะเขาไม่มีเงินพูนมากพอเสียแล้ว

นอกจากนี้ในการประกอบสร้างความมีมนุษยธรรมของคุณบุญผ่อง ก็ต้องใช้วิธีอธิบายโดยการแสดงให้เห็นถึงความยากลำบากที่บุญผ่องต้องเผชิญในการช่วยเหลือเชลยศึก เช่น ความขัดแย้งในครอบครัวเมื่อรู้ว่าบุญผ่องให้ความช่วยเหลือเชลยศึกซึ่งอาจมีผลต่อความปลอดภัยของครอบครัว การถูกทหารญี่ปุ่นติดตามความเคลื่อนไหว การเดินทางไปอ้อนวอนขอเงินทุนในการช่วยเหลือเชลยศึกจากกลุ่มนักธุรกิจชาวต่างชาติที่รวมตัวกันเป็นองค์กรลับ วิ และการยอมเสี่ยงให้ลูกสาวของตนเข้ามาส่งยาและสิ่งของในค่ายเชลยศึกหลังจากที่ตนถูกระแคะระคาย

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ละครเรื่องบุญผ่อง อธิบายความมีมนุษยธรรมของคุณบุญผ่องด้วยชะตากรรมอันทารุณของเชลยศึก และด้วยความเมตตา พยายามช่วยผู้อื่นให้พ้นทุกข์ ความช่วยเหลือด้วยการให้ และการให้ที่มากที่สุดคือเสี่ยงให้ลูกสาวของตนลักลอบส่งยาและสิ่งของให้เชลยศึกต้องการยังค่าย

เชลยศึก ซึ่งการกระทำของบุญผ่องได้รับการตีเตียนอย่างรุนแรงกระทั่งจากมิโยซิทหารญี่ปุ่นที่มีความระแวงสงสัยในตัวบุญผ่อง

ในสังคมไทยที่ให้ความสำคัญกับพระพุทธศาสนา มีการสอนเรื่องนิทานชาดกที่กล่าวถึงทศชาติ ก่อนที่พระโพธิสัตว์จะประสูติในชาติสุดท้ายและตรัสรู้เป็นสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในประเทศไทยให้ความสำคัญกับ พระเวสสันดรชาดก ซึ่งพระโพธิสัตว์ได้ประสูติเป็นพระเวสสันดรและสังฆารบารมีด้วยการบริจาคทานและการให้ และการให้ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของพระเวสสันดรคือให้บุตรและบุตรของตนแก่ผู้อื่น

ลักษณะความมีมนุษยธรรมของบุญผ่องที่มีการอธิบายภายในละครเรื่องบุญผ่อง(2556) แสดงถึงการช่วยเหลือและการให้โดยไม่หวังผลตอบแทน กระทั่งยอมให้ลูกสาวเสี่ยงช่วยเหลือเชลยศึกเมื่อนำมาทาบเทียบกับพระเวสสันดรชาดกแล้วจึงพบว่าเป็นไปในทิศทางเดียวกัน จึงอาจมองได้ว่าในละครเรื่องบุญผ่อง(2556) การประกอบสร้างคุณบุญผ่องให้เป็นภาพตัวแทน(Representation) ของคำว่า “มนุษยธรรม” ประกอบสร้างด้วยสัญลักษณ์(Sign)และความหมายซึ่งสื่อถึงการให้อันเป็น ‘การสังฆารบารมี’ ในพระเวสสันดรชาดก นิทานชาดกในพระพุทธศาสนาที่แพร่หลายมากในสังคมไทย

“วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล”(2560)

ในปี 2560 จ. กาญจนบุรี ได้นำประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์มาจัดสร้างเป็นละครเวทีเรื่อง“วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล” ในงานสัปดาห์แม่น้ำแคว ซึ่งเป็นการดัดแปลงเนื้อหาจากละครทางโทรทัศน์เรื่องบุญผ่อง(2556) การแสดงที่เกิดขึ้นสร้างความหมายที่แตกต่างจากเดิม ไม่เพียงเพราะรูปแบบการแสดงที่เปลี่ยนไป แต่กลุ่มผู้จัด และรวมถึงบริบททางสังคมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

การสร้างภาพตัวแทนของละครเวที “วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล” ไม่ได้เกิดจากการแสดงเท่านั้น แต่ฉาก แสงสี และเพลงประกอบจำเป็นต้องมีการออกแบบเพื่อเอื้ออำนวยต่อการเล่าเรื่องโดยเคารพต่อแนวคิดหลักที่ต้องการสื่อสารแก่คนดูอีกด้วย ดังนั้นจะขออภิปรายเฉพาะแนวคิดในการประกอบสร้างภาพตัวแทน “วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล”

โดยภาพรวมแล้ว บริบททางสังคมที่เปลี่ยนไปทำให้ “วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล” ไม่ได้ประกอบสร้างภาพตัวแทนของสังคมที่มีความขัดแย้งทางการเมืองอย่างรุนแรงเช่นในละครทางโทรทัศน์เรื่องบุญผ่องที่ฉายในปี 2556 ดังนั้น “วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล” จึงโดดเด่นในการจำลองภาพชีวิตของทหารที่ต้องออกรบเพื่อประเทศในเชิงความเป็นมนุษย์

โครงสร้างของประวัติคุณบุญผ่องและการสร้างทางรถไฟสายมรณะเอื้ออำนวยในการสร้างภาพตัวแทนของทหารอยู่แล้วเพราะเป็นการเล่าถึงทหารโดยตรง ดังนั้นเมื่อเรานำการประกอบสร้างความหมาย (Constructionist Approach) มาศึกษา“วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล” ในแง่มุมการ

จำลองภาพชีวิต “ทหาร” จะพบว่า ทหารซึ่งปรากฏในเรื่องประกอบด้วยฝ่ายเชลยศึกและฝ่ายทหารญี่ปุ่นเป็นหลัก

อย่างไรก็ตามเมื่อจัดตัวละครเป็นกลุ่มเนื้อหาจะพบว่า “วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล” จะประกอบด้วย กลุ่มทหารเชลยศึก กลุ่มทหารญี่ปุ่น(ดี) กลุ่มทหารญี่ปุ่น(เลว) และกลุ่มชาวไทย สัดส่วนทหารที่ปรากฏในเรื่องมีถึง 3 กลุ่ม ขณะที่กลุ่มคนไทยเป็นกลุ่มเดียวที่แตกต่างออกมาเพราะเป็นชาวบ้าน

นอกจากนี้เมื่อมองในมุมของการสร้างภาพตัวแทน กลุ่มทหารทั้ง 3 ด้านบนก็คือ สัญญา (Sign) ของ “ทหาร” ที่ปรากฏในเรื่อง ซึ่งแต่ละกลุ่มมีการกำหนดรูปสัญญา (Signifier) และได้รับการใส่ ความหมายสัญญา (Signified) ที่มีรายละเอียดต่างกันในลักษณะผู้กระทำ และผู้ถูกกระทำ แต่ชะตา กรรมของทั้ง 2 ฝ่ายกลับสามารถสรุปกว้างๆ ได้ว่า ชีวิตของทหารไม่มีทางเลือกมากนักไม่ว่าจะเป็น ทหารจากฝ่ายไหน พวกเขาออกรบเพื่อประเทศไม่ว่าจะเป็นเพื่อปกป้องประเทศ หรือเพื่อความยิ่งใหญ่ ของประเทศ ภารกิจของพวกเขาคือการปฏิบัติงานเพื่อประเทศแม้ว่าต้องเผชิญกับความทุกข์และ ความตายจากการดำเนินเนื้อเรื่องที่เป็นการไล่เรียงเนื้อหา จากกลุ่มผู้แพ้กลายเป็นผู้ชนะ และ ขณะเดียวกันกลุ่มผู้ชนะกลายเป็นกลุ่มผู้แพ้แทน ในที่นี้คือกลุ่มเชลยศึกที่เป็นเหยื่อสงครามในตอนต้น กลับเป็นกลุ่มผู้ชนะในสงคราม และฝ่ายทหารญี่ปุ่นได้กลายเป็นเหยื่อของสงครามแทน

ในกลุ่มทหารญี่ปุ่นมีการจัดองค์ประกอบการแสดงเป็นกลุ่มย่อยลงเป็นทหารดี และทหารเลว เพื่อนำเสนอถึงความเป็นมนุษย์ของทหารซึ่งนำเสนอในระยะเวลาที่จำกัดให้ได้ครบทั้งสองมุม โดย ทหารเลวจะนำเสนอเป้าหมายของญี่ปุ่นในการพิชิตชาติตะวันตกและรวบรวมเอเชีย ในที่นี้มีการ กำหนดรูปสัญญา (Signifier) ด้วยตัวละครชื่อ นายพลซาโจ ขณะเดียวกันทหารที่ดีจะนำเสนออารมณ์ ความรู้สึกของมนุษย์ เช่น สุข เศร้า เหงา และรัก ในที่นี้มีการกำหนดรูปสัญญา (Signifier) ด้วยตัว ละครชื่อ มิโยชิ การแบ่งกลุ่มย่อยเกิดจากความตั้งใจของผู้สร้างละครเวทีเรื่องนี้ให้สะท้อนถึงความ เป็นมนุษย์ ซึ่งไม่ได้ขับเคลื่อนชีวิตด้วยเป้าหมายเท่านั้นแต่รวมถึงอารมณ์ความรู้สึก

ฉากสำคัญฉากหนึ่งที่แสดงถึงความเป็นมนุษย์ของทหารญี่ปุ่นคือ ฉากที่บุญผ่องส่งเสบียงเข้าไป ในค่ายทหารและพบเห็น เชลยต้องทำงานหนักและไม่อาจกลับบ้านเพราะถูกเกณฑ์มาสร้างทาง รถไฟขณะเดียวกันทหารญี่ปุ่นก็จากบ้านมานานเพื่อรบแก่ประเทศ ทั้งสองกลุ่มจึงได้ถ่ายทอด ความรู้สึกเดียวกันคือคิดถึงบ้าน ในฉากนี้ถ่ายทอดด้วยการให้เชลยศึกร้องเพลงซึ่งมีเนื้อหาถึงความ เหนื่อยล้าจากสงครามทำให้พวกเขาต้องการกลับบ้าน และทหารญี่ปุ่นได้ร่วมร้องเพลงนี้ด้วยโดยผู้ร้อง นำคือ “มิโยชิ” ตัวแทนทหารดีในกลุ่มทหารญี่ปุ่น

แม้ว่า “วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล” จะโดดเด่นในเรื่องการนำเสนอชะตากรรมของทหาร แต่ยังคงไม่ละทิ้งแนวคิดหลักของการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่องในการนำเสนอถึงมนุษยธรรม

โดยทีมผู้สร้างสรรค์ เกรียงกานต์ กาญจนะโกคิน ผู้ควบคุมการสร้าง และ มารุต สาริราพา ผู้กำกับ ต้องการนำเสนอแนวคิดว่า “มนุษย์เท่านั้นที่จะหยุดความโหดร้ายได้ และหยุดได้ด้วยมนุษยธรรม” การประกอบสร้างละครให้น่าสนใจแนวคิดนี้อย่างเด่นชัด ทางผู้จัดสร้าง นำเสนอด้วยฉากสำคัญ 3 ฉากที่แสดงถึงพัฒนาการของบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์และครอบครัว จากเป็นผู้เฝ้ามองความทารุณที่เกิดขึ้นกับเชลยศึก กลายเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือเชลยศึก และข้ามพ้นอคติในใจช่วยเหลือทหารญี่ปุ่น ที่กลับกลายเป็นเหยื่อสงครามในตอนจบ

ความเปลี่ยนแปลงของบุญผ่องและครอบครัว เริ่มจากฉากที่บุญผ่องเข้าไปยังค่ายเชลยศึกเขาพบทหารญี่ปุ่น(เลว)ทำร้ายเชลยศึกอย่างรุนแรงแม้เชลยศึกคนนั้นจะป่วย ถึงบุญผ่องจะห้ามทหารญี่ปุ่นให้หยุดทำร้ายเชลยศึกไว้แต่สุดท้ายแล้วเชลยศึกที่ป่วยนั้นตายต่อหน้าทั้งที่เขาพยายามช่วยชีวิตเพราะขาดยา บุญผ่องจึงเปลี่ยนความคิดและลอบนำยาส่งให้แก่เชลยศึก และเขาได้รับคำขอบคุณจากกลุ่มเชลยศึกโดยตัวแทนจากกลุ่มเชลยศึกคือ Sir Edward Dunlop⁸⁹

ฉากที่ 2 บุญผ่องและภรรยาทะเลาะอย่างรุนแรงเพราะทหารญี่ปุ่นระแคะระคายถึงการช่วยเหลือของบุญผ่องจึงเฝ้าจับตามองที่ร้านของบุญผ่องเป็นพิเศษ สุรัตน์ซึ่งเป็นภรรยาจึงขอให้บุญผ่องเลิกช่วยเชลยศึก บุญผ่องอธิบายว่าที่เขาช่วยเชลยเพื่อมนุษยธรรม แต่ปัญหาคือตอนนี้เขาถูกญี่ปุ่นจับพิรุธ ทางเดียวที่จะช่วยเชลยได้คือต้องให้ผืน ลูกสาวของเขาเป็นคนส่งยาแก่เชลยศึก สุรัตน์ใจสลายเมื่อได้ฟังเช่นนั้น และผืนได้ตัดสินใจช่วยเชลยศึก คุณมารุต สาริราพา ผู้กำกับ อธิบายฉากนี้ว่าเป็นฉากที่แสดงถึงความเสียสละที่สุดแล้วของบุญผ่องและครอบครัวที่ยอมสละให้ลูกสาวซึ่งเป็นแก้วตาดวงใจเสี่ยงชีวิตช่วยเหลือเชลยศึก

และในฉากที่ 3 ทางรถไฟที่สร้างเสร็จถูกทิ้งระเบิดโจมตี ผืนและบุญผ่องที่ออกตามหาผืนโยชิ ซึ่งเคยได้ช่วยเหลือผืนไว้ พบว่าผืนโยชิใกล้ตายแล้วและเห็นผืนเป็นลูกสาว บุญผ่องจึงบอกผืนว่า “กอดพ่อเขาสิลูก” และผืนจึงกอดผืนโยชิที่ใกล้ตายนั้น คุณมารุต สาริราพา ผู้กำกับ อธิบายฉากนี้ว่า เป็นฉากที่แสดงถึงความเมตตาของบุญผ่องที่ต้องการช่วยเหลือให้คนที่ใกล้ตายพ้นทุกข์

"บุญผ่องเข้าใจความปรารถนาสุดท้ายของโยชิ ก่อนจะหมดลมก่อนตายไปจากโลกนี้ สงครามทำลายทุกอย่างหมดเลย ทุกอย่างแบบ...เห็นลูกสักครั้งก็ไม่ได้เห็นในแง่คนรักจากพรากแล้วเนี่ย พ่อจากลูกนี่ยิ่งกินใจกว่าอีก และกับบริบทที่ซ่อนเข้าไปอีกนัยยะหนึ่งคือบุญผ่องเข้าใจเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เข้าใจหัวอกคนเป็นพ่อเหมือนกัน เนี่ยถึงได้บอกให้ลูกไปกอด นึกสภาพโยชิคงจะเลื้อยอาบและเด็กเล็กๆเห็นคงคะอ้อ(กลัว)เลื้อยแต่ก็แบบเข้าใจที่พ่อพูดเข้าใจที่แบบโยชิเขาไม่มีโอกาสได้

⁸⁹ สามารถกล่าวได้ว่า Sir Edward Dunlop เป็น วัสดุสัญญะ(Signifier)ของกลุ่มเชลยศึก

กลับไปเห็นลูก ขอให้เขามีความสุขแว๊บเดียวก่อนเขาจะหมดลมนี้เป็นแบบสิ่งที่กินใจมาก" (มารุต สารวาท, สัมภาษณ์เมื่อ 6 กุมภาพันธ์ 2561)

ทั้ง 3 ฉากนี้แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของบุญผ่องและครอบครัวจากเป็นผู้เฝ้ามองแบบคนนอกของการสร้างทางรถไฟสายมรณะ กลับเป็นผู้ลอบให้ความช่วยเหลือเชลยศึก และแม้ในช่วงเวลาที่ทหารญี่ปุ่นกลับกลายเป็นเหยื่อของสงครามบุญผ่องและครอบครัวก็ให้ความช่วยเหลือด้วยความเมตตาต้องการให้ผู้อื่นพ้นทุกข์

การให้ความช่วยเหลือเชลยศึกและทหารญี่ปุ่นของคุณบุญผ่องที่พบใน "วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล" มิได้ต่างอะไรกับฉากการช่วยเหลือเชลยศึกจากละครโทรทัศน์เรื่องบุญผ่อง(2556) เพราะมาจากเรื่องเล่าเดียวกันจากทายาทและครอบครัวศิริเวชชะพันธ์และเชลยศึกแต่กลับสามารถสะท้อนภาพตัวแทนพระเวสสันดรชาดกได้ชัดเจนขึ้นกว่าละครทางโทรทัศน์ โดยเฉพาะในฉากที่ 2 โดยฉากนี้อาจไปทับเทียบได้กับเนื้อหาในชาดกช่วงที่พระเวสสันดรตัดสินใจถูกให้แก่ชูชก ด้วยความเมตตาต้องการช่วยเหลือให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ แต่การเสียสละของพระเวสสันดรทำให้พระนางมัทรีใจสลายเพราะได้สูญเสียลูกที่เป็นแก้วตาดวงใจไป จะเห็นได้ว่าภาพตัวแทนของพระเวสสันดรชาดกปรากฏในฉากนี้อย่างชัดเจน ทั้งจากบุญผ่อง ภรรยา และลูกสาว และสิ่งที่ทำให้ "วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล"(2560) สามารถแสดงภาพตัวแทนพระเวสสันดรชาดกได้ชัดเจนกว่าละครโทรทัศน์เรื่องบุญผ่อง(2556) เพราะการวางลักษณะตัวละครที่แตกต่างกัน ในละครซึ่งออกอากาศในปี 2556 บุญผ่องมีลักษณะปกปิดมีความลับ(ซึ่งเจมส์ เรืองศักดิ์ ลอยชูศักดิ์ อธิบายว่าคุณบุญผ่องเป็นคนที่คาดเดาไม่ได้ว่าคิดอะไรอยู่) และในการดำเนินเรื่องเป็นแนวการสืบสวนสอบสวนระหว่างภาวะสงคราม ขณะที่ "วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล"(2560) เนื้อเรื่องไม่ได้เป็นแนวสืบสวนสอบสวน แต่เป็นแนว 'ดราม่า' เปิดเผยความจริงของชีวิต ดังนั้นบุญผ่องจึงมีลักษณะที่เปิดเผยมากกว่า นอกจากนี้กลไกการวางตัวละครทหารญี่ปุ่นที่แยกแยะกลุ่มชัดเจนระหว่าง ทหารดี ทหารเลว ทำให้เนื้อเรื่องเข้าถึงได้ง่ายกว่าและส่งผลให้ผมิสามารถเมตตาต่อมิโยชิ(ซึ่งเป็นตัวแทนของทหารญี่ปุ่นฝ่ายดี)ที่ใกล้เสียชีวิตตามที่บุญผ่องได้ขอ และสามารถแสดงถึงควมมีคุณธรรมและความเมตตาของบุญผ่องและครอบครัวที่ให้แก่ทุกฝ่ายทั้งเชลยศึกและฝ่ายทหารญี่ปุ่นได้มากกว่า

ใน"วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล"ยังมีอีก 1 กลุ่มตัวละครที่น่าสนใจ คือ กลุ่มเชลยศึกฝ่ายสัมพันธมิตร ซึ่งมีการคิดสรรตัวแทนกลุ่ม(หรือคือรูปสัญลักษณ์(Signifier)ขอกลุ่ม) คือ Sir Edward Dunlop ถึงแม้ว่าบทบาทของกลุ่มเชลยศึกในเรื่องนี้จะไม่โดดเด่นเท่ากลุ่มทหารญี่ปุ่นและกลุ่มครอบครัวคุณบุญผ่อง แต่ยังคงเสริมส่งในเรื่องเมตตาธรรมได้อย่างชัดเจน เช่นเดียวกับในละครโทรทัศน์เรื่องบุญผ่อง(2556) คือภาพความยากลำบากและความทรมาณของเชลยศึกส่งเสริมให้ความช่วยเหลือของคุณบุญผ่องด้วยเมตตาธรรมและมนุษยธรรมโดดเด่นขึ้นนั่นเอง

อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่า Sir Edward Dunlop จะมีบทบาทน้อยในเรื่องนี้แต่กลุ่มผู้สร้างสรรค์นั้นไม่ละเลยในการประกอบสร้าง Sir Edward Dunlop ให้ตรงตามความเป็นจริงแม้จะมีเวลาจำกัดในการนำเสนอ โดยขออภิปรายถึงประสบการณ์ที่เขาได้เล่าผ่านหนังสือ *The War Diaries of Weary Dunlop* มีความว่า เป็นเวลานานกว่าเขาจะให้ภัยฝ่ายญี่ปุ่นได้ การให้อภัยของเขาคือการปล่อยวางจากอดีตในอดีต ซึ่งเกิดขึ้นหลังจากที่เขาได้เดินทางไปญี่ปุ่นบ่อยครั้งเพราะเขาเข้าร่วมในงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างออสเตรเลียและเอเชีย และเกิดความเข้าใจแนวคิดทางพระพุทธศาสนาว่า "ทุกคนนั้นเท่ากันเมื่อยามต้องเผชิญหน้ากับความทุกข์และความตาย" (E.E. Dunlop, 2009 p. XXii) ใน "วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล" มีการประกอบสร้างรูปสัญลักษณ์(Signifier)ด้วยการแสดงซึ่งสามารถสื่อสารความหมายตามความเปลี่ยนแปลงในชีวิตของ Sir Edward Dunlop โดยออกแบบการแสดงให้ทหารญี่ปุ่นแบกศพของมิโยชิเดินผ่านตัวละคร Sir Edward Dunlop และเขาจึงถอดหมวกลงเป็นการให้เกียรติแก่ผู้เสียชีวิตแม้เป็นทหารญี่ปุ่น การถอดหมวกอันเป็นรูปสัญลักษณ์(Signifier)ในฉากนี้แสดงถึงการปล่อยวางและให้อภัยทหารญี่ปุ่น และนอกจากนี้ในฉากที่ตัวละคร Sir Edward Dunlop ต้องการขอบคุณคนไทยเช่นคุณบุญผ่องที่ให้ความช่วยเหลือกับอดีตเชลยศึกเป็นอันมาก มารุต สโรวิทได้กำกับให้ตัวละครขอบคุณด้วยการไหว้แบบไทย นอกจากสร้างความประทับใจในฉากขอบคุณแล้วรูปสัญลักษณ์(Signifier)ซึ่งคือการไหว้ยังสะท้อนถึงความเชื่อถือในพระพุทธศาสนาช่วงปลายชีวิตของ Sir Edward Dunlop อีกด้วย

ภาพตัวแทนของ "วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล"(2560) ไม่ใช่ภาพตัวแทนของสังคมแห่งความขัดแย้งดังเช่นละครทางโทรทัศน์เรื่องบุญผ่องที่จัดฉายในปี 2556 เพราะบริบททางสังคมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ดังนั้นในละครเวทีนี้ภาพตัวแทนการปฏิบัติภารกิจของ "ทหาร" ที่ทำหน้าที่รับใช้ชาติด้วยความเสียสละจึงมีความโดดเด่น ภาพตัวแทนที่เกิดขึ้นพัฒนาจากมุมมองของผู้สร้างสรรค์ที่เห็นใจในชะตากรรมของทหารผ่านศึกหลังจากได้รับรู้เรื่องราวของทหารผ่านศึกซึ่งเสียสละตนปกป้องประเทศไทยด้วยตนเอง ดังนั้นชะตากรรมของทหารที่ปรากฏบนละครเวที "วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล"(2560) จึงเป็นความหมายกว้างๆ ของการเสียสละของ "ทหาร" ในขณะเดียวกัน ความเมตตากรุณาของคุณบุญผ่องที่หาพบได้กับภาพตัวแทนของพระเวสสันดรชาดกก็ยิ่งถูกส่งต่อจากละครทางโทรทัศน์เรื่องบุญผ่อง(2556) และชัดเจนขึ้นกว่าเดิมมาก เพราะมีการเปลี่ยนแปลงลักษณะการเล่าเรื่องจากแนวสืบสวนสอบสวนเป็นแนว 'ดราม่า' เพื่อแสดงความจริงของชีวิต และแนวคิดการประกอบสร้างบุญผ่องของนักแสดงอย่างเจมส์ เรืองศักดิ์ ลอยชูศักดิ์เปลี่ยนไปจากเดิมเป็นความรู้สึกต้องการส่งต่อความดีเพราะบริบททางสังคมเปลี่ยนแปลงไป อย่างไรก็ตามองค์ประกอบทั้งหมดนี้ได้ช่วยส่งเสริมแนวคิดหลักของเรื่องของผู้สร้างสรรค์ต้องการถ่ายทอด นั่นคือ "มนุษย์เท่านั้นที่จะหยุดความโหดร้ายได้"

และหยุดได้ด้วยมนุษยธรรม” ดังนั้นโดยภาพรวมแล้วใน "วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล"(2560) คุณบุญผ่องยังคงเป็นภาพตัวแทนของมนุษยธรรมอย่างชัดเจน

การสร้างภาพตัวแทนของละครทางโทรทัศน์เรื่อง "บุญผ่อง"(2556) และ"วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล"(2560)ไม่ได้สร้างด้วยการประกอบสร้างความหมาย(Constructionist Approach) เพียงวิธีเดียวแต่ได้ใช้แนวพินิจเจตจำนง(Intentional Approach)ร่วมด้วยเพื่อส่งสารที่ผู้สร้างสรรค์ต้องการสื่อสาร เพราะละครเวทีก็ไม่ได้เป็นการสื่อสารโดยตรงตามสิ่งที่นำมาประกอบสร้างหากแต่เพื่อสร้างความหมายใหม่ โดยความหมายใหม่ที่สร้างขึ้นประกอบสร้างจาก ประวัติคุณบุญผ่อง ความหมายที่ต้องการสื่อสารสัญลักษณ์(Sign)ต่างๆ รวมถึงแนวคิดและความตั้งใจของผู้สร้างสรรค์แต่ละคนอีกด้วย ดังนั้นการประกอบสร้างภาพตัวแทนที่เกิดขึ้นจึงไม่ได้เกิดจากความจริงทั้งหมด แต่เป็นที่เชื่อถือได้ และเข้าถึงจิตใจคนดูเพราะภาพตัวแทนที่เกิดขึ้นจากละครซึ่งเป็นโลกสมมุติที่คนดูเป็นเพียงผู้เฝ้ามองและเสพสารสามารถสะท้อนความเป็นจริงในสังคมได้ อย่างไรก็ตามการตีความสารที่ส่งมาขึ้นขึ้นอยู่กับคนดู คนดูที่มีภูมิหลังต่างกันจะตีความสารต่างกัน แต่ละครรรวมถึงละครเวทีเป็นวัฒนธรรมที่คนดูโดยทั่วไปรู้จัก และมนุษยธรรมเป็นธรรมสากล ดังนั้นอย่างน้อยที่สุดแล้วพวกเขาจะได้รับรู้และเข้าใจถึงความหมายกว้างๆ ของประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ และการสร้างทางรถไฟสายมรณะอย่างแน่นอน

สรุป

การสื่อความหมายถึงคุณบุญผ่องที่เกิดขึ้นตลอดกว่า 70 ปีที่ผ่านมาอาจสะท้อนภาพตัวแทนถึงคุณบุญผ่องได้ 3 ลักษณะในช่วงเวลาที่ต่างกัน โดยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 คุณบุญผ่องที่ได้รับการสื่อความหมายโดย John Coast คือ วีรบุรุษชาวไทยที่เป็นคนธรรมดาในสังคม เช่นเดียวกับการสื่อความหมายของ Sir Weary Dunlop ในหนังสือ The War Diaries of Weary Dunlop และ หนังสือของ Julie Summers โดยคำชื่นชมถึงคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์จากหนังสือซึ่งเขียนจากประสบการณ์ตรงของชาวต่างชาติเหล่านี้ประกอบสร้างให้คุณบุญผ่องมีภาพตัวแทนอีกแบบหนึ่ง คือ เป็นตัวแทนความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ซึ่งภาพตัวแทนนี้สะท้อนชัดเจนมากขึ้นจากการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ ผ่านอนุสรณ์สถานช่องเขาขาด ซึ่งเป็นแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมข้ามพรมแดนของชาวออสเตรเลีย และชื่อคุณบุญผ่องปรากฏในพิพิธภัณฑ์ทางรถไฟสายไทย-พม่า ซึ่งดำเนินการโดยภาคเอกชนออสเตรเลียร่วมกับชาวไทย นอกจากนี้ชื่อคุณบุญผ่อง ยังปรากฏในชื่อกองทุน The Weary Dunlop - BoonPong Exchange Fellow ship ซึ่งดำเนินงานด้วยความร่วมมือระหว่างราชวิทยาลัยศัลยแพทย์ไทยและราชวิทยาลัยศัลยแพทย์ออสเตรเลีย นับมีแนวคิดริเริ่มครั้งแรกช่วงปี พ.ศ. 2528 จนถึงปัจจุบัน ต่อมาระหว่างที่สังคมไทยอยู่ในความขัดแย้ง

อย่างรุนแรง และมีการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ในรูปแบบละครทางโทรทัศน์ เรื่องบุญผ่อง เพื่อนำเสนอทางออกของความขัดแย้งแก่สังคมในปี 2556 คุณบุญผ่องได้กลายเป็นภาพตัวแทนของ ความมีมนุษยธรรม มาจนถึงปัจจุบัน โดยในโครงสร้างของการสร้างภาพตัวแทนถึงความมีมนุษยธรรมของคุณบุญผ่องที่ปรากฏในละครทางโทรทัศน์เรื่อง บุญผ่อง (2556) และละครเวทีเรื่อง "วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะ มิวสิคัล"(2560) เมื่อนำไปเทียบกับโครงสร้างนิทานทางพระพุทธศาสนา เช่น พระเวสสันดรชาดก จะพบว่ามีความเหมือนกันในบางจุดโดยเฉพาะการทำทานด้วยการให้และขอให้คุณผ่องซึ่งเป็นลูกสาวช่วยเหลือเชลยศึกเพื่อต้องการช่วยเหลือให้เชลยศึกพ้นทุกข์ ซึ่งคล้ายกับเนื้อเรื่องในชาดกเมื่อพระเวสสันดรยอมยกลูกให้แก่ชุก

โดยภาพรวมแล้วภาพตัวแทนของคุณบุญผ่องที่ถูกสร้างขึ้นมีความเป็นพลวัตเช่นเดียวกับการสื่อความหมายและการใช้งานมรดกวัฒนธรรม โดยปัจจัยหลักมาจากช่วงเวลาและความเปลี่ยนแปลงในสังคมไทยและสังคมโลก

5.3 อิทธิพลของการสร้างตัวตนของผู้ผลิตสื่อต่อภาพลักษณ์ของคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์

นับแต่ปีพ.ศ. 2556 ผู้ผลิตละครเรื่องบุญผ่อง ได้ทำให้ชื่อ และประวัติคุณบุญผ่องเป็นที่รู้จักในวงกว้างในโซเชียลมีเดีย เราจะพบเห็นการแชร์ และการนำประวัติคุณบุญผ่องเผยแพร่ในโลกออนไลน์ไปจำนวนมาก จะเห็นได้ว่า ละครโทรทัศน์เรื่องบุญผ่องมีผลในการประชาสัมพันธ์ถึงคุณบุญผ่องเป็นอันมาก แต่เพราะข้อมูลประวัติคุณบุญผ่องมีการบันทึกเป็นภาษาไทยจำกัด และข้อมูลส่วนใหญ่มาจากต่างประเทศยากแก่การเข้าถึง ดังนั้นละครโทรทัศน์เรื่องบุญผ่อง (2556)จึงกลายเป็น ต้นฉบับ ในการเล่าถึงประวัติคุณบุญผ่องที่มีหลักฐานเชื่อถือได้ และมีการถ่ายทอดมุมมองนั้นต่อๆมา ที่เห็นได้อย่างชัดเจนคือการสร้างละครเวทีเรื่อง “วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะ มิวสิคัล”(2560) ซึ่งเป็นการสื่อความหมายจากละครทางโทรทัศน์อีกทีหนึ่ง ปัญหาหลักของผู้สร้างสรรค์ละครเวทีเรื่องนี้ คือ ข้อมูลประวัติคุณบุญผ่องสิริเวชชะพันธ์เข้าถึงยาก และมีเวลาในการทำงานจำกัด ทำให้ต้องดัดแปลงจากต้นฉบับซึ่งเป็นละครทางโทรทัศน์ อย่างไรก็ตาม ศุภพร ปฐมนพวงศ์ ผู้อำนวยการสำนักรายการสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส ให้ความคิดเห็นว่าละครโทรทัศน์เรื่องบุญผ่อง (2556)เป็นการนำเสนอประวัติคุณบุญผ่องในแง่มุมหนึ่งเท่านั้น (ศุภพร ปฐมนพวงศ์ ผู้อำนวยการสำนักรายการ สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส, จากการสัมภาษณ์เมื่อ 16 มีนาคม 2561) อย่างไรก็ตามไม่อาจปฏิเสธได้เลยว่ามีอิทธิพลต่อการสื่อความหมายถึงคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์มากในเวลานี้ トラบใดที่ยังไม่มีการนำเสนอข้อมูลเชิงลึก ครบถ้วนและสามารถอ้างอิงได้อย่างเป็นรูปธรรม และมีระบบการจัดเก็บที่ดีเช่น สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส

นอกจากนี้เมื่อคุณบุญผ่องเป็นภาพตัวแทนของมนุษยธรรม จึงมีผลทำให้ภาพตัวแทน ‘พ่อค้าที่ได้ประโยชน์จากสงคราม’ ถูกลดบทบาทลง และในที่สุดการทำการค้าผูกขาดระหว่างคุณบุญผ่องในฐานะพ่อค้าที่ควรแสวงหาผลกำไรจึงไม่สำคัญเท่าโอกาสที่คุณบุญผ่องได้ช่วยเหลือเชลยศึกเพราะเขาเป็นพ่อค้าที่ทำการค้าขายกับญี่ปุ่น จะเห็นได้ว่าเมื่อมุ่งเน้นการสื่อความหมายว่าคุณบุญผ่องเป็นภาพตัวแทนของมนุษยธรรมอาจทำให้ภาพตัวแทนบางอย่างลดบทบาทลงหรือมีการเปลี่ยนแปลงความหมาย ดังนั้นป้ายแสดงประวัติอาคารด้านหน้าจตุนิทรศการของบ้านสิริโอสถมีเนื้อความที่กล่าวว่า "จากปฏิบัติการลับ ๆ ดังกล่าวทำให้ฝ่ายสัมพันธมิตรสามารถที่จะเปิดทำลายสะพานข้ามแม่น้ำแควได้อย่างแม่นยำ"⁹⁰ ที่จัดทำตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 อาจจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงลักษณะการสื่อความหมายเช่นกัน

5.4 อภิปรายโอกาสที่จะมีการนำประวัติคุณบุญผ่องไปสื่อความหมาย และสร้างตัวตนในอนาคต

อภิญา บัศคาลา อรุณนภาพรให้ความเห็นว่าประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ในการช่วยเหลือเชลยศึกเป็นการสื่อความหมายถึงทางรถไฟสายมรณะในเชิงสันติ (Apinya Arunnapaporn, 2008) ดังนั้นภายในโลกที่มีความขัดแย้งเกิดขึ้นเสมอในปัจจุบัน การสื่อความประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์จึงมีโอกาสเสมอ

ในแง่ของการใช้มรดกทางวัฒนธรรมในเชิงเศรษฐกิจ ประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ มีความเกี่ยวข้องกับชาวต่างชาติ โดยเฉพาะชาวออสเตรเลีย และชาวอังกฤษ ซึ่งมีจำนวนนักเดินทางมายังเป็นประเทศไทยเป็นจำนวนมากในแต่ละปี โดยหลายท่านมีบรรพบุรุษหรือคนในครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับสงครามโลกครั้งที่ 2 หรือเกี่ยวพันโดยตรงกับทางรถไฟสายมรณะ จึงนับเป็นโอกาสที่จะมีการสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ได้อีกในอนาคต โดยเฉพาะช่วงเวลาการจัดงานวัน ANZAC ซึ่งมักมีชาวออสเตรเลียเดินทางเข้ามา จ.กาญจนบุรี เพื่อร่วมพิธีรำลึกเป็นจำนวนมากทุกปี นอกจากนี้เนื่องจากทางรถไฟสายมรณะเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงในใจนักเดินทางทั่วโลก การนำเสนอถึงประวัติคุณบุญผ่องจึงยังมีความเป็นไปได้ทั้งในไทยและต่างประเทศในรูปแบบสื่อ

ขณะเดียวกันในเชิงมรดกทางวัฒนธรรม โดยภาพรวมแล้วการสื่อความหมายถึงบทบาทของคนไทยในสงครามโลกครั้งที่ 2 มีจำกัด การสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์จึงทำให้มองเห็นถึงบทบาทของคนไทยระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ชัดเจนขึ้น

นอกจากนี้การที่คนไทยมองเห็นคุณค่าความสำคัญของทางรถไฟสายมรณะในฐานะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเสียมากกว่าเป็นแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมของคนไทยที่ควรอนุรักษ์อาจมาจากเหตุผลที่

⁹⁰ ดูภาพที่ 4.5 ป้ายประกาศประวัติบ้านสิริโอสถที่หน้าบ้าน(นอกอาคาร) น.87

บทบาทของคนไทยระหว่างการสร้างทางรถไฟสายมรณะมีการเผยแพร่จำกัด ดังนั้นการนำเสนอประวัติของคุณบุญผ่องในการช่วยเหลือเชลยศึก จึงสามารถสร้างความเชื่อมโยงระหว่างทางรถไฟสายมรณะกับคนไทยได้มากขึ้น และอาจเปิดโอกาสสู่การศึกษาบทบาทของชาวไทยท่านอื่น ๆ ในการสร้างทางรถไฟสายมรณะให้มากขึ้น เช่นเดียวกับที่ผู้วิจัยค้นพบว่ามีเรื่องราวของชาวกาญจนบุรีอีกหลายท่านที่เกี่ยวข้องกับการสร้างทางรถไฟสายมรณะซึ่งยังไม่ถูกเปิดเผย และรวมไปถึงเรื่องราวของการจัดการแรงงานชาวเอเชียที่ญี่ปุ่นจัดหามาเพื่อสร้างทางรถไฟสายนี้ ซึ่งการศึกษาที่กว้างขึ้นและมากขึ้น จะนำไปสู่การอนุรักษ์ทางรถไฟสายมรณะด้วยความเข้าใจในที่สุด

รายการอ้างอิง

หนังสือและบทความในหนังสือ

- กาญจนา แก้วเทพ. (2553). *แนวพินิจใหม่ในการสื่อสารศึกษา*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์. โครงการเมธีวิจัยอาวุโสฝ่ายวิชาการ. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว). คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คริส เบเคอร์, เดวิด สตรีคฟัส, พอพันธ์ อูยานนท์, จูเลียน เกียร์ริง, พอล วีเดล, ริชาร์ด เออห์ลิก, โรเบิร์ต ฮอร์น, โจ คัมมิงส์, โรเบิร์ต วู้ดโรว์. (2556). *กลางใจราษฎร์: ทบทวนการทรงงานแปลโดย พระพรพร ชโลธร และจงจิต อรรถยุกติ*. กรุงเทพฯ: บริษัท เอเชียบุ๊กส์ จำกัด.
- คริสโตเฟอร์ โกด-โจนส์. (2554). *ญี่ปุ่นสมัยใหม่: ความรู้ฉบับพกพา* แปลโดย พลอยแสง เอกญาติ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ openworlds.
- จรรยา โกมรรัตนานนท์. (2553). *สุนทรียศาสตร์ กรีก-ยุคฟื้นฟู*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จอห์น โคสต์. (2537). *บันทึกสุดท้ายจากทางรถไฟสายมรณะ* เรียบเรียงโดย สังคีต จันทนะโพธิ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ธรรมสาร.
- เจ พี. (ในเล่มไม่ระบุปีพิมพ์). *เส้นทางรถไฟสายมรณะ สะพานข้ามแม่น้ำแคว*. กาญจนบุรี: เจ พี.
- แถมสุข นุ่มนนท์. (2544). *เมืองไทยสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง* พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สายธาร.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. กิตสูณี รุจิขานันท์กุล. สุริยาพร ไสกันต์. (2550). *เอกสารวิชาการทั่วไป โครงการตลาดวิชาการ มหาวิทยาลัยชาวบ้าน ฉบับที่ 3/2550/2007 ข้อมูลและลำดับเหตุการณ์ความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่น Sources and Chronology of Events in Thai-Japan Relations 日本タイ関係年表重要事項*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- ทศ พันธุมเสน และจินตนา ยศสุนทร. (2530). *จากมหาสงครามสู่สันติภาพ*. กรุงเทพฯ: อักษรสาสน์.
- ธนากร อิวสกุล. สุริยา (เบญโสภา) สุโลมาน. พระไพศาล วิสาโล. (2546). *เสรีไทย: อุดมการณ์ที่ไม่ตาย*. กรุงเทพฯ: บริษัทโรงพิมพ์กรุงเทพฯ.
- ปรีดี พนมยงค์. (2521). *หลักฐานสำคัญบางประการเกี่ยวกับสถานะสงครามของประเทศไทยในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ภาค 1*. กรุงเทพฯ: ปาล พนมยงค์.

- พรรณี ประจวบเหมาะ และ พิชราวลัย วงศ์บุญสิน. (2531). *พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับการเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศในเอเชียเป็นทางการ*. กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิงจิตต์ ศุภมิตร, ท่านผู้หญิง. (2560) *ตามเสด็จฯ ต่างประเทศ พิมพ์ครั้งที่ 5*. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- มูลนิธิรามาธิบดีฯ-มานะจิตต์(2547). *ครบรอบปีที่ 30 มูลนิธิรามาธิบดีฯ - มานะจิตต์*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิรามาธิบดีฯ - มานะจิตต์.
- โยชิกาวา โทชิฮารุ. (2538). *ทางรถไฟสายไทย-พม่าในสมัยสงครามมหาเอเซียบูรพา*. กรุงเทพฯ: โครงการวิชาการ สำนักพิมพ์อัมรินทร์.
- รักสานต์ วิวัฒน์สินอุดม. (2558). *การเขียนบทภาพยนตร์บันเทิง*. กรุงเทพฯ: คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชวิทยาลัยศัลยแพทย์แห่งประเทศไทย. (2534). *ที่มาแห่งมิตรภาพถาวรระหว่างไทย – ออสเตรเลีย ใน อีระ ลิมศิลา, 16 ปี ราชวิทยาลัยศัลยแพทย์แห่งประเทศไทย (น.144)*. กรุงเทพฯ: หจก. อรุณการพิมพ์.
- ราชวิทยาลัยศัลยแพทย์แห่งประเทศไทย. (2538). *ความสัมพันธ์กับ Royal Australasian College of Surgeons, The "Weary" Dunlop - Boonpong Exchange Fellowship: มิตรภาพถาวรระหว่างไทย – ออสเตรเลีย. ใน อีระ ลิมศิลา, 20 ปี ราชวิทยาลัยศัลยแพทย์แห่งประเทศไทย. (น. 140)*. กรุงเทพฯ: หจก. อรุณการพิมพ์.
- ราชวิทยาลัยศัลยแพทย์แห่งประเทศไทย. (2543). *ที่มาแห่งมิตรภาพถาวรระหว่างไทย – ออสเตรเลีย. ใน อีระ ลิมศิลา, 25 ปี ราชวิทยาลัยศัลยแพทย์แห่งประเทศไทย (น. 144)*. กรุงเทพฯ: หจก. อรุณการพิมพ์.
- ราชวิทยาลัยศัลยแพทย์แห่งประเทศไทย. (2548). *The "Weary" Dunlop - Boonpong Exchange Fellowship: มิตรภาพถาวรระหว่างไทย – ออสเตรเลีย. ใน อีระ ลิมศิลา, 30 ปี ราชวิทยาลัยศัลยแพทย์แห่งประเทศไทย (น. 143-151)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชวิทยาลัยศัลยแพทย์แห่งประเทศไทย. (2553). *35 ปี ราชวิทยาลัยศัลยแพทย์แห่งประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ลีโอ รอร์ลิงส์. (2551). *อาทิตย์อุทัยดังสายฟ้า แพลโดย ปาโรฉัตร เสมอแข*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ผีเสื้ออังกฤษ.

- ลำไย สิริเวชชะพันธ์. (2555). *วีรบุรุษสงครามของทางรถไฟสายมรณะ*. กาญจนบุรี: ลำไย สิริเวชชะพันธ์.
(จัดพิมพ์ในวาระการทำบุญอุทิศส่วนกุศลแก่ผู้จัดตั้งกองทุนดัลลอป-บุญผ่อง).
- วรวิธ สุวรรณฤทธิ์. (2543). *ประวัติศาสตร์เมืองกาญจนบุรี*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- วรวิธ สุวรรณฤทธิ์. (2554). *สงครามมหาเอเชียบูรพา พิมพ์ครั้งที่ 2*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- สมพร พูราจ. (2554). *Mime ศิลปะท่าทางและการเคลื่อนไหว*. กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สรศัลย์ แผงสภา. (2539). “หวอ” ชีวิตไทยในไฟสงครามโลกครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สารคดี.
- สรศัลย์ แผงสภา. (2543). *สงครามมืด วัดญี่ปุ่นบุกไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สารคดี.
- องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย (ส.ส.ท.). (2552). *สสท TPBS*.
กรุงเทพฯ: องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย (ส.ส.ท.).
- อภิญญา บัคคาลา อรุณนภาพร. (2555). *การจัดการมรดกวัฒนธรรมทางรถไฟสายมรณะ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อัศวิน โกมลเมณะ. (2550). *ไม้หมอนแห่งความตายบนเส้นทางรถไฟสายมรณะ พิมพ์ครั้งที่ 9*.
กรุงเทพฯ: เอ็น เอส พี พรินต์ติ้ง กรุ๊ป.
- อัศวิน จินตกานนท์. (2554). *สงครามโลกครั้งที่ 2 ทำไมไทยจึงไม่แพ้?*. กรุงเทพฯ : กลุ่มบริษัททีมและมูลนิธิกลุ่มทีมรวมใจ.
- อาเคโตะ นากามูระ. (2555). *ผู้บัญชาการชาวพุทธ ความทรงจำของนายพลนากามูระ เกี่ยวกับเมืองไทยสมัยสงครามมหาเอเชียบูรพา พิมพ์ครั้งที่ 3 แปลโดย เออิจิ มูราชิม่า และนครินทร์ เมฆไตรรัตน์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- เอมี สโตน และจอร์จ โวกส์ (2525). *ทางรถไฟสายมรณะ Death Railway And The Bridge Over the River Kwai - A Grim Episode of World War II Kanchanaburi Thailand*.
กรุงเทพฯ : Siam Conception.
- โธษะกะ มะชะยะซุ. (2544). *ประวัติศาสตร์บอกเล่าจากพ่อสู่ลูก* แปลโดย สร้อยสุตา ณ ระนอง และปราณี จงสุจิธรรม. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

เอกสารชั้นต้น

- การรถไฟแห่งประเทศไทย. (2513) *เอกสารคัดจากบันทึกรายงานการตรวจงานภาคใต้ ครั้งที่ 2/2513 ระหว่างวันที่ 13 – 20 พฤศจิกายน 2513*. กรุงเทพฯ: การรถไฟแห่งประเทศไทย.

พิพิธภัณฑสถานรถไฟสายไทย-พม่า. เอกสารบันทึกความทรงจำของ Lt. Col. Arthur Knight.
กาญจนบุรี: พิพิธภัณฑสถานรถไฟสายไทย-พม่า.

บทความวารสาร

กัจจกร หลุยยะพงศ์. (2552) พลิกหน้าประวัติศาสตร์ภาพยนตร์ไทย. วารสารอักษรศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีที่ 31 (2552) ฉบับที่ 2,
172-217.

บทความนิตยสาร

นันทนัย ประสานนาม. (2559). บุญผ่อง : ความทรงจำ ได้กลับกับความทรงจำข้ามชาติ.
นิตยสารศิลปวัฒนธรรม ฉบับ พฤษภาคม 2559 (น.130-148). กรุงเทพฯ มติชน.

วิทยานิพนธ์

พวงทิพย์ เกียรติสกุล. (2547) กองทัพญี่ปุ่นกับทางรถไฟสายใต้ของไทย สมัยสงครามมหาเอเชียบูรพา.
(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะอักษรศาสตร์.

วลัย บุปผา. (2555). การจัดการมรดกทางวัฒนธรรมในพื้นที่ขัดแย้ง กรณีศึกษา ตำนานมัลลิดกรือเซะ.
(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, วิทยาลัยนวัตกรรมการ.

อัญมณี ภัคติมวชน. (2552) การสื่อสารภาพตัวแทนของคุกชายในภาพยนตร์ไทย ศึกษากรณี ภาพยนตร์เรื่อง
"น.ช. นักโทษชาย". (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะวารสารศาสตร์
และสื่อสารมวลชน.

อัจฉรา ปันทรานวงศ์. (2551) มายาคติและอุดมการณ์ในโฆษณาหาเสียงเลือกตั้งของพรรคไทยรัก
ไทยในการเลือกตั้งทั่วไป วันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2548. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต).
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

- จังหวัดกาญจนบุรี. (2 มกราคม 2561). วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล. (ละครเวที). สืบค้นจาก www.youtube.com/watch?v=FYExtjTp4Q
- ปวรรรณ ดวงรัตน์. (2 มิถุนายน 2561) *สัญลักษณ์และความหมายที่แปรเปลี่ยน Semiotics and The Changes of Meanings*. สืบค้นจาก www.dpu.ac.th
- สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส. (2556). *ไม่หอนแห่งความตายบนทางสายมรณะ*. (สารคดีทางโทรทัศน์). กรุงเทพฯ: สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส
- สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส. (11 มี.ค. 2561) *บุญผ่อง*. (ละครทางโทรทัศน์). สืบค้นจาก www.youtube.com/watch?v=BswtPNTaWD8
- สถานีโทรทัศน์เนชั่นทีวี. (26 ธันวาคม 2560). *อาทิตย์อุทัยที่เจ้าพระยา ตอนที่ 9 สายสัมพันธ์ 2 ราชวงศ์ ร้อยใจไทย-ญี่ปุ่น*. (สารคดีทางโทรทัศน์). สืบค้นจาก www.youtube.com/watch?v=nrlCR4-kX20
- สมเกียรติ ตั้งมโน. (20 กรกฎาคม 2559). *วัฒนธรรมในยุคอุตสาหกรรม โดย ฮีโอดอร์ ออดอร์โน (1903-1969)*. สืบค้นจาก <http://v1.midnightuniv.org>
- สมเกียรติ ตั้งมโน. (22 กรกฎาคม 2559). *สุนทรียภาพของโคกนาฏกรรม: ปรัชญาความงามของอริสโตเติล เรียบเรียงโดย รศ. สมเกียรติ ตั้งมโน*. สืบค้นจาก <http://v1.midnightuniv.org>

Books and Book Articles

- Lodwenthal, David. (1998). *The Heritage Crusade and the Spoils of History*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Dunlop, E. E. (2009). *The War Diaries of Weary Dunlop*. Victoria: Penguin Book.
- Lomax, Eric. (1996). *The Railway Man*. London: Vintage.
- Shandler, Jeffery. (2017). *Holocaust Memory in The Digital Age*. California: Stanford University Press.
- Summers, Julie. (2005). *The Colonel of Tamakan*. London: Simon & Schuster UK Ltd.
- Allar, Kimberley. (2013). Holocaust Tourism in a Post-Holocaust Europe: Ann Frank and Auschwitz. *Dark Tourism and Place Identity: Managing and Interpreting Dark Places*, (p. 189-201), New York: Routledge.

- Brune, Peter. (2014). *Descent into Hell*. New South Wales: Allen & Unwin.
- Kolker, Robert. (2006). *Film Form and Culture*. New York: The McGraw-Hill Companies.
- Beattie, Rod., OAM, MBE, OON. (2015). *The Death Railway - A Brief History of The Thailand – Burma Railway*. Kanchanaburi: T.B.R.C. Co., Ltd.
- Du, Wei., Littlejohn, David. & Lennon, John. (2013). Place Identity or Place Identities: Memorial to the Victims of The Nanjing Massacre China. *Dark Tourism and Place Identity: Managing and interpreting dark Places* (p. 46-59), New York: Routledge.

Theses

- Arrunnapaporn, Apinya. (2008). *Interpretation Management of Atrocity Heritage of The 'Death Railway' of The River Kwai And It's Associations*. (Ph.D.dissertation). Silpakorn University, Architecture.

Electronic Media

- Arrunnapaporn, Apinya. (February 11, 2015). *Interpretation of intangible: Atrocity Heritage of 'Death Railway' of The River Kwai*. Accessed from www.citu.tu.ac.th
- Agence France-Press Tokyo. (October 14, 2016). *Japan Halts Unesco Funding Following Nanking Massacre row*. (news article). Accessed from www.theguardian.com
- Newell, Robin. (2008). *The Quiet Lions*. (Television Documentary). New South Wales: ThinktankEdit
- Xinhua. (September 10, 2516). *Nanjing Massacre Memorial sees record visitors on Tomb-Sweeping Day*. (news article). Accessed from www.chinadaily.com.cn

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

การช่วยเหลือเชลยศึกของคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ ร่วมกับองค์กรลับ วี

1. ที่มาการทำงานของ คุณบุญผ่อง และองค์กรลับวี

ในการเผยแพร่ประวัติทางรถไฟสายมรณะ กลุ่มหลักที่ทำการเผยแพร่คือฝ่ายเหนือ⁹¹หรือคือเชลยศึกฝ่ายสัมพันธมิตร แต่ฝ่ายสัมพันธมิตรที่เกี่ยวข้องกับการสร้างทางรถไฟสายมรณะไม่ได้มีเพียงเชลยศึกเท่านั้น แต่เหล่านักธุรกิจชาวต่างชาติที่รวมตัวกันในนามองค์กร V เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่เชลยศึกในทางลับก็มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสร้างทางรถไฟสายมรณะแทบทั้งสิ้น โดยเรื่องเล่าจากทั้ง 2 กลุ่มนี้ทำให้เราเห็นภาพการให้ความช่วยเหลือเชลยศึกของคุณบุญผ่องได้ชัดเจนขึ้น ในแง่โครงสร้างการทำงาน และช่วยตอบคำถามถึงจุดยืนของคุณบุญผ่องว่าเป็นเสรีไทยหรือไม่

คุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ไม่ได้ให้ความช่วยเหลือกลุ่มเชลยศึกด้วยตนเองเท่านั้น แต่คุณบุญผ่องได้ทำร่วมงานกับองค์กรอื่นด้วย โดยร่วมงานกับองค์กร V คุณบุญผ่องทำหน้าที่เป็นตัวกลางนำความต้องการของเชลยศึกแจ้งต่อองค์กรวี และลักลอบจัดหาเวชภัณฑ์ เงินทุน และสิ่งของตามที่เชลยศึกประสงค์ เข้าไปยังค่ายเชลยศึกโดยอาศัยสถานะพ่อค้าจัดส่งเสบียงแก่ค่ายทหารญี่ปุ่นและค่ายเชลยศึกเป็นใบเบิกทาง

จากการศึกษาของ Julie Summers⁹² ผู้เขียนหนังสือเรื่อง “The Colonel of Tamakan” พบว่า คุณบุญผ่องเริ่มให้ความช่วยเหลือแก่เชลยศึกในทางลับเมื่อได้รับการร้องขอจาก จอห์นสันเชลยศึกซึ่งเคยติดต่อกับคุณบุญผ่องมาก่อน⁹³ โดยจอห์นสันได้ร้องขอให้คุณบุญผ่องจัดหาให้ในช่วงแรกนั้นคุณบุญผ่องจัดหาและให้ความช่วยเหลือเชลยศึกด้วยเงินทุนของตนเอง ต่อมาเมื่อฝ่ายเชลยศึกจำเป็นต้องใช้เงินทุนมากขึ้น จอห์นสันจึงแนะนำให้บุญผ่องนำเช็คเงินสดไปแลกกับกลุ่มนักธุรกิจในกรุงเทพฯ โดยเช็คเงินสดที่พูดถึงนี้มีสถานะเป็นเช็คในการใช้จ่ายเพื่อกิจการทางทหารของ

⁹¹ หรือคือเชลยศึกฝ่ายสัมพันธมิตรที่ถูกเกณฑ์มาสร้างทางรถไฟ เชลยศึกเหล่านี้มีบทบาทอย่างมากในการสื่อความหมายมรดกทางวัฒนธรรมนี้ไม่เพียงเพราะชะตากรรมของพวกเขาคือมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของทางรถไฟสายมรณะ แต่ชะตากรรมอันโหดร้ายของพวกเขาเป็นหลักฐานว่าระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ญี่ปุ่นได้ปฏิบัติผิดต่อด้านในสนธิสัญญากรุงเฮก ปีพ.ศ. 2450 และสมควรได้รับการพิจารณาโทษ หรือมีการเรียกร้องการชดเชยจากญี่ปุ่น

⁹² Julie Summers เป็นนักเขียนหนังสือแนวสารคดีประวัติศาสตร์ โดยมักเขียนเกี่ยวกับสงครามโลกครั้งที่ 2 และเธอเป็นหลานสาวของ Lt.Col. Philip Toosey

⁹³ จอห์นสันถูกเกณฑ์มาเป็นเชลยศึกสร้างทางรถไฟเพราะก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 เขาได้เดินทางไปยังสิงคโปร์และได้สมัครเป็นทหารอาสาของฝ่ายสัมพันธมิตร เมื่อกองทัพฝ่ายสัมพันธมิตรยอมแพ้แก่ทหารญี่ปุ่น ต่อมาเขาจึงถูกเกณฑ์มายังประเทศไทยเพื่อสร้างทางรถไฟสายไทย-พม่า

เหล่าเชลยศึก (Julie Summers, 2005 P201-202) (คุณบุญผ่องเองก็รับแลกเช็คเงินสดเหล่านั้นไว้ด้วยเช่นกัน โดยฝ่ายเชลยศึกได้ขอร้องให้คุณบุญผ่องนำเช็คไปขึ้นเงินหลังจากสงครามสงบลง) คุณบุญผ่องมาyingกรุงเทพฯและวังหน้าธุรกิจเพื่อขอแลกเช็คฝ่ายเชลยศึก ซึ่งเป็นการกระทำที่เสี่ยงเป็นอันมาก ไม่นานนักเรื่องนี้ก็รู้ไปถึงเครือข่ายขององค์กร V ซึ่งคุณ K.G. Gairdner (เค.จี แกร์ดเนอร์) จากบริษัท The Siam Architech Import and Export Company เป็นผู้ริเริ่มดำเนินการ หลังจากที่คุณ V ติดต่อเข้าถึงคุณบุญผ่องได้สำเร็จ จึงเกิดเป็นโครงสร้างการทำงานระหว่างองค์กร V ซึ่งเป็นผู้จัดหาทุน และคุณบุญผ่องในฐานะตัวกลางติดต่อประสานงานระหว่างเชลยศึกและองค์กร V นอกจากนี้ยังให้ความช่วยเหลือเชลยศึกจัดหา จัดส่งสิ่งของและเงินทุน (Peter N. Davies, 1993)

องค์กร V ริเริ่มโดยคุณ K.G. Gairdner (เค.จี แกร์ดเนอร์) ตัวเขาเองเป็นหนึ่งในบรรดานักธุรกิจชาวต่างชาติที่ถูกควบคุมตัว กักบริเวณไว้ในค่ายกักกันบนพื้นที่เดิมของโรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัย กรุงเทพฯ (ตรงข้ามสวนลุมพินี ฝั่งถนนวิทยุในปัจจุบัน)(Peter Brune, 2014 P.621) สาเหตุที่ถูกกักกันเพราะเป็นนักธุรกิจที่มาจากชาติสัมพันธมิตร (Julie Summer, 2005 P.202)เขาเริ่มให้ความช่วยเหลือทางลับแก่เชลยศึกนับแต่ทราบข่าวว่ามีการนำเชลยศึกฝ่ายสัมพันธมิตรมาสร้างทางรถไฟสายไทย-พม่า มาถึงบ้านโป่ง เขาทำหน้าที่ระดมทุนจากเครือข่ายนักธุรกิจของเขาโดยการดำเนินงานเนื่องจากเขาถูกกักตัวอยู่ในค่าย จึงต้องให้ภรรยาคนไทย และเลขานุการของเขาที่เป็นคนจีนคอยประสานงาน หลังจากประสบความสำเร็จในการให้ความช่วยเหลือเชลยศึกที่บ้านโป่งในทางลับ เขาได้ขยายเครือข่ายเพื่อระดมทุนและให้ความช่วยเหลือแก่เชลยศึก(Julie Summers, 2005 p.200) ในค่ายนั้นประกอบด้วยนักธุรกิจอีกหลายท่านที่ต่อมาดำเนินการเข้าร่วมช่วยเหลือเชลยศึกภายใต้ชื่อองค์กร V ต่อมาองค์กรนี้ได้แยกเป็น 2 สาย คือ สายคุณ K.G. Gairdner (เค.จี แกร์ดเนอร์) และสายของคุณ Peter Heath (CFO ของ Borneo Company) โดยสายที่ติดต่อกับคุณบุญผ่องคือสายของคุณ Peter Heath

จากการศึกษาของผู้วิจัยพบว่าเชลยศึกทุกคนไม่ได้รู้งานของบุญผ่องในแง่มุมนี้ ด้วย 2 ปัจจัย 1. ตำแหน่งที่ตั้งของค่ายเชลยศึกและการเคลื่อนย้ายฐานงานสร้างทางรถไฟ และ 2. เชลยศึกด้วยกันเองก็มีการจำกัดการเข้าถึงข้อมูล

ในประเด็นแรก ตำแหน่งที่ตั้งของค่ายเชลย เนื่องจากคุณบุญผ่องเคลื่อนไหวช่วยเหลือเชลยศึกเฉพาะใน จ. กาญจนบุรี ทำให้เชลยศึกจากพื้นที่อื่นอาจไม่รู้จัก และในบางจุดที่เป็นป่าลึกการค้าขายของคุณบุญผ่องก็เข้าไปไม่ถึง นอกจากนี้หลายคนไม่ได้มีตำแหน่งงานที่ต้องเกี่ยวข้องกับเสบียงในค่ายเชลยศึก และยังมีการโยกย้ายกำลังพล(เชลยศึก) ในไซตงานที่เสร็จแล้วไปยังไซตงานก่อสร้างใหม่หรือในบางครั้งสลับสับเปลี่ยนกำลังพล(เชลยศึก) จากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งตามการจัดสรรของฝ่าย

ญี่ปุ่นจึงไม่แปลกที่เชลยบางคนจะรู้จักคุณบุญผ่อง ส่วนกลุ่มเชลยที่รู้จักคุณบุญผ่องมากมักเคยอยู่ในค่ายเชลยศึกในเขต อ. เมืองกาญจนบุรี ในเวลานั้น และระแวกใกล้เคียง

ในประเด็นที่สอง ในแง่การจำกัดข้อมูล เนื่องจากการให้ความช่วยเหลือเชลยศึกเป็นเรื่องที่อันตรายต่อชีวิตผู้เกี่ยวข้องทั้งผู้ให้ความช่วยเหลือและรวมถึงเชลยศึกเองและ ทั้งเป็นเงื่อนไขที่จะรักษาชีวิตของเชลยศึกไว้ การทำงานจึงเป็นงานลับ ดังนั้นผู้ที่ล่องรู้งานขององค์กรวี และงานของคุณบุญผ่องในแง่มุมนี้จำกัดอยู่ในวงหัวหน้าค่ายเชลยศึก หรือผู้ดูแลโรงพยาบาลค่ายเชลยศึก

Lt.Col. Arthur Knight เล่าถึงโครงสร้างการทำงานของการให้ความช่วยเหลือของคุณบุญผ่องและองค์กรลับ วี ไว้ว่า ในการขอความช่วยเหลือจากองค์กรลับ วี เพื่อขอความช่วยเหลือเรื่องเวชภัณฑ์ และ เงินทุนไว้ใช้จ่ายในค่ายเชลยศึก ผู้ที่ติดต่อได้ต้องอยู่ในระดับหัวหน้าค่ายเชลยศึก หรือหัวหน้าทีมแพทย์ที่บริหารโรงพยาบาล หรือผู้ดูแลหน่วยพยาบาลค่ายเชลยศึกเท่านั้น (บันทึกความทรงจำของ Lt. Col. Arthur Knight จาก พิพิธภัณฑสถานรถไฟสายไทย-พม่า จ. กาญจนบุรี) ความทรงจำของ Lt. Col. Philip Toosey หัวหน้าค่ายเชลยศึกผู้ทำหน้าที่บริหารโรงพยาบาลเชลยศึกที่ทำมาชาม⁹⁴ สามารถยืนยันเรื่องนี้ได้เป็นอย่างดี เขาเล่าว่าวันหนึ่งเขาได้พบพลทหารเชลยศึกซึ่งเป็นล่ามแก้ทหารญี่ปุ่นที่เดินทางมาจากค่ายอื่นซึ่งคือจอห์นสัน จอห์นสันได้เสนอว่าเขาสามารถขอยาและเงินทุนในการบริหารโรงพยาบาลค่ายได้โดยขอหมายเลขประจำตัว ยศ และชื่อของ Toosey เพื่อที่ตัวเขาเองจะได้ส่งต่อไปยังผู้เกี่ยวข้อง แล้วให้เขาไปแนะนำตัวเองแก่บุญผ่องที่ร้านขายเสบียงภายในตัวเมืองกาญจนบุรีเมื่อถึงคิวรับเสบียง Lt. Col. Philip Toosey ได้นำเรื่องนี้ไปปรึกษากับ หัวหน้าทีมแพทย์ของเขา Arthur Moon ซึ่งเดินทางมาจากค่ายเชลยศึกของ Sir Edward dunlop⁹⁵ เพราะกลัวว่าจะเป็นกลลวงของฝ่ายญี่ปุ่น แต่ Arthur Moon ให้ความเห็นว่าควรเสี่ยงดูเพราะการบริหารโรงพยาบาลเชลยศึกอยู่ในภาวะขาดแคลนยา และเงินทุน ดังนั้น Lt. Col. Philip Toosey จึงได้แจ้งชื่อ ยศ และหมายเลขประจำตัวเขาแก่จอห์นสัน เมื่อถึงเวลาออกซื้อเสบียง Lt. Col. Philip Toosey จึงได้เดินทางไปกับรถเสบียง และโน้มน้าวให้ทหารญี่ปุ่นได้ไปซื้อเสบียงที่ร้านของคุณบุญผ่อง เมื่อสบโอกาส Lt. Col. Philip Toosey จึงเข้าพบบุญผ่องเพื่อนำกระดาษที่จดชื่อ-ตำแหน่ง พร้อมจดหมายที่เขียนความต้องการของโรงพยาบาลค่ายเชลยให้แก่บุญผ่อง บุญผ่องรู้อยู่แล้วว่าเขาจะมาเพราะรับทราบจากจอห์นสัน เขาได้อธิบายขั้นตอนการทำงานแก่ Lt. Col. Philip Toosey ว่าในการขอเวชภัณฑ์และเงินทุนเป็นการขอความช่วยเหลือจากองค์กร V ขั้นตอนในการทำงานคือ ผู้เป็นหัวหน้า

⁹⁴ ค่ายท่ามะขามรับผิดชอบในการก่อสร้างสะพานข้ามแควใหญ่ หลังจากสะพานสร้างเสร็จสิ้นจึงพัฒนาพื้นที่ค่ายเป็นโรงพยาบาลโดยฝ่ายญี่ปุ่นได้มอบหมายให้ Lt. Col. Philip Toosey เป็นผู้ดูแลงานโรงพยาบาล

⁹⁵ ขณะนั้น Sir Edward Dunlop มียศและชื่อว่า Lt. Col. Weary Dunlop

ค่ายเชลยศึกหรือผู้ได้รับมอบหมายให้ดูแลโรงพยาบาลให้เขียนจดหมายแสดงความต้องการในนามของค่ายเชลยมาให้แก่บุญผ่อง บุญผ่องจะเป็นตัวกลางในการประสานงานและจัดส่งสิ่งของเข้าไปยังค่ายเชลยศึกให้ โดยยาและสิ่งของตามประสงค์หลายครั้งไม่ได้จัดหาจากวิธีปกติแต่มาจากตลาดมืด โดยสำหรับโรงพยาบาลเชลยศึกที่ทำมาฆามในความดูแลของ Lt. Col. Philip Toosey มีผู้ที่ล่องรู้ในแ่งมุนนี้เพียงไม่เกิน 5 คน โดยนอกจากเขา และหัวหน้าทีมแพทย์ Arthur Moon มีผู้ที่ล่องรู้อีก เพียง 3 คนที่ต้องทำงานเกี่ยวข้องกับการรับของและเงินที่ได้รับความช่วยเหลือในทางลับนี้ (สรุปความจาก Julie Summer, 2005 P. 199-200) โดยการรักษาความลับเรื่ององค์กรลับ วี และความช่วยเหลือลับจากคุณบุญผ่องเป็นเรื่องสำคัญมาก เพราะนั่นเกี่ยวพันกับชีวิตและความตายของเชลยศึกในค่ายทหารครอบครัวของคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ และเครือขายองค์กร V ทั้งหมด Lt.Col. Arthur Knight ได้เล่าถึงเหตุการณ์ที่ฝ่ายญี่ปุ่นจับได้ว่ามีเชลยศึกในค่ายทหารนำธนบัตร 100 บาทออกไปแลกกับชาวบ้านนอกค่าย ซึ่งเป็นไปไม่ได้เลยว่าเชลยศึกสักคนหนึ่งจะมีธนบัตร 100 บาทในเวลานั้นเพราะค่าแรงที่ญี่ปุ่นจ่ายให้พลทหารเชลยศึกต่อครั้งเป็นจำนวนน้อยกว่านั้น⁹⁶ แนนอนว่าธนบัตร 100 บาทนั้นมาจากเงินทุนที่เขาได้รับมาจากบุญผ่อง การสอบสวนจึงเกิดขึ้นและซัดทอดมาถึงผู้บริหารค่ายในเวลานั้น คือ Lt.Col. Arthur Knight เขาและทีมงานจึงต้องวางแผนในการปกปิดความลับนี้ เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อการได้รับความช่วยเหลือ และรวมถึงบุญผ่องและครอบครัว การดำเนินแผนงานนั้นทำให้เพื่อนของเขาถูกฝ่ายญี่ปุ่นสอบสวนอย่างทารุณ และกลับมาด้วยสภาพโคม่า และตัวเขาเองก็ได้รับการสอบสวนด้วยเช่นกัน แต่เคราะห์ดีที่ยังสามารถปิดบังความลับเรื่องที่มาของเงิน และบุญผ่องไว้ได้สำเร็จ (บันทึกความทรงจำของ Lt. Col. Arthur Knight จาก พิพิธภัณฑ์ทางรถไฟสายไทย-พม่า จ. กาญจนบุรี) การสืบสวนของญี่ปุ่นซึ่งกระทำอย่างรุนแรง เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นประจำในค่าย ปัจจุบันหนึ่งมาจากวัฒนธรรมการลงโทษด้วยความรุนแรงของญี่ปุ่น และ แนนอนว่าญี่ปุ่นมีการคาดหวังให้ความช่วยเหลือแก่เชลยศึกอย่างรุนแรง และร้ายแรงถึงชีวิต เจื่อนไขหนึ่งเพราะการสร้างทางรถไฟสายไทย-พมามีเพื่อปฏิบัติการทางทหารในการรุกคืบไปยังอินเดียของญี่ปุ่น ดังนั้นปฏิบัติการนี้เป็นความลับที่ไม่อาจให้ฝ่ายศัตรูรับรู้ได้ เพราะจะมีผลต่อการรบ

2. เงินทุนในการช่วยเหลือเชลยศึก

Peter Brune ผู้เขียนหนังสือเรื่อง *Descent into Hell*⁹⁷ เล่าถึงการระดมทุนขององค์กร V และบทบาทของคุณบุญผ่องในการให้ความช่วยเหลือเชลยศึกว่า การทำงานของคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ได้ เชื่อมโยงค่ายเชลยศึกเข้ากับการช่วยเหลือขององค์กร V ไว้มาก ในตอนแรกนั้นองค์กรวี และผู้ร่วมอุดมการณ์ได้ใช้เงินส่วนตัวของแต่ละบุคคลในการช่วยเหลือเชลยศึก แต่เมื่อมากเข้า ทำให้จำเป็นต้องมีการจัดรูปแบบการระดมทุนใหม่เพื่อระดมทุนให้ได้มากขึ้น เงินทุนที่ระดมเพิ่มนั้นมาจากเครือข่ายธุรกิจนอกค่ายกักกันเป็นลักษณะของการกู้ยืม โดยมีการการันตีว่าจะมีการคืนเงินให้หลังจากสงครามสิ้นสุดลง เช่นกรณี เงินทุนจาก บริษัท East Asiatic Company จำนวน 4,000 ปอนด์ ก็ได้ผู้ค้าประกันคือเหล่าบริษัทสัญชาติอังกฤษในไทย โดยเงินที่ใช้คืนนั้นกลุ่มองค์กรวี มีความพยายามในการติดต่อให้รัฐบาลอังกฤษเป็นผู้สนับสนุน โดยติดต่อให้กาชาดสากลแจ้งถึงชะตากรรมอันโหดร้ายของเชลยและเงินกู้ที่ใช้เพื่อการช่วยเหลือเชลยศึก(Peter Brune, 2014 P. 622) เงินทุนต่าง ๆ เหล่านี้ไม่ให้เพียงค่ายเชลยศึก ค่ายใดค่ายหนึ่ง แต่กระจายให้แก่ทุกค่ายที่มีการติดต่อประสานงานโดยภาพรวมแล้วคือค่ายทหารและ โรงพยาบาลเชลยศึกจำนวนมาก ในจังหวัดกาญจนบุรี ได้รับความช่วยเหลือจากองค์กรวีและคุณบุญผ่อง มีบันทึกของเชลยศึกว่าแม้แต่ค่ายเชลยศึกในส่วนที่ลึกเกินไปกว่า ค่ายท่าขนุน(อ. ทองผาภูมิ จ.กาญจนบุรี ในปัจจุบัน)ก็ได้รับความช่วยเหลือด้วย(Peter Brune, 2014 P. 664)⁹⁸ ในเรื่องนี้John Coast ได้เล่าถึงในหนังสือ *Railroad of Death* (1946)ว่าบุญผ่องได้ส่งเสบียงทางเรือไปยังค่ายเชลยที่เขาอยู่ในตอนนั้นคือค่ายท่าขนุน (อ. ทองผาภูมิ จ.กาญจนบุรี) เรื่องเล่าของ John Coast และเส้นทางแม่น้ำแควที่ไปจนถึง อ. ทองผาภูมิ ทำให้ Peter Brune เชื่อว่าเป็นไปได้จริงที่เงินทุนและการช่วยเหลือจากบุญผ่องจะไปถึง อ. ทองผาภูมิ แต่การเดินทางบนแม่น้ำแควน้อยในฤดูน้ำหลากเป็นไปได้ยาก นั้นทำให้ Peter Brune ยังคงมีข้อสงสัยว่าการกระจายเงินทุนและการช่วยเหลือของบุญผ่องไปสู่เชลยที่อยู่ลึกไปกว่าค่ายท่าขนุน เช่น ค่ายทีนิเถะ (Ni Thea) มีวิธีการอย่างไร โดยค่ายนี้อยู่ลึกขึ้นไปยังชายแดนไทย-พม่า แล้วอย่างไรก็ตามคุณ Peter Brune ให้ความคิดเห็นว่าการกระจายเงินทุนและความช่วยเหลือขององค์กรวีโดยคุณบุญผ่องที่ไปถึงยังค่าย

97 *Descent into Hell* เป็นหนังสือรวบรวมประวัติศาสตร์ของกองทหารออสเตรเลีย ในช่วงสงครามโลกครั้งที่2 ในเรื่องการพ่ายแพ้ของทหารฝ่ายสัมพันธมิตรในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การจัดการเชลยศึกในลักษณะแรงงานเพื่อการทหาร มาจนถึงการใช้งานเชลยศึกเพื่อการก่อสร้างทางรถไฟสายมรณะ

98 อย่างไรก็ตามประเด็นนี้เป็นที่น่าสนใจว่า เงินทุนและความช่วยเหลือจากองค์กร V ไปถึงได้อย่างไรเพราะค่ายเหล่านั้นอยู่เลยขึ้นไปเกือบชายแดนเมียนมาร์ซึ่งแม่น้ำแควน้อยไปไม่ถึง และการค้าการขนส่งเสบียงของคุณบุญผ่องโดยหลักอยู่บนลำน้ำแควน้อย

ต่าง ๆ บนเส้นทางรถไฟสายไทยพม่าและลำน้ำแควน้อยทำให้คุณบุญผ่องมีอิทธิพลมากต่อค่ายเฉลยศึกในเวลานั้น(Peter Brune, 2014 P. 664)

อย่างไรก็ตาม หัวหน้าเฉลยศึกในบางค่ายก็มีการจัดการการเงินและการบริหารเสบียงที่น่าสนใจ เช่น Captain Newton Reg ผู้ดูแลค่ายกองเฉลยศึก U ซึ่งทำงานสร้างทางรถไฟที่ค่ายท่าเสา(Tarsau) ค่ายตันจัน (Tonchan) ก่อนที่ตัวเขาเองจะย้ายไปยังท่ามวง เขาได้พบบุญผ่องตั้งแต่ช่วงแรกที่มาถึงกาญจนบุรี เขาได้เจรจาให้บุญผ่องค้าขายกับค่ายของเขาผ่านทางรถขนส่งบนแม่น้ำแควน้อย โดยจะจ่ายเงินเป็นเช็คเงินสด แต่ขอให้บุญผ่องนำเช็คไปขึ้นเงินหลังจากสงครามสงบแล้ว โดยNewtonได้เขียนรายละเอียดในสมุดเช็คให้หักจากบัญชีของเขาเองในออสเตรเลีย(Peter Brune, 2014 P. 620-621) โดยเมื่อ Newton ต้องย้ายไปยังค่ายอื่นเขาได้ส่งต่อให้คนอื่นดูแลconnection ระหว่างค่ายเฉลยและบุญผ่องต่อจนกว่าเขาจะหาทางติดต่อบุญผ่องได้โดยตรง(Peter Brune, 2014 P. 631) และสายสัมพันธ์ระหว่างเขาและบุญผ่องยังช่วยในการต่อรองระหว่างเขาและผู้คุมค่ายชาวญี่ปุ่นที่ค่ายตันจัน Newtonได้เจรจาให้บุญผ่องจ่ายรายได้จากการค้าขายกับญี่ปุ่นที่ค่ายตันจัน 10% แก่ผู้คุมค่าย เป็นการจ่ายเงินได้โต๊ะ เพื่อซื้อใจผู้คุมค่ายก็ว่าได้ (Peter Brune, 2014 P. 620-638)

3. ภาระการเงินที่คุณบุญผ่องต้องแบกรับจากการช่วยเหลือเฉลยศึก

อย่างไรก็ตาม การช่วยเหลือจากองค์กร V หยุดไปก่อนที่จะสงครามจะจบลง แต่คุณบุญผ่องยังให้ความช่วยเหลือแก่เฉลยศึกอยู่กระทั่งสงครามจบลง นั้นหมายความว่าคุณบุญผ่องแบกรับค่าใช้จ่ายในการช่วยเหลือเฉลยศึกที่หลงเหลืออยู่ใน จ. กาญจนบุรีไว้ด้วยตัวเอง⁹⁹

แม้สงครามจะจบลงแต่เรื่องค่าใช้จ่ายที่ต้องมีการเคลียร์ แก่หน่วยธุรกิจหลังจากที่ขอระดมทุนเพื่อช่วยเหลือเฉลยศึกยังไม่จบ คุณบุญผ่องเป็นคนหนึ่งที่แบกรับค่าใช้จ่ายของเฉลยศึกไว้ ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายก้อนใหญ่ของค่ายและโรงพยาบาลของค่าย ซึ่งเฉลยศึกจ่ายเป็นเช็คเงินสด และรับจำนำสิ่งของมีค่าของเฉลยศึก สำหรับค่าใช้จ่ายก้อนใหญ่ที่ส่งจ่ายเป็นเช็ค เฉลยศึกเองคาดหวังว่าเมื่อสงครามสิ้นสุดลง รัฐบาลของพวกเขาจะรับผิดชอบในหนี้ก้อนนี้ให้ แต่เมื่อถึงเวลาจริงแล้ว มีเพียงรัฐบาลเนเธอร์แลนด์ประเทศแม่ของกลุ่มอดีตเฉลยศึกชาวดัตช์ ที่รับผิดชอบกับค่าใช้จ่ายส่วนนี้ ในขณะที่รัฐบาลอังกฤษและรัฐบาลออสเตรเลียให้เหตุผลว่าอดีตเฉลยศึกชาวอังกฤษและอดีตเฉลยศึกชาวออสเตรเลียไม่มีสิทธิ์ที่จะออกเช็คเพื่อใช้จ่ายทางการแพทย์ จึงไม่รับผิดชอบในค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น แต่ท้ายที่สุดแล้วทางสภาสากลได้ออกมารับผิดชอบค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ โดยจากการศึกษาของ

⁹⁹ หลังจากการสร้างทางรถไฟสายไทย-พม่า เสร็จสิ้นลง กำลังพลเฉลยศึกได้ถูกจัดสรรเป็นส่วน ๆ ผู้ที่แข็งแรงถูกขนย้ายทางเรือไปเป็นแรงงานในญี่ปุ่น มีบางกลุ่มที่ถูกส่งกลับไปยังสิงคโปร์ และบางกลุ่มอยู่ในประเทศไทย กลุ่มที่อยู่ในประเทศไทยมีทั้งที่ยังคงต้องดูแลทางรถไฟสายไทย-พม่า และกลุ่มที่ถูกแยกไปยังค่ายเฉลยในจังหวัดอื่น เช่น นครนายก เป็นต้น

คุณ Rod Beattie ผู้ก่อตั้ง พิพิธภัณฑ์ทางรถไฟสายไทย-พม่าพบว่าเฉพาะเช็คเงินสดของกลุ่มกองเซลยอังกฤษก็เป็นจำนวน 7,000 ปอนด์ (Rod Beattie, 2015, p.102) แต่นั่นอาจจะไม่ใช่จำนวนทั้งหมดที่คุณบุญผ่องต้องแบกรับ จากการศึกษาของ Peter Brune ในกรณี เช็คส่งจ่ายของกองเซลยศึก U ซึ่ง Caption Newton Reg เป็นผู้รับผิดชอบ ทางรัฐบาลออสเตรเลียก็ให้เหตุผลเช่นเดียวกับรัฐบาลอังกฤษในการไม่รับผิดชอบค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น Caption Newton Reg จึงได้ทำการฟ้องร้องต่อศาล ในเวลานั้นสำนักข่าว Sydney Daily Telegraph ได้ลงเรื่องนี้ต่อเนื่องในหนังสือพิมพ์ดังนั้นในเวลาต่อมา Caption Newton Reg จึงได้รับเงินคืนจำนวน 770 ปอนด์ และ Captain Westbrook อีกคนหนึ่งซึ่งได้เซ็นเช็คค่าใช้จ่ายขณะเป็นเซลยศึกก็ได้รับเงินคืน 120 ปอนด์ เช่นกัน และที่น่าสนใจคือในอังกฤษ Lt.Col. Philip Toosey ก็ได้รับมทุนเป็นการลับจากอดีตเซลยศึกเพื่อช่วยเหลือบุญผ่องซึ่งช่วยเหลือจัดหาทุนแก่อดีตเซลยศึกชาวอังกฤษใช้ไปในการดูแลค่ายเซลยศึกและโรงพยาบาลเซลยศึก โดยจำนวนที่ Lt.Col. Philip Toosey ได้แจ้งต่อเหล่าอดีตเซลยศึกคือ 40,000 ปอนด์ อย่างไรก็ตาม ในการระดมทุนครั้งนั้นได้ถึง 38,000 ปอนด์ โดยเขาได้กล่าวว่าเงินจากการระดมทุนนี้จะนำไปช่วยบุญผ่องเพื่อเป็นทุนในการดำเนินกิจการรถประจำทาง (Julie Summers, 2005 p. 340) โดยเหตุผลที่จำเป็นต้องระดมทุนในทางลับเป็นไปได้อาจเพราะในช่วงนั้นไทยยอมรับเงื่อนไขของอังกฤษในการขอใช้ความเสียหายแก่อังกฤษ และธุรกิจของอังกฤษในประเทศไทยหลังจากไทยประกาศสงครามกับอังกฤษระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งมีข้อกำหนดในการควบคุมการธนาคารและการคลัง โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับต่างประเทศอย่างเข้มงวด¹⁰⁰ (ทศ พันธุมเสน และจินตนา ยศสุนทร, 2542 น.123) การส่งเงินมายังคุณบุญผ่องจึงเป็นเรื่องที่ต้องกระทำเพื่อความลับเพื่อให้เงินจำนวนนี้ได้ส่งถึงคุณบุญผ่องโดยไม่ถูกระงับยับยั้งจากทั้งหมดนี้จะเห็นว่าจำนวนเงินที่คุณบุญผ่องรับผิดชอบจัดหาเพื่อช่วยเหลือเซลยศึกเป็นจำนวนไม่น้อยเลย

การเผยแพร่เรื่องราวการช่วยเหลือเซลยศึกของคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับองค์กรลับ วิ ในประเทศไทยไม่ได้มีการเผยแพร่อย่างกว้างขวางจนกระทั่งมีการเผยแพร่เป็นละครทางโทรทัศน์ปี 2556 เหตุผลหนึ่งคุณลำไย สิริเวชชะพันธ์ ผู้จัดนิทรรศการประวัติคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ที่บ้านสิริโอสถ ได้ให้ไว้คือ ที่เรื่องคุณบุญผ่องไม่เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางเนื่องจากบุคลิก

100

ความตกลงสมบูรณแบบซึ่งอังกฤษเสนอต่อไทย เพื่อชดเชยความเสียหายระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 หลังจากที่ไทยได้ประกาศสงครามกับอังกฤษ และไทยได้ลงนามเมื่อ 1 มกราคม ในส่วนของภาคผนวกได้ระบุเงื่อนไขที่รัฐบาลไทยจะต้องตกลงด้านภาคการคลังไว้ในข้อ 8 ว่า (๔) จะควบคุมธนาคารและธุรกิจการบริวรรตต่างประเทศ และการทำธุรกิจพาณิชย์และการคลังกับต่างประเทศ ตามความตกลงกับฝ่ายพันธมิตร ตราบเท่าที่จำเป็น เพื่อสำเร็จกิจในทางการทหาร การเศรษฐกิจ และการคลัง อันเกี่ยวกับฝ่ายพันธมิตรซึ่งเกิดจากระงับสงครามต่อญี่ปุ่น

คุณบุญผ่องเป็นคนสมถะ และไม่เคยแพร่พรายงานการช่วยเหลือเชลยศึกแก่คนภายนอก ทุกคนจะรู้เท่าที่รู้เห็น หรือที่ได้รับหน้าที่จากคุณบุญผ่องเท่านั้น

นอกจากนี้เรื่องราวการช่วยเหลือเชลยศึกของคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ แม้จะมีการเผยแพร่มาตั้งแต่ ปี 2489 ผ่านหนังสือเรื่อง Railroad of Death แต่ภารกิจลับที่คุณบุญผ่องปฏิบัติร่วมกับองค์กรวีในการให้ความช่วยเหลือด้านเงินทุน และจัดหาเวชภัณฑ์อันเป็นส่วนสำคัญของงานของคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ เพิ่งมีการเปิดเผยเมื่อ ปีพ.ศ. 2528 โดย Sir Edward Dunlop หลังจากที่สงครามโลกครั้งที่ 2 จบลงแล้วกว่า 40 ปี โดยแม้แต่ทหารผู้ใกล้ชิด Sir Edward Dunlop อย่าง Keith Flanagan ก็ไม่เคยรู้เรื่องมาก่อนเช่นกัน หรือแม้แต่ Lt. Col. Philip Toosey ก็มีความคิดเปิดเผยเรื่องราวของเขาระหว่างการสร้างรถไฟสายไทย-พม่า ในช่วงบั้นปลายชีวิต

นั่นทำให้เรามองเห็นว่าการเปิดเผยหรือการเก็บงำภารกิจลับของคุณบุญผ่อง และองค์กร V อาจมีเหตุผลที่ลึกซึ้งซึ่งผู้ที่ทำการสื่อความหมายมรดกทางวัฒนธรรมนี้ไม่อาจมองข้ามได้เลย

ภาคผนวก ข.

การพัฒนาอดีตทางรถไฟสายมรณะบริเวณช่องเขาขาดให้เป็น อนุสรณ์สถานช่องเขาขาด แหล่งมรดกทางวัฒนธรรมข้ามพรมแดน ของประเทศออสเตรเลีย

1. จากการใช้งานมรดกทางวัฒนธรรมในเชิงการเมือง: การสร้างชาติด้วยการเรียนรู้ผ่าน ชะตากรรมของเหยื่อความทารุณโหดร้ายของสงครามและความสูญเสีย

การเสริมสร้างชาติให้เข้มแข็งจากประวัติศาสตร์ความสูญเสีย อันก่อปรไปด้วยความอับอายและความอัปยศเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ เพราะ ความสูญเสียและประสบการณ์อันเลวร้ายสร้างความสะเทือนใจแก่ประชาชนในชาติ คนจะได้รับประสบการณ์ร่วมกันและร่วมแบ่งปันความรู้สึกร่วมกันในฐานะคนร่วมชาติ หรือร่วมเผ่าพันธุ์ (กาญจนา แก้วเทพ, 2552) ดังนั้นมรดกทางวัฒนธรรมแห่งความทารุณโหดร้ายจึงมักมีการใช้งานเพื่อเสริมสร้างชาติให้เข้มแข็ง อนุสรณ์สถานช่องเขาขาด ทางรถไฟไทย-พม่า หรือ พิพิธภัณฑ์อนุสรณ์สถานช่องเขาขาด (Hellfire Pass Memorial Museum) เป็นตัวแทนแนวคิดนี้ได้เป็นอย่างดี

2. การพัฒนาจาก อดีตทางรถไฟบริเวณช่องเขาขาด ให้เป็นอนุสรณ์สถานช่องเขาขาดทางรถไฟไทย-พม่า แสดงถึงคุณสมบัติความเป็นแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมข้ามพรมแดนของทางรถไฟสายมรณะอย่างเด่นชัด ที่นี้เกิดขึ้นจากการผลักดันของอดีตเชลยศึกชาวออสเตรเลียที่ถูกเกณฑ์เข้ามาสร้างทางรถไฟสายมรณะระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 เนื่องด้วยเห็นความสำคัญในการรำลึกถึงการสร้างทางรถไฟที่เต็มไปด้วยความระทมทุกข์ และรวมถึงอดีตเชลยศึกและแรงงานชาวเอเชียที่เสียชีวิตระหว่างการสร้างทางรถไฟสายมรณะ

ที่นี้เป็น แบ่งออกเป็น 3 ส่วนหลัก ๆ คือ อนุสรณ์สถานช่องเขาขาด ทางรถไฟไทย-พม่า (บางส่วน) และพิพิธภัณฑ์

- อนุสรณ์สถานช่องเขาขาด ตั้งอยู่ในช่วงต้นของเส้นทางเดินเพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ของพิพิธภัณฑ์อนุสรณ์สถานช่องเขาขาด

อนุสรณ์สถานนี้สามารถเข้าถึงได้ 2 เส้นทาง คือเส้นทางเก่าที่พัฒนาขึ้นหลังได้รับทุนจากรัฐบาลออสเตรเลียเพื่อพัฒนาอนุสรณ์สถาน ในปีพ.ศ.2530 และ อีกเส้นทางหนึ่งเกิดขึ้นหลังจากได้รับงบประมาณพัฒนาทางเดินเพื่อศึกษาประวัติศาสตร์และพิพิธภัณฑ์อนุสรณ์สถานช่องเขาขาด

อนุสรณ์สถานช่องเขาขาดสร้างขึ้นเสร็จสมบูรณ์และมีการใช้งานอย่างเป็นทางการในปี พ.ศ. 2531 ที่มาของที่นี่เกิดจากความตั้งใจของอดีตเชลยศึกที่ต้องการพัฒนาสถานที่ที่มีประวัติศาสตร์

การสร้างทางรถไฟไทย-พม่า เพื่อรำลึกถึงชะตากรรมอันทุกข์ทรมานของเชลยศึก และผู้เสียชีวิตระหว่างการสร้างทางรถไฟนี้ทั้งเชลยศึกเอง และกรรมกรชาวเอเชีย

ก่อนหน้าที่จะมีการสร้างอนุสรณ์สถานขึ้น ทางรถไฟไทย-พม่าในบริเวณช่องเขาชาดนี้เป็นที่รู้จักในกลุ่มเชลยศึกชาวออสเตรเลียอยู่พอสมควร เพราะหลังจากที่สงครามโลกครั้งที่ 2 จบลง กลุ่มอดีตเชลยศึกชาวออสเตรเลียได้เดินทางกลับมาตามหาค่ายเชลยศึกในบริเวณนี้ เช่น Sir Dunlop Weary เป็นต้น และในเวลาต่อมา ได้เกิด Bamboo Tour ซึ่งได้นำอดีตเชลยศึกและครอบครัวเดินทางมายังประเทศไทยเพื่อจาริกยังบริเวณอดีตเส้นทางรถไฟสายไทย-พม่าเพื่อรำลึกถึงช่วงเวลาการสร้างทางรถไฟและผู้เสียชีวิตจากการสร้างทางรถไฟ

ต่อมาเมื่อ J.G. (Tom) Morris อดีตเชลยศึกชาวออสเตรเลียได้เดินทางกลับมายังประเทศไทย และได้เดินทางจาริกในคณะ Bamboo Tour เขาจึงเกิดความคิดว่า ควรพัฒนาพื้นที่อดีตทางรถไฟสายไทย-พม่าให้เป็นอนุสรณ์สถาน “เป็นไปได้หรือไม่ ที่จะมีการอนุรักษ์ช่องไฟนรก(Hellfire Pass)¹⁰¹ ให้เป็นสถานที่ประวัติศาสตร์ อุทิศแก่การรำลึกถึงเหล่าอดีตเชลยศึกซึ่งร่วมชะตากรรมกับเรา และรวมถึงกรรมกรที่ถูกใช้งานเช่นทาส ในการสร้างทางรถไฟสายไทย-พม่า”¹⁰² (Ken Bradley, Rod Beattie and Eric Wilson, 2011 P.4)

แรกเริ่มในการพัฒนาพื้นที่นี้เป็นแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่ประชาชนเข้าถึงได้ง่ายก็เริ่มจากการสำรวจพื้นที่เพื่อกำหนดจุดช่องเขาชาดได้สำเร็จในปีพ.ศ. 2527และเมื่อ J.G. (Tom) Morris นำเสนอข้อมูลต่อรัฐบาลออสเตรเลียแล้วจึงได้รับทุนในการพัฒนาพื้นที่ในปี พ.ศ. 2530¹⁰³ จึงได้พัฒนาเส้นทางเพื่อเข้าถึงช่องเขาชาดและจัดสร้างอนุสรณ์สถานขึ้น

ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ช่องเขาได้รับเลือกให้เป็นจุดก่อสร้างอนุสรณ์สถาน เพราะจากการสำรวจของ Jim Appleby วิศวกรจาก บริษัท Snowy Mountain Engineering Corporation ซึ่งได้รับการร้องขอจากทางรัฐบาลออสเตรเลียให้ดำเนินการสำรวจพื้นที่เพื่อพัฒนาเป็นอนุสรณ์สถาน เขาพบว่า “จุดช่องเขาชาด ” มีความเหมาะสมที่สุด เพราะมีช่องทางให้เข้าถึงได้ โดยใกล้กับทางหลวงเลียบบแม่น้ำแควน้อย และ มีความสำคัญในเชิงประวัติศาสตร์ ในอดีตพื้นที่โดยรอบคือช่วงกลางของลำน้ำ

¹⁰¹ ช่องไฟนรก หรือ Hellfire Pass เป็นชื่อที่อดีตเชลยศึกใช้เรียกช่องเขาชาด

¹⁰² “Would it be possible to have Hellfire Pass preserved as an Historic site, dedicated to the memory of all our fellow PoWs and civilian slaves, of whom so much had been demanded in the construction of Thailand – Burma Railways”

¹⁰³ เงินทุนที่ได้รับเป็นจำนวน 31,000 ดอลลาร์ออสเตรเลีย

แควน้อยมีกองเซลยศึกษาออสเตรเลียกลุ่มแรก(กลุ่มของ Sir Edward Dunlop)เข้ามาตั้งค่ายสร้างทางรถไฟ (สรุปความจาก Ken Bradley, Rod Beattie and Eric Wilson, 2011 P.27)

โดยการพัฒนาช่องเขาขาดให้กลายเป็นอนุสรณ์สถานที่เกิดขึ้นนี้กลุ่มชาวออสเตรเลียผู้เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงหลักนอกจากอดีตเซลยศึกษา ก็คือหอการค้าออสเตรเลียประจำประเทศไทย การพัฒนาที่เกิดขึ้นกระทำภายใต้การสนับสนุนจากรัฐบาลออสเตรเลีย นอกจากนี้พวกเขายังได้รับความร่วมมือจากรัฐบาลไทย กองบัญชาการทหารสูงสุด และ จังหวัดกาญจนบุรี ในการพัฒนาพื้นที่อีกด้วย

- ทางรถไฟสายไทย-พม่า บริเวณนี้ คือ ช่วงตั้งแต่ บริเวณช่องเขาขาด ไปจนถึงจุดตัดหิน มีระยะทางประมาณ 4 กม.¹⁰⁴

หลังจากสร้างอนุสรณ์สถานช่องเขาขาดแล้ว งานพัฒนาเส้นทางช่องเขาขาดมีต่อมาเรื่อย ๆ โดยในปี พ.ศ. 2532 เป็นต้นมาเริ่มมีกลุ่มกองทหารออสเตรเลียที่เข้าร่วมในโครงการแลกเปลี่ยนการฝึกอบรมกับกองทัพไทย ได้เข้ามายังพื้นที่ช่องเขาขาดและร่วมมือในการเคลียร์อดีตเส้นทางรถไฟที่รกร้างให้ปรากฏชัดเจนขึ้น

ต่อมาในปี พ.ศ. 2537 รัฐบาลออสเตรเลียได้ให้ทุนในการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นพิพิธภัณฑ์อนุสรณ์สถานช่องเขาขาด และรวมถึงพัฒนาให้เป็นทางเดินที่มีการสื่อความหมายแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม¹⁰⁵

การพัฒนาช่องเขาขาดให้เป็นเส้นทางศึกษาประวัติศาสตร์มีผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่าย โดยเฉพาะหัวเรี่ยวหัวแรงอย่างหอการค้าไทย-ออสเตรเลีย และกลุ่มคนหนึ่งที่อุทิศตนพัฒนาช่องเขาขาดคือ ร้อยโท ปิทยุทธ และภรรยา¹⁰⁶ โดยระหว่างปี 2538-2539 ทั้งสองได้อำสาในการเคลียร์เส้นทางรถไฟเก่ากว่า 4 กิโลเมตร จนสามารถเข้าถึงได้ง่าย ก่อนที่มีการพัฒนาด้านการสื่อความหมายในรูปแบบพิพิธภัณฑ์ในเวลาต่อมา

นอกจากนี้ในปี 2548 บริเวณบริเวณช่องเขาขาดมีการนำทางรถไฟเก่าออก มีการพัฒนาพื้นที่และนำป้ายสลักคำรำลึกมาติดตั้ง เพื่อใช้เป็นศูนย์กลางในการจัดพิธีรำลึกในเวลาต่อมาแทน

¹⁰⁴ ประมาณช่วง กิโลเมตรที่ 152 – กิโลเมตรที่ 156 ของการสร้างทางรถไฟไทย-พม่า ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2

¹⁰⁵ ร้อยโท ปิทยุทธ ผู้ก่อตั้งศูนย์ทางรถไฟสายไทย-พม่า และภรรยา ได้รับการยกย่องเป็นอันมากในการอุทิศตนเคลียร์พื้นที่พัฒนาอดีตเส้นทางรถไฟเก่าให้เป็นเส้นทางศึกษาประวัติศาสตร์

¹⁰⁶ ขณะนั้น ร้อยโท ปิทยุทธทำหน้าที่ดูแลสุสานสัมพันธมิตร อ.เมือง จ. กาญจนบุรีเป็นภารกิจหลัก

ดังนั้นทางรถไฟเก่าในป่าทึบซึ่งเหลือเค้าโครงเพียงเล็กน้อยในจึงถูกพัฒนาเป็นเส้นทางเดินเท้าเพื่อการศึกษาประวัติศาสตร์การสร้างทางรถไฟสายมรณะ ที่มีแกนหลักในการสื่อความหมายอยู่ที่ประสบการณ์ของอดีตเชลยศึก โดยผู้เข้าชมสามารถรับฟังประวัติเส้นทางจุดต่าง ๆ จาก Audio Guide ที่อดีตเชลยศึกเล่าจากความทรงจำของพวกเขาไว้

- พิพิธภัณฑ์ ตัวอาคารพิพิธภัณฑ์ตั้งอยู่เหนือขึ้นไปจากช่องเขาขาด

การพัฒนาพิพิธภัณฑ์ที่เป็นศูนย์ข้อมูลและอาคารสำนักงานนี้มีขึ้นหลังจากได้รับงบประมาณพัฒนาพื้นที่ครั้งที่ 2 จากรัฐบาลออสเตรเลีย โดยเริ่มการก่อสร้างขึ้นกลางปี พ.ศ. 2540 นับแต่สร้างพิพิธภัณฑ์ขึ้นมีการเปลี่ยนแปลงเนื้อหาการจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์ 1 ครั้ง และพัฒนาให้มีการเล่าเนื้อหาเป็นภาษาไทยและอังกฤษในปี 2548

ปัจจุบันเนื้อหาที่จัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์เป็นการเล่าถึงความเป็นมาและความเป็นไปของทางรถไฟสายไทย-พม่า ตั้งแต่ญี่ปุ่นเริ่มทำสงครามขยายจักรวรรดิในจีนจนนำมาสู่สงครามโลกครั้งที่ 2 ในพื้นที่เอเชีย และการดำเนินงานโครงการทางรถไฟสายไทย-พม่า ซึ่งนำเสนอถึงแผนโครงการ การใช้แรงงานเชลยศึกในการสร้างทางรถไฟ โมเดลตัวอย่างการสร้างทางรถไฟบริเวณช่องเขาขาด สะตากรมของเชลยศึก และกลุ่มผู้ให้ความช่วยเหลือเชลยศึก เช่น องค์กรลับ วี และคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ ฯลฯ

3. พิธีรำลึกในวัน ANZAC ณ อนุสรณ์สถานช่องเขาขาด

ทุกปีอดีตเชลยศึกและครอบครัวของอดีตเชลยศึกชาวออสเตรเลียผู้ที่เคยสร้างทางรถไฟสายมรณะ ใน จ. กาญจนบุรีหลายท่านเดินทางเข้ามาย้อนรำลึกถึงอดีตเชลยศึกชาวออสเตรเลียผู้วายชนม์ระหว่างการสร้างทางรถไฟสายมรณะในประเทศไทยที่บริเวณช่องเขาขาด ก่อนที่จะมีการพัฒนาเป็นพิพิธภัณฑ์ และเปิดอย่างเป็นทางการในปี พ.ศ. 2541เสียอีก โดยพวกเขามักเดินทางมาในวัน Anzac หรืองานวันทหารผ่านศึกของประเทศในเครือจักรภพอังกฤษ¹⁰⁷ นั่นเพราะที่นี้ถูกอุทิศให้แก่เชลยศึกและกรรมกรผู้เสียชีวิตในการสร้างทางรถไฟสายมรณะโดยเฉพาะ¹⁰⁸ โดยเราสามารถเห็นได้ชัดเจนจากความคิดเห็นของ J.G. (Tom) Morris อดีตเชลยศึกผู้ริเริ่มและผลักดันการพัฒนาช่องเขาขาดให้เป็นที่รู้จักและเกิดเป็นอนุสรณ์สถาน

¹⁰⁷ 25 เมษายน ของทุกปี

¹⁰⁸ <https://anzacportal.dva.gov.au/history/conflicts/thaiburma-railway-and-hellfire-pass>

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันการจัดพิธีรำลึกที่ช่องเขาขาดในวัน Anzac มีความสำคัญเพิ่มขึ้นกว่าเดิม Mick Clarke ผู้จัดการ ช่องเขาขาด พิพิธภัณฑ์สถานแห่งความทรงจำเปิดเผยว่าที่นี่มีความสำคัญไม่แพ้ Gallipoli ซึ่งเป็นจุดประวัติศาสตร์การรบของทหารออสเตรเลีย ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1 และ Mick Clarke อธิบายถึงเหตุผลที่ช่องเขาขาดมีความสำคัญกับชาวออสเตรเลียว่า ออสเตรเลียเป็นประเทศเล็ก ไม่ได้มีประวัติศาสตร์ยาวนานเหมือนประเทศในเอเชียอื่น ๆ ทางรถไฟสายมรณะเป็นจุดที่มีประวัติศาสตร์การรบของทหารออสเตรเลียระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ในเขตเอเชีย-แปซิฟิก บาดแผลและความเจ็บปวดของทหารออสเตรเลียที่ปฏิบัติการในเอเชียแปซิฟิกจึงถูกรำลึกถึงที่นี่ (Mick Clarke , สัมภาษณ์เมื่อ 3 ตุลาคม 2560)

พิธีรำลึกซึ่งจัดที่ช่องเขาขาดในวัน Anzac เรียกว่า Dawn Service พิธีนี้จัดขึ้นในช่วงเช้ามืดของวัน Anzac ทุกปี สิ่งที่น่าสนใจในพิธีนี้คือ ผู้ร่วมงานทุกท่านไม่ว่าจะเป็นใครต้องเดินเท้าจากทางเข้าในช่วงเช้ามืด ไปตามทางซึ่งเคยมีทางรถไฟทอดตัวอยู่ ระหว่างทางจะมีเพียงแสงสว่างตามจุดจากคบเพลิงเท่านั้น เป็นการจำลองบรรยากาศที่อดีตเชลยศึกต้องตื่นตั้งแต่ฟ้ายังไม่สว่างเพื่อทำงานในช่วงที่มีการเร่งการสร้างทางรถไฟอย่างหนัก พิธีกรรมจบในช่วงฟ้าสางในตอนเช้า¹⁰⁹ ผู้ร่วมงานไม่ได้มีเพียงอดีตเชลยศึก และครอบครัวของอดีตเชลยศึกผู้สร้างทางรถไฟสายมรณะเท่านั้น แต่ประกอบด้วยผู้แทนจากรัฐบาลออสเตรเลีย รัฐบาลไทย แต่รวมถึง อดีตทหารผ่านศึกออสเตรเลียจากการรบในครั้งอื่น ๆ และประชาชนชาวออสเตรเลีย¹¹⁰ Dawn Service เป็นส่วนหนึ่งในพิธีในวัน Anzac ที่ทางการออสเตรเลียจัดขึ้นที่กาญจนบุรี โดยอีกพิธีหนึ่งจะจัดที่สุสานสัมพันธมิตร หรือสุสานดอนรัก อ.เมือง จ. กาญจนบุรีในช่วงสาย

ฯพณฯ มิเคเลีย แคซ รัฐมนตรีช่วยด้านการตรวจคนเข้าเมืองและการป้องกันพรมแดน รัฐมนตรีผู้ช่วยนายกรัฐมนตรีด้านสตรีและวุฒิสมาชิกประจำรัฐเวสเทิร์น ออสเตรเลียได้อธิบายถึงความสำคัญของวัน ANZAC แก่สื่อมวลชนไทยใน พิธีรำลึก 100 ปี วัน Anzac เมื่อ 25 เมษายน 2558 ณ สุสานดอนรัก จ. กาญจนบุรี ประเทศไทย มีความว่า “เหตุผลที่วันนี้สำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับชาวออสเตรเลีย เรามีอิสระเช่นที่เรามีตอนนี้ มีสิทธิ์พิเศษเช่นตอนนี้ มีชีวิตที่เป็นอยู่ตอนนี้เพราะในประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาพี่น้องของเราสละชีวิตเพื่อเรา พวกเขาเสียสละตนอย่างยิ่งใหญ่ พวกเขาสู้เพื่ออิสรภาพของเรา และนั่นเป็นเหตุผลว่าทำไมชาวออสเตรเลียทุกคนถึงมารวมกันในวันนี้ หากจะมี

109 ประมาณ 04.00-07.00 น.

110 ซึ่งปัจจุบันผู้ร่วมงาน 2 กลุ่มท้ายสุดนี้ มีเป็นจำนวนมากกว่าอดีตเชลยศึกและครอบครัวเชลยศึกเสียอีก

แนวคิดอะไรอย่างอื่นจากนี้ที่เฉพาะเจาะจงถึงวันนี้ที่เป็นวัน Anzac ก็คือ Lest we forget^{111,112} (มิเคเลีย แคช, ให้สัมภาษณ์ เนชั่นทีวี เมื่อ 25 เมษายน 2548)

จะเห็นได้ว่าสำหรับรัฐบาลออสเตรเลีย ช่องเขาขาดไม่ได้เป็นเพียงสถานที่รำลึกถึงชะตากรรมของอดีตเชลยศึกและกรรมกรที่สร้างทางรถไฟสายมรณะอีกต่อไป แต่เป็นประวัติศาสตร์ที่สำคัญหน้าหนึ่งของชาวออสเตรเลีย การสื่อความหมายที่เกิดขึ้นในพื้นที่ช่องเขาขาด จึงไม่ได้เป็นเพียงการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม แต่มีนัยยะทางการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้องอย่างชัดเจนเมื่อมองช่องเขาขาดผ่านการเฉลิมฉลองวัน ANZAC ที่เน้นย้ำชาวออสเตรเลียมิให้ลืมเลือนผู้เสียชีวิตในประวัติศาสตร์การรบของออสเตรเลียว่า ผู้เสียชีวิตเหล่านั้นคือผู้เสียสละ ชาวออสเตรเลียมีชีวิตในสันติสุขเช่นทุกวันนี้ได้เพราะผู้เสียสละเหล่านั้น โดยจุดประสงค์การสื่อความหมายในเชิงการเมืองนี้มีเพื่อการสร้างชาติให้เข้มแข็งนั่นเอง

¹¹¹ Lest we forget (ไม่อาจลืมเลือน) เป็นวลีซึ่งเป็นที่แพร่หลาย เพื่อใช้ในการรำลึกถึงผู้เสียชีวิตในสงคราม โดยเฉพาะชาวออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ วลีนี้ใช้เป็นแนวคิดหลักในงานวัน **Anzac** เพื่อย้ำเตือนไม่ให้หลงลืมผู้เสียชีวิตระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1

¹¹² คำให้สัมภาษณ์ของ ฯพณฯ มิเคเลีย แคช ที่ให้แก่สื่อมวลชน The reason that today is particularly Australians have their freedom that we have, have the privileged that we have, have the life that we have is because throughout history our brothers and sisters had died for us, They have made an ultimate sacrifice, They have fought for our freedom and that is why all Australian today comes together if any idea in particular today the Anzac day at least we forget.

ภาคผนวก ค.

ลำดับการแสดง เพลง เทคนิค และเอฟเฟกซ์ที่ใช้เป็นพิเศษในแต่ละช่วงของละครเวที
“วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล(2560)”จากการศึกษาของผู้วิจัย

ตารางที่ ค.1

ตารางแสดงบท เพลง เทคนิค และเอฟเฟกซ์ที่ใช้เป็นพิเศษในแต่ละช่วงของละคร

ลำดับ	เนื้อหาบท	เพลง	เทคนิคฉาก และเอฟเฟกซ์ที่ใช้
1	ประเทศไทยเข้าสู่สงครามโลกครั้งที่ 2 โดยการนำของ ฯพณฯ นายกา ป. พิบูลสงคราม	เพลงตามองตา เพลงรักเมืองไทย	
2	บุญผ่องและครอบครัวเดินทางกลับมายังกาญจนบุรีหลังจากกรุงเทพฯ ถูกทิ้งระเบิดหนัก ได้กลับมาพบครอบครัว และชาวบ้านที่ยังคงจำได้ดีว่าเขาเคยเป็นนายกเทศมนตรี	เพลง 1 (ขับร้องโดย บุญผ่อง) เนื้อหาเพลง: บุญผ่องยินดีที่ได้กลับบ้านมาพบญาติ มิตร คนรู้จัก	
3	ทหารญี่ปุ่นนำเชลยศึก ชาวออสเตรเลีย เนเธอร์แลนด์ และอังกฤษ มาสร้างทางรถไฟที่ จ.กาญจนบุรี เพื่อสร้างทางรถไฟไปยังเมียนมาร์ โดยมีเป้าหมายในการพิชิตอังกฤษ รวบรวมแผ่นดินในเอเชียเพื่อขยายอาณานิคม	เพลง 2 (ขับร้องโดย กลุ่มกองทัพญี่ปุ่น) เนื้อหาเพลง: ประกาศเป้าหมายการบุกเอเชียเพื่อขยายอาณานิคม	ม่านน้ำประกอบการ ฉายภาพฉาก : ธง พระอาทิตย์ และ รถไฟ C56
4	บุญผ่องคอยดูแลชาวบ้านที่ตื่นกลัวการเข้ามาของทหารญี่ปุ่น ขณะที่ผณิลูกสาววัย 10 ขวบของเขาที่มองดูกองทหารญี่ปุ่นอย่างไม่เกรงกลัว ตอนนั้นเองมิโยชิหนึ่งในนายทหารญี่ปุ่นได้พบผณิเป็นครั้งแรก ผณิทำให้เขาคิดถึงลูกสาว	เพลง 3 (ขับร้องโดย มิโยชิ) เนื้อหาเพลง: ความคิดถึงบ้านและครอบครัวของทหารญี่ปุ่นที่ไม่เคยได้กลับบ้าน	ม่านน้ำประกอบการ ฉายภาพฉาก : รูป ซากุระ

	เพราะเขาจากบ้านมารบกว่า 4 ปี		
5	มิโยชิได้พบผณีกครั้งหนึ่งที่ร้าน “บุญผ่องแอนด์บราเดอร์ส” มิโยชิทำความรู้จักกับผณีและได้สอนเธอให้ร้องเพลง ซากุระ ความจริงแล้วมิโยชิมาเพื่อแจ้งให้ร้านบุญผ่องส่งเสบียงให้ค่ายทหารและค่ายเชลยที่มาสสร้างทางรถไฟ	เพลง 4 (ขับร้องโดย ผณี) เนื้อหาเพลง: ร้องชื่อ ‘ไอโกะ’ โดยใส่ทำนอง เพลงซากุระ (ขับร้องโดย ผณีและมิโยชิ)	
6	บุญผ่องส่งเสบียงเข้าไปในค่ายทหาร เขาพบเห็นทั้งทหารญี่ปุ่นและเชลย ความจริงแล้วทั้งทหารญี่ปุ่นเช่นมิโยชิและเชลยต่างคิดถึงบ้านที่จากมา ด้วยหน้าที่ ในทางกลับกันเชลยไม่อาจกลับบ้านเพราะถูกเกณฑ์มาสสร้างทางรถไฟ	เพลง 3*ใช้ซ้ำ (ขับร้องโดย มิโยชิและเชลยศึก) เนื้อหาเพลง : ความเหนื่อยล้าจากสงครามทำให้พวกเขาต้องการกลับบ้าน	มาน้ำประกอบกร ฉายภาพจาก : รูปซากุระ
7	บุญผ่องพบเชลยป่วยเขาพยายามช่วยเหลือแต่ เชลยคนนั้นกลับสิ้นใจ เขาจึงถามหมอดัลลอป ว่าทำไมเชลยถึงตาย หมอดัลลอปจึงเล่าว่าพวกเขาไม่มียาและไม่ได้รับความช่วยเหลือจากสภากาชาด นั่นทำให้บุญผ่องเริ่มต้องการช่วยเชลย		
8	บุญผ่อง แอบนำยาเข้าไปให้หมอดัลลอปสำเร็จ แม้เขาต้องเสี่ยงกับโทษตาย หมอดัลลอปจึงยกย่องเขา	เพลง 5 (ขับร้องโดย หมอดัลลอป) เนื้อหาเพลง : ชื่นชมน้ำใจและความเมตตาของบุญผ่อง	
9	บุญผ่องและสุรัตน์ ภรรยาเขาทะเลาะกันเพราะทหารญี่ปุ่นจับตา ร้านเขาเป็นพิเศษ สุรัตน์ ขอให้บุญผ่องเลิกช่วยเชลย บุญผ่องอธิบายว่า	เพลง 6 (ขับร้องโดย บุญผ่องและสุรัตน์) ร้องไปพร้อมกันแต่ต่างคน	

	ที่เขาช่วยเฉลยเพื่อมนุษยธรรม แต่ปัญหาคือตอนนี้เขาถูกญี่ปุ่นจับพิรุธทางเดียวที่จะช่วยเฉลยได้คือต้องให้ผืนเป็นคนส่งยา สุรตน์ ใจสลาย แต่ก็ให้ผืนที่ตัดสินใจช่วยเฉลยไปด้วยมนุษยธรรม	ต่างร้องเนื้อหาของตนเอง เป็นการ Battle กัน แทนการทะเลาะ เนื้อหาเพลง : สุรตน์ ต้องการให้บุญผ่องหยุดช่วยเฉลย แต่บุญผ่องพยายามอธิบาย เพลง 7 (ขับร้องโดย บุญผ่อง) เพลงธีมของเรื่อง อธิบายเหตุผลการเสียสละเพื่อช่วยเฉลย เนื้อหาเพลง : หนึ่งไม้หมอนทางรถไฟคือหนึ่งชีวิต ดังนั้นพวกเขาควรช่วยเหลือเฉลยให้มีชีวิต	ใช้แสงสี และการแสดงสร้างฉากหลัง แก้ตัวบุญผ่อง โดยให้ส่วนที่เป็นค่ายมีเฉลยอยู่ในอากัปกริยาไหลลู่เดินก้มต่ำสะท้อนถึงความหมดเสรีภาพ คักดีศรีและความต้องการมีชีวิตอยู่ จัดสี/แสงของฉากเป็นม่วงอมแดงเพื่อเพิ่มน้ำหนักให้การร้องเพลงของบุญผ่อง โดยบุญผ่องอยู่ในแสงสีเหลืองและขาว
10	ผืนส่งยาให้หมอดัลลอปในค่าย เธอเกือบถูกจับได้แต่มีโยชิที่เห็นเธอเหมือนลูกช่วยเธอไว้ และเตือนไม่ให้เธอทำอีก		
11	ทางรถไฟสร้างเสร็จแล้ว แต่ก็ถูกทิ้งระเบิดโจมตีโดยฝ่ายสัมพันธมิตร		Effect ระเบิด และพลุ แสดงการโจมตี

	ทันที ทหารญี่ปุ่นบาดเจ็บเป็นจำนวนมาก		สะพาน
12	เมื่อเครื่องบินฝ่ายสัมพันธมิตรหยุดทิ้งระเบิดแล้ว ชาวไทยจึงออกจากหลุมหลบภัยและช่วยเหลือผู้บาดเจ็บโดยไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ ฝืนและบุญผ่องเป็นห่วงมิโยชิจึงออกตามหาและพบมิโยชิใกล้ตาย มิโยชิที่ใกล้ตายเห็นฝืนเป็นลูกสาว บุญผ่องจึงบอกฝืนว่า “กอดพ่อเขาสิลูก” และฝืนจึงกอดมิโยชิและร้องเพลงชากุระแก้มิโยชิที่ใกล้ตาย	เพลงชากุระ (ขับร้องโดย ฝืน)	
13	มิโยชิสิ้นลม ความตายของเขาสร้างความเศร้าเสียใจแก่บุญผ่อง ศพของเขาถูกเคลื่อนย้ายไป หมอตัดลอปถอดหมวกเมื่อศพมิโยชิเคลื่อนผ่าน		
14	สงครามสิ้นสุดลงแล้ว หมอตัดลอปเชลยศึกและแม้แต่ทหารญี่ปุ่นต่างกล่าวขอบคุณบุญผ่องในน้ำใจและมนุษยธรรมของเขา และครอบครัวบุญผ่องยื่นส่งเชลยและทหารญี่ปุ่นกลับบ้านเมื่อสงครามสิ้นสุดลง	เพลง 5*ใช้ซ้ำ (ขับร้องโดย หมอตัดลอป เชลย ชาวไทย และทหารญี่ปุ่น) เนื้อหาเพลง : ชื่นชมน้ำใจและความเมตตาของบุญผ่อง เพลง 7 (ขับร้องโดย บุญผ่อง) เพลงธีมของเรื่อง เนื้อหาเพลง : หนึ่งไม้หมอนทางรถไฟคือหนึ่งชีวิต ดังนั้นพวกเขาควรช่วยเหลือเชลยให้มีชีวิต	ก า ร แ ส ด ง พ ลุ เบื้องหลังบุญผ่องเพื่อ เฉลิมฉลองแก่คุณ ค ว า ม ดี แ ล ซ มนุษยธรรม

ภาคผนวก ง.

**เนื้อเรื่องย่อ ละครเรื่องบุญผ่อง(2556) และ
ละครเวที วีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล(2560) จากการศึกษาของผู้วิจัย**

ตารางที่ ง.1

ตารางเปรียบเทียบบทละครทางโทรทัศน์เรื่อง บุญผ่อง (2556) และ บทละครเวทีเรื่องวีรบุรุษแม่น้ำแคว เดอะมิวสิคัล(2560)

ลำดับ	บุญผ่อง (2556)	วีรบุรุษสงคราม เดอะมิวสิคัล(2560)
1	เรื่องย่อ หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติแล้ว ฝ่ายสัมพันธมิตรได้สร้างสุสานสัมพันธมิตรที่ จ. กาญจนบุรี เพื่อฝังศพทหารฝ่ายสัมพันธมิตรที่เสียชีวิตระหว่างการก่อสร้างทางรถไฟสายมรณะในไทย บุญผ่องได้พาผืนในวัยสาวเดินทางไปวางดอกไม้ที่สุสานดอนรัก กลางเมืองกาญจนบุรี และย้อนคิดถึงสงครามที่เปลี่ยนชีวิตเขาและครอบครัวไปตลอดกาล สงครามที่ทำให้บุญผ่องเรียนรู้ว่า “ความโหดร้ายของสงครามไม่อาจขวางกั้นมิตรภาพที่มนุษย์พึงมี” บุญผ่องย้อนคิดไปในจุดเริ่มต้นของการสร้างทางรถไฟสายมรณะ สงครามโลกครั้งที่ 2 เริ่มขึ้นแล้ว แต่สงครามยังมาไม่ถึงกาญจนบุรี ครอบครัวของบุญผ่องมีพี่น้องรวมกัน 6 คน อยู่ร่วมกันและทำมาหากินในกาญจนบุรี หมอเขียน พ่อบุญผ่องเป็นหมอใจบุญช่วยเหลือผู้ป่วยอย่างไม่แบ่งแยก บางครั้ง	เรื่องย่อ เสียงบรรยาย “เรื่องราวต่อไปนี้เป็นเรื่องราวในความทรงจำของฉัน ผืน สิริเวชชะพันธ์ ที่มีต่อคุณพ่อบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ ผู้ซึ่งยึดมั่นในมนุษยธรรมต่อเหล่าเชลยศึก ผู้ประสบชะตาชีวิตอันเลวร้ายซึ่งเขาเหล่านั้นล้วนมีหัวใจ บางคนเป็นพ่อของลูก เป็นลูกของพ่อและแม่ที่เฝ้ารอคอยการกลับมาของเขาเหล่านั้น เหตุการณ์ครั้งนั้นยังคงอยู่ในความทรงจำของฉันอย่างไม่มีวันลืมเลือน” การแสดงประกอบเพลงตามองตา และรักเมืองไทย ดัดแปลงจากรำวงมาตรฐาน นำเสนอบรรยากาศไทยในช่วงปี 2485 ไทยภายใต้การนำของ ฯพณฯ จอมพล ป.

ได้รับค่าตอบแทนเพียงกล้วย 1 เครือก็ยังรักษาคนเพราะตระหนักถึงมนุษยธรรม วันหนึ่งลำเจียกแม่ของบุญผ่องตัดสินใจซื้อที่ดินบริเวณเขาช่องไก่ไว้ โดยที่ไม่รู้ว่าสุดท้ายแล้วที่ดินผืนนั้นจะกลายเป็นค่ายเชลยศึก ในกาญจนบุรีมีชาวญี่ปุ่นเข้ามาอาศัยแต่งงานกับคนไทยและเปิดร้านขายผ้า ตัวเขานั้นไม่ค่อยอยู่บ้านแต่มักออกไปท่องเที่ยวเก็บภาพ เขานั้นรู้จักกับบุญผ่องเป็นอย่างดี แต่ไม่มีใครรู้จักเขาดีแม้แต่ภรรยา เขาปกปิดมันไว้ตัวจริงเขาคือวิศวกรที่เดินทางมายังกาญจนบุรีเพื่อโครงการทางรถไฟสายไทย-พม่า และเมื่อได้รับการอนุมัติจากศูนย์บัญชาการทหารญี่ปุ่นในสิงคโปร์ ชาวญี่ปุ่นจึงเริ่มโครงการ ในช่วงปี 2485 หลังสงครามเริ่ม สุรัตน์นำผืนบุตรสาวกลับไปอยู่กับบุญผ่องที่กาญจนบุรีเพราะฝ่ายสัมพันธมิตรเริ่มทิ้งระเบิดที่พระนครถึ สุรัตน์และผืนเดินทางไปยังกาญจนบุรีทางรถไฟ มีอาหาร มีที่ว่างพอสำหรับผู้โดยสาร และที่สำคัญมีความปลอดภัย ตรงข้ามกับกลุ่มเชลยศึกซึ่งต้องโดยสารมาด้วยโบกี้ขนส่งสินค้ามาจากสิงคโปร์ พวกเขาเดินทางรอนแรมท่ามกลางความแออัด 1 ในนั้นคือนายแพทย์ดัลลอป พันโทแห่งกองทัพบกสหราชอาณาจักร	พิบูล สงคราม นายกรัฐมนตรีเกิดความเปลี่ยนแปลงในบ้านเมืองเป็นอันมาก ประเทศไทยเข้าสู่ยุคนิยมไทย ในขณะเดียวกันหลังจากไทยเข้าเป็นฝ่ายอักษะในสงครามโลกครั้งที่ 2 รัฐบาลประกาศใช้นโยบายปรับปรุงไทยเป็นชาติอารยะ รัฐออกข้อบังคับให้ประชาชนปรับปรุงวัฒนธรรมการใช้ชีวิตให้ทันอารยประเทศ และส่งเสริมความรักชาติ ในช่วงที่เริ่มมีการทิ้งระเบิดในกรุงเทพฯ หนักขึ้น บุญผ่องจึงพาครอบครัวกลับมายังจ. กาญจนบุรี เขาได้กลับมาพบเพื่อนและพี่น้องซึ่งยังคงจดจำได้ดีว่าเขาเคยเป็นนายกเทศมนตรีและยินดีที่บุญผ่องได้พาครอบครัวกลับมา
--	---

	ชีวิตของชาวกาญจนบุรีเช่น ครอบครัวบุญผ่องเป็นครอบครัวที่อบอุ่นและมีความเป็นอยู่ที่ดี ผิดกับเชลยศึก ซึ่งเมื่อเดินทางมาถึงผู้คุมที่มารับพวกเขาก็ปฏิบัติอย่างรุนแรง ทันทีที่มาถึงมีเชลยศึกเสียชีวิต 1 คน เชลยศึกไม่อาจต่อต้านญี่ปุ่น และถูกบังคับให้เดินทางรอนแรมจากบ้านโป่งไปกาญจนบุรี สงครามเข้าสู่กาญจนบุรีเต็มตัว เมื่อญี่ปุ่นเริ่มสร้างทางรถไฟ ใคร ๆ ก็รับผลกระทบนี้ โดยเฉพาะบ้านบุญผ่องที่ทางการญี่ปุ่นมาขอให้ช่วยหาไม้หมอนรางรถไฟ	
2	เรื่องย่อ ทหารญี่ปุ่นคุมเชลยศึกเดินจากบ้านโป่งมายัง จ.กาญจนบุรี ทหารญี่ปุ่นปฏิบัติต่อเชลยศึกไม่ดีนัก แต่หนึ่งในพวกเขารู้ว่าต้องใช้เชลยทำงาน ดังนั้นมิโยชิหนึ่งในผู้คุมจึงเอื้อเฟื้อน้ำ และอาหารให้ตามสมควร แต่ผู้ใดที่คิดหนีมีโทษถึงตาย ทหารญี่ปุ่นกวาดต้อนเชลยศึกมาถึงกาญจนบุรี ชาวบ้านมุงดูทหารเชลยศึกด้วยความเวทนา สุรัตน์ทนไม่ได้จึงเดินหนีทว่าทางที่เธอเดินไปเป็นทางเดียวกับเชลยศึก เชลยศึกอยู่ข้างตัวเธอเช่นนี้อย่างไรก็คงหนีไม่พ้น	เรื่องย่อ ทหารญี่ปุ่นพร้อมเชลยศึกชาวออสเตรเลีย เนเธอร์แลนด์ และอังกฤษ เข้ามายังกาญจนบุรีท่ามกลางความตื่นตระหนกของชาวบ้าน ดูเหมือนว่าบุญผ่องจะหนีสงครามไม่พ้นเสียแล้ว การแสดงประกอบเพลง และเทคนิค ม่านน้ำ ทหารญี่ปุ่นเดินทางมายังกาญจนบุรีด้วยความมองอาจ พร้อมประกาศตนว่าเป็นกองทัพญี่ปุ่น ลูกพระอาทิตย์ กล้าแกร่งในสายโลหิต จะพิชิตเพื่อสร้างจักรวรรดิ

	ขณะเดียวกันผณิ กระแต บุปผา บุษงา ที่ออกไปดูเชลยศึกเช่นกัน พวกเธออยู่ในกลุ่มที่ทนเห็นเชลยอดอยากหิวโซไม่ได้ จึงช่วยกันกับชาวบ้านโยนกล้วย และอาหารให้ แต่แล้วก็ขว้างพลาดไปถูกหัวมิโยชิ ทุกคนต่างหนีหมด ยกเว้นผณิที่ยังดูอยู่ นั่นเป็นครั้งแรกที่มิโยชิได้เห็นผณิ คนไทยในกาญจนบุรีเองตื่นตัวกับการเข้ามาของเชลยศึก สงครามเข้ามาหาพวกเขาแล้ว บุญผ่องมองดูรูป ในหลวง ร.8 ด้วยสีหน้าแววตาเป็นกังวล หลักชัยของคนไทยอยู่ห่างไกลเหลือเกิน ขณะเดียวกันที่บ้านฉวี คนต่างนินทาสามีฉวีไปต่าง ๆ นานา ในที่สุดสามีของฉวีก็เปิดเผยตัวว่าเขารับใช้กองทัพญี่ปุ่นในฐานะวิศวกร ฉวีทะเลาะกับสามีเพราะตลอดมาเขาปิดเธอไว้ สามีของฉวีจึงออกจากบ้านไป เชลยเดินทางถึงบริเวณค่ายพักแต่ไม่มีแม่แต่ที่นอนพวกเขาต้องสร้างค่ายพักกันเองจากไม้ไผ่และจาก เพื่อเป็นที่ให้เขาอยู่ระหว่างสร้างทางรถไฟ	ชีวิตอุทิศเพื่อองค์จักรพรรดิ ขณะเดียวกัน มิโยชิ นายทหารญี่ปุ่นในใจลึก ๆ แล้วยกเหนือจากหน้าที่พวกเขา คิดถึงบ้านเพราะเขาจากบ้านมา 4 ปีแล้ว แต่สำหรับนายพลซาโจแล้วภารกิจนั้นสำคัญกว่า ความหวังของการพิชิตเอเชีย ซึ่งมันคงใช้เวลาอีกไม่นานนี้ญี่ปุ่นจะสามารถรวมเอเชียไว้ด้วยกันได้ เพื่อให้บรรลุจุดหมายพวกเขาขอสู้สุดใจ แม้ว่าต้องสูญเสียไปเท่าไรก็ตามที่ (ไสตอนจบนี้การแสดงใช้เทคนิคมาน้ำ ฉายภาพธงพระอาทิตย์และรถไฟ) นายพลซาโจทำร้ายเชลยศึกซึ่งหมดแรงเดินทาง มิโยชิห้ามปรามเพราะอยู่ต่อหน้าชาวบ้าน ชาวบ้านหวาดกลัวขณะบุญผ่องดูแลชาวบ้านไม่ให้เสียขวัญ แต่ผณิบุตรสาวบุญผ่องกลับไม่หวาดกลัว เธอมองดูอย่างไม่มีท่าทีหวั่นเกรง มิโยชิที่มองเห็นผณิจึงเข้ามาทัก หากแต่บุญผ่องที่เป็นห่วงลูกจึงเข้ามาปกป้องลูกสาวจากมิโยชิ ทว่าแท้จริงแล้วมิโยชิคิดถึงลูกสาวเมื่อเขามองเห็นผณิเท่านั้นเอง ----- จบ SEQUENCE 1-----
3	เรื่องย่อ ฤดูฝนมาเยือนแล้ว ทว่าเรือนพักยังไม่เสร็จดี	เรื่องย่อ

เชลยศึกต้องสร้างเรือนพักกลางสายฝน หมอด้ลลอปตั้ง ร.พ. เชลยศึกขึ้นในค่าย ความเป็นอยู่เชลยศึกไม่ดีนัก ทำงานหนัก อาหารปันส่วนจำกัด และมีคนเสียชีวิต เพราะป่วย ขนาดที่กินข้าวกันอยู่ก็มีคน เสียชีวิต มีการเกณฑ์เชลยศึกให้ไปขนของช่วยทหาร ญี่ปุ่นมาก แต่พวกเขาก็ไม่ได้รับการปฏิบัติที่ดีเลย ผิดกับชีวิตชาวไทยที่ยังมีอิสระบน ถนนปากแพรกนั้น อย่างไรก็ตามญี่ปุ่นต้องการเชลยศึกเพื่อ สร้างทางรถไฟ และเป้าหมายหลักของพวกเขา(ค่ายนี้) คือการสร้างทางรถไฟข้ามแม่น้ำ แควใหญ่ บุญผ่องได้มีโอกาสเข้าไปส่งของในค่ายด้วย ทางเรือ เขาพบเชลยศึกถูกใช้แรงงานอย่างหนักสร้างทางรถไฟ และเชลยได้รับการปฏิบัติที่ไม่ดีจากญี่ปุ่น จอห์นสันเชลยศึกคนหนึ่งรู้จักกับบุญผ่อง บุญผ่องถามเขาว่าเป็นอย่างไรบ้าง เขาตอบว่าเชลยศึกมีสิทธิ์ แค่ต้น ทำงาน และถูกลงโทษ จอห์นสันแอบขอร้องบุญผ่องให้หายามาช่วยเชลยศึกที่กำลังป่วยจากมาลาเลีย ฯลฯ ตั้งนั้นบุญผ่องจึงเริ่มสะสมยาควินินเพื่อ	มิโยชิมาร้านค้าของบุญผ่องและได้พบกับผณี เธอชอบร้องเพลงเขาจึงสอนเธอ ร้องเพลง Sakura (ขณะร้องเพลง มีการแสดงม่านน้ำกลาง เวทีเป็นฉากซากุระบาน สีสนของเวที เปลี่ยนเป็นสีโทนหวานและอบอุ่น) เมื่อบุญผ่องออกมาพบจึงได้กันผณีจากมิโยชิและรับถามธุระทันที และมีโยชิจึงแจ้งว่าเขามาเพื่อแจ้งว่ากองทัพญี่ปุ่นขอทำการค้าเสบียงผูกขาดกับบุญผ่อง บุญผ่องนำเสบียงไปส่งที่ค่าย แม้ค่าที่นำอาหารมาขายที่รั้วค่ายกลับโดนไล่ จึงกระแนะกระแหนบุญผ่องที่ได้ขายเสบียงให้ญี่ปุ่น ถึงจะถูกอิจฉาแต่บุญผ่องรู้ว่าไม่ใช่ทุกคนที่อิจฉา เพราะบางคนก็บอกว่าค้าขายกับญี่ปุ่นเป็นการขายชาติ เห็นแก่เงิน
--	--

	เซเลสตีก ในอีกมุมหนึ่ง ฉวี ซึ่งเป็นภรรยานายทหาร ญีปุ่นมักถูกถามจากลูกค้า หรือเพื่อนบ้านว่า ทหารญี่ปุ่นโหดร้ายกับเซเลสตีกเท่าใด เรื่องนี้เป็นความกดดันที่เธอได้รับ เธอพยายามถามไซโตะ เพื่อเธอจะได้แก้ต่างให้เขาได้ แต่ไซโตะไม่ตอบอะไร บอกเพียงว่าเป็นเรื่องทางทหาร	
4	เรื่องย่อ เซเลสตีกที่ถูกเกณฑ์มาสร้างทางรถไฟ พวกเขาใช้ชีวิตประจำวันคือทำงานสร้างทางรถไฟอย่างหนัก รับอาหาร ในตอนเย็นทหารญี่ปุ่นจะต้อนพวกเขาไปอาบน้ำ ทว่าการทำงานอย่างหนักทำให้พวกเขาป่วยไข้ โรคแผลเน่า และมาลาเลียกำลังกัดกินเซเลสตีกช้า ๆ ในขณะที่เดียวกันชีวิตความเป็นอยู่ของชาวกาญจนบุรีที่มองผ่านครอบครัวคุณบุญผ่องยังเป็นไปอย่างสุขสงบ ลูกและน้องบุญผ่องยังได้ไปเรียน ทว่าเมื่อบุญผ่องเข้าไปส่งเสบียงแก่เซเลสตีกในครั้งที่ 2 นี้ทำให้เขาเห็นสภาพทุกข์ยากของเซเลสตีกมากขึ้น ไม่มียาเพียงพอรักษามาลาเลีย ผู้ป่วยที่ทนทุกข์ทรมานหมดดลอปที่ตั้ง ร.พ. ขึ้นในค่ายเซเลสตีกพยายามทุกวิธีเพื่อรักษาผู้ป่วย แต่เขาไม่ได้รับ	เรื่องย่อ

	ความเห็นใจแม้แต่ จากหมอทหารญี่ปุ่น ในขณะที่ทหารญี่ปุ่นมียาอย่างเพียงพอ บุญผ่อง กลับบ้านด้วยความรู้สึกกังวลใจ เพราะสงครามเชลยศึก เขาปรึกษากับหมอเขียนผู้เป็นพ่อ และหมอเขียนพูดว่าหมอเขียนอยากขอเข้าไปรักษาเชลยศึกเหลือเกิน บุญผ่องจึงได้คิดและเขาเริ่มสะสมยาควินิน เพื่อเก็บไว้ให้เชลยศึก	
5	เรื่องย่อ สุรพันธ์ภรรยาบุญผ่องจับพิรุณเรื่องที่บุญผ่องเริ่มสะสมยา เธอพบที่ บุญผ่องสะสมยา และพูดคุยกับบุญผ่องได้ความว่าบุญผ่องจะนำไปให้เชลยศึก แต่เธอบอกให้บุญผ่องคิดถึงครอบครัว และครอบครัวจะเป็นอันตรายขณะเดียวกันหมอเขียนพ่อของบุญผ่องก็ให้กำลังกับบุญผ่องในการช่วยเหลือเชลยศึก ขณะที่ชีวิตเชลยศึกแขวนอยู่บนเส้นด้าย พวกเขาทำงานหนัก แม่ป่วย ทหารญี่ปุ่นก็มาลากตัวเชลยไปทำงาน เชลยตายเพราะมาลาเรีย และเป็นโรคแผลเน่ากันมาก เชลยบางคนทนไม่ไหวพวกเขาพยายามหนีจากค่าย แต่ในที่สุดก็ถูกจับได้และถูกลงโทษ ต่อหน้าเชลยคนอื่นเพื่อไม่ให้เป็นเยี่ยงอย่าง ชีวิตในค่ายอดคัดค้าน มีอาการของในค่ายระหว่างเชลยศึกด้วยกันเอง ไม่เคิลเชลยศึกคนหนึ่งพยายามช่วยเพื่อนตามหาเสื้อที่ถูกขโมย แต่เมื่อเขาพบว่าคนที่ขโมยนำเสื้อ	เรื่องย่อ การแสดงประกอบเพลง และเทคนิค ม่านน้ำ (ม่านน้ำฉากซากุระ สีหวานและอบอุ่น) มิโยชิออกมาต้อนรับเสียงที่บุญผ่องนำมาส่ง มิโยชิมาทำหน้าที่ที่จริงแต่เขาก็อดจะคิดถึงบ้านอีกไม่ได้ เชลยก็เช่นกันพวกเขาเหนื่อยล้าและคิดถึงบ้านเช่นกัน ทั้งมิโยชิและเชลยแสดงความรู้สึกผ่านบทเพลงที่ร้องเพลงเดียวกัน ซึ่งมีตอนจบว่า“...ถ้ายังไม่ตาย จะกลับไป” บุญผ่องที่เข้ามายังค่ายมองเห็นชะตากรรมเชลยศึก ต้องทำงานแม่ป่วยจนชัก เชลยถูกทหารญี่ปุ่นปฏิบัติอย่างรุนแรง บางคนคิดว่าหนีก็ถูกยิงตาย เชลยเสียชีวิตจำนวนมากจนไม่มีที่ฝัง ญี่ปุ่นจึงนำไปทิ้งแม่น้ำ เชลยคนหนึ่งป่วยหนักเขาพยายามเอื้อมมือขอความช่วยเหลือจากบุญผ่อง บุญผ่อง

	ไปแลกอาหารกับแม่ข้าไทยที่มาขายอยู่ข้างค่ายเพราะหิวโหยเขาก็ไม่อาจหักใจทำร้ายเชลยคนนั้น เขาเองก็หิวเช่นกัน สิ่งเดียวที่เขาพอจะแลกเป็นอาหารได้คือสร้อยที่ติดตัวมา เขาใช้มันแลกอาหารกับรำเพย แม่ข้าไทย แต่รำเพยมองว่าสร้อยมันมีค่ามากเกินไปเธอรับไม่ได้ เธอจึงให้อาหารเขาฟรี เพราะคิดถึงครอบครัว บุญผ่องจึงไม่นำยาควินินไปให้เชลยศึกครั้งที่เขาไปส่งอาหารที่ค่าย แต่ครั้งถัดไปที่เขาไปส่งอาหาร เขาพบว่าคนรู้จักของเขาที่เป็นเชลยศึกตายแล้ว เพราะมาลาเลีย หากเขานำยาไปให้ตั้งแต่ครั้งนั้นคนรู้จักของเขาคงไม่ตาย วันนั้นเขาพบหมอด้ลอปที่พยายามลุยเข้าไปขอยาจากผู้คุมค่าย แต่ไม่ได้รับความเมตตา ทั้งยังถูกซ้อม บุญผ่องที่เห็นพยายามช่วยเหลือ แต่ก็ถูกซ้อมไปด้วย จนไซโตะ วิศวกรทางรถไฟเพื่อนบ้านบุญผ่องมาพบและช่วยเหลือไว้ หมอด้ลอปพูดกับบุญผ่องว่าไม่ว่าอย่างไร เขาก็จะช่วยเพื่อนเชลยศึกให้มีชีวิตต่อให้ได้	เอื้อมมือออกไปช่วยเชลยแต่ก็เอื้อมไม่ถึง เชลยล้มลงหน้าบุญผ่อง บุญผ่องพยายามช่วยแต่ทหารญี่ปุ่นพยายามบังคับให้ทำงาน บุญผ่องกันทหารญี่ปุ่นออกแล้วพูดว่า “เขาเป็นเชลย ไม่ใช่ทาส ผมเป็นคนไทย เจ้าของแผ่นดินที่คุณยืนอยู่นี้ ดังนั้นคุณควรให้เกียรติผมบ้าง” มิโยชิจึงสั่งให้หยุดทำร้ายเชลย” เชลยตัวล้นเป็นเจ้าเข้า บุญผ่องเรียกหาหมอที่จะช่วยเชลย ตอนนั้นหมอด้ลอปจึงแนะนำตัวแก่เขา แต่เชลยป่วยเป็นมาลาเรียขึ้นสมอง เขาไม่สามารถช่วยได้แล้ว เชลยคนนั้นจึงจากไป บุญผ่องไม่เชื่อเลยว่าเชลยจะตายตรงหน้าเขาโดยไม่อาจช่วยได้ หมอด้ลอปอธิบายว่า คนที่ตายเป็นมาลาเรียขึ้นสมอง แต่เชลยศึกไม่ได้เผชิญเฉพาะมาลาเรีย แต่พวกเขาดูทั้งอาหาร โรคภัยอย่างปอดบวม อหิวาตกโรค แม้กระทั่งสัตว์มีพิษก็ทำให้พวกเขาตายได้ตลอดเวลา บุญผ่องจึงถามว่าไม่มียาหรือ หมอด้ลอปตอบว่าพวกเขาไม่มียา สภากาชาดส่งมาให้แต่พวกเขาไม่เคยได้รับ บางครั้งต้องตัดขาคนไข้สด ๆ ด้วยเลื่อยอันเดียว ไม่มียาชาหรือยาสลบ ความจริงจากหมอด้ลอปทำให้บุญผ่องตกตะลึง
6	เรื่องย่อ	เรื่องย่อ

	บุญผ่องลักลอบนำยาไปให้หมอตัลลอปที่ค่ายเชลยสำเร็จ ท่ามกลางความขัดแย้งในครอบครัวว่าบุญผ่องไม่ควรทำเช่นนั้น โดยเฉพาะกับสุรรัตน์ ขณะนั้นญี่ปุ่นมีมาตรการที่จะเร่งเวลาการสร้างทางรถไฟให้ไวขึ้น นั่นคือพวกเขาเข้าสู่ช่วงที่ผู้คุมต่างสั่งเชลยศึกว่า Speedo แน่นนอนนอกจากต้องการให้พวกเขาสร้างทางเร็วขึ้น ก็ต้องการกำลังทั้งหมดที่มีญี่ปุ่นจึงออกกฎว่า “เชลยที่ทำงานถึงได้กินข้าว ” เพื่อบังคับให้เชลยป่วยลุกขึ้นมาทำงาน แต่ยิ่งเร่ง เชลยยิ่งบาดเจ็บมากขึ้น เชลยที่ทนไม่ไหวแอบหนีออกจากค่ายเชลยในเวลากลางคืน แต่ถูกจับได้ พวกเขาถูกทำโทษประจานต่อหน้าเชลยศึกทุกคน แต่โดยความจริงแล้วพวกญี่ปุ่นรู้ว่ามีคนจะหนี เพราะญี่ปุ่นใช้เชลยด้วยกันเป็นสายให้ แต่สายเชลยของทหารญี่ปุ่นกลับไม่ทำงานตามที่สัญญา อู่งาน และทรยศเพื่อน ญี่ปุ่นจึงไม่เอาไว้ ตอนนี้ที่บ้านบุญผ่องรู้แล้วว่าบุญผ่องช่วยเชลยศึกจึงได้เถียงกันรุนแรงเพราะจะอันตรายถึงครอบครัว เพราะการทำการค้ากับญี่ปุ่นต้องซื้อตรงมาก ขณะนั้นเองมีโยชิมาที่ยังบ้านบุญผ่อง แต่เขากลับได้พบกับผณี	บุญผ่องลอบเอายาให้เชลยศึก แต่ลูกน้องของบุญผ่องมีพิรุณจึงถูกยามค่ายค้นตัวและเสปียงที่นำมาด้วย ทว่าไม่พบอะไร นายพลซาโจจึงสั่งค้นตัวบุญผ่อง แต่ไม่พบ ซาโจอธิบายว่าที่ต้องค้นเพราะซาโจสงสัยว่าบุญผ่องอาจตุนยาไว้ช่วยเชลยศึก แต่บุญผ่องยืนยันว่าซื้อยาเพื่อค้าขาย ซาโจลามาเมื่อไม่พบหลักฐาน มิโยชิเข้ามาทักทายฝากสวัสดิ์ผณี บุญผ่องรอเวลาให้ทหารญี่ปุ่นทั้งหมดจากไป แล้วจึงลอบให้สัญญาณหมอตัลลอป แล้วเขาจึงทิ้งยาไว้ หมอตัลลอปไปนำมาเมื่อบุญผ่องจากไป หมอบุญผ่องซาบซึ้งเมื่อเห็นว่ามันเป็นยา และเขาจึงแสดงความรู้สึกขอบคุณผ่านเพลง การแสดงประกอบเพลง “เป็นดังเปลวแสงให้มีความมืดมนบนทางจางหาย เป็นดังโปรยฝนให้ใจที่ร้อนรนได้คลาย เกิดความหวังให้ก้าวต่อไป เกิดพลังไม่ยอมแพ้พ่าย เปลี่ยนชีวิตให้มีความหมาย เพียงรักและความเมตตาจากใจของเธอ”
7	เรื่องย่อ	เรื่องย่อ

ขณะนี้ในบ้านบุญผ่องแบ่งเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายที่เห็นด้วยกับบุญผ่องซึ่งมีเพียงพ่อ อีกฝ่ายคือไม่เห็นด้วยกับบุญผ่องได้แก่ แม่ สุรรัตน์ และแผน แผนพูดขึ้นว่าขนาดรัฐบาลไทยญี่ปุ่นยังคุมได้จะนับประสาอะไรกับเรา แต่บุญผ่องสงสารเคลยศึก แต่เพราะเขาก็ทำงานกับทหารญี่ปุ่นด้วยจึงกล่าวว่า “ผมจะไม่ยินดีกับความตายของใคร ไม่ว่าจะเป็นเคลยศึกหรือทหารญี่ปุ่นเองก็ตาม” ขณะนั้นเองมิโยชิมายังบ้านบุญผ่อง เขาได้พบกับผณี และนั่นทำให้มิตรภาพระหว่างผณีกับมิโยชิเริ่มขึ้น เขาเล่าให้บุญผ่องฟังว่า ผณีมีอายุรุ่นราวคราวเดียวกับลูกสาวเขาเลย มิตรภาพข้ามเชื้อชาติไม่ได้เกิดแต่กับผณี แต่รวมถึงรำเพยแม่ค้าขายขนมข้าง ๆ ค่ายเคลยด้วย การสร้างรางรถไฟเข้าสู่ช่วง Speedo ญี่ปุ่นไม่ได้ใช้เพียงเคลยศึก แต่ได้เกณฑ์เอาแรงงาน ไทย จีน มลายูไปสร้างทางรถไฟด้วย ขั้นตอนการสร้างรางในตอนนี้ เริ่มวางไม้หมอนรถไฟกันแล้ว อย่างไรก็ตามญี่ปุ่นเริ่มระแคะระคายเรื่องที่	ญี่ปุ่นเริ่มเฝ้าหน้าร้านบุญผ่อง สุรรัตน์จึงโต้เถียงกับบุญผ่องเพราะต้องการให้บุญผ่องหยุดช่วยเคลย ทั้งสองจึงโต้เถียงกัน Battle เพลงระหว่างบุญผ่องและสุรรัตน์ สุรรัตน์ “หากพวกทหารมาจับคุณอาจต้องตาย” บุญผ่อง “ทำดีแลกด้วยชีวิตไม่เสียชีวิต” ผณีออกมาพบพ่อและแม่กำลังทะเลาะกัน บุญผ่องพยายามอธิบายให้สุรรัตน์ เข้าใจว่าที่เขาเสี่ยงชีวิตเพราะการสร้างทางรถไฟนั้นทหารไม่รู้จักก็ชีวิตต้องเสียไป ไม่อาจกลับไปหาครอบครัวและคนรัก (เพลง) “หนึ่งไม่หมอนบนทางคือหนึ่งชีวิตที่ลื่นไปเพื่อมนุษยธรรม เพื่อความดีที่อยู่ในใจเราจะต้องช่วยกัน พวกเราต้องมีหวัง เมื่อมีเราคอยแบ่งปันความรักความห่วงใยให้เขายังหยัดเย็น มีลมหายใจกลับไป ไม่ยอมสิ้นหวังแม้จะนานเพียงใด ให้เขากลับคืน” สุรรัตน์ตอบ (คำพูดปกติ) “ถ้าเขาพบยาอุปกรณ์การแพทย์ หรือถ่านไฟฉายที่คุณซุกไปเขาไม่เอาคุณไว้นะ”
--	---

	มีคนส่งยาให้เชลยศึก บุญผ่องจึงถูกค้นตัว	
8	เรื่องย่อ ในบ้านบุญผ่องมีความขัดแย้งหนัก จนบุญผ่องกล่าวว่า”หากผมผิดต้องกำพร้าพ่อ ก็อยากให้เขาภูมิใจที่พ่อเขาตายเพราะความมีมนุษยธรรม ไม่ใช่อยู่กินสุขสบายบนความตายของเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน” ช่วง Speedo มีเชลยถูกเกณฑ์เข้ามาทำงานมากขึ้นเรื่อย ๆ งานสร้างของค่ายเชลย(ในเรื่อง) รับผิดชอบเรื่องสะพาน เป็นหลัก คนงานที่สร้างทางเริ่มเห็นชาวมลายู ชาวจีน และชาวไทย ทำงานกับเชลยศึก การสร้างสะพานตามความต้องการของวิศวกรคับหน้าไปมาก พร้อม ๆ กับความตายของเชลยศึกซึ่งเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก เมื่อไม่อาจฝังได้ ก็ทิ้งลงแม่น้ำ สาเหตุของความตายคือการทำงานหนัก ขาดอาหาร และเริ่มมีโรคท้องร่วงซึ่งจริง ๆ แล้วคือ อหิวาตกโรค รำเพยมักให้ขนมแก้มเคิล และมเคิลก็เริ่มรู้จักชื่อรำเพย ชื่อรำเพยติดปากเขา รวกับว่าเรื่องของรำเพยทำให้เขามีกำลังใจที่จะมีชีวิตอยู่ คนที่ฟังพอใจรำเพยไม่ได้มีแค่มเคิล แต่ทหารญี่ปุ่นก็เช่นกัน บุญผ่องพยายามเต็มที่ในการแอบยาลงใน	เรื่องย่อ

	แข่งฝึก ในตอนนี้มีบางครั้งที่เชลยมารับสินค้าของบุญผ่องที่บ้าน ช่วง Speedo ญีปุ่นสั่งให้เชลยทุกชั้นยศต้องทำงาน วันละ 18 ชม. ใครฝ่าฝืนต้องถูกลงโทษ ช่วงเวลานี้มีคนตายระหว่างทำงาน คนป่วยน้อยก็ต้องทำงาน หมอตลอดไปไม่เพียงต้องเผชิญหน้ากับทหารญี่ปุ่นแต่เขาต้องโต้เถียงกับเชลยด้วยกันเองให้ออกไปทำงานด้วย เชลยทำงานหนักแม้ท่ามกลางสายฝน สะพานไม้ที่ญี่ปุ่นพยายามก่อสร้างเสร็จเรียบร้อย และทดลองให้รถไฟวิ่ง จุดหมายต่อไปของพวกเขา คือ สะพานเหล็ก มิโยชิสงสัยในตัวบุญผ่องว่าเป็นคนส่งยาให้เชลยจึงแจ้งแก่นายทหารวิศวกรไซโตะ และค่ายทหารญี่ปุ่นจึงยกเลิกสัมปทานส่งอาหารกับบุญผ่อง โดยอ้างว่าราคาข้าวของบุญผ่องแพงเกินไป เมื่อบุญผ่องไม่ส่งยาให้ เชลยก็ไม่มียา แม้แต่เวลาต้องตัดขาคนไข้เพื่อรักษาจากโรคแผลเน่า ก็ไม่มีแม้ยาแก้ปวด	
9	เรื่องย่อ เมื่อญี่ปุ่นไม่ให้บุญผ่องส่งเสบียงให้ค่ายเชลย	เรื่องย่อ

	และค่ายญี่ปุ่น ฝ่ายเชลยศึกก็ขาดยา ขาของ เจมส์ที่เป็นแผลเน่าไม่อาจรักษาหาย เจมส์ รู้สึกสิ้นหวังและกลัวว่าจะไม่ได้กลับบ้าน เพราะ แม่เขามีลูกชายอยู่คนเดียว หมอดัลลอปเสนอทางรอดเดียวของเจมส์คือ ต้องตัดขา เจมส์ยอมถูกตัดขาดด้วยเลื่อยไม้ โดยไม่มีแม็กกาแก๊ปวดเพื่อรักษาชีวิตไว้ หมอเขียนพ่อบุญผ่องนำเงินมาให้บุญผ่องซื้อ ข้าวสารเพื่อขายให้ญี่ปุ่น แน่ใจว่าความ ตั้งใจของหมอเขียนคือเพื่อซื้อโอกาสให้บุญ ผ่องได้ส่งยาให้เชลยศึก แต่วิศวกรไซโตะไม่ อนุญาตเพราะเขาระวางบุญผ่องที่ลักลอบ ส่งยาให้เชลย สุรรัตน์เริ่มเปลี่ยนความคิดเป็นสนับสนุน บุญผ่องช่วยเชลยศึกหลังจากเธอได้เห็น ทหารญี่ปุ่นตามจับเชลยและฆ่า เธอส่งสาร ชีวิตเชลย เชลยเสียชีวิตเป็นจำนวนมากเพราะขาดยา และโรคอหิวาตกโรคเริ่มระบาด ผู้ป่วยมี เป็นจำนวนมาก หมอดัลลอปจึงพูดว่า “ถ้า พวกคุณอยากมีชีวิตอยู่ต้องช่วยดูแลกัน” คนตายมากไม่มีที่พอสําหรับหลุมศพแล้ว ทหารญี่ปุ่นจึงจัดการด้วยการทิ้งศพลงน้ำ เพื่อรักษาชีวิตคนที่เหลืออยู่ หมอดัลลอปจึง แจ้งต่อทหารญี่ปุ่นไม่ให้ทิ้งศพลงน้ำ ขณะเดียวกันทหารญี่ปุ่นพบว่าข้าวที่มาจาก	
--	--	--

	พ่อค้ารายใหม่นั้นมีการนำห้วมันมาปนด้วย ให้ได้น้ำหนัก ทหารญี่ปุ่นจับได้ลงโทษพ่อค้าไทยคนนั้น แต่ต้องหันกลับไปค้าขายกับบุญผ่อง มิโยชิจึงถูกสั่งให้จับตามองบุญผ่อง และมีโยชิจัดเชลยให้มารับของที่ร้านบุญผ่องเอง เชลยที่มาด้วยแจ้งต่อบุญผ่องว่า ต้องการยา แต่ขณะนี้บุญผ่องไม่มีเงินมากพอจะซื้อยาแล้ว ดังนั้นหมอดัลลอปจึงเขียนจดหมายให้บุญผ่องไปพบมิสเตอร์ เค.จี. หรือองค์กร V (“มีพวกแนวที่ 5 ช่วยเชลยศึกเต็มบ้านเต็มเมืองไปหมด”) ในขณะที่ญี่ปุ่นไม่สนต่อสุขภาพเชลยแต่พวกเขาขาดแรงงานไม่ได้ มิโยชิบังคับให้หมอดัลลอปรักษาเชลยที่ป่วยระหว่างทำงานให้กลับมาทำงาน แต่หมอดัลลอปไม่สามารถรักษาเขาไม่มียา และได้ปะทะคารมกับมิโยชิ “พวกเราตายทุกวันเพราะทางรถไฟเพื่อจักรพรรดิของคุณ” นั่นทำให้มิโยชิยกปืนขึ้นขู่มือดัลลอป	
10	เรื่องย่อ หมอดัลลอปถูกบังคับให้รักษาเชลยศึกเพื่อให้ไปทำงานต่อได้ มิโยชิกระตือรือร้นที่จะเห็นว่าหมอดัลลอปมียาที่แอบได้รับมา หมอดัลลอปตอบโต้มิโยชิ จนเกือบจะถูกยิง แต่เชลยศึกเข้ามาบังตัวหมอดัลลอปไว้ หมอดัลลอปทิ้งท้ายไว้ว่า แล้วมิโยชิจะได้กลับบ้านเมื่อไร ดูเหมือนว่ายิ่งรบมิโยชิก็จะยิ่งห่างจากบ้าน	เรื่องย่อ

ยาเป็นวิกฤตของเชลยศึกตอนนี้ เพราะบุญ
ผ่องไม่มีเงินพอจะซื้อยาแล้ว หมอด้ลลอปจึง
เขียนจดหมายให้บุญผ่องไปพบกับมิสเตอร์
เค. จี. เพื่อขอความช่วยเหลือเรื่องเงิน แต่
มิสเตอร์เค. จี. ไม่เชื่อใจจึงไม่ให้เงินและ
ความช่วยเหลือ บุญผ่องต้องกลับบ้านอย่าง
ผิดหวัง สู้รันทัดสินใจมอบสร้อยทองให้บุญ
ผ่องไปขายเพื่อนำเงินมาช่วยเชลย แต่โชค
ร้าย สร้อยทองถูกวิ่งราวไม่อาจนำเงินมา
ช่วยเหลือเชลยศึก บุญผ่องจึงตัดสินใจไปหา
มิสเตอร์เค. จี. อีกครั้งแต่ยังได้คำตอบเดิม
เพราะ มิสเตอร์เค.จี. ไม่เชื่อใจบุญผ่อง ครั้ง
นี้บุญผ่องถูกขับไล่อย่างรุนแรง บุญผ่องจึง
ตะโกนไป “อย่าให้สงครามทำลายความเป็น
มนุษย์ของคุณ” บุญผ่องตะโกนเช่นนั้นถึง 3
ครั้ง

ในค่ายเชลยเองเริ่มวิกฤตมากขึ้น ท้องร่วง
อหิวาตกโรคเริ่มระบาดเมื่อเข้าสู่ฤดูฝน
ขณะที่เชลยส่งคนมาบอกต้องการยา แต่บุญ
ผ่องไม่มีเงินซื้อยาฝรั่งแล้ว เขาจึงให้สมุนไพรร
ไทยช่วยเชลยศึกแทน แต่แล้วจึงถูกมิโยชิจับ
ได้ มิโยชิจึงมาเตือนบุญผ่องไม่ให้ส่งไปไม้อัน
เป็นยาสมุนไพรรเข้าไปในค่ายทหาร ขณะที่
บุญผ่องอับจนหนทางถึงที่สุด มิสเตอร์ เค.จี.
ได้ส่งตัวแทนมาสืบเรื่องบุญผ่อง สุดท้ายเขา
จึงได้ให้ความช่วยเหลือเชลยโดยการ
รวบรวมเงินให้แก่บุญผ่อง จัดซื้อยาได้

	ขณะเดียวกันมิโยชิสนิทกับผณิมากขึ้น แม้ว่าเพื่อสืบข่าวบุญผ่องจากคำเตือนของวิศวกรไซโตะในเรื่องกองทัพญี่ปุ่นต้องการตามล่ากลุ่มต่อต้านญี่ปุ่น แต่ความสนิทสนมกับผณิทำให้เขาคิดถึงลูก ผณิเหมือนเป็นตัวแทนของลูกเขาไปแล้ว มิโยชิทำเกียะให้ผณิแต่กลับถูกเพื่อนนายทหารแซวว่ามิโยชิอาจติดผู้หญิงไทย หรือผู้หญิงจีน ผู้บังคับบัญชามิโยชิห้ามปรามไม่ต้องการให้มิโยชิอ่อนไหวกับเรื่องอื่นและให้มุ่งทำหน้าที่ทหารคุมงานก่อสร้างทางรถไฟให้ดี แต่ความคิดถึงลูกและคิดถึงบ้านมีมากกว่า มิโยชิยังฝันทำเกียะนั้นต่อไป เพื่อเขาจะนำไปให้ผณิในวันหนึ่ง	
11	เรื่องย่อ เสรีไทยได้ช่วยบุญผ่องที่กำลังจะถูกญี่ปุ่นจับได้ว่าซื่อยาเพื่อช่วยเชลยศึก เสรีไทยขอบุญผ่องให้ช่วยงานแต่ปฏิเสธไปเพราะไม่ต้องการฆ่าล้างชีวิตฝ่ายไหน บุญผ่องในตอนนี้อยู่กับระวาง และเสรีไทยก็กดดันเขาอย่างหนักกระทั่งจะจับผณิเป็นเครื่องมือต่อรอง อย่างไรก็ตามมิสเตอร์ เค. จี. แห่งองค์กร V ให้การปลอบใจว่า แม้ทุกฝ่ายจะระวางบุญผ่อง แต่องค์กร V เห็นบุญผ่องเป็นมิตร ความตายในค่ายเชลยนั้นง่ายตาย บางคนเพียงหลับไปตื่นเข้ามาเขาก็ตายเสียแล้ว	เรื่องย่อ

	แม้บุญผ่องจะพยายามอย่างหนักที่จะส่งยาให้ก็ตามแต่ในค่ายเชลยนั้นมือหิวตกรโรคระบาดหนัก เจมส์ ผู้ป่วยที่ต้องถูกตัดขาเพราะต้องรักษาโรคแผลเน่าที่กินขาไปแล้ว ครั้งนี้เขาถูกอหิวตกรโรคเล่นงาน ขณะที่เพื่อนนำจดหมายของแม่เขามาส่งให้แต่เขาก็สิ้นใจเพราะอหิวตกรโรค นอกจากนั้นเชลยรวบรวมสิ่งของเพื่อขอจำนำแก่บุญผ่องเพื่อใช้ซื้อ(อาหาร) และของจำเป็นอื่นแก่พวกเขา บุญผ่องรับจำนำไว้และบอกว่าถ้าเชลยเป็นอิสระแล้วจะคืนให้ ขณะเดียวกัน มิโยชิผูกพันกับผืนลี้ซึ่งยิ่งขึ้น เขาฉลองวันเกิดผู้หญิงแก่ผืนลี้เหมือนที่เขาทำกับลูกสาวและนำเกี้ยวไปให้ผืนลี้ การสนิทสนมกับผืนลี้ทำให้เขาคิดถึงบ้านมากขึ้น และยังสะท้อนใจเมื่อสนทนากับหมอดัลลอปว่า มิโยชิอาจตายก่อนได้กลับบ้านเสียอีก ทว่ามิโยชิในฐานะผู้คุมค่ายเชลยยังคงเที่ยงตรงกับหน้าที่เสมอ ครั้งหนึ่งเขาโยนสินค้าของบุญผ่องทิ้งทั้งหมดขณะขับเรื่อนำมาส่งที่ค่าย เขาหลงโทษทหารญี่ปุ่นด้วยกันด้วยความตายที่แอบเอายาขายให้เชลย ขณะเดียวกันเขาก็หลงโทษเชลย และประกาศโทษว่าเชลยไม่สามารถถือเงินได้ถึง 100 บาท	

12	เรื่องย่อ บุญผ่องเสียใจเมื่อได้เห็นว่าเซลยที่ได้เงินจากเขาไปติดตัวเสียชีวิตเพราะญี่ปุ่นตั้งกฎไม่ให้เซลยมีธนบัตร 100 บาท แต่หมอดัลลอปปลอบใจว่าเพราะมันคือสงคราม กฎจึงถูกตั้งขึ้นมาเพื่อทำลายศัตรู ขณะเดียวกันบุญผ่องถูกกดดันจากทหารญี่ปุ่นมากขึ้น สุรัตน์จึงเตือนเพราะเป็นห่วงว่าบุญผ่องอาจถูกจับได้และต้องตายในที่สุด บุญผ่องจึงให้ผณีไปส่งของแทน สุรัตน์อาสาไปเองเพราะห่วงลูก แต่ก็ไม่สามารถฝืนความต้องการของบุญผ่องได้ ผณีไปส่งของที่ค่ายครั้งแรก เธอได้เห็นเซลยฝึกทำงาน และถูกลงโทษเธออยากช่วยพวกเขา จนเธอเกือบถูกพลทหารในค่ายจับกุมตีที่มิโยชิช่วยเธอไว้และส่งเธอกลับออกจากค่าย และเขาก็ได้สอนเธอร้องเพลง Hanazakani ครอบครัวบุญผ่องไม่เห็นด้วยเลยที่จะให้ผณีไปส่งของในค่าย แต่สำหรับบุญผ่องแล้วเขาไม่อาจทนไม่ช่วยเหลือเซลยได้ เพราะเขาเห็นความตายของเซลยเบื้องหน้า และครอบครัวของเขาก็ทำการค้ากับกองทัพญี่ปุ่น สินค้าต่าง ๆ รวมถึงไม้หอมนรางรถไฟ พวกเขาก็มีส่วนหยิบยื่นความตายให้แก่เซลย ไม่เพียงครอบครัวที่ไม่พอใจ	เรื่องย่อ บุญผ่องคิดหาวิธีเพื่อจะส่งยาเข้าค่ายโดยไม่ถูกสงสัย เขาจึงขอให้ลูกผณี ทำหน้าที่แทนเขา สุรัตน์ ปฏิเสธแต่ผณียอมรับทำภารกิจอย่างกล้าหาญ สุรัตน์ ยินยอมต่อมนุษยธรรมและความเด็ดเดี่ยวของผณี บุญผ่องกอดครอบครัวของเขาไว้นั่นด้วยสำนึกของคุณแทนเซลยศึก
----	---	--

การกระทำของบุญผ่องมิโยชิเองเช่นกัน เดินทางมาต่อว่าบุญผ่องที่ให้ผณีเข้าไปส่งสินค้าในค่าย เมื่อบุญผ่องได้สนทนากับมิโยชิทำให้เขามั่นใจว่ามิโยชิเป็นคนดีเขาจึงกับจับให้ผณีระวังตัวในการส่งยาให้เชลยศึกไม่อย่างนั้นมิโยชิจะเดือดร้อน ทว่า การที่มิโยชิได้สนทนากับบุญผ่องทำให้เขาสับสนในใจยิ่งขึ้น เขาไปฝึกดาบกลางสายฝนขณะที่คำพูดของบุญผ่องก้องอยู่ในความคิด “ลมหนาวพัดพาคุณมาถึงที่นี่ แต่ผมรู้ว่าที่นี่ไม่ใช่ความอบอุ่นที่พวกคุณต้องการ ผมอยากให้คุณทุกคนได้กลับไปสู่อ้อมกอดของคนที่คุณรัก พวกเขารอคอยคุณอยู่ ไม่ว่าคุณจะเป็นผู้ชนะหรือแพ้” เชลยเริ่มเป็นคอติบ ผณีต้องส่งยาไปยังค่ายอีก เธอไปพร้อมกระติกโอเลี้ยง เมื่อทหารญี่ปุ่นพบว่ากระติกดูแปลกปลอมจึงบังคับให้เธอเทโอเลี้ยงทิ้ง ตอนนั้นมิโยชิเข้ามาช่วยเธอไว้ ผณีจึงได้แนะนำตัว และร้องเพลง Hanazakani ที่มิโยชิสอนเพลงนี้กลับทำให้ทหารญี่ปุ่นพึงพอใจ พวกเขาจึงแบ่งขนมปังถั่วแดงที่ทหารญี่ปุ่นทำเองให้ผณีทาน ขณะเดียวกันหลังผณีได้นำกระติกไปส่งยาที่ซ่อนอยู่ฐานกระติกสำเร็จ เธอได้รับขนมปังที่เชลยทำการตอบแทนด้วย ขนมปังจากญี่ปุ่น ขนมปังจากเชลยกลายเป็นของฝากไปให้กระแต บุปผา และ	ผณีไปส่งยาในค่ายครั้งแรกถูกนายพลซาโจจับพิรุธได้ และสงสัยว่าในกระติกที่ผณีถือคืออะไร ผณีตอบว่าแม่นำกระติกใส่นมให้เธอมากินระหว่างเดินทาง นายพลซาโจจะให้เทออกพิสูจน์ ผณีลังเลและแล้วผณีถูกมิโยชิช่วยไว้ มิโยชิเตือนผณีว่าสิ่งที่ทำอยู่นี้อันตรายมาก ไม่ต้องการให้ผณีทำอีก ผณีจึงกอดขอบคุณมิโยชิ
---	--

	บุหงาทั้ง 4 ตัดสินใจทานไปโดยไม่เลือกว่าขนมปังนั้นจะเป็นของใคร ฉวีและรำเพยมายังร้านบุญผ่องพบสุรรัตน์ ฉวีมาด้วยความเป็นห่วงสามีเพราะได้รับใบปลิวเรื่องโรคมาลาเลียระบาดและเธอเป็นห่วงสามีที่ไม่กลับบ้าน ขณะเดียวกันรำเพยเป็นห่วงไมเคิลคนรักที่เป็นเชลยศึก ฉวีไม่ต้องการให้รำเพยเป็นทุกข์เพราะรักกับทหารจึงแนะนำให้รำเพยตัดใจแต่สุรรัตน์กลับแนะนำรำเพยว่า “ถ้าไม่มีใครรอเขาอยู่รำเพยก็ทำให้หัวใจของเราเป็นบ้านที่อบอุ่นของเขาสิจ๊ะ” ขณะเดียวกันในค่ายทหารญี่ปุ่นมีข่าวการรบว่าขณะนี้ญี่ปุ่นสามารถทำลายฐานเรือรบและเครื่องบินอเมริกาและอังกฤษได้เป็นจำนวนมาก ที่ช่องเขาขาด ญี่ปุ่นเร่งสร้างทางรถไฟอย่างหนัก เชลยทำงานแม้ในยามค่ำ เชลยเริ่มพูดถึงงานฉลองและอาจจัดแสดงละครเมื่อพวกเขาได้หยุดพักเมื่อทางรถไฟเสร็จลง และนั่นทำให้พวกเขามีกำลังใจที่จะมีชีวิตจนกว่าจะกลับบ้าน และในที่สุดการสร้างทางรถไฟช่วงสุดท้ายก็เสร็จสิ้น เชลยร่วมโห่ร้องยินดี	เมื่อเผชิญทั้งกระดิกยาไว้แล้วเธอจึงรีบหลับและหมอจึงได้มานำยาไป
13	เรื่องย่อ ในปีพ.ศ. 2586 เมื่อทางรถไฟสายไทย-พม่าเปิดใช้ มีการจัดพิธีเปิดและการฉลองของ	ทางรถไฟเสร็จเป็นที่เรียบร้อยนายพลซาโจ

ญี่ปุ่น มิโยชิได้ชวนผณิไปร่วมงานฉลองโดยเตรียมมิโมนิสำหรับเด็กผู้หญิงให้ผณิด้วย โดยผณิไม่ได้ไปร่วมงานเฉย ๆ เธอรับผิดชอบในการแสดง เธอจะขึ้นร้องเพลง Hanazakani เพลงที่มีโยชิสอน และเคยสร้างความประทับใจแก่ทหารญี่ปุ่น การทำทางเสร็จเป็นผลดีต่อเซลยเพราะได้พักมากขึ้น และปัญหาสุขภาพลดน้อยลง เพราะฤดูฝนผ่านไปแล้ว ทว่าเมื่อทางรถไฟเปิดใช้ การเดินทางด้วยทางรถไฟที่สร้างใหม่ก็ไม่ได้ปลอดภัย เพราะชาวบ้านก็ได้ยินข่าวว่ารถขบวนยุทธโธปกรณ์ไปพม่าตกรางและมีผู้เสียชีวิตทั้งหมด ขณะเดียวกันฝ่ายสัมพันธมิตรก็ทิ้งระเบิดทางรถไฟถี่ โดยเลือกกระเบิดสะพานเหล็กข้ามแม่น้ำกลอง (สะพานข้ามแม่น้ำแคว) เป็นหลัก ชาวบ้านบริเวณใกล้เคียงจึงต้องหนีตายลงหลุมหลบภัย กลุ่มบุคคลที่ทำการขี้จู้ดทิ้งระเบิด แท้จริงแล้วส่วนหนึ่งก็คือเซลยในค่าย ค่ายเซลยของหมอดัลลอปกี้เช่นกันกองเซลยของเขาช่วยขี้จู้ดทิ้งระเบิดบริเวณทางรถไฟ แต่ถึงกระนั้นเมื่อหมอดัลลอปกี้เห็นทหารญี่ปุ่นได้รับบาดเจ็บเขาก็อดไม่ได้ที่จะเข้าไปช่วยเหลือ บุญผ่องเดินทางไปพบมิสเตอร์เค.จี อีกครั้ง	จึงกล่าวว่า “เป็นที่เรื่องที่น่ายินดีมากที่เราสามารถสร้างทางรถไฟเสร็จได้ภายในเวลา 14 เดือนเท่านั้น ทั้ง ๆ ที่ ก่อนหน้านั้นมีการประเมินว่าทางรถไฟสายนี้ต้องใช้เวลารั้ง 6 ปี” (บนเวทีฉายไฟไปที่สะพานเหล็กข้ามแม่น้ำแคว)
--	---

เพื่อรับเงินช่วยเหลือก้อนสุดท้าย มิสเตอร์เค. จี อยู่ไม่ได้อีกต่อไปเพราะระยะนี้ระเบิดลงที่พระนครอย่างหนัก บ้านโป่งเองก็เช่นกัน และญี่ปุ่นระแคะระคายการทำงานของเขา ขณะเดียวกันการพบมิเตอร์ เค. จี ก็แจ้งบุญผ่องว่าฝ่ายอักษะกำลังพลีชีพพล้ำ ขณะเดียวกันการเมืองในไทยก็มีการเปลี่ยนแปลงเพราะเปลี่ยนนายกรัฐมนตรี การเปลี่ยนนี้ในมุมมองของมิสเตอร์เค.จี.ที่เป็นชาวต่างชาติ น่าจะเป็นผลดีต่อไทย เพราะไทยน่าจะเปลี่ยนข้างด้วย ส่วนเรื่องข่าวการย้ายเมืองหลวงก่อนหน้านี้จะมีการเปลี่ยนตัวนายกฯ ก็น่าจะเป็นไปเพื่อปันหัวฝ่ายญี่ปุ่นมากกว่า ระเบิดลงทางรถไฟหนักจนญี่ปุ่นออกคำสั่งให้ชลยซ่อมทางอย่างเร่งด่วนทั้งวันทั้งคืน ใครที่อ่อนแอ หรือป่วยญี่ปุ่นให้ฆ่าได้ ขณะเดียวกันชลยก็อยากรู้สถานการณ์ภายนอกมากขึ้น จึงขอให้บุญผ่องส่งถ่านไฟฉายเข้ามายังค่าย เพื่อเป็นแบตเตอรี่สำหรับวิทยุที่เขาประดิษฐ์กันขึ้นเอง หน้าที่นี้ผณิรับผิดชอบส่งผ่านหมอดัลลอป แต่มีโยชิเริ่มระแคะระคาย เมื่อเห็นผณิในค่าย ขณะเดียวกันชลยศึกที่ทำวิทยุเรียบร้อยจึงใช้งานแต่ถูกญี่ปุ่นจับได้ ชลยคนหนึ่งออกมายอมรับผิดแทนเพื่อนว่าเป็นวิทยุของเขาแต่ไม่ยอมบอกที่มาของถ่านไฟฉายเพื่อรักษาความลับไว้ เขาจึงถูกฆ่า แต่มีโยชินั้นพอจะรู้ว่าถ่านไฟฉายนี้มาจากใคร	
--	--

	มิโยชิไปยังร้านบุญผ่องแต่กลับพบผณี เขา รู้อยู่เต็มอกว่าผณีเป็นคนส่งถ่ายไฟฉายแต่ เขาไม่อาจหักใจลงโทษผณีจึงได้เพียงกล่าว คำอำลา เขาบอแก้วผณีว่าเขาจะได้กลับ บ้านแล้ว และเขากอดลาผณีเป็นครั้งสุดท้าย ก่อนออกจากร้าน โดยวางถ่านไฟฉายที่เขา ได้จากเชลยไว้ที่หน้าร้าน บุญผ่องมาพบ ถ่านไฟฉายนั้น เขาพอจะรู้แล้วว่าเป็นมิโยชิ นั่นเอง ระเบิดลงหนักที่กาญจนบุรี ครั้งนี้ไม่ได้ลง เพียงแค่ทางรถไฟเท่านั้นแต่ที่ค่ายทหาร ญี่ปุ่นและรวมถึงค่ายเชลยศึกอีกด้วย ทหาร ญี่ปุ่นบาดเจ็บเป็นจำนวนมาก	
14	เรื่องย่อ ที่กาญจนบุรี ระเบิดลงที่สะพานและทาง รถไฟ รวมถึงค่ายทหารญี่ปุ่นและเชลยศึก ฉวีเป็นห่วงสามีทหารญี่ปุ่นจึงออกจากหลุม หลบภัยไปตามหา เธอพบสามีบาดเจ็บนั่งรอ คอยเธอที่หน้าบ้าน เพื่อบอกให้เธอย้ายไป อยู่ที่อื่นเพราะตอนนี้ที่นี้อันตราย และสามี เธอจึงสิ้นใจ สะพานข้ามทางรถไฟหักพัง ค่ายเชลยศึก และค่ายทหารญี่ปุ่นถูกโจมตีเสียหาย บุญ ผ่องและผณีไปยังค่ายเชลย ขณะที่บุญผ่อง สนทนากับหมอดัลลอป ผณีออกตามหามิโย	เรื่องย่อ ทางรถไฟเสร็จก็จริง แต่ฝ่ายสัมพันธมิตรก็ เริ่มทิ้งระเบิดที่สะพาน มิโยชีวิ่งไปดูแลยังบริเวณค่ายทหารใกล้ ทางรถไฟ

ชิ แต่เธอหาเท่าไรก็ไม่พบ มิโยชินั้นบาดเจ็บหนัก เขาหาทางกลับค่ายพัก กำลังใจเดียวที่เขามีคือสิ่งที่เขาบอกตัวเองว่า “ญี่ปุ่นกำลังจะชนะ และเขากำลังจะได้กลับบ้าน” แต่สุดท้ายแล้วมิโยชิเสียชีวิตที่ริมแม่น้ำแควน้อยนั่นเอง CG: สงครามยุติเมื่อสมเด็จพระจักรพรรดิญี่ปุ่นออกประกาศยอมแพ้สงครามอย่างไม่มีเงื่อนไขหลังสหรัฐอเมริกาทิ้งระเบิดปรมาณูที่เมืองฮิโรชิมา และนางาซากิ พระจักรพรรดิออกแถลงการประกาศยอมแพ้สงครามในวันที่ 8 สิงหาคม 2488 บุญผ่องได้รับข่าวกับครอบครัวทางวิทยุ มีความว่ารัฐบาลประกาศว่าการประกาศสงครามของไทยต่ออังกฤษและสหรัฐอเมริกาเป็นโมฆะ เวลาต่อมาวิทยุประกาศอีกว่า จอมพล ป. พิบูลสงครามรอดพ้นจากข้อหาอาชญากรรมสงคราม นายควง อภัยวงศ์ นายกรัฐมนตรีในเวลานั้นลาออกจากตำแหน่ง โดยนายทวี บุณยเกตุขึ้นรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแทน บุญผ่องขี่จักรยานไปตามค่ายเชลยและตะโกนร้องว่า “สงครามจบแล้ว (The war is over)” เชลยต่างยินดี ทว่าทหารญี่ปุ่นโดยเฉพาะในระดับสูงบางคนทำฮาราคีรี	เมื่อการทิ้งระเบิดหยุดลง บุญผ่องและผืนไปยังค่ายทหารญี่ปุ่นและตามหามิโยชิ บุญผ่องและผืนพบโยชิบาดเจ็บและใกล้จะตาย บุญผ่องเข้าไปช่วยประคองโยชิ โยชิที่ใกล้ตายเพื่อถึงลูกและเห็นผืนเบื้องหน้าเป็นลูกสาว “ไอโกะมาให้พ่อกอดหน่อยสิลูก” บุญผ่องที่สงสารโยชิจึงบอกผืนว่า “กอดพ่อเขาสิลูก” บุญผ่องช่วยประคองให้โยชิได้กอดผืน “พ่อคิดถึงลูกเหลือเกินไอโกะ” ผืนจึงร้องเพลง ซากุระที่มิโยชิเคยสอนด้วยเสียงเครือ โยชิสิ้นใจเสียแล้ว ก่อนที่ผืนจะร้องเพลงจบลง เมื่อโยชิเสียชีวิตกลุ่มทหารญี่ปุ่นจึงนำร่างโยชิไป บุญผ่องและผืนมองดูค่ายทหารญี่ปุ่นที่ย่อยยับด้วยความเวทนา ทว่าหมอดัลลอป ตัวแทนจากกลุ่มเชลยศึกเดินเข้ามาขอบคุณบุญผ่อง ผ่านบทเพลง การแสดงประกอบเพลง “เป็นดังเปลวแสงให้ความมีดมนบนทางจางหาย เป็นดังโปรยฝนให้ใจที่ร้อนรนได้คลาย เกิดความหวังให้ก้าวต่อไป เกิดพลังไม่ยอมแพ้พ่าย เปลี่ยนชีวิตให้มีความหมาย เพียงรักและความเมตตาจากใจของเธอ” และกลุ่มเชลยศีก รวมถึงทหารญี่ปุ่นจึงรวมกันแสดงความรู้สึกของคุณบุญผ่อง
--	---

	บุญผ่องนำอาหารมาให้ค่ายเชลยศึก สุรัตน์ได้นำอาหารมาที่ค่ายเชลยศึกแจกเชลยด้วย แต่เธอมองเห็นทหารญี่ปุ่นที่หมดอาลัยตายอยาก เธอเข้าไปแจกอาหาร บางคนรับ และบางคนไม่ได้รับ เธอพบว่าพวกเขาเสียใจและผิดหวังกับการพ่ายแพ้ (ช่างแตกต่างกับทหารญี่ปุ่นในวันแรกที่เธอพบ) คงเป็นตามที่บุญผ่องพูด “สงครามไม่เคยมีผู้ชนะที่แท้จริง ทุกคนต่างเป็นผู้แพ้” คนไทยต่างกลับมาอยู่ปกติสุข บุญผ่องยังคงนำอาหารและยาไปให้เชลยต่อ แต่แล้วบุญผ่องกลับถูกยิง อดีตเชลยโดยหมอดัลลอปพาบุญผ่องไปรักษาในค่ายทหาร พวกเขาสั่งเลือดแห้งมาจากสิงคโปร์เพื่อช่วยบุญผ่อง และดูแลบุญผ่องในค่าย ห้ามให้ใครเยี่ยม นอกจากญาติ เมื่อบุญผ่องกลับมาเขาพบว่าหมอเขียนพ่อของบุญผ่องเสียชีวิต บุญผ่องเสียใจมาก และเขากล่าวว่า “พ่อเป็นบุคคลที่มีบุญคุณต่อเชลยอย่างแท้จริงเพราะพ่อเป็นกำลังใจให้ทุกอย่าง สำหรับบุญผ่องแล้วพ่อคือแบบอย่างของมนุษยธรรมที่ยิ่งใหญ่ที่สุด ” สุดท้ายแล้วไมเคิล อดีตเชลยศึกได้แต่งงานกับลำเพย เชลยศึกถูกส่งตัวกลับบ้านจึงมาลาบุญผ่อง หมอดัลลอปที่ไม่รู้จะขอใช้หนี้ที่หยิบยืมเงิน	ผ่านบทเพลง การแสดงประกอบเพลง “อยากขอบคุณน้ำใจทุกสิ่งที่คุณได้ทำให้กันมา อยากตอบแทนน้ำใจและทำเท่าไรก็ยังไม่พอ จะจดจำความดีเหล่านี้ในใจและจะส่งความดีเหล่านี้ให้ใคร ๆ เหมือนอย่างเธอ” หมอดัลลอปกอดขอบคุณบุญผ่อง “จะทำได้เป็นคนมีน้ำใจเหมือนอย่างเธอ” ตอนนั้นเอง หมอดัลลอปยกมือไหว้คุณบุญผ่อง บุญผ่องจึงจับมือที่ยกไหว้ของหมอดัลลอปไว้ โดยทั้งหมดอยู่ในสายตามณีโดยตลอด เสียงบรรยายแทนผลในวันผู้ใหญ่ ประกอบการแสดง “หลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง คุณพ่อบุญผ่องยังได้รับพระราชทานยศพันโทและเครื่องราชอิสริยาภรณ์ The Gorge Cross (หมอดัลลอปทำวันทยหัตถ์แก่บุญผ่อง และบุญผ่องจึงทำวันทยหัตถ์ตอบ) จากสมเด็จพระราชินีนาถอลิซาเบธที่ 2 และเครื่องราชอิสริยาภรณ์จากประเทศเนเธอร์แลนด์ ซึ่งถือเป็นเกียรติสูงสุดของครอบครัวดิฉันเป็นอย่างมาก (หมอดัลลอปเดินกลับไปด้านหลัง) ส่วนนายแพทย์ เวย์ ดัลลอป หลังจากได้กลับไปยังประเทศออสเตรเลียบ้านเกิด ก็
--	--	--

บุญผ่องไปยังไจ จึงนำสมบัติของเชลยบางคน คนที่เสียชีวิตแล้ว หรือบางคนทิ้งไว้มาให้ แต่บุญผ่องไม่รับและส่งให้สถานทูตเพื่อคืน เจ้าของ สุดท้ายหมดดัลลอปได้ลาบุญผ่อง โดยทำวันทาวุธแก่บุญผ่อง เช่นเดียวกับที่ พวกเขาทำแก่ผู้บังคับบัญชา CG: 16 วันหลังสงครามยุติ ลอร์ดหลุยส์ เมาท์แบทเทน ผู้บัญชาการทหารสูงสุดจึงจัด ให้เชลยศึกได้กลับบ้าน ผณิไปส่งเชลยกลับไปค่ายทหารว่าเธอ ยังคงเดินตามหาโยชิต่อไปด้วยความคิดถึง เสียงบรรยาย : สรุปเหตุการณ์จากนั้น บุญผ่องได้นำรถที่ได้จากเชลยศึกไปทำ กิจการรถเมล์บุญผ่องที่กรุงเทพฯ และ ประกอบธุรกิจอีกหลายอย่างโดยยึดแนวคิด “ความซื่อสัตย์ ตรงไปตรงมา และ มนุษยธรรม” “พ.ศ.2490 หลังจากกลับคืนสู่ประเทศไปไม่ นาน” ...หมดดัลลอปได้จัดตั้งกองทุน The Weary Dunlop – Boonpong Fellow ship.... เพื่อเป็นเครื่องระลึกถึงคุณงามความดี.... ...2515 คุณบุญผ่องได้รับการเชิดชูเกียรติ ได้รับยศพันโทจากประเทศอังกฤษ และ ได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์จากสมเด็จพระ	ได้ก่อตั้งมูลนิธิ Weary Dunlop Exchange Fellowship ซึ่งเป็นมูลนิธิที่ ให้ทุนแก่นักศึกษาแพทย์ไปศึกษาต่อด้าน ศัลยแพทยศาสตร์ที่ประเทศออสเตรเลีย จวบจนปัจจุบันเพื่อแสดงออกถึงสำนึกใน บุญคุณที่คุณพ่อได้ช่วยเหลือเขา และเหล่า เชลยศึกในครั้งนั้นไว้ สงครามคือบาดแผล ที่มนุษย์สร้างและมนุษยธรรมเท่านั้นที่จะ เยียวยามันได้” และบุญผ่องจึงได้ออกมาแสดงความรู้สึก ต่อทางรถไฟสายมรณะด้วยบทเพลง การแสดงประกอบเพลง “ไม่หมอนบนทางนี้ คือชีวิมากมายที่สิ้นไป เพื่อมนุษยธรรม เพื่อความดีที่อยู่ในใจเรา จะต้องช่วยกัน พวกเขามีความหวังเมื่อมี เราคอยแบ่งปันความรักความห่วงใยให้เขา ได้หยดเย็นมีลมหายใจเพื่อกลับไป ไม่ยอม สิ้นหวังแม้จะนานเพียงไหน ให้เขา กลับคืน” บนเวทีจบด้วยพลุ เฉลิมฉลองสันติภาพ
---	--

	นางเจ้าอลิสซาเบธที่ 2 นายจอห์น ฮาวเวิร์ด (นายกรัฐมนตรีออสเตรเลีย) กล่าวถึงพ่อในการเปิดพิพิธภัณฑ์ช่องเขาเขาว่า “สิ่งที่พ่อทำการกระทำของเพื่อนที่ได้ช่วยชีวิตและปลอบประโลมจิตใจชาวออสเตรเลียมากมายในช่วงเวลาแห่งการเป็นทาส และนำภาคภูมิใจที่สุดคือการที่พ่อฉัน นายบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ ได้รับยกย่องให้เป็นวีรบุรุษสงครามทางรถไฟสายมรณะในเวลาต่อมา ” ตัดไปที่ภาพคุณผณิในวัย 80 นั่งมองสะพานท่ามะขาม CG: นายบุญผ่องสิริเวชชะพันธ์ เสียชีวิตเมื่อวันที่ 29 มกราคม 2525 แต่ชื่อเสียงเกียรติคุณของเขายังคงได้รับการจารึกไว้ในประวัติศาสตร์ของสงครามมหาเอเชียบูรพา และในหัวใจของอดีตเชลยสงครามทุกคน CG: ปัจจุบันตึกสิริโอสถและพิพิธภัณฑ์บุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ ยังคงโดดเด่นเป็นสง่าอยู่บนถนนปากแพรก ตำบลบ้านเหนือ จังหวัดกาญจนบุรีเพื่อให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาและทราบซึ่งถึงความกล้าหาญ ชื่อสัตย์ รักษาสัจจะของผู้ชายที่ชื่อบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ CG: ทางรถไฟสายมรณะจากราชบุรี	
--	---	--

กาญจนบุรี ไปพม่ามีการสำรวจว่าจะสร้างเสร็จภายใน 6 ปี เริ่มสร้างเมื่อ กันยายน พ.ศ. 2485 เสร็จสิ้นเมื่อ 7 ธ.ค. พ.ศ. 2486 ใช้เวลาสร้างเพียง 14 เดือน CG: คาดการณ์ว่ามีทหารถูกส่งมาทำงานเป็น <table> <tr> <td>ทหารอังกฤษ</td> <td>30,000 นาย</td> </tr> <tr> <td>ทหารออสเตรเลีย</td> <td>13,000 นาย</td> </tr> <tr> <td>ทหารเนเธอร์แลนด์</td> <td>18,000 นาย</td> </tr> <tr> <td>ทหารอเมริกัน</td> <td>700 นาย</td> </tr> </table> CG มีผู้เสียชีวิตจากการสร้างสะพานและทางรถไฟ เป็นเชลย 10,000 คน กรรมกรจากมลายู ชวา พม่า จีน และไทย 30,000 คน ทหารญี่ปุ่น 1,000 คน CG: ไม่ว่าจะจะเป็นความขัดแย้งใด ๆ อันเป็นเหตุให้เกิดสงคราม คณะผู้จัดทำละคร “บุญผ่อง” ขอสดุดีต่อผู้มีส่วนร่วมในเหตุการณ์ “ทางรถไฟสายมรณะ” (BG เป็นรถไฟที่แล่นข้ามแม่น้ำแควใหญ่) End Credit เพลงสายลม ประกอบเบื้องหลังการถ่ายทำ	ทหารอังกฤษ	30,000 นาย	ทหารออสเตรเลีย	13,000 นาย	ทหารเนเธอร์แลนด์	18,000 นาย	ทหารอเมริกัน	700 นาย	
ทหารอังกฤษ	30,000 นาย								
ทหารออสเตรเลีย	13,000 นาย								
ทหารเนเธอร์แลนด์	18,000 นาย								
ทหารอเมริกัน	700 นาย								

ภาคผนวก จ.

แผนการซ่อมบำรุงทางรถไฟสายมรณะตามแผนงาน พ.ศ.2564

สำหรับแผนการซ่อมบำรุงมีการวางแผนไว้ว่า ในช่วงปี พ.ศ. 2564 จะมีการซ่อมบำรุงครั้งใหญ่ สำหรับสะพานข้ามแม่น้ำแคว และ ทางรถไฟโค้งถ้ากระแซ โดยการซ่อมบำรุงครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อให้สะพานและโครงสร้างทางรถไฟแข็งแรงมากขึ้น สามารถรับน้ำหนักได้มากขึ้นกว่าเดิม จากปกติที่รับน้ำหนักได้ประมาณ 10.5 ตัน จะเพิ่มเป็น ประมาณ 20 ตัน โดยในการซ่อมแซมสะพานหรือโครงสร้างที่เป็น Landmark ทั้งหมดในประเทศไทยไม่สามารถซ่อมแซมโดยการเปลี่ยนแปลงรูปลักษณะและโครงสร้างไปจากเดิมได้เลย(ประภาส เมธิผาติกุล วิศวกรกำกับการกองสำรวจสะพาน , สัมภาษณ์เมื่อ 5 มีนาคม 2561)

การซ่อมแซมที่จะเกิดขึ้นกับสะพานข้ามแม่น้ำแควจะเป็นการเสริมความแข็งแรงของสะพาน โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง “แต่เปลี่ยนวัสดุให้หนาขึ้น เช่นเพราะเรารับน้ำหนักมากขึ้นใช้ไหม (เวลาปรับเปลี่ยน)รูปร่างหน้าตาก็เหมือนเดิมแต่ความหนา(ของวัสดุ)มากขึ้น เหมือน...ดินสอแท่งนี้เป็นไม้ แต่เราก็เปลี่ยนเป็นดินสอแท่งเดิมแต่เป็นเหล็ก ก็เหมือนหมอนไม้ ก็เปลี่ยนเป็นหมอนเหล็ก แต่รูปร่างก็เหมือนเดิมไม่ได้เปลี่ยนแปลงไป ชนิดสะพานก็เหมือนเดิมแต่รับน้ำหนักเพิ่มมากขึ้นเพราะความหนาของเหล็กเพิ่มมากขึ้น” (ประภาส เมธิผาติกุล วิศวกรกำกับการกองสำรวจสะพาน, สัมภาษณ์เมื่อ 5 มีนาคม 2561)

อย่างไรก็ตามการซ่อมบำรุงทางรถไฟโค้งถ้ากระแซจะมีความแตกต่างออกไป ปัจจัยสำคัญคือ สะพานข้ามแม่น้ำแควเป็นเหล็กและปูนสามารถหาวัสดุทดแทนเพื่อเสริมความแข็งแรงโดยไม่ทำให้โครงสร้างเปลี่ยนแปลงได้ง่าย แต่ทางรถไฟโค้งถ้ากระแซโครงสร้างตั้งแต่นีโอติตสร้างจากไม้ขนาดใหญ่ซึ่งยากจะหาวัสดุทดแทนในปัจจุบันและในการเสริมแรงเพื่อให้ทางรถไฟรองรับน้ำหนักถึง 20 ตัน สมควรที่จะใช้วัสดุที่แข็งแรงขึ้นเช่นเหล็กหรือคอนกรีตแต่จะมีการปรับปรุงลักษณะให้เข้ากับภูมิประเทศ (ชัยยันต์ ยรรยงดิลก วิศวกรกำกับการกองสะพาน การรถไฟแห่งประเทศไทย, สัมภาษณ์เมื่อ 5 มีนาคม 2561) แต่ในปัจจุบันแผนในการปรับปรุงยังไม่สรุปแน่ชัดเนื่องจากทางจังหวัดกลัวว่าหากมีการเปลี่ยนแปลงวัสดุ¹¹³ จะเกิดการต่อต้านจากนักท่องเที่ยว และเมื่อมีการเปลี่ยนตัวผู้ว่าราชการจังหวัดนโยบายการซ่อมแซมก็มีการเปลี่ยนแปลงอีก (ประภาส เมธิผาติกุล วิศวกรกำกับการกองสำรวจสะพาน , สัมภาษณ์เมื่อ 5 มีนาคม 2561)

113

เช่น ส่วนเสาโครงสร้างอาจใช้ คอนกรีตลายไม้ หรือเป็นยางพาราลายไม้

แผนการเสริมความแข็งแรงให้สะพานข้ามแม่น้ำแคว และทางรถไฟโค้งถ้ากระแชแต่เดิมมี
ขึ้นเพราะจะมีการสร้างทางรถไฟต่อจากสถานีน้ำตกตัดทางไฟยังด่านขุนน้ำร้อน จ.กาญจนบุรี และมี
โครงการที่จะพัฒนาให้เส้นทางรถไฟนี้รองรับการขนส่งเชิงพาณิชย์ด้วย อย่างไรก็ตามโครงการสร้าง
เส้นทางใหม่ได้ยกเลิกไป แต่โครงการเสริมความแข็งแรงแก่สะพานข้ามแม่น้ำแควและทางรถไฟถ้า
กระแชยังคงมีอยู่

ภาคผนวก ฉ.

ที่มาและโครงสร้างของทุน

The Weary Dunlop-Boonpong Exchange Fellowship

สรุปจากการสัมภาษณ์ ศาตราจารย์คลินิกเกียรติคุณ นายแพทย์ กริช โพธิ์สุวรรณ ผู้ประสานงานโครงการทุน The Weary Dunlop-Boonpong Exchange Fellowship จากราชวิทยาลัยศัลยแพทย์ โดยผู้วิจัยเข้าสัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2561

1. ที่มาของทุน

The Weary Dunlop-Boonpong Exchange Fellowship เป็นทุนที่ให้ศัลยแพทย์ไทยโดยเฉพาะในต่างจังหวัดเดินทางไปศึกษา ดูงานและฝึกทักษะด้านศัลยแพทย์เพิ่มเติมที่ประเทศออสเตรเลียเป็นเวลา 4 เดือน ทุนนี้เป็นความร่วมมือระหว่างราชวิทยาลัยศัลยแพทย์ออสเตรเลีย(Royal Australasian Collage of Surgeons) และราชวิทยาลัยศัลยแพทย์ไทย มีการมอบทุนเป็นครั้งแรกในปี 2530 โดยทุนนี้มีที่มาจากการสร้างทางรถไฟสายมรณะ จ. กาญจนบุรี ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2

กองทุนนี้ริเริ่มโดย Sir Edward Dunlop อดีตเชลยศึกชาวออสเตรเลีย เนื่องจากสำนึกในน้ำใจของชาวไทย และต้องการตอบแทนน้ำใจของชาวไทย โดยเฉพาะคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ ที่ได้เสี่ยงชีวิตลักลอบให้ความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมแก่กลุ่มอดีตเชลยศึกระหว่างที่ต้องทนทุกข์กับการสร้างทางรถไฟสายมรณะไว้ ดังนั้นในปี พ.ศ. 2529 Sir Edward Dunlop จึงได้ริเริ่มรวบรวมทุน และได้รับความสนับสนุนจากเชลยศึกผู้รอดชีวิต รวมถึงญาติพี่น้องของเชลยศึกเหล่านั้น เนื่องจาก Sir Edward Dunlop เป็นแพทย์จึงต้องการให้ทุนสร้างประโยชน์แก่วงการแพทย์ไทย ดังนั้นเมื่อรวบรวมทุนได้มากเป็นจำนวน 130,000 เหรียญออสเตรเลีย (ประมาณ 2.34 ล้านบาทในขณะนั้น) จึงติดต่อกับราชวิทยาลัยศัลยแพทย์แห่งประเทศไทยเพื่อมอบทุน โดยผู้แทนจาก Sir Edward Dunlop ได้เข้าพบ ศ. นพ. กษาน จาติกวณิช ประธานราชวิทยาลัยศัลยแพทย์แห่งประเทศไทย อย่างไรก็ตาม ศ. นพ. กษาน พิจารณาว่าหากนำทุนนี้ไปซื้ออุปกรณ์การแพทย์จะไม่เป็นประโยชน์เท่าที่ควรเพราะเงินจะหมดไปโดยที่อุปกรณ์เหล่านั้นจะไปตกอยู่กับโรงพยาบาลเพียง 1-2 แห่ง แต่หากนำทุนให้ศัลยแพทย์ไทยได้มีโอกาสไปฝึกอบรบระยะสั้นที่ประเทศออสเตรเลียจะเกิดประโยชน์กว่า ดังนั้นกองทุน The Weary Dunlop-Boonpong Exchange Fellowship จึงได้เป็นทุนเพื่อส่งศัลยแพทย์ไทยไปฝึกอบรบทักษะระยะสั้นที่ประเทศออสเตรเลีย

2. การดำเนินงานของทุน

ในจุดเริ่มต้น อย่างที่ทราบกองทุนนี้ตั้งต้นโดยเงินบริจาคของกลุ่มชาวออสเตรเลียในนามกองทุน The Weary Dunlop-Boonpong Exchange Fellowship โดยในครั้งแรก ผู้รับทุนได้เดินทางไปศึกษาถึง 1 ปี แต่การศึกษาในระยะเวลา 1 ปีทำให้มีผู้รับทุนได้ปีละ 1 คนเท่านั้น เพราะค่าใช้จ่ายสูง ดังนั้นทางราชวิทยาลัยศัลยแพทย์แห่งประเทศไทยจึงลดระยะเวลาศึกษาลงเหลือ 4 เดือน จึงทำให้มีผู้รับทุนได้มากขึ้น กลายเป็น 1 ปี สามารถส่งแพทย์ไปฝึกอบรมได้ 3 คน/ปี โดยในช่วงเริ่มต้นญาติผู้ใกล้ชิดคุณบุญผ่องได้สนับสนุนค่าตัวเครื่องบินแก่ผู้ได้รับทุน

นับแต่กองทุนนี้มีมอบทุนฝึกอบรมแก่ศัลยแพทย์ไทยเป็นครั้งแรกในปี 2530 จนถึงปัจจุบันมีผู้รับทุนแล้วกว่า 90 คน ราชวิทยาลัยศัลยแพทย์แห่งประเทศไทยพบว่าการให้ทุนนี้สร้างประโยชน์มากดังนั้น ปัจจุบันกองทุนนี้จึงเพิ่มจำนวนทุนที่มอบแก่ศัลยแพทย์ไทย เป็นจำนวน 6 ทุน /ปี โดยราชวิทยาลัยศัลยแพทย์ออสเตรเลียเพิ่มจำนวนเป็น 4 ทุน และราชวิทยาลัยศัลยแพทย์ไทยสนับสนุนจำนวน 2 ทุน ส่วนค่าตัวเครื่องบิน ราชวิทยาลัยศัลยแพทย์เป็นผู้ออกให้ทั้งหมด

สำหรับการบริหารจัดการเงินทุน ราชวิทยาลัยศัลยแพทย์ออสเตรเลียเป็นฝ่ายบริหารจัดการเงินทุน ที่ได้รับจากการรวบรวมของ Sri Edward Dunlop และราชวิทยาลัยศัลยแพทย์ในไทยทำหน้าที่คัดเลือกผู้รับทุนเป็นหลัก

3. โครงสร้างการบริหารจัดการ

ทุนนี้บริหารจัดการโดยราชวิทยาลัยศัลยแพทย์ออสเตรเลีย (Royal Australasian College of Surgeons หรือ RACS) ร่วมกับวิทยาลัยศัลยแพทย์ไทย (Royal College of Surgeons Thailand หรือ RCST)

ราชวิทยาลัยศัลยแพทย์ออสเตรเลียทำหน้าที่ในการบริหารจัดการเงินทุน และทำหน้าที่การคัดเลือกอาจารย์ด้านศัลยแพทย์และ จัดหาโรงพยาบาลในออสเตรเลีย เพื่อฝึกอบรมให้ศัลยแพทย์ไทยผู้ได้รับทุน

นายแพทย์ กริช เล่าอีกว่า เมื่อทางออสเตรเลียได้รับข่าวจากฝั่งไทยว่าในปีนั้นศัลยแพทย์ที่เดินทางไปเป็นใคร หรืออยู่ในสาขาใด ทางราชวิทยาลัยศัลยแพทย์ออสเตรเลียจะจัดหาโรงพยาบาลและแพทย์ที่ว่างพามาช่วยเป็นอาจารย์ฝึกอบรมให้ศัลยแพทย์ไทย

ราชวิทยาลัยศัลยแพทย์แห่งประเทศไทยทำหน้าที่คัดเลือกผู้ได้รับทุนเป็นหลักในช่วงแรก และในระยะหลังเมื่อราชวิทยาลัยศัลยแพทย์แห่งประเทศไทยมีเงินทุนเพียงพอจึงได้ช่วยสนับสนุนเพิ่ม 2 ทุน

4. เงื่อนไขการรับทุน

เงื่อนไขหลักในการรับทุนคือ ต้องเป็นศิษย์แพทย์ในโรงพยาบาลต่างจังหวัด เนื่องจากแพทย์ในโรงพยาบาลต่างจังหวัดได้รับโอกาสเรื่องเข้าถึงความรู้ เครื่องมือ และเงินทุนน้อยกว่า ขณะที่แพทย์ในเมืองอย่างในมหาวิทยาลัยมีโอกาสมากกว่าทั้งในการเข้าถึงความรู้และทุน

ในช่วงแรกผู้สมัครต้องเป็นข้าราชการเท่านั้น กล่าวได้ว่าทุนในขณะนั้นเกื้อกูลต่อศิษย์แพทย์ในโรงพยาบาลรัฐ แต่ในช่วงหลังเมื่อมีจำนวนทุนมากขึ้นจึงเปิดโอกาสให้ศิษย์แพทย์ในต่างจังหวัดที่ไม่ได้เป็นข้าราชการสามารถสมัครด้วย

การให้ทุนจะพิจารณาผู้สมัครจาก กาญจนบุรี ราชบุรี และนครปฐมก่อน เพราะเป็นจังหวัดที่เกี่ยวข้องกับการสร้างทางรถไฟสายมรณะ และเชลยศึกโดยตรง ดังนั้นในแต่ละปี ผู้ได้รับ 3 ทุนแรกจะพิจารณาจาก 3 จังหวัดนี้ก่อน หลังจากได้ตัวแทนจาก 3 จังหวัดนั้นแล้ว จะเปิดโอกาสให้ทุนกับศิษย์แพทย์จากจังหวัดอื่นที่สมัครเข้ามา

ผู้รับทุนจะต้องมีคุณสมบัติผ่านเกณฑ์ที่ราชวิทยาลัยศิษย์แพทย์แห่งประเทศไทยตั้งไว้ และต้องผ่านการทดสอบภาษาอังกฤษ หลังจากได้ตัวผู้ได้รับทุนแล้ว ราชวิทยาลัยศิษย์แพทย์แห่งประเทศไทยจะส่งรายชื่อผู้รับทุนทั้ง 6 คน รวมถึงรายละเอียดสาขาวิชาที่ผู้รับทุนต้องการฝึกอบรม แก่ราชวิทยาลัยศิษย์แพทย์ออสเตรเลีย ขั้นตอนต่อมาคือ ราชวิทยาลัยศิษย์แพทย์ออสเตรเลียจะจัดสรรโรงพยาบาลที่สมควรเข้าฝึกฝนให้แก่ผู้รับทุน

ปัจจุบันพบว่า ทุนนี้ให้แพทย์ศึกษาดูงาน 4 เดือน แต่บางคนอาจอยู่มากกว่า 4 เดือน นั้นเพราะแพทย์ผู้รับทุน หาทุนที่จะอยู่ต่อเพิ่มเติมด้วยตนเอง หรือหน่วยงานต้นสังกัดที่เห็นคุณประโยชน์ให้ทุนมาสมทบ ฯลฯ

5. บทบาทและความสำคัญของกองทุนนับแต่แรกเริ่มจนปัจจุบัน

จนถึงตอนนี้มีศิษย์แพทย์ 90 คนผ่านการอบรมจากทุนนี้ ทั้ง 90 คน ได้นำวิชาที่เรียนรู้กลับไปพัฒนาหน่วยงานของตนเอง บางคนนำความรู้ไปใช้ผ่าตัดเคสที่ยากและไม่เคยทำมาก่อน เช่น การผ่าตัดหัวใจ บางคนสามารถตั้งหน่วยงานใหม่ขึ้นในโรงพยาบาลเพื่อรักษาผู้ป่วยได้สำเร็จ นั่นเพราะการศึกษาของผู้รับทุนไม่เพียงการดูสังเกตการณ์แต่มีการลงมือเป็นผู้ช่วยแพทย์ร่วมในการทำงานผ่าตัดในออสเตรเลียอีกด้วย

ผู้ที่ได้รับทุน The Weary Dunlop-Boonpong Exchange Fellowship จะได้รับโอกาสในการศึกษางานดีกว่าทุนอื่นๆ ที่เข้าไปศึกษาอบรมด้านศัลยแพทย์ในออสเตรเลีย เนื่องจาก Sir Edward Dunlop ยิ่งใหญ่มากในออสเตรเลีย¹¹⁴ เช่น ที่เมลเบิร์นก็มีอนุสาวรีย์ของท่าน

กองทุนนี้ทำให้ราชวิทยาลัยศัลยแพทย์แห่งประเทศไทย และราชวิทยาลัยศัลยแพทย์ออสเตรเลียขยายความร่วมมือในด้านอื่นนอกจากการให้ทุน เพราะเกิดความสัมพันธ์ระหว่างศัลยแพทย์ไทย และศัลยแพทย์ออสเตรเลียซึ่งยิ่งขึ้นในแง่ของลูกศิษย์และอาจารย์ และนายแพทย์ชาวออสเตรเลียผู้เป็นอาจารย์ของศัลยแพทย์ไทยผู้รับทุนบางท่านเดินทางมายังเมืองไทยเพื่อเยี่ยมเยียนลูกศิษย์โดยราชวิทยาลัยศัลยแพทย์แห่งประเทศไทยได้สนับสนุนค่าใช้จ่ายการเดินทางให้อาจารย์แพทย์เหล่านั้นอีกด้วย

6. บทบาทอื่นของกองทุน

นายแพทย์ กริช เล่าว่า หลังจากมีกองทุนนี้ทำให้ราชวิทยาลัยศัลยแพทย์แห่งประเทศไทย และราชวิทยาลัยศัลยแพทย์ออสเตรเลียสนิทกันมากขึ้น โดยก่อนหน้ามีกองทุนความร่วมมือที่มีให้กันคือการแลกเปลี่ยนทางวิชาการ แต่เมื่อมีกองทุนก็มีความร่วมมือกันมากขึ้น

7. บุคคลที่มีบทบาทในการจัดตั้งกองทุนในความทรงจำของนายแพทย์ กริช

นายแพทย์ กริช ตัวแทนจากราชวิทยาลัยศัลยแพทย์แห่งประเทศไทยที่ทำงานในกองทุนนี้มาตั้งแต่ต้นกล่าวถึงกลุ่มบุคคลหนึ่งที่มีบทบาทมากในการจัดตั้งกองทุนนี้ โดยประกอบด้วย Sir Edward Dunlop และ นายแพทย์ Donal Gordon Macleish

Sir Edward Dunlop ผู้ริเริ่มกองทุนนั้น เป็นนักกีฬา นักมวย เล่นรักบี้ และเคยเป็นตัวแทนออสเตรเลียไปแข่งโอลิมปิกด้วย ท่านมีความเป็นผู้นำสูงมากเมื่อถูกจับเป็นเชลยศึกท่านก็เป็นผู้นำรักษาพยาบาลเชลยศึกไม่เลือก ท่านเป็นเชลยตัดทางรถไฟในป่าขาดแคลนอุปกรณ์การแพทย์ Sir Edward Dunlop ก็ต้องดัดแปลงสิ่งใกล้ตัวเป็นอุปกรณ์แพทย์ และ Sir Edward Dunlop ได้มาพบกับคุณบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์¹¹⁵ ซึ่งมีความเมตตาและได้ร่วมมือกันช่วยเหลือเชลยศึก ดังนั้นต้นกำเนิดทุนนี้มาจาก “ความเมตตา”

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จบลง Sir Edward Dunlop ได้เดินทางมาไทยหลายครั้ง และนายแพทย์ กริช เล่าจากความทรงจำว่าก่อนจัดตั้งกองทุน Sir Edward Dunlop ได้มา ร.พ. ศิริราช

¹¹⁴ ในปี 1977(พ.ศ.2520) Sir Edward Dunlop ได้รับการยกย่องเป็น The Great Australian of All Time

¹¹⁵ คุณบุญผ่องในภายหลังได้รับยศพันโทจากประเทศอังกฤษและได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์จากประเทศอังกฤษอีกด้วย

หลายครั้งและได้มาให้ความรู้ด้านศัลยแพทย์ในมหาวิทยาลัยแพทย์(ศิริราช) ซึ่งรวมถึงการสาธิตการผ่าตัด ในปี พ.ศ.2497 Sir Edward Dunlop ได้สาธิตการผ่าตัดเชื่อมต่อเส้นเลือดในผู้ป่วยที่เป็นโรคตับแข็งเลือด และ ยังสาธิตการผ่าตัดหลอดอาหารกับกระเพาะอาหารในรายที่ผู้ป่วยเป็นมะเร็งด้วย

นอกจาก Sir Edward Dunlop และคุณบุญผ่องแล้วอีกท่านหนึ่งที่มีบทบาทมากในการดำเนินงานกองทุน The Weary Dunlop-Boonpong Fellowship คือ นายแพทย์ Donal Gordon Macleish อดีตประธานราชวิทยาลัยศัลยแพทย์ออสเตรเลีย

นายแพทย์ Macleish เป็นศัลยแพทย์รุ่นน้อง Sir Edward Dunlop แม้ว่าจะไม่เคยเป็นเชลยศึกในประเทศไทยแต่ก็ช่วยประสานงานทุนนี้มาโดยตลอดและให้ความเมตตาปราณีต่อศัลยแพทย์ไทย

ในปีพ.ศ.2531 ซึ่งเริ่มมีการประสานงานเรื่องทุนเป็นครั้งแรกนายแพทย์ Macleish ประธานราชวิทยาลัยศัลยแพทย์ออสเตรเลียขณะนั้น ท่านเป็นผู้ประสานงานหลักกว่าได้เพราะขณะนั้น Sir Edward Dunlop มีอายุมากแล้ว โดยนายแพทย์ Macleish ได้ทำงานร่วมกับนายแพทย์เกษม จาติกวณิช ตัวแทนจากราชวิทยาลัยศัลยแพทย์ในสมัยนั้นเรื่องทุน โดยนายแพทย์ Macleish ทำงานหนักในการจัดหาที่เรียนและที่พักอบรมแก่ศัลยแพทย์ไทยตลอดมา

ในความทรงจำของนายแพทย์ กริช นายแพทย์ Macleish “เป็นคนที่น่ารักมาก” ไม่เพียงแต่ประสานงาน ท่านเป็นอาจารย์ให้การศึกษาอบรมแก่ศัลยแพทย์ไทยผู้ได้รับทุน และยังช่วยเหลือดูแลศัลยแพทย์ไทยผู้รับทุน เป็นอย่างดีด้วย โดยเมื่อศัลยแพทย์ไทยผู้ได้รับทุนเดินทางถึงออสเตรเลีย ท่านจะขับรถไปรับถึงสนามบิน ท่านมีลูกศิษย์ศัลยแพทย์จากไทยกว่า 20 คน โดยหลังจากกองทุนดำเนินการอยู่ตัว นายแพทย์ Macleish ได้เดินทางมายังประเทศไทยเพื่อประชุมทางวิชาการ และ เดินทางเยี่ยมลูกศิษย์ศัลยแพทย์ไทยที่ท่านเคยสอนอีกด้วย

สำหรับนายแพทย์ กริช แล้ว นายแพทย์ กริช ค่อนข้างสนิทกับ นายแพทย์ กริช เพราะเมื่อครั้งที่ นายแพทย์ Macleish เดินทางมายังเมืองไทยเพื่อประสานงานเรื่องกองทุนเป็นครั้งแรก นายแพทย์ กริช ก็ขับรถไปรับที่ดอนเมือง และในระยะหลังสนิทสนมกันมากเมื่อนายแพทย์ Macleish มาไทยก็ได้มาพักที่บ้านนายแพทย์ กริช

ต่อมาเมื่อกองทุนได้ดำเนินการระยะหนึ่งอย่างมั่นคงแล้ว ราชวิทยาลัยศัลยแพทย์ได้ทูลขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์แก่ Sir Edward Dunlop และนายแพทย์ Donal Gordon Macleish โดยในวันที่ 9 เม.ย. พ.ศ. 2536 Sir Edward Dunlop ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นประถมาภรณ์มงกุฎไทยเมื่อ และ นายแพทย์ Donal Gordon Macleish ก็ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ทวีติยาภรณ์ช้างเผือก

ภายหลังเมื่อ Sir Edward Dunlop เสียชีวิต¹¹⁶ บุตรชายของท่านซึ่งเป็นแพทย์เช่นกันได้นำเถ้ากระดูกส่วนหนึ่งมาลอยยังแม่น้ำแควและอีกส่วนหนึ่งได้นำมาโปรยที่ช่องเขาชาด(Hellfire Pass) ซึ่งอาจารย์กรีซได้เข้าร่วมพิธีนี้ด้วย

ปัจจุบันราชวิทยาลัยศัลยแพทย์ได้มีจัดทำบุญแก่ Sir Edward Dunlop และคุณบุญผ่องบังตามโอกาส และเมื่อปีพ.ศ. 2559 มีนายแพทย์ Macleish เสียชีวิต นายแพทย์ กรีซ ก็ได้เดินทางไปร่วมงานศพที่ประเทศออสเตรเลีย นายแพทย์ กรีซ เล่าว่างานศพของท่านใหญ่แลสวยงามมากมีผู้ร่วมงาน 300-400 คน เพราะท่านรู้จักคนมาก

8. การเตรียมศัลยแพทย์ไทยก่อนไปศึกษาอบรมยังออสเตรเลีย

นายแพทย์ กรีซ ย้ำว่าก่อนเดินทางผู้รับทุนต้องรู้ที่มาของทุน นายแพทย์ กรีซ กำชับผู้รับทุนเสมอว่าผู้รับทุนต้องอ่านเรื่องราวของหมอดัดลอป และคุณบุญผ่องอันเป็นที่มาของทุนให้แม่นยำเพราะเมื่อไปถึงที่นั่นคนที่นั่นต้องถามแน่นอน โดยแหล่งข้อมูลส่วนใหญ่คือหนังสือของราชวิทยาลัยศัลยแพทย์ที่มีประวัติทุนบอกไว้และบางคนอาจมีการหาข้อมูลเพิ่มเติมด้วยตนเอง

9. ทุนนี้ยังมีความสำคัญต่อศัลยแพทย์ไทย

สำหรับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แล้วไทยมีการแพทย์ที่ก้าวหน้ามาก สิ่งโคปร้ออาจมีหมอที่มีฝีมือแต่ประชากรน้อยกว่า(ได้ฝึกฝึมน้อยกว่า) ในขณะที่คนไทยมีประชากรมากกว่าแพทย์หนึ่งคนต้องรับมือคนไข้จำนวนมากกว่า และแพทย์ไทยหลายคนมีความสามารถโดยเฉพาะในมหาวิทยาลัยแพทย์(เช่น ศิริราช) ทุกคนต่างผ่านการฝึกอบรมในต่างประเทศ เช่น อังกฤษ หรืออเมริกา ดังนั้นด้านฝีมือแพทย์ไม่ว่าแขนงใดก็มีศักยภาพและอาจพูดได้ว่ามีฝีมือก้าวหน้าที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

อย่างไรก็ตามทุน The Weary Dunlop-Boonpong Exchange Fellowship ยังมีความจำเ็นต่อไทย เพราะเงื่อนไขของศัลยแพทย์ในไทยในโรงพยาบาลต่างจังหวัดต่างจากในมหาวิทยาลัยแพทย์ โรงพยาบาลในต่างจังหวัดขาดแคลนไปเสียทุกอย่างทั้งอุปกรณ์ ทุน โอกาสเข้าถึงความรู้ ดังนั้นทุนนี้จึงยังจำเ็นต่อแพทย์ไทยในต่างจังหวัดเพื่อพัฒนาตนเอง องค์กร และช่วยเหลือผู้ป่วยด้วยความรู้ความสามารถที่ดีขึ้นหลังผ่านการฝึกอบรม

และเหตุผลอีกประการหนึ่ง วิชาการแพทย์ออสเตรเลียนั้นยังคงก้าวหน้าไปกว่าเรา ดังนั้นศัลยแพทย์ไทยยังสามารถศึกษาศัลยศาสตร์ตะวันตกจากออสเตรเลียได้เสมอ

¹¹⁶ Sir Edward Dunlop ถึงแก่อสัญกรรมในวันที่ 2 ก.ค. 2536

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ นางสาวธัญวรัตน์ ถาวรโชติวงศ์
 วันเดือนปีเกิด 25 พฤษภาคม พ.ศ.2525
 วุฒิการศึกษา ปีการศึกษา 2547: ศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชา
 ภาพยนตร์และวีดิโอ
 สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
 ตำแหน่ง โปรดิวเซอร์ บมจ. เนชั่นบรอดแคสติ้ง คอร์ปอเรชั่น

ผลงานทางวิชาการ

ธัญวรัตน์ ถาวรโชติวงศ์. (2560). *การสื่อความหมายประวัติคุณบุญผ่อง ลีริเวชชะพันธ์*
 วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาการบริหารงานวัฒนธรรม. วิทยาลัยนวัตกรรม
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 ธัญวรัตน์ ถาวรโชติวงศ์. (21 มิถุนายน 2561) *การศึกษาการสื่อความหมายมรดกทางรถไฟสายมรณะ*
ผ่านทุน “The Weary Dunlop-Boonpong Fellowship” เพื่อช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์
 ระหว่างประเทศ. การประชุมวิชาการปัญญาภิวัฒน์ ระดับชาติ ครั้งที่ 8, สถาบันการจัดการ
 ปัญญาภิวัฒน์, กรุงเทพฯ

ประสบการณ์การทำงาน 2548 ผู้ประสานงานการสร้างสรรค์สื่อสำหรับเด็ก
 บจก. สกอลลาร์วีดิโอ
 2551 ผู้ประสานงานโครงการการศึกษา บมจ. เนชั่น
 บรอดแคสติ้ง คอร์ปอเรชั่น